

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

Науково-технічний збірник

Заснований в 1997

Випуск № 30

Київ КНУБА 2012

УДК 711.11; 711.112

Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М.М. Дьомін. – К., КНУБА, 2012. – Вип. 30. – 404 с. Українською та російською мовами.

В збірнику висвітлюються актуальні проблеми досліджень у галузі архітектури та містобудування, теорії та історії архітектури, реконструкції існуючої забудови.

Розрахований на працівників науково-дослідних і проектних організацій, викладачів вищих навчальних закладів.

Современные проблемы архитектуры и градостроительство: Науч.-техн. сборник / Ответ. ред. Н.Н. Демин. – К., КНУБА, 2012. – Вып. 30. – 404 с. На украинском и русском языках.

В сборнике освещаются актуальные проблемы исследований в области архитектуры и градостроительства, теории и истории архитектуры, реконструкции существующей застройки.

Рассчитан на работников научно-исследовательских и проектных организаций, преподавателей высших учебных заведений.

Відповідальний редактор – член-кореспондент АМ України, доктор архітектури, професор М.М. Дьомін.

Редакційна колегія: доктор технічних наук, професор Габрель М.М.; кандидат технічних наук, професор Товбич В.В. (заступник відповідального редактора); доктор технічних наук, професор Ключниченко Є.Є.; доктор архітектури, професор Лаврик Г.І.; доктор архітектури, професор Мардер А.П.; доктор технічних наук, професор Михайленко В.Є.; доктор географічних наук, професор Нудельман В.І.; доктор архітектури, професор Панченко Т.Ф. доктор технічних наук, професор Підгорний О.Л.; доктор технічних наук, професор Плоский В.О.; доктор технічних наук, професор Самойлович В.В.; доктор технічних наук, професор Сергейчук О.В.; доктор архітектури, професор Слепцов О.С.; доктор архітектури, професор Ковальський Л.М.; доктор архітектури, професор Куцевич В.В.; кандидат архітектури, доцент Левченко О.В. (відповідальний секретар); доктор архітектури, професор Фільваров Г.И.; доктор архітектури, професор Тимохін В.О. (заступник відповідального редактора); доцент Чередніченко П.П. (заступник відповідального секретаря); дійсний член АМ України, доктор технічних наук, професор Яковлев М.І.

Рекомендовано до видання вченою радою Київського національного університету будівництва і архітектури, протокол № 9 від 25, травня 2012 р.

На замовних засадах

© Київський національний університет будівництва і архітектури, 2012

На 81 році пішов з життя кандидат архітектури, доцент, завідувач кафедрою
Архітектурного проектування цивільних будівель і споруд
Київського Національного Університету Будівництва і Архітектури
Ткаленко Валентин Зіновійович.

Ткаленко Валентин Зіновійович (1931-2012). У 1955р. закінчив Київський інженерно-будівельний інститут за фахом «Архітектура». Працював на посаді архітектора у проектних організаціях: «Діпрорибпроекти», «Київпроекти», «Спорт-проекти» (1955-1960). З 1962 р. працював в КНУБіА старшим науковим співробітником, асистентом (1975), доцентом (1985). завідувачем кафедри архітектурного проектування цивільних будівель і споруд (1985-2012).

У 1982 р. захистив кандидатську дисертацію. Напрямок наукової діяльності – архітектура громадських будівель і споруд.

Автор понад 50 наукових та методичних праць, навчальних посібників. Основні праці: «Современные спортивные зрелищные сооружения для гребного спорта» (1974).

Валентин Зіновійович був ініціативним співробітником талановитим викладачем багатогранною ерудованою людиною доброзичливий, справедливий, організований, ініціативний. Протягом всього часу, підготував багатьох талановитих архітекторів, та двох кандидатів архітектури.

Світлий образ Ткаленка Валентина Зіновійовича назавжди залишиться в пам'яті його друзів, колег та учнів.

**ПРОФЕССОР И.А. ФОМИН – УЧЕНЫЙ ГРАДОСТРОИТЕЛЬ.
(К 85-летию со дня рождения)**

*Н. Демин,
член-корреспондент АМ Украины,
Народный архитектор Украины,
доктор архитектуры, профессор,
зав. кафедрой городского строительства
Киевского национального университета
строительства и архитектуры,
вице-президент УАА,
Президент Союза урбанистов Украины*

**Ігорь Александрович ФОМИН
(1927-2006)**

Игорь Александрович Фомин – выдающийся ученый, доктор архитектуры, профессор, действительный член Украинской академии архитектуры, иностранный член Российской академии архитектуры и строительных наук, почетный член Международной академии архитектуры. Заслуженный архитектор Украины. Лауреат государственной премии Украины

по архитектуре, премии Совета Министров СССР, – вошел в профессию в 1944 году, поступив на архитектурный факультет, Киевского инженерно-строительного института в то время, когда архитектура еще пребывала в ранге одного из важнейшего компонентов государственной политики, а архитектурная профессия считалась одной из наиболее уважаемых и общественно значимых.

Высокий социальный престиж архитектурно-градостроительной деятельности, поддерживаемый авторитетом авторитарной власти, рассматривавшей архитектуру, как один из наиболее действенных инструментов «идеологического воспитания трудящихся», привлекал в сферу архитектуры наиболее талантливых, амбициозных и подготовленных людей. Направленная на формирование материальных фондов среды обитания, прогрессивных форм расселения, градостроительная деятельность, безусловно, оказывала самое непосредственное влияние на социальные процессы, модели пространственного поведения людей, их разностороннее физическое, духовное и культурное развития. Это в свою очередь создавало иллюзию неограниченных возможностей средств архитектуры, целенаправленной градостроительной деятельности в деле совершенствования не только условий и образа жизни людей, но и в преобразовании самого общества.

Позже стала очевидной наивность этих представлений, но в то время мы искренне верили в великую цивилизующую роль архитектуры.

Характер и стиль поведения поколения сформировавшегося в эпоху, по словам А. Ахматовой «далеко не вегетарианских» 30-50-х годов к которому принадлежал и Игорь Александрович, во многом определялись ощущением постоянной тревоги неуверенности, готовности к любым неожиданностям и превратностям судьбы. Опасения были небезосновательными. Как говорил Суворов - «были бы чины да ордена, а заслуги найдутся».

Трудно было представить себе последствия любого даже самого безобидного, на первый взгляд обстоятельства, например: обладать «лица необщим выраженьем» (Баратынский), не состоять в комсомоле, иметь публикацию в оккупационной газете «Нове українське слово» (1943) о присуждении премии за автопортрет – мастерски нарисованный тринадцатилетним Игорем (1941) и экспонированный на художественной выставке в историческом музее Киева (кстати, в этой выставке участвовали и известные мастера – Светлицкий, В. Кричевский, Ижакевич, Кавалеридзе и др. Неплохая компания!). Даже самого факта пребывания на оккупированной территории было достаточно, чтобы постоянно чувствовать себя «на мушке».

Блестяще завершив обучение в институте (диплом с отличием *(При выдаче диплома обнаружилось отсутствие аттестата о среднем*

образовани. Пришлось срочно наверстывать школьное образование и получать аттестат средней школы) 1949), и аспирантуре Академии архитектуры УССР (1953) Игорь Александрович получил назначение в институт градостроительства Академии архитектуры УССР, где проработал более 30 лет, начиная со скромной должности младшего научного сотрудника до заведующего ведущим отделом. Здесь мы и познакомились (1957).

В 1954 году Игорь Александрович защитил кандидатскую диссертацию (научный руководитель действительный член Академии архитектуры СССР и УССР Анатолий Владимирович Добровольский), продемонстрировав исключительное понимание методологии научного исследования, умение формулировать задачи, находить их рациональное решение, в объеме необходимом и достаточном. Эти качества и умения он демонстрировал все последующие годы своей научной деятельности.

Диссертация была посвящена эркерам в архитектуре жилых зданий. Как-то шутя, Игорь Александрович рассказал мне о неожиданной реплике научного руководителя, впервые увидевшего работу в завершённом виде. Взяв в руки том и как бы взвешивая, показал его, находившемуся рядом архитектору Милецкому, сказав: - «Вот видишь Авва, за «это» дают ученые степени, а мы тут с тобой...». Инцидент забавный, проходной. Все это было сказано с юмором и доброжелательно. Вместе с тем, он наглядно иллюстрирует уровень понимания и отношение архитекторов-практиков и социума в целом, к ученым. Смешанное чувство восхищения (защита диссертации было, да и есть событие не ординарное) и зависти (черной или белой, не важно). Дело в том, что защита диссертации сопровождалась существенной прибавкой в жаловании – как минимум в 2-3 раза. Начисление зарплаты в 50-е годы производилось автоматически, со следующего дня после защиты кандидатской (не докторской) диссертации. «Ненормально» высокие, по сравнению с «простыми смертными» оклады «остепенившихся» научных работников шокировали.

Шестидесятые годы – это эпоха новых идей и «новых людей» наводнивших (засоривших) кабинеты партийного и государственного аппарата, освободившихся при смене власти. Отставные госслужащие и партработники, военные, досрочно уволенные «на гражданку» в связи с сокращением армии, из различных «органов» пришли в НИИ и проектные институты в количестве навсегда изменившим качественный состав научных учреждений. Новые функционеры – невежественные, амбициозные делали все, чтобы заморозить, снивелировать первые же плоды, так называемой «хрущевской оттепели». Органически ненавидящие людей с интеллигентными физиономиями, в особенности научных работников, партийные и хозяйственные деятели, ответственные за развитие науки в СССР, целенаправленно «прижимали» науку

как таковую, а с 1956 года, после известных постановлений партии и правительства, активно взялись за архитектурную и градостроительную науку. Для начала ликвидировали академию архитектуры, а затем и саму архитектуру со всеми ее «излишествами».

В хрущевские времена Игорь Александрович шокировал публику своими «антиобщественными» поступками (в то время это были поступки), начиная от таких мелочей, как нежелание нести лозунги и портреты вождей на демонстрации, до отказа от «предложения» парторганизации об участии в освоении целинных и залежных земель в Казахских степях с обязательством отработать в сельском хозяйстве не менее 3-х лет и т. п. Он не был на «хорошем» счету. Кандидата наук, которых было не так много в Академии, не повышали в должности до 1959 года (5 лет после защиты).

Нас причисляют к поколению шестидесятников – поколению получившего возможность и частично успевших реализоваться в профессии в непродолжительный период «потепления». Период «застоя» для научного творчества был хорош хотя бы тем, что никому не было дела до того, чем ты занимаешься по сути. Лишь бы были соблюдены установленные правила игры (соблюдение морального кодекса строителя коммунизма, присутствие без опозданий на рабочем месте, на собраниях, политинформации, демонстрации и т. п.). И тот, кто мог и хотел, тот находил возможность не благодаря, а вопреки системе заниматься «общественно полезным» делом, повышать свою квалификацию. Этим в полной мере пользовался Игорь Александрович, который несомненно был человеком постоянно стремившимся к самосовершенствованию, обладал широким кругозором, глубоким пониманием проблем (не только градостроительства). В поле его научного внимания и интереса были сложные в социальном и градостроительном отношении объекты – городские агломерации.

В те годы, в сотрудничестве с центральным институтом градостроительства, Игорь Александрович под руководством выдающегося ученого М. О. Хауке работал по проблемам расселения в пригородных зонах крупных городов, совместно с А. А. Галактионовым, В. А. Лавровым. по вопросам формирования городской среды, организованной на только изучавшихся принципах микрорайонирования.

Вместе мы работали по проблемам новых городов, планировки и застройки жилых районов крупных городов. В рамках Союзной тематики разрабатывали экспериментальные проекты первых в стране жилых микрорайонов – Игорь Александрович в г. Запорожье (Бабурка), я в г. Воскресенске. Вместе участвовали в конкурсных проектах жилых районов в Москве, Киеве, других работах.

Уже, будучи руководителями разных подразделений (он отдела «Планировки пригородных зон и городских агломераций, я – отдела «Районной планировки»), мы продолжали совместно работать по общим важнейшим темам, взаимно дополняя и в чем-то соревнуясь, друг с другом. Представление о кадровом составе и качестве выпускаемых нашими подразделениями работ говорит хотя бы тот факт, что оба руководителя и еще несколько сотрудников стали докторами наук, профессорами, руководителями крупных научно-исследовательских организаций (Г. И. Лаврик, Н. Ф. Тимчук, И. М. Прибыткова (Таборисская), Г. И. Фильваров, А. И. Розенфельд, М. М. Кушниренко, Г. А. Заблоцкий).

Об авторитете И. А. Фомина в среде специалистов-градостроителей свидетельствует в частности факт приглашения его в числе ряда ведущих сотрудников КиевНИИПградостроительства (А. Д. Иванова, Г. И. Фрумин, А. К. Старинкевич, Н. М. Демин) к участию в разработке генплана Киева (1966), отмеченного Премией Совета Министров СССР.

В период 70-80-х годов окончательно сформировалось возглавляемое им научное направление - это проблемы расселения в промышленных, высокоурбанизированных районах и в зонах влияния крупных городов – центров агломераций. Выполненные под его руководством и при непосредственном авторском участии исследовательские и проектно-экспериментальные работы по планировке городских агломераций Донбасса (Кадиевско-Коммунарская, Донецко-Макеевская, Лисичанско-Рубежанская, и др.), пригородных зон – моноцентрических агломераций Харьковской, Киевской, Львовской, Днепропетровско-Днепродзержинской и других послужили основой разработки современной теории и практики исследования и проектирования систем расселения в условиях урбанизированных (промышленно развитых) районах. Результатом этих исследований стали такие фундаментальные работы: - монографии: «Планировка городских агломераций» (1967); «Город в системе населенных мест (1986); учебник «Основы теории градостроительства» (1997).

В процессе выполнения этих работ сформировался научный коллектив из, впоследствии, известных ученых – проф. М. М. Кушниренко, проф. Ю. Н. Белоконь, проф. В. М. Вадимов, проф. Б. С. Черкес, составивших гордость современной градостроительной науки.

Каждый профессиональный круг, особенно таких интровертивно-ориентированных профессий, как адвокаты, врачи, архитекторы, художники... со своими мифами, табу, правилами поведения, формирует, и свою собственную элиту – корифеев, профессиональный и нравственный авторитет которых выводит их за рамки цеховых сообществ. Такие люди становятся

неотъемной частью общенационального, а иногда и межнационального культурного пространства.

Украинская градостроительная школа, сформировавшаяся в прошлом столетии благодаря трудам Г. Д. Дубелира, К. М. Артемчука, Д. И. Богорада, Г. В. Шелейховского, А. Л. Эйнгорна, Я. С. Ротенберга, И. И. Малоземова, П. Н. Хаустова, А. И. Станиславского, А. М. Касьянова, А. Я. Хорхота, А. Д. Ивановой, В. М. Орехова, О. А. Малышенко, А. С. Израилевича, Моторина, В. И. Нудельмана, Г. И. Фильварова, Г. И. Лаврика, Е. Е. Лишанского, В. С. Ступаченко, Я. Б. Левитана, Г. М. Слуцкого, С. А. Раппопорта, Е. М. Дубинского, А. К. Старинкевича, Г. А. Заблоцкого, Я. А. Новаковского, Ю. Н. Белокопя, М. М. Кушниренко и, конечно же профессора И. А. Фомина, украинская школа, по оценке самого профессора Давидовича Владимира Георгиевича, заняла почетное место среди ведущих градостроительных школ. Ее специализация – вопросы теории и методологии градостроительства и регионального расселения.

Эти направления получили приоритетное, в рамках союзной специализации, развитие в Украине, в связи с объективной необходимостью решения проблем размещения производительных сил, формирования сети населенных в связи с огромными инвестициями 30-80 годов в развитие промышленных районов Донбасса, Приднепровья, Львовско-Волынского угольного бассейна, восточных районов Украины (Харьковская, Сумская, Полтавская области) и др., а также развития крупнейших городов – Киева, Харькова, Днепропетровска, Запорожья, Кременчуга, Кривого рога, Одессы и др. - центров региональных систем расселения. Некоторые из этих городов стали центрами формирующихся агломераций населенных мест с характерной для них пространственной неупорядоченностью промышленных, жилых территорий, разрушением целостных природных комплексов, местами с катастрофическими социальными, демографическими, экологическими последствиями.

Изучение объективных закономерностей формирования региональных и локальных градостроительных объектов, городских агломераций, осмысление проблем и методов их регулирования, средствами целенаправленных градостроительных решений, легли в основу методологии исследования и проектирования городов, развивающихся в специфических условиях урбанизированных территорий со сложнейшими системами пространственных социально-экономических связей, инженерной и транспортной инфраструктурой. Все это в сконцентрированном и обобщенном виде нашло воплощение в докторской диссертации профессора Фомина (1981).

Несмотря на высочайший профессионализм, Игорь Александрович не был профессионалом, в узком смысле этого слова. Важной стороной его жизни и творчества, несомненно, было изобразительное искусство. И в этом смысле он, конечно же, не был аматором. Он был великолепным мастером – художником.

Будучи потомственным представителем интеллигенции, не оставившей свой народ в тяжелые времена истории, его отец – выдающийся художник-живописец – профессор Киевского художественного института – Александр Иванович Фомин играл определяющую роль в формировании творческой и человеческой личности Игоря Александровича.

Поскольку занятие живописью было ремеслом семейным, он, не имея формального художественного образования, т. е. не учившись в специальных художественных школах, получил великолепное семейное образование, в совершенстве владел «тайнами ремесла», перенимая от отца и его коллег – художников – профессоров Киевского художественного института, его учеников, ставших впоследствии известными мастерами. Со многими из них Игорь Александрович до последних дней поддерживал хорошие, дружеские отношения. Осознано или нет, он с достоинством и ответственностью выполнял историческую миссию – обеспечивая преемственность поколений и непрерывность развития отечественной культуры.

Занятие рисунком и живописью было для Игоря Александровича и потребностью, и отдушиной в повседневных заботах. Его графические и живописные работы, выполненные с глубоким проникновением в суть предмета, отличаются удивительной красотой, легкостью, и изысканностью.

Особое место в творческой биографии профессора И. А. Фомина занимает уникальная работа – книга «Александр Иванович Фомин. Художник и время», написанная искренне и с любовью об отце, его интереснейшей и поучительной биографии, деликатно поданной на широком историческом фоне. Книга представляет собой не только серьезный научный труд, но также и талантливое литературное произведение высокой пробы, как по содержанию, так и по оформлению, композиции и стилистике.

Со свойственной ему настойчивостью и целеустремленностью Игорь Александрович искал и находил в архивах, среди оставшихся в живых людей, знавших семью отца, его родных и друзей, факты биографии Александра Ивановича в Лубнах, Киеве, далекой Казани, куда мы ездили вместе.

С большой теплотой вспоминаю его маму – Ольгу Дмитриевну – удивительно, приятного человека, ее полтавских сестер, с которыми мне посчастливилось познакомиться. В их доме, помимо следов патриархальной обстановки, предметов быта дореволюционных времен, чудом сохранились не

сгоревшие «в огне войн и революций» великолепно изданные, оформленные в стиле модерн, начала века, хорошо иллюстрированные журналы с фотографиями великосветской хроники, дававшие наглядное представление о прежней жизни в столице, текущих событий предвоенных лет.

Весомый вклад внес Игорь Александрович в воспитание и профессиональную подготовку молодых архитекторов-градостроителей в качестве заведующего кафедрой градостроительства КИСИ-КНУБА. Он ощущал себя и в действительности был Учителем, порою строгим и бескомпромиссным. Он не только учил, но и воспитывал, щедро делясь бесценным жизненным опытом, обширными знаниями и умениями.

Большое значение он придавал ежегодным смотрам-конкурсам дипломных работ архитектурных вузов, ставшими не только школой мастерства, форумом профессионального и личного общения преподавателей, студентов разных вузов, важным инструментом координации совместных действий в деле подготовки специалистов, совершенствования учебных программ и в конечном счете, повышения уровня подготовки кадров. Здесь он проявлял себя как принципиальный арбитр, мудрый, обаятельный собеседник.

На протяжении более 20 лет, возглавляя спецсовет по защите диссертаций, Игорь Александрович много делал для повышения качества научных работ научных работ, фильтруя и отсекая диссертации не вполне соответствующие высоким требованиям и стандартам Совета. При этом, далеко небезразличной была личность соискателя, его профессиональные и человеческие качества. Заботился он также о развитии региональных научных школ, кафедр градостроительства и архитектуры, об усилении их кадрового потенциала.

Его уважали и побаивались. Он не терпел дилетантов и нахалов. Никому и никогда не отказывал в добром совете, конкретной помощи. Был прост в обращении. Отличался элегантностью, хорошим вкусом, чувством меры, остротой реакции, пониманием шутки и розыгрышей.

Игорь Александрович был любителем путешествий. Кроме зарубежных командировок, мы много ездили по Украине, Советскому Союзу. Много работали в Казахстане, в Молдавии, в России, на Кавказе, в Карелии. Всегда под рукой были фотокамера и этюдник.

Много времени проводили мы на Днепре, где на причале рядом стояли наши лодки. Времяпровождение в кругу семьи с очаровательной Верой Ивановной и их сыном Сашей или в компании друзей состояло в непрерывном совершенствовании ходовых качеств, эстетики и комфорта «кораблей», в обсуждении маршрутов плаваний эскадрой, «отмечании» различных событий (в

больших компаниях их всегда достаточно), в воспитании подрастающего поколения...

Игорь Александрович был разборчив в выборе друзей. Их у него было немного, впрочем как и у каждого из нас. Он умел ценить настоящую дружбу, не раз доказывая это.

Человек непростой судьбы, сумевший в достаточно специфических условиях советской системы сохранить цельность натуры, верность принципам порядочности и непреклонность в отстаивании профессии.

О постоянстве Игоря Александровича в выборе занятий, друзей, в своих привязанностях, говорит хотя бы тот факт, что в его трудовой книжке отмечено всего два места работы. Академия архитектуры – КиевНИИПградостроительства (30 лет) и КИСИ-КНУБА (34 года).

Лев Николаевич Толстой писал своему весьма одаренному брату Сергею, что тому не хватало только некоторых мелких недостатков, чтобы стать большим художником. У Игоря Александровича их было ровно столько, чтобы стать крупным ученым в одной из сложнейших сфер человеческой деятельности – сфере градостроительства.

Профессор Фомин оставил нам не только фундаментальные труды по теории градостроительства, являющиеся основой дальнейшей эволюции науки о планировке и застройке городов, систем расселения. Он создал жизнеспособную организационную структуру развития современной градостроительной науки, образования и проектной практики в виде научно-производственного комплекса, учрежденную на базе двух ведущих градостроительных организаций Украины – кафедры градостроительства Киевского национального университета строительства и архитектуры и Государственного научно-исследовательского и проектного института «Діпрмісто». Комплекс обеспечивает выполнение научных исследований по актуальным проблемам градостроительства и районной планировки, разработку законодательных и нормативно-методических документов, научных монографий, учебных пособий, сборников научных трудов «Досвід та перспективи розвитку міст України» и, что наиболее важно, является местом подготовки квалифицированных специалистов – архитекторов-градостроителей, кадров высшей квалификации – кандидатов и докторов наук.

Он создал научную школу, воспитавшую специалистов, обладающих не только высокими профессиональными знаниями, но, что не менее важно, чувством гражданской ответственности и способностью государственного мышления, без которых немислима работа в сфере градостроительной деятельности.

УДК 85.01 **О. С. Слепцов** (*аспирант и докторант В.И. Ежова*),
Заслуженный архитектор Украины, Лауреат Государственной премии
Украины в области архитектуры, д. арх., профессор
Г. Н. Ушаков (*аспирант В.И. Ежова*),
канд. арх., доцент
Киевский национальный университет строительства и архитектуры

К 85-ЛЕТИЮ ПРОФЕССОРА ЕЖОВА ВАЛЕНТИНА ИВАНОВИЧА.
Творческая биография (использована статья в издании [1]).

ЕЖОВ Валентин Иванович
(1927-2010)

Родился Валентин Иванович в 1927 году в деревне Кошеево Ивановской области (Россия), расположенной в двенадцати километрах от Суздаля, на реке Нерль. Здесь находится одна из красивейших русских церквей — храм Покрова

на Нерли. Путешествия во Владимир, Боголюбово, Павлов Посад, Ростов, Ярославль, простая красота старинных монастырей и неповторимые ландшафты — всё это послужило отправной точкой к профессии зодчего. Со временем семья переезжает в посёлок Нерль. Отец, Иван Алексеевич, был сыном крестьянина, участвовал в Первой мировой войне, работал маляром на ткацких фабриках. Мать, Клавдия Ивановна, трудилась в швейных мастерских. Близость ярких тканей и чистых красок позже проявится в сочной живописи Валентина Ежова. А композиционное единство русских храмовых комплексов много позже станет камертоном проектирования целостных архитектурных ансамблей и градостроительных образований. В наладившуюся жизнь вмешивается Великая Отечественная война. Со второй войны не вернулся Иван Алексеевич.

1944 год определил весь дальнейший путь. Это год поступления на архитектурный факультет Киевского инженерно-строительного института. Своими главными учителями в этот период Валентин Иванович называет А.М. Вербицкого и И.Ю. Каракиса. Несмотря на суровые годы, Ежов учился увлеченно и в 1949 году защитил диплом с отличием. С направлением в аспирантуру Академии архитектуры он решил подождать, следуя совету Александра Матвеевича Вербицкого, и окупился в практику масштабного послевоенного строительства. Начинать в качестве прораба в Инкермане. Особенно плодотворно трудится над восстановлением Севастополя, проектирует целый ряд жилых и общественных зданий. Здесь формируются такие принципы Ежова-практика как: переосмысление и использование форм традиционной архитектуры, гармоничная интеграция новых построек в существующую застройку, стремление к комплексному решению среды с учетом развития застройки и инфраструктуры.

В 1953 году Валентин Иванович зачислен в аспирантуру Академии архитектуры УССР. Это результат строгого конкурса и решения самого президента Академии — В. И. Заболотного. И уже в 1954 научно-творческая группа Заболотного получает первую премию на конкурсе по проекту памятного монумента — Арки Дружбы в честь 300-летия Воссоединения Украины с Россией. Коллектив авторов: В. Заболотный, В. Ежов, В. Зарецкий, В. Савченко и В. Скугарев. Архитектурное решение, известное нам по многочисленным публикациям, было чрезвычайно смелым переосмыслением классики в соединении с появившимися конструктивными возможностями. Это был синтез грандиозной триумфальной арки и моста, соединяющего берега в прямом и страны в переносном смысле. Выполняются рабочие чертежи, начинается строительство. Но крутой разворот в советской архитектуре середины 1950-х останавливает реализацию уникального объекта.

В то время учителями Института аспирантуры Академии были, наряду с В. И. Заболотным: Я. А. Штейнберг, А. А. Шовкуненко, Н. П. Северов, А. В. Власов, А. В. Добровольский, В. Д. Елизаров. Собрание выдающихся учителей воспитало значительное количество выдающихся учеников.

Тема кандидатской диссертации определилась на основе богатого опыта проектирования и, что особенно ценно, реализации проектов в Крыму. Практический опыт обобщен и оформлен в диссертацию «Архитектура жилого дома в приморских городах УССР (Исследования по материалам практики послевоенного строительства г. Севастополя)». В 1958 состоялась успешная защита.

Валентин Иванович продолжает работать в Академии архитектуры до 1963 года. Здесь он разрабатывает экспериментальные проекты крупнопанельных жилых домов, в коллективе под руководством Е. И. Катонина проектирует станцию киевского метро «Вокзальная» (1961). В 1963 году Академию архитектуры решено упразднить. Уникальная научно-практическая школа закрывается. Через много лет Валентин Иванович будет одним из инициаторов возрождения Академии архитектуры и станет её вице-президентом.

С 1963 по 1976 В. И. Ежов трудится в КиевЗНИИЭП (ныне — Украинский зональный научно-исследовательский и проектный институт по гражданскому строительству). Начинает руководить сектором, затем — отделом общественных зданий, позже он — главный архитектор института. Доминирующая научно-практическая проблематика: типология общественных зданий, архитектура учебно-воспитательных и торгово-бытовых объектов. Этот период также был чрезвычайно плодотворным. Валентин Иванович занимается проектированием Дворца культуры Киевского авиазавода им. О.К.Антонова (выдвинут на соискание Шевченковской премии), Дворца культуры ПО им. С. П. Королева, Дома торговли на Львовской площади в Киеве, дворца культуры в Бердянске, жилых домов в Дарнице, посёлка Киевской ГЭС, учебно-воспитательного комплекса в Днепродзержинске. Выполняет градостроительное решение района Комсомольский в Киеве, работает над серией типовых проектов блок-зданий для общественно-торговых центров различной мощности, а также над рядом других объектов.

В формате этого научного института, одного из ведущих в стране, В. И. Ежов занимается системными инженерными решениями для массового строительства. На основе разработок по сборному железобетонному и безригельному каркасам, отмеченных авторскими свидетельствами, были созданы конструктивные системы УБК (унифицированный безригельный

каркас) и БАСФОК (блочная архитектурная система формирования общественных комплексов).

С 1976 — по 1981 — В.И.Ежов — директор киевского Научно-исследовательского института теории, истории и перспективных проблем советской архитектуры (КиевНИИТИ, позже НИИТИАГ). Опыт организации масштабных научно-проектных работ в КиевЗНИИЭП помог новому директору сформировать синтез научных направлений с архитектурной практикой. Непосредственные внедрения и апробация результатов работы сразу оживляют деятельность института. Благодаря введённой системе бюджетных и хозяйственных договоров разрабатываются историко-архитектурные опорные планы и зоны охраны памятников. Научно-проектные работы института приобретают градостроительный масштаб. Здесь находит выражение особое отношение Валентина Ивановича к архитектурному наследию, что было далеко не основной линией советской архитектуры. В КиевНИИТИ начинается работа над докторской диссертацией, которую предваряют основательные исследования архитектурно-конструктивных систем общественных зданий и особенностей архитектуры общественных зданий массового строительства. Позже, в 1997 В.И.Ежову «за особые заслуги в развитии теории и истории архитектуры и градостроительства» присваивается звание почётного доктора НИИТИАГ.

Период с 1981 по 1987 в биографии имеет особое, государственное значение. Это работа в Главном архитектурно-планировочном управлении Киевского горисполкома (ГлавАПУ), главным архитектором города. На этом посту пригодился опыт всех предыдущих этапов. Здесь мог работать эффективно только практик, теоретик и организатор в одном лице.

Новый главный архитектор сформировал концепцию развития Киева, воплощением которой Ежов занимался на протяжении всей дальнейшей жизни. Среди основных составляющих этой концепции: реконструкция и сохранение исторической застройки, системное размещение высотных доминант, использование рельефа, «выход Киева к Днепру».

Работая главным архитектором города, В. И. Ежов принимает непосредственное участие в проектировании и строительстве Троещины, Оболони, Харьковского массива, Теремков. Занимается реконструкцией Крещатика, Киевского фуникулёра, площади Октябрьской революции (ныне — площадь Независимости), созданием станции метро «Дзержинская» (теперь — «Лыбедская») и многими другими объектами.

За работу по перспективному решению Генерального плана Киева (1986) В.И.Ежов в составе авторского коллектива в 1989 году был удостоен звания лауреата премии Совета Министров СССР. Защита докторской диссертации на

тему: «Научные основы формирования и типизации общественных зданий в условиях комплексной застройки жилых районов (На примерах практики проектирования и строительства в Украинской ССР)» состоялась в Московском архитектурном институте в 1982 году.

И работа над докторской, и её защита — всё это было проведено вопреки настоящим рекомендациям партийного руководства отставить науку. Но действия Ежова снова подтвердили, что его путь не был результатом приспособления к обстоятельствам.

Валентин Иванович — давно признанный мастер архитектуры. И его авторитетное мнение звучало и в средствах массовой информации и на важнейших архитектурно-строительных советах. Он был вице-президентом Украинской академии архитектуры (с 1992 г.), академиком Академии строительства Украины (с 1993 г.), действительным членом Академии инженерных наук Украины (с 1992 г.), почетным членом Международной академии архитектуры (с 1992 г.), иностранным членом Российской академии архитектуры и строительных наук (с 1998 г.), почетным доктором НИИТИАГ (1997 г.).

Значительный вклад в архитектурно-строительную сферу на государственных уровнях отражают и многочисленные награды и премии, среди которых: Премия Совета министров СССР (1989), Государственная премия Украины в области архитектуры (2000). В 1999 году Валентин Иванович был удостоен звания Народного архитектора Украины.

Связь архитектуры с изобразительным искусством и архитектурно-ландшафтная графика — это была для Валентина Ивановича творческая необходимость на протяжении всей жизни. Излюбленные материалы: мягкий карандаш, фломастер, тушь, акварель. Прежде всего, это серии путевых зарисовок и этюдов, выполненных в многочисленных поездках по Украине, России, Европе, Индии, Кубе, по городам Средней Азии и Кавказа. Кроме того, каждую проектную работу Валентин Иванович начинал с эскизной графики, имеющей теперь совершенно самостоятельную художественную ценность. Архитектура на этих листах существует в полной гармонии с природной средой и подается в узнаваемой технике, ставшей авторским стилем мастера. Присмотритесь к этим плавным текучим линиям, переходящим из волн в камни, в горы; из камней в древесную кору, из ветвей и крон в архитектуру. Присмотритесь, и вы увидите, как графика Ежова движется в каждой своей части. Акварельная живопись насыщенная, колорит сочный, полное физическое ощущение состояния среды. Валентин Иванович и в этом материале работал на максимуме его выразительных возможностей. В полную силу. Как и во всём.

С 1987 — Валентин Иванович сосредотачивается на научно-педагогической деятельности. Он становится профессором Киевского национального университета строительства и архитектуры, заведующим кафедрой основ архитектуры и архитектурного проектирования. В руководстве кафедрой, равно как и в преподавательской работе, у Валентина Ивановича особый стиль. Доброжелательное и уважительное отношение, «подталкивание» к творческому и служебному росту, умение находить выход из конфликтных ситуаций — вот далеко не полный список особенностей этого стиля руководства. И кафедра Ежова все эти годы была монолитной, несмотря на различия во взглядах и подходах преподавателей. И это единство многообразия давало стабильные результаты. Успешные защиты диссертаций следовали одна за другой. Причем под руководством самого Валентина Ивановича постоянно работали докторанты и целая группа аспирантов.

Цикл, налаженный заведующим, набирает обороты по сей день: лучшие студенты становятся аспирантами кафедры и, оставаясь преподавать, подключаются позже к руководству аспирантами и продолжают научную работу, издавая книги, работая над докторскими диссертациями. Ведь все они питали один из главных принципов Ежова: не останавливаться. Никогда.

С 1988 года Валентин Иванович — творческий руководитель Архитектурного бюро «Ежов». С ним работают его сыновья Сергей Валентинович и Дмитрий Валентинович, супруга Евдокия Фёдоровна. В творческом коллективе постоянно трудится и учится архитектурная молодежь. За годы активной работы в Украине и за рубежом выполнены многочисленные проекты. В Киеве: гостинично-офисный комплекс по улице Урицкого, жилые здания по улицам Тургеневской, Январского Восстания, Смирнова-Ласточкина, Гайцана, застройка квартала по улице Жадановского, административно-коммерческий комплекс по улице Шота Руставели, Аквапарк на озере Тельбин и другие объекты. Разработаны также: комплекс базы отдыха в Симеизе, проект реконструкции санатория «Днепр» в г. Ялта, туристические комплексы на Сейшельских островах, на острове Маврикий и на острове Мадагаскар. Выполнены проекты целого ряда индивидуальных жилых домов, крупных зданий и комплексов.

Валентин Иванович — автор более 200 научных публикаций, среди которых книги, ставшие настоящими учебными пособиями для многих архитекторов-практиков и архитекторов-ученых. Вспомним основные из них: «Архитектурно-конструктивные системы общественных зданий» (1981), «Архитектура общественных зданий массового строительства» (1983), «Архитектурно-конструктивные системы гражданских зданий» (1998, в соавторстве с О. С. Слепцовым и Е. В. Гусевой), «Полвека глазами

архитектора» (2001), «Эскизная графика архитектора: Архитектурная композиция. Эскизное проектирование. Природная и городская среда» (2003), «Архитектура общественных зданий и комплексов» (2006, в соавторстве с С. В. Ежовым и Д. В. Ежовым).

В 2010 году Валентин Иванович завершил свой уникальный жизненный путь, будучи как всегда полным энергии и творческих сил. Эта энергия продолжает направлять дальше его учеников.

Литература

1. Слово о мастере / Редкол.: А.В. Кащенко, О.С. Слепцов, П.П. Безродный и др.; Киев. нац. ун-т строительства и архитектуры. – К.: День Печати, 2012. – 116 с.: ил.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ

УДК 721

Азари Алиреза,*аспірант кафедри ОАиАП,**Київський національний університет будівництва та архітектури***ИСТОРИЧЕСКОЕ ФОРМИРОВАНИЕ ТЕГЕРАНА КАК МЕГАПОЛИСА**

Аннотация: рассмотрены исторические условия и этапы формирования г. Тегеран как мегаполиса, выделены 3 основных исторических периода, повлиявшие на развитие города, предложено направление совершенствования городского архитектурного облика Тегерана.

Ключевые слова: город, архитектура, городской проект, структура населения, мегаполис.

Тегеран — современный крупный мегаполис с населением, количество которого превышает 13 млн. человек. Традиционность его архитектуры не так сильно выражена, как в других иранских городах. Постепенно в архитектурном облике города исчезают следы старой планировки, но современный Тегеран унаследовал от старого города стиль застройки некоторых площадей, от которых под прямым углом друг к другу отходят четыре магистральные улицы. Кварталы с узкими улицами, арками и глинобитными домами сохранились главным образом в южной части Тегерана. Новые здания в Тегеране строятся в основном в современном стиле, но в них сохраняются и элементы восточной архитектуры — плоские крыши, сводчатые окна и двери, мозаичный орнамент в наружной кладке стен.

Основание Тегерана историки относят приблизительно к IX веку, но особого значения город в те времена не имел, потому что вся его жизнь полностью зависела от соседа - древнего и богатого города Рея (сейчас это предместье Тегерана). К XIV веку Тегеран превратился уже в сравнительно крупный торговый центр. Превращение Тегерана в город завершилось к концу XVI века, и к XVII веку в Тегеране размещалось около 3000 домов.

Основными причинами формирования города были:

- наличие религиозных мест, таких как гробница Шах Абдул Азим вблизи Тегерана;

- месторасположение на важных связующих путях;
- военная важность месторасположение города в качестве надежно защищенного места от узбекских племен с Востока и Османской империи с Запада.

В структурных изменения Тегерана можно выделить три определенных этапа:

- Тегеран от начала формирования и до разрушения ворот «Хасар Насери»;
- Тегеран в период династии Пехлеви и до создания предпосылок для формирования мегаполиса;
- Тегеран с 1966 года и до настоящего времени.

Период от начала формирования города как столицы и до разрушения ворот «Хасар Насери» имел несколько переломных моментов. Первый момент заключался в том, что на город было обращено внимание как на потенциальную столицу страны в будущем. Структурное формирование в этот период заключалось в большей степени в строительстве ворот, крепостей, а также единичных построек.

Начало «столичного периода» в истории Тегерана было отмечено строительством шахских дворцов, крепостей и мечетей, самой величественной из которых является Шахская мечеть. В середине XIX века город был кардинально перестроен, расширились границы Тегерана, он был окружен крепостным валом и рвом, было сооружено 12 ворот, которые выходили на 12 ответвлявшихся от города дорог. Основная часть строительной деятельности того времени включала в себя строительство водохранилищ, мечетей, военных сооружений, улиц, школ, бань, гостиниц «каравансара» и была направлена на развитие государственного аппарата и придворной жизни.

Строительство иностранных представительств и посольств также началось в эту эпоху (начиная где-то с 1778 г.). Сначала было построено здание посольства Великобритании, а потом уже такие влиятельные государства того времени как Османская Империя, Франция и Российская Империя начали открывать свои посольства. Открытие иностранных представительств привело к тому, что жители соседних зданий начали получать определенные привилегии от соседства с иностранными представительствами. До этого момента в Тегеране существовала своя внутренняя классификация и иерархия, но после открытия посольств в городе появилась тенденция к социальному разграничению слоев населения в соответствии с районами, в которых они проживали. Интересный факт, что все городские районы не были разделены согласно социальному статусу населения и в одном районе могли жить как бедные, так и зажиточные слои населения, но внутри самого района

существовала строгая иерархия в зависимости от социального положения жителя [4].

С начала правления Насреддин Шаха в Иране наблюдается культурное и научное влияния, оказываемое со стороны европейских стран. К такому влиянию можно отнести прокладку телеграфной связи в Иране и в самом Тегеране в 1862 году. В этот же период, Иран начинает предоставлять различные привилегии западным странам.

С 1862 года, когда Насреддин Шах начал путешествовать по западным странам, в Иране входит в моду копирование западных стилей архитектуры при строительстве зданий. Прокладка обширных улиц с газовым и электрическим освещением, строительство школ и училищ в европейском стиле, основание гостиницы «Гранд Отель», кинотеатра, пункта телефонной связи и запуск городского трамвая тоже были проведены после многочисленных путешествий персидского шаха в Европу [1].

В этот период население Тегерана начало стремительно расти. Это было вызвано тем, что Тегеран стал местом пребывания принцев, предводителей каджарских племен, эмиров, придворных казначеев, полномочных министров, представителей иностранных государств, различных религиозных и торговых делегаций, а также тем, что в это же время началась стремительная миграция людей из других регионов страны. Таким образом, в 1847 году в Тегеране уже началась ощущаться явная нехватка места для постоянно прибывающего в столицу населения. Исходя из этого, был издан указ, который давал право желающим строить жилье за пределами городских ворот. По таким же причинам, такой приказ был повторно издан и в 1850 году.

С этой же целью, а также для расширения города, главному придворному архитектору Мохаммеду Таги Хану была передана часть невозделанных территорий, а также часть пригородных садов, известных как сад Хосроухани, сад Гурхане и сад Аманоллахани. Главный придворный архитектор был также наделен правом продавать участки этих территорий любым желающим. Одновременно было принято решение разрушить старые городские стены с целью расширения общей площади города. Для проектирования новых городских стен был приглашен французский инженер Бэхлер, который при подготовке этого проекта пользовался планировочными картами Парижа. Согласно проекту Бэхлера, городским стенам Тегерана придавалась восьмиугольная форма [3].

В результате всех произошедших структурных изменений в столице, периметр Тегерана с трех километров вырос до девятнадцати, а его площадь, которая изначально занимала 4 кв. км, превысила 18 кв.км.

После Первой мировой войны Тегеран начал развиваться ускоренными темпами, но все равно и в те годы он оставался второстепенным городом с населением около 200 000 человек (рис.1).

Новое возрождение Тегерана связано с 1930-ми годами, когда он превратился в главный административный центр Ирана. Город начал быстро менять свою планировку, отдельные его кварталы стали полностью перестраиваться, в центральном и северном районах вместо глинобитных домов вырастали новые здания. Тегеран стал расширяться, двигаясь в основном в северном направлении (рис.2).

Начиная с самых первых этапов формирования Тегерана и до 1971 года, наблюдалось такое явление, как структурная и политическая централизация страны в ее столице. Централизация власти в стране также представляла высокую важность для иностранных государств, оказывавших влияние на Иран в виде установления своих правил и законов в области торговли. Именно поэтому, с конца эпохи династии Каджаров и до прихода к власти Мохаммеда Резы Шаха Пехлеви в 1951 году в Тегеране наблюдается копирование европейских стандартов во всевозможных сферах считалось основным путем развития страны, которые в конечном счете придадут совершенно новый облик столице Ирана [2].

Этап индустриализации страны был начат с основанием вокруг города, в основном в его южной части, заводов по изготовлению хрусталя, цемента, ситца, оружия, самолетов, а также фабрик, специализировавшихся на изготовлении табачных изделий. Процессы городского развития происходили одновременно с демонтажем построек и зданий прошлых времен, в том числе городских ворот и стен, старинных башен и крепостей.

В 1966 году, население Тегерана уже достигало 2.7 млн. человек и занимал площадь равную 18000 гектаров. На рис. 4 наблюдается формирование плотной структуры в центральном ядре города, а за его пределами, в районе дорог, ведущих в сторону таких городов как Рэй и Карадж, построены различные промышленные комплексы. На карте также отчетливо просматриваются пустые и ненаселенные территории между плотной населенной структурой Тегерана и такими ближайшими населенными пунктами как Карадж, Варрамин, Кум и Савэ. Самым крупным ближайшим населенным пунктом является город Карадж с сорока четырехтысячным населением. С этого момента Тегеран, присоединившись к соседним населенным пунктам, которые расположились на основных соединяющих направлениях, постепенно начал свое формирование как полноценный мегаполис.

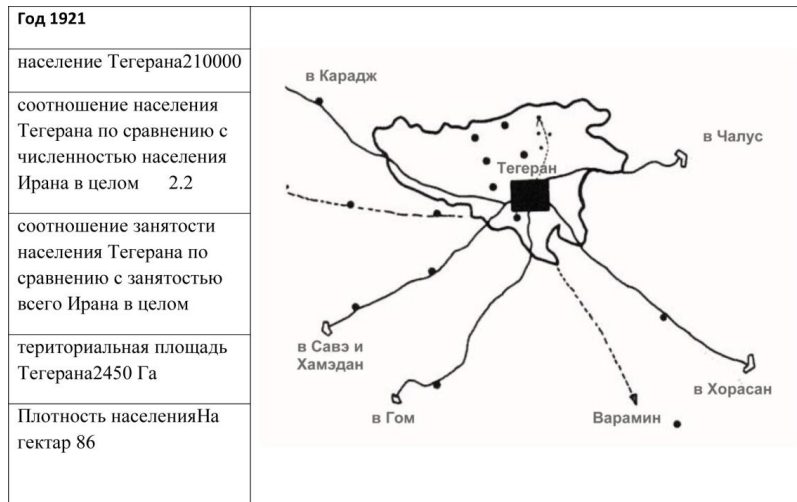

Рис.1. Процесс преобразований Тегерана в современную эпоху.

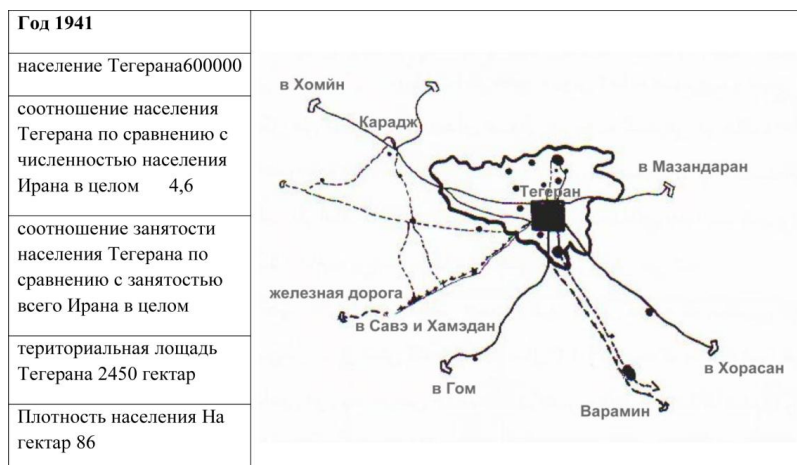

Рис. 2. Процесс преобразований в Тегеране в современную эпоху.

Начиная с этого периода, при описании масштабов города пользовались количеством и наименованием построенных недавно улиц и площадей. Проявлением изменения внешности Тегерана также стало основание новых улиц и передача шахских дворцов в распоряжение различных министерств, управлений, а также других общественных мест. В 1969 году, одновременно с увеличением городского населения до 540 тысяч жителей, общая площадь Тегерана, с бывших 19 км² увеличивается до 46 км² [5].

Модернізуєма частина Тегерана, котрої уделяло особе вниманіє правительствo, починає поступенно смещатися в северную часть города, что способствует усилению процессов социального раздвоения города, не нарушая при этом его географические рамки. Начиная с этого времени, вводятся такие два понятия как северная часть города, подразумевающее модернизированную часть Тегерана с высоким социальным уровнем, и южная часть города, в которой подобного уровня не наблюдается (рис.3).

Тегеран с 1971 года (появление открытой структуры города) по 1996 год.

В этот период на южном и восточном по краям дорог, ведущих в город, начинают основываться и расширяться промышленные комплексы. В виду происходящих в это время политических и социальных изменений, население столицы начинает стремительно увеличиваться. В 1980 году впервые предпринимаются меры по очистке непригодных для жилья районов. По распоряжению тогдашнего премьер министра Размара, также начинают сносить старые трущобы в южных районах города.

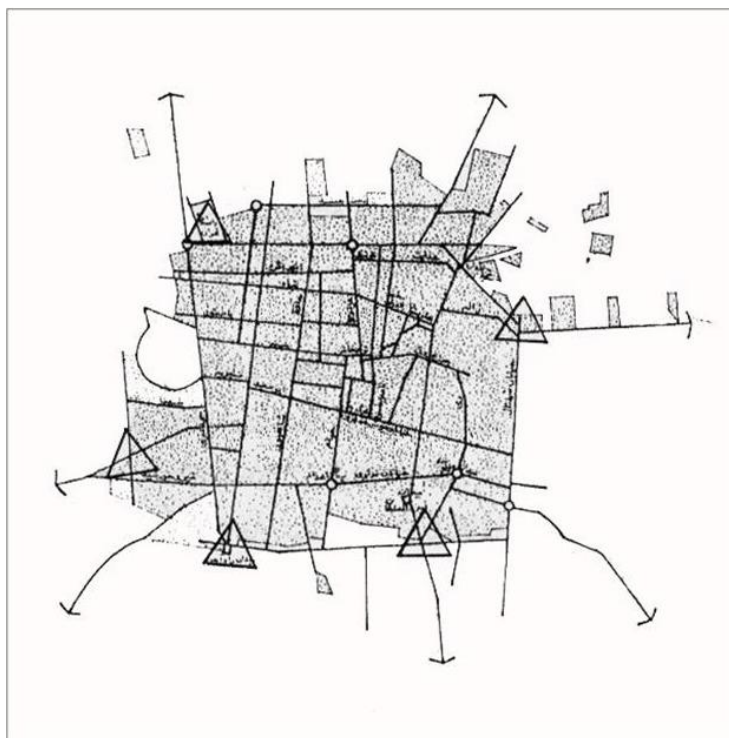

Рис.3. Появление свободной структуры г. Тегеран.

Еще один из основных факторов, повлиявших на рост городского населения и критическое уменьшение сельского населения, заключался в утверждении в 1993 г. проведения новых реформ, включавших в себя шесть основных сфер, в том числе и земельную. Таким образом, уже где-то в 1991 году общая площадь Тегерана составляла около 60 км².

Тегеран, начиная с 1978 года и до настоящего времени.

Влияние экономики страны, основанной на доходах от нефти, а также увеличение цен на сырую нефть в начале 1971 года, которое продолжалось целое десятилетие, сказалось на всех сферах жизни страны и привело к тому, что внешность столицы была полностью изменена. Социальные изменения, вызванные возникновением Исламской Революции в 1978 г., также повлияли на форму и схему расширения столицы (рис.5). Начало восьмилетней войны между Ираном и Ираком ознаменовался приходом следующего этапа основных преобразований в столице. Начиная с этого времени, новейшей программой городского развития было предусмотрено обязательное обеспечение города различными видами услуг.

Примерно сорок лет назад в столице страны Тегеране не было ни одного высотного здания из-за повышенной сейсмичности. Однако с приходом новых технологий ситуация радикально изменилась. В настоящее время иранские строители утверждают, что их сооружения выдержат удар стихии силой до 9 баллов.

Самым высоким зданием города на данный момент является 56-этажное сооружение Тегеранской Международной башни высотой 162 м, которое имеет три крыла и общую площадь 220 тыс. кв. м. На севере Тегерана чуть ли не каждый день на высоте 25-30 этажей появляются новые шпили и купола. В этом районе, считающемся наиболее комфортным для проживания, земельные участки стоят дорого, поэтому застройщики стремятся использовать их максимально. Владельцы малоэтажных зданий стараются выгодно продать свои участки строительным фирмам.

В настоящее время, когда говорят о Тегеране, имеют в виду столицу в комплексе со всеми находящимися вокруг нее населенными пунктами, что в общем занимает очень значимую площадь, равную 18 000 кв.км. Площадь самой столицы, на протяжении 130 лет, увеличилась с 4 до 760 кв.км, то есть увеличилась в 190 раз [2].

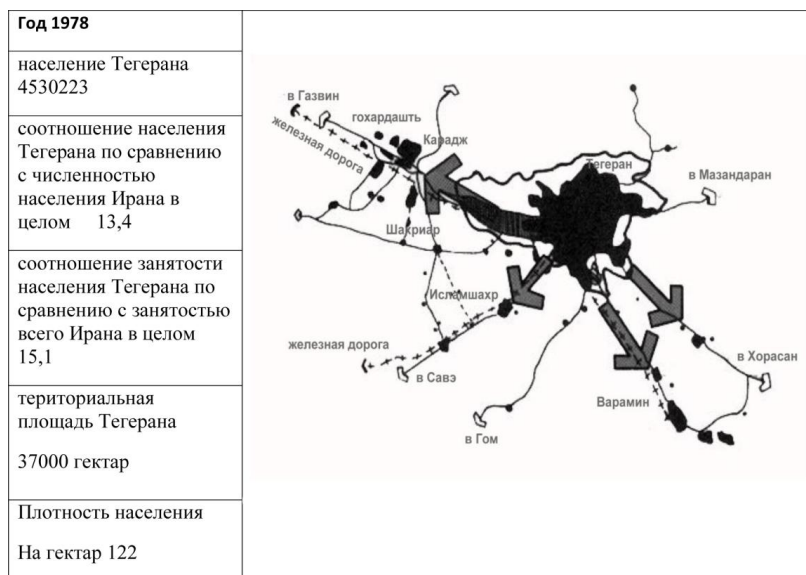

Рис.4. Процесс преобразований Тегерана в современную эпоху.

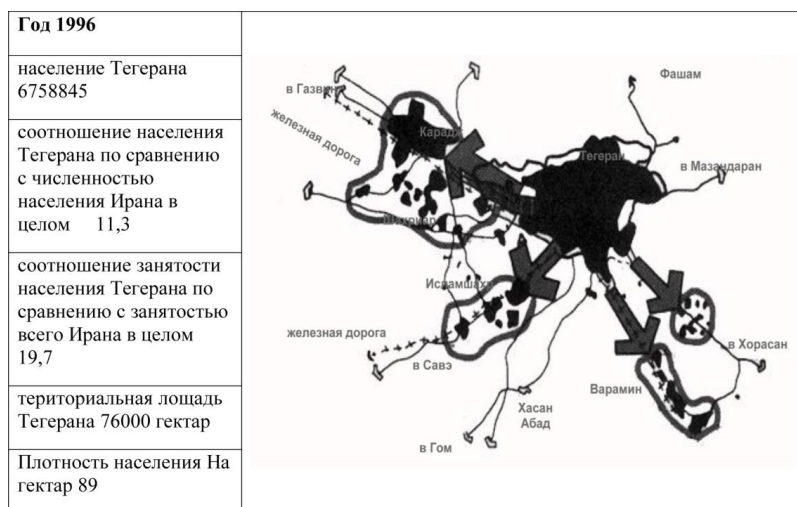

Рис.5. Процесс преобразований Тегерана в современный мегаполис.

Итак, проведя исторический анализ эпохи развития и становление Тегерана, следует отметить тот факт, что Тегеран является сравнительно молодой столицей, и имеет интернациональный характер архитектуры.

С одной стороны, процессы городского развития, модернизация некоторых районов и расширение площади города к северу усиливает процессы социального раздвоения населения; с другой стороны – программы по очистке непригодных для современного жилья территорий и расселение густонаселенных южных районов, положительно влияет на изменение плотности структуры населения Тегерана.

Не смотря на всемирную глобализацию и влияние западных тенденций, Тегерану, как огромному мегаполису, следует также придерживаться собственных национальных традиций как в архитектуре, так и в развитии городской среды в целом.

Список литературы

1. Голам Аббас Тавассоли. Городская социология. Университет Паямнур. – Тегеран, 1995 (перс. язык).
2. Зохре Давудпур. Тегеран: мегаполис и транспортная система. Публикации Научно-исследовательский центр по градостроительству и архитектуре. – Тегеран, 2005 (перс. язык).
3. Рахнемаи Мохаммад Таги. Развития и преобразования Тегерана в близлежащих районах.- Тегеран, 1990 (перс. язык).
4. Сейед Мохсен Хабиби. Городские потоки, исторический анализ города. Тегеранский университет, 1996 (перс. язык).
5. Фаррух Хесамьян. Публикация. Урбанизации в Иране. – Тегеран, 1984 (перс. язык).

Анотація

Розглянуто історичні умови та етапи формування м. Тегеран як мегаполіса, виділені 3 основних історичних періоди, що вплинули на розвиток міста, запропоновано напрям удосконалення міського архітектурного вигляду Тегерана.

Ключові слова: місто, архітектура, міський проект, структура населення, мегаполіс.

Annotation

Made considering about historical conditions and stages of Teheran as a metropolis, identified three major historical periods that influenced the development of the city, suggested the direction of improving the architectural appearance of the city of Tehran.

Keywords: city, architecture, urban design, the structure of the population, metropolis.

УДК - 72.01; 515.2

Д. О. Аранчій,
аспірант КНУБА**ЗВ'ЯЗОК КОНТЕКСТНО-ЧУТЛИВИХ СИСТЕМ З АРХІТЕКТУРОЮ**

Анотація: розглянуто сучасні методи формотворення в архітектурі, класифіковано їх за основними ознаками щодо динамічності та контекстуальної чутливості. Виокремлено динамічні системи, чутливі до контексту. Означено перспективні методи проектної практики.

Ключові слова: контекстно-чутлива/контекстно-вільна система, динамічний/статичний контекст, мноагенти.

Зі зміною парадигми сучасної архітектури, коли метод прийшов на зміну стилю [5], почав виокремлюватися ряд методів проектування, які об'єднані спільними засадами врахування оточуючих факторів. Параметричні моделі та алгоритми, що першопочатково базувалися на абстрактних чи чутєвих геометричних принципах, дедалі більше інтегруються в контекст, беручи його атрибути за вхідні параметри статичного чи динамічного формотворення.

За Тоні Котніком [1] усі сучасні дисципліни, що поширюють експансію на новітню архітектурну геометрію та формотворення є складністю (complexity), що на відміну від передуючого їм перехідного етапу редукціонізму мають у своїй основі парадигматичний зсув в науці. Складність же у свою чергу поділяється на контекстно-вільну динаміку (context-free dynamics) та контекстно-чутливу динаміку (context-sensitive dynamics). У полі розгляду даної роботи - остання. Проте Котнік розглядає контекстно-вільну динаміку, до складу якої входять нелінійність, Л-системи, фрактальна геометрія, теорія фракталів, бифуркації, детермінований хаос як абстрактні, не пов'язані з архітектурним контекстом поняття.

В певному розумінні автор не може з цим не погодитись, проте під час вивчення даних понять у [3] і [4] стало ясно, що за системності вищенаведених понять, є сенс ввести поняття контекстно-чутливих систем (КЧС), а більшість з термінів контекстно-незалежних систем віднести також до КЧС, але поділити їх на ті, яким достатньо відносно незначного доповнення своєї логіки іншими даними і параметрами з оточення, як наприклад атрактор у [4], а також КЧС з досить слабким зв'язком з оточенням (найбільш абстраговані групи системних алгоритмів), що потребують значної видозміни та суттєвої комбінації з іншими системами для перетворення на повноцінні КЧС (Схема 1). Було звернено увагу, що у [2] Лінденмайер схожим чином класифікує Л-системи, які, втім, є лише ланкою в поточному розгляді.

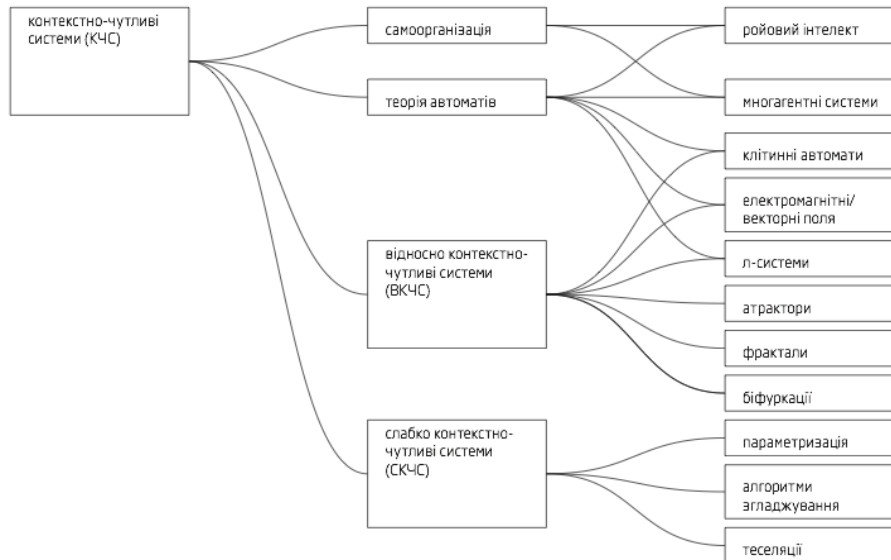

Схема 1

Безперечно, майбутнє дасть можливість безперешкодно втілювати в життя архітектурну динаміку - рухомі чи/і здатні до трансформації будівлі, однак вже зараз у віртуальному проектуванні (приміром майстерні Біосінг, [5]) та в дигітальних воркшопах й інсталяціях (приклад - Франсуа Рош, [5]) є демонстрація нових можливостей.

Методи, що не враховують особливості і впливу контексту (**контекстно-вільні системи**) також використовують сучасний науковий інструментарій (наприклад фрактальну геометрію чи Л-системи), проте абстраговані від реальності і керуються переважно фантазією митця/науковця і полягають в розробці абстрактного алгоритму, а отже знаходяться поза зоною уваги даної роботи. Розглянемо можливу класифікацію за атрибутами систем у нашому фокусі.

Загалом архітектуру в її розвитку можна поділити на 2 категорії відносно зміни її форми: **динамічна** - та, яка рухається, або здатна до трансформацій своїх складових; та **статична** - у звичному нам розумінні нерухомих будівель і споруд ("застиглої музики"). Динамічну архітектуру можна називати інтерактивною (але існує приклад такої інтерактивної архітектури, що не міняє форму - проекти групи НОКС), бо вона взаємодіє з довкіллям і є адаптивною, оскільки ніби адаптується до оточення процесом оптимізації власної форми (приклад з авторських нарбок - конкурс офісу Бенетону в Тегерані, [5]). Інтерактивними змінами можуть бути і зміни кольору, світла, запаху тощо,

однак до формотворення дані поняття прямого відношення не мають. Статична ж архітектура є окремим випадком динамічної/інтерактивної, певним миттєвим знімком зміни стану останньої.

Розглянемо можливі варіанти контексту, одразу класифікувавши його на рукотвірний та натуральний.

Контекст створений людиною (рукотвірне оточення). Проектанти рахуються з навколишньою забудовою, транспортними потоками та іншою рукотвірною матерією:

1. будівлі, споруди, комунікації
2. транспортні засоби (вантажні, пасажирські, військові та ін.)

Природний контекст. Основні природні чинники, до яких адаптується архітектурне формотворення. До них належать людинопотоки, інші представники живої природи, ландшафт і атмосферні впливи.

- люди (потоки пішоходів)
- флора і фауна (для архітектури - переважно флора, особливо найкрупніша - дерева тощо)
- рельєф (форма та вид речовини: ґрунти, тверді породи, вода, тривимірна сітка геометрії місцевості), має особливе значення у алгоритмах інтеграції в ландшафт
- погода (інсоляція, опади, вітри і таке інше)

Контекст, як і архітектура, що на нього орієнтується, теж може бути статичним або динамічним.

До **динамічного контексту** віднесемо транспорт, людей, флору (частково) з фауною. Флора може вважатися динамічною в значних часових діапазонах.

До **статичного контексту** - будівлі зі спорудами та рельєф.

Погодні чинники можуть бути як статичними, так і динамічними в залежності від регулярності характеру виявлення.

Динамічний контекст (Схема 2) як правило продукує динамічну архітектуру, оскільки його постійні зміни змушують підлаштовуватись і параметри формотворення. Те ж справедливе і для зв'язки статична архітектура - статичний контекст, адже один раз обумовлені обмеження здатні створити форму, яка буде їх притримуватись без зміни своєї геометрії.

Цікавим є створення статичної архітектури на основі динамічного контексту. Даний процес можливий за двох умов: за статистичного усереднення різноманіття оточуючих впливів - оптимізація форми по відношенню до узагальнених параметрів динамічного довкілля; другий варіант - прийняття миті динамічного контексту за статичний або нашарування варіацій

динамічного контексту (проекти на основі ройової логіки Кокуджі, в т.ч. концепт Меморіалу Бабиного Яру, [5]), що теж нагадує усереднення.

Динамічна архітектура за статичного контексту - неможлива. Однак за статичний контекст можна прийняти регулярно повторювану динаміку, наприклад зміну дня і ночі (положення сонця), зміну сезонів. Тоді відносно динамічне оточення обумовлюватиме умовно динамічну архітектуру, або статичну з обмеженим трансформативним апаратом заздалегідь визначеної, регулярно повторюваної адаптивної інтерактивності.

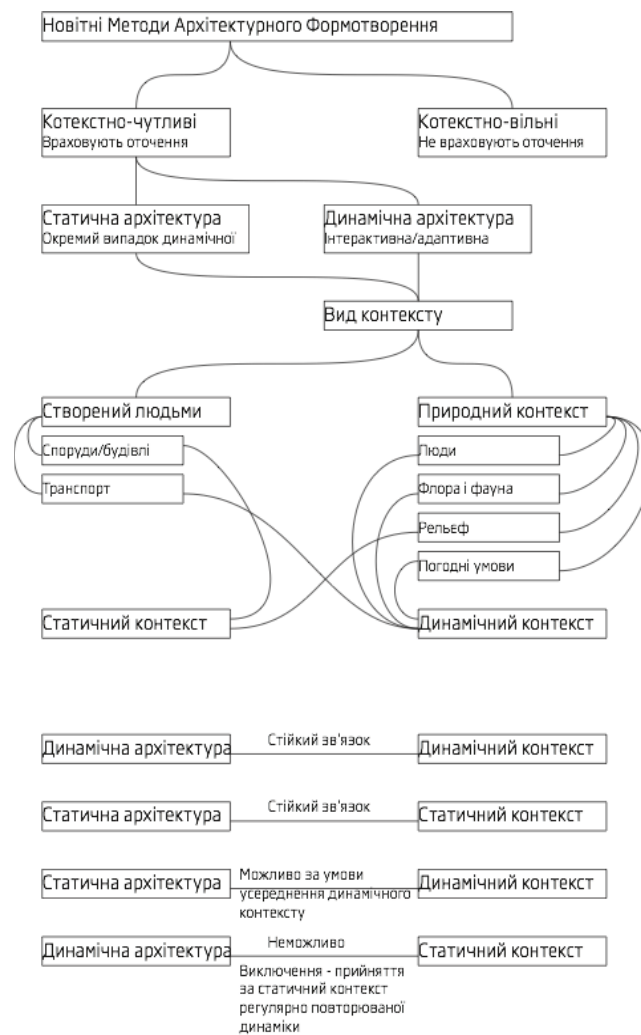

Схема 2

Висновок: у результаті пояснення важливості виокремлення поняття та базової класифікації контекстно-чутливих систем утворилася гілкоподібна структура для подальших досліджень кожного з видів окремо. Окрім того, згрупувавши архітектурний контекст та статику/динаміку за атрибутами, стала очевидною варіативність входних параметрів систем алгоритмічного формотворення. Перспективним вбачається заглиблення в визначені групи контекстно-чутливих систем в околі цифрового проектування, особливо в напрямі Л-систем (структури, що імітують принципи розвитку і будови рослин), ройової логіки та мультиагентів, які в своїй основі містять уособлення штучного інтелекту, який виявляється за колективної дії окремих індивідів. Усі ці алгоритми застосовувані до архітектури, оскільки напряму впливають на формотворчий і планувальний стрижень проєктованих споруд.

Література

1. Kotnik Toni. Digital Architectural Design as Exploration of Computable Functions. International Journal of Architectural Computing, issue 01, volume 08, 2010. (p. 1 - 16).
2. Prusinkiewicz Przemyslaw, Lindenmayer Aristid. The Algorithmic Beauty of Plants. New York, Springer-Verlag, 1996. - 228 p.
3. Аранчій Д. О. Точковий атрактор та лінійні афінні перетворення. К., Прикладна геометрія та інженерна графіка, випуск 87, 2011. - С. 53 - 55.
4. Аранчій Д. О. Фрактал Ляпунова в архітектурі. К., Технічна естетика і дизайн, випуск 8, 2010. - С. 15 - 19.
5. Аранчій Д. О. Алгоритмічні методи архітектурного формотворення. Київ, КНУБА, магістерська робота, 17 червня 2011. -186 с.

Аннотація

Рассмотрено современные методы формообразования в архитектуре, классифицированы их по основным критериям относительно динамичности и контекстуальной чувствительности. Выделены динамические системы, чувствительные к контексту. Намечены перспективные методы проектной практики.

Ключевые слова: контекстно-чувствительная/контекстно-свободная система, динамический/статический контекст, мультиагенты.

Summary

Contemporary methods of morphogenesis in the architecture were overviewed, classified according to basic criteria with respect to the dynamic and contextual sensitivity. Dynamic systems sensitive to the context were detached. Prospective methods of design practice were identified.

Keywords: context-free/context-sensitive system, static/dynamic context, multiagents.

УДК 72.033.4(477)«13»

Ю. Р. Діба
кандидат архітектури, доцент
Національний університет «Львівська політехніка»

МАЛІ ФОРМИ В АРХІТЕКТУРІ УКРАЇНИ КНЯЖОЇ ДОБИ
(холмська мармурова чаша Данила Романовича – питання інспірації)

Анотація: у статті проаналізовано літописний уривок з описом будівельних ініціатив князя Данила Романовича в княжій столиці – Холмі. Висвітлено причини, що спонукали князя встановити у церкві Богородиці замовлену в Угорщині й оздоблену тератологічними мотивами мармурову чашу з багряного мармуру.

Ключові слова: галицько-волинський літопис, візантійські хроніки, княжа столиця, архітектура, мармурова чаша, тератологічні мотиви.

Постановка проблеми. Питання про застосування малих архітектурних форм на Русі практично не розроблялося в історико-архітектурній науці. Причиною такого стану є як маломовність писемних джерел, так і фізична втрата рухомих об'єктів, складність їх археологічного виявлення й інтерпретації залишків. Актуальною є проблема прискіпливого аналізу існуючих літописних свідчень про конкретні малі архітектурні форми княжої доби у порівнянні з широким колом зарубіжних джерел з метою виявлення паралелей до їх інтерпретації.

Мета статті – проаналізувати висловлені в науковій літературі думки щодо вірогідності зафіксованого в літописі свідчення про появу у стольному Холмі хрестильної чаші, виконаної із багряного мармуру в Угорщині на замовлення князя Данила Романовича, та продемонструвати зв'язок цього замовлення із взоруванням галицько-волинського володаря на імперські константинопольські взірці.

Обговорення проблеми. Літописний опис Холма є одним з найінформативніших свідчень сучасників про архітектуру та мистецьке оздоблення княжої столиці середини XIII століття. Цей розлогий, докладний та емоційний текст, поштовхом до написання якого стала пожежа Холма 1259 р., віддавна привертає увагу науковців [1, с. 136–153; 2, с. 38–71]. У цьому літературному екскурсі літописець наводить відомості про заснування княжого города, будівництво та відбудову його пошкоджених пожежею будівель. Своєрідним продовженням оповіді є й повідомлення, поміщене під 1260-м роком, про спорудження церкви Пресвятої Богородиці та спровадження з Угорщини чаші з багряного мармуру, яку встановили перед церковними

царськими дверима: *«У рік 6768 [1260]. Спорудив він також превелику церкву в городі Холмі на честь пресвятої приснодіви Марії, величиною і красою не меншу од тих, що були раніш, і прикрасив її пречудовими іконами; приніс він також чашу із землі Угорської з багряного мармуру, вирізьблену з дивовижним умінням, – навіть змієві голови були навкруг неї, – і поставив її перед дверима церковними, що їх називають царськими. Зробив він також у ній хрецьально – хрестити воду на святе Богоявлення, а блаженний єпископ Іоанн зробив виточений із гарного дерева і позолочений усередині та ззовні [ківорій?], диву подобен.»* [3, стб. 845–846; 4, с. 420].

Свідчення про мармурову чашу є унікальне з кількох міркувань. У одному реченні літописець інформує читача про походження чаші, визначає матеріал, з якого її було виконано, та його колір, характеризує виріб як мистецький твір, наводить опис різьблення й вказує де чашу було розміщено та як її використовували і підказує, коли відбувалася церемонія з освячення води. Врешті, з контексту оповіді про відбудову Холма, читачеві зрозуміло, що холмські архітектурні та мистецькі ініціативи виходили від князя Данила Романовича, як засновника та фундатора нової столиці. Виняток із загального правила літописець спеціально обумовлює, вказуючи, що окремий *«виточений із гарного дерева і позолочений»* елемент інтер'єру (найімовірніше – ківорій) був вкладом владики Іоана.

Без перебільшення можна ствердити, що жоден інший мистецький твір, згадуваний на літописних сторінках, не було так влучно, майстерно й максимально детально описано. Очевидно, що встановлення цієї чаші не було буденною справою, раз в яскравій панорамі відновленого Холма їй приділили стільки уваги. Все ж, не зважаючи на те, що літописець демонструє не абияку проінформованість щодо чаші, свідчення про її походження саме з Угорщини викликало в дослідників тексту певні сумніви. Висловлював їх зокрема М. Макаренко [5, с. 90-91]. Сумнівався в угорському походженні холмської мармурової чаші і В. Пуцко [6, с. 119]. Покликаючись на працю Т. Геревича [7], дослідник зауважив, що подібні до неї твори невідомі в романській скульптурі угорського походження. До того ж, беручи до уваги географічну близькість Польщі, В. Пуцко відзначив, що хрестильниці Польщі також позбавлені згаданих літописцем тератологічних мотивів [8, II. 690, 692].

Однак далі В. Пуцко, відкликаючись на працю А. Туулсе [9, II. 126, 138–142, 146, 151, 130, 151], зауважує, що *«змієві голови»* були *«звичайним орнаментом в різьбленні скандинавських хрестильниць»* [6, с. 119] (рис. 1 а–в), хоч і залишає без відповіді запитання, яким шляхом цей мотив потрапив на мармурову хрестильницю, привезену з Угорщини. У всякому разі, питання появи тератологічних мотивів на холмській чаші не слід ув'язувати з її

угорським походженням, яке логічно пояснюється наявністю в Угорщині покладів багряного мармуру, широко застосовуваного в оздобленні будівель, зокрема й у XIII столітті, на що звернула увагу Р. Михайлова [10]. М'який, легкий в обробці червоно-бурий вапняк, або ж «червоний/багряний мармур», як його називали в давнину, йшов на будівництво палаців та храмів. Родовище такого вапняку в горах Герече експлуатоувалося ще при римлянах [11, с. 280].

а) Gumlösa kyrka, Швеція

б) Vjåresjö kyrka, Швеція

в) Skredsviks kyrka, Швеція

Рис. 1. Скандинавські хрещальні купелі романської доби із тератологічною різьбою

Очевидно, що саме відсутність покладів «*мрамора багряна*» на підвладних землях змусила Данила Романовича звернутися в Угорщину. Ця обставина переконує у тому, що холмська мармурова чаша не була випадковим придбанням типового ремісничого твору, а радше – ексклюзивним замовленням й саме тому літописець приділив їй стільки уваги. А відтак її колір та тератологічні мотиви були, як переконаємося нижче, вимогою замовника.

Оскільки присутність на чаші різьблення зі зміїними головами ніяк не в'яжеться зі скандинавськими християнськими старожитностями, В. Ричка акцентував увагу на тому, що «*змії виступають невід'ємним компонентом середньовічної теології царствених міст*» [12, с. 107] й згадав привезену до Константинополя із Дельф статую із зображенням змій, якій відводилась важлива роль у програмі сакрального будівництва Константина Великого [13, с. 52].

Слід уточнити, що мова йде не про про статую, а про так зв. античну «Зміїну колону», частина якої й дотепер знаходиться на площі Султанахмет в Константинополі (рис. 2–4). Поза увагою В. Рички залишилося те, що тіло бронзової колони формувала спіраль із трьох змій, голови котрих (що важливо!) розходилися в її завершенні й первісно підтримували жертвну тринику золоту чашу. Одна з цих трьох голів експонується в археологічному

музеї Стамбула (рис. 5). «Зміїна колона» символізувала перемогу греків над персами при Платеях. Як повідомляв Геродот, «Так вони нагромадили там дорогоцінні речі, а потім виділили з них десяту частину для дельфійського бога і з неї були приношення такі, як золотий триніжник, поставлений на бронзового триголового змія поблизу жертовника» (IX, 81) [14, с. 394-427].

Рис. 2. База «Зміїної колони».
Дельфи.
Сучасний стан

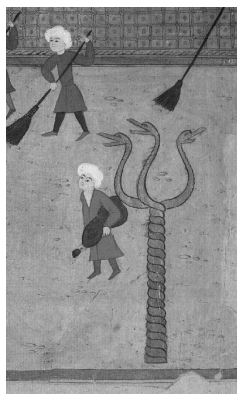

Рис. 3. «Зміїна колона».
Стамбул. Фрагмент
мініатюри XVI ст.

Рис. 4. «Зміїна
колона». Стамбул.
Сучасний стан

Проте, у Константинополі існували й прямі взірці для копіювання, які очевидно й інспірували архітектурно-мистецькі починання Данила Романовича у новій столиці. Нам вдалося виявити дві такі згадки. Так Продовжувач Феофана у праці «Життєписи візантійських царів» (813–961 роки) описуючи будівлі царя Василя I Македонянина (811–886), згадує і чаші при Новій церкві: «Там же побачиш також споруджену ним і звернену на північ терасу, звідки відкривався вигляд на давній Ціканістр, в той час там знаходився (у цьому місці нині побудована Нова церква, стоять дві чаші і розбитий внутрішній сад – все творіння достославного царя Василя).» (кн. III, 43) [15, с. 97].

Нижче автор подає і опис чаш: «У західній частині, в самому дворі храму стояли дві чаші, одна - з північного боку, інша – з південної, в яких з'єдналися вся досконалість мистецтва, пишність матеріалу і намагання їх творця. Та, що з південного боку, зроблена з єгипетського каменю, який зазвичай ми називаємо римським. Її обвивають дракони – прекрасний зразок мистецтва кам'яного різьблення. В її центрі – посудина у формі шишки, всередині просвердлена, а навколо хороводом – білі колонки, всередині порожністі, які зверху обвивав вінок. З кожної колонки біла вода, ніби з джерела, і зверху на дно чаші падала і його зрошувала.» (кн. V, 85) [15, с. 204].

В оповіді про царювання Андроника Комнена (1118–1185) візантійський історик Микита Хоніат (1155–1213) також згадує *«Величезну порфірову чашу, по краях якої в'ються, згинаючись, два страшних дракона, - цей дивний твір - він переніс із саду, що знаходиться при великому палаці, в притвір цього храму і тут же поклав останки своєї першої дружини, перенісши їх з Анкурієва монастиря.»* (Т. 1, кн. 2, 6) [16, с. 418].

Рис. 5. Голова змії зі «Змійної колони». Стамбул, Археологічний музей.

Рис. 6. Хрещальна купель із Магдебургського собору із єгипетського порфіру

Отже замовляючи в Угорщині чашу з *«мрамора багряна»* Данило Романович найпевніше взувався на константинопольські порфірові/багрянні взірці. Під згаданим у Продовжувача Феофана єгипетським каменем теж очевидно слід розуміти порфир, родовища якого були в Єгипті. Яскравим прикладом його використання є хрещальна купель із Магдебургського собору, що походить із Gebel Abu Dokhan, біля Хургади в Єгипті, використовувана первісно як чаша невеликого фонтану (рис. 6).

До вимог замовлення слід віднести і тематику різьблення холмської чаші. Описані в літописі змієві глави, які обвивали холмську чашу, буквально відповідають драконам, що обвивали константинопольські чаші. Та обставина, що в часи Андроника Комнена порфірову різьблену чашу перенесли до храму, може слугувати підтвердженням зауваження В. Александровича, що холмська чаша розташовувалася не ззовні, перед порталом храму, а в інтер'єрі, перед царськими вратами вівтарної перегородки [2, с. 69–70]. Унікальні з мистецької точки зору константинопольські чаші були взірцями і для скандинавських хрестильниць, оздоблених різьбою тератологічного характеру. Мода на них була принесена на батьківщину скандинавськими найманцями, що служили у двірській імператорській охороні.

Константинопольські хрестильні купелі не збереглися до нашого часу, проте в якості образно-символічного аналога нагадаємо значно пізніший

мистецький твір, що належить до предметів храмового начиння. Маємо на увазі т. зв. «Яспис» - чашу з червоної яшми у срібній із золоченням оправі з монограмою Мануїла II Палеолога (1391–1425) з афонського монастиря Ватопед [17, с. 521] (рис. 7 а–б). Хрестильна купель та потир знаходяться на найвищому щаблі в ієрархії рукотворних речей [18, 524]. З константинопольськими чашами цю пам'ятку пов'язує не лише колір каменю, але й зображення драконів, які у ватопедській чаші слугують ручками. Символіка цих зображень є достатньо прозора – дракони символізують пекельні муки, які чатують на людську душу, позбавлену хрещення та причастя.

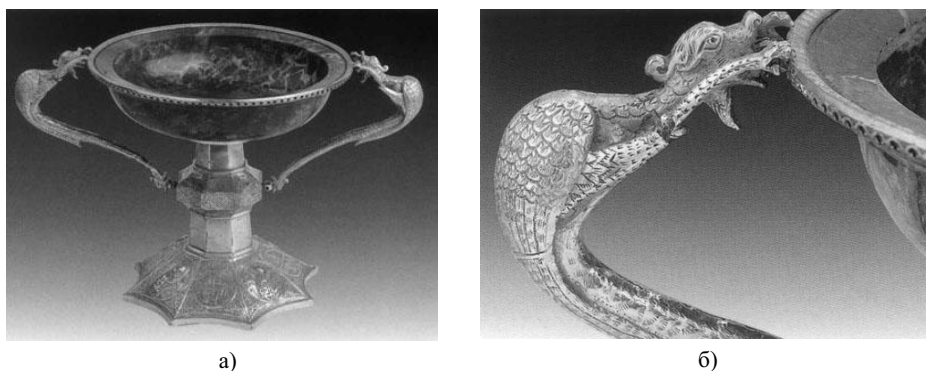

Рис. 7. «Яспис» – чаша із афонського монастиря Ватопед

У контексті теми варто також згадати й зображення дракона, виявлене під товстим шаром тиньку в притворі існуючого Успенського собору XVI ст. в с. Крилос на території давнього Галича [19; 20]. Дослідники відносять його до елементів оздоблення галицького Успенського кафедрального собору середини XII ст. Таким чином зображення дракона не було чужим у мистецтві галицько-волинських земель і до заснування Холма. Проте саме в Холмі орієнтація на столичні константинопольські взірці проявляється найвиразніше.

Висновки. Висловлене вище доводить, що в програмі розбудови та відновлення княжого Холма Данило Романович орієнтувався на взірці найвищого художнього рівня – столичні константинопольські твори. Притягальна велич Візантії була далеко не чужою для володаря Галичини та Волині, якщо пригадати можливу спорідненість його матері з візантійською династією Ангелів чи факти перебування осіб імператорської крові в Галичині та на Волині, зокрема й Андроника Комнена, який переніс порфірову чашу з різьбленими драконами до храму, помістивши її біля могили своєї дружини. Особлива роль відводилася символіці порфіру, як кольору імперської величі.

Саме потреба в камені багряного кольору змусила Данила Романовича звернутися до Угорщини, де були родовища «багряного мармуру».

Література

1. Александрович В. Мистецтво Холма доби князя Данила Романовича [Текст] / В.С. Александрович // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2007. – Вип. 1. – С. 136 – 153.
2. Александрович В. Мистецькі сюжети холмського літопису князя Данила Романовича: нотатки до відчитання, сприйняття та інтерпретації джерела [Текст] / В.С. Александрович // Український археографічний щорічник. Нова серія. – Київ, 2009. – В. 13/14, т. 16/17. – С. 38 – 72.
3. Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей. – Москва: Издательство восточной литературы, 1962. – Т. 2. – XVI с.+591 стб+84+IV с.
4. Літопис руський / Пер. З давньорус. Л.Є. Махновця. – Київ: Дніпро, 1989. XVI+591 с.
5. Макаренко М. Скульптура й різьбярство Київської Русі передмонгольських часів [Текст] / М. Макаренко // Київські збірники історії й археології, побуту й мистецтва. – Київ, 1930. – Зб. 1. – С. 27 – 96.
6. Пуцко В.Г. Літописне оповідання про місто Холм [Текст] / В. Пуцко // Український історичний журнал. – Київ, 1997. – № 1. – С. 115 – 121.
7. Gerevich T. Magyarország Románkori Emlékei [Text] / T. Gerevich // Magyarország művészeti emlékei. – Budapest, 1938. – V. I. – 842 p.
8. Dzieje sztuki Polskiej. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1971 Tom 1, część 1: Sztuka polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku. – 914 с.
9. Tuulse A. Skandynawia romańska: zabytki architektury i sztuki Danii, Norwegii i Szwecji [Text] / A. Tuulse. – Warszawa: Arkady, 1970. – 252 s.
10. Михайлова Р.Д. Про «угорські впливи» в художній культурі Галицько-Волинської Русі [Текст] / Р.Д. Михайлова // Студії мистецтвознавчі. Архітектура. Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво. – Київ, 2003. – Ч. 3. – С. 15 – 30.
11. Диба Ю. Агіографічне джерело повідомлення ал-Мас'уді про споруди, вшановувані у слов'ян [Текст] / Ю.Р. Диба // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2011. – Вип. 20: Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича. – С. 254 – 288.
12. Ричка В. Холмський проєкт Данила Галицького [Текст] / В. Ричка // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність Збірник наукових праць. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. –

Львів, 2006–2007. – Вип. 13: Confraternitas. Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича. – С. 103 – 109.

13. Краутхаймер Р. Три христианские столицы. Топография и политика [Текст] / Р. Краутхаймер. – Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. – 192 с.

14. Геродот. Історії в дев'яти книгах / Переклад А. Білецького. – Київ: Наукова думка, 1993. – 576 с.

15. Продолжатель Феофана. Жизнеописания византийских царей / Пер. Я.Н. Любарского. – Санкт-Петербург: Алетейя, 2009. – 400 с.

16. Византийские историки, переведенные с греческого при Санкт-Петербургской Духовной Академии. – Санкт-Петербург: В типографии Григория Трусова, 1860. – Т. 1: Никиты Хониата История, начинающаяся с царствования Иоанна Комнина / Перевод под редакцією профессора В.И. Долоцкого. – VIII, X, 446 с.

17. Пуцко В.Г. Прикладное искусство Византии XIII – XV вв [Текст] / В.Г. Пуцко // Культура Византии. XIII – первая половина XV в. – Москва: Наука, 1991. – С. 509 – 527.

18. Даркевич В.П. Прикладное искусство [Текст] / В.П. Даркевич // Культура Византии. Вторая половина VII –XII в. – Москва: Наука, 1989. – С. 520 – 556.

19. Воробьева Е.В. Рельеф с драконом из Галича [Текст] / Е.В. Воробьева // Советская археология. – Москва: Наука, 1981. - № 1. – С. 209 - 218.

20. Вуйцик В.С. Новый памятник древнерусской белокаменной резьбы [Текст] / В.С. Вуйцик // Памятники культуры. Новые открытия. 1982. – Ленинград: Наука, 1984. – С. 212 – 214.

Аннотация

В статье проанализирован летописный отрывок с описанием строительных инициатив князя Даниила Романовича в княжеской столице – Холме. Освещены причины, побудившие князя установить в церкви Богородицы заказанную в Венгрии мраморную чашу с багрового мрамора.

Ключевые слова: галицко-волынская летопись, византийские хроники, княжеская столица, архитектура, мраморная чаша, тератологические мотивы.

Annotation

In this paper author analyzed the excerpt chronicle about of the construction initiatives Prince Daniel Romanovich in the capital – Holm. And highlights the reasons, that prompted the prince brought from Hungary and establish in the church of the Virgin the bowl of red marble.

Keywords: galicia-volyn chronicle, byzantine chronicle, princely capital, architecture, marble bowl, teratology motives.

УДК 728.012(075.8)

С.-Р. О. Дудка

*аспірантка кафедри «Дизайн»**Харківської державної академії дизайну і мистецтв*

СТИЛЬ ОБ'ЄКТА ПРИ РОЗРОБЦІ ДИЗАЙНУ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА РЕСТОРАННИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація: у статті розглянуто основні стилі, що використовуються при створенні дизайну інтер'єру і формуванні предметно-просторового середовища ресторанних комплексів. Виведено основні характеристики цих стилів та їх вплив на формування внутрішнього простору певного закладу.

Ключові слова: стилі, інтер'єр, вплив, елементи, простір, відчуття, деталі, відпочинок.

Актуальність проблеми. Нерідко стилі інтер'єру в ресторанах залежать саме від кухні: класичний стиль для ресторану з європейською кухнею, тематичний стиль для ресторану з певною національною кухнею і т.д. Кожна дрібниця повинна підкреслювати єдиний напрямок: дизайн інтер'єру ресторану, одяг офіціантів, що використовуються ними в роботі предмети, штори, столовий текстиль, чохли для меблів і т.д. Всі деталі інтер'єру повинні використовуватися для створення певного образу. Аналізуючи вже існуючі стилі ми маємо змогу створювати щось нове, невідоме раніше, ексклюзивне.

Вивченість теми дослідження. Вивченням цієї теми споконвічно займаються як професійні дизайнери так і люди, що власноруч створюють дизайн інтер'єру. Стилi формувалися протягом всієї історії дизайну, як специфічного ряду проектної діяльності, що об'єднує художньо-предметне мистецтво і науково обґрунтовану інженерну практику у сфері індустріального виробництва. Дизайну, як невід'ємної частини побуту та життя людини. Стилi змінюються, їх стає все більше. Зараз не можливо сказати хто ж був першопрохідцем у формуванні того чи іншого стилю. Змінюється час, змінюється навколишнє середовище і люди. Під впливом цих та багатьох інших факторів і формується стиль в інтер'єрі. Вивчення даної теми – неперервний процес, яким займаються безліч людей по всьому Світі.

Мета дослідження. Аналіз існуючих стилів у формуванні дизайну інтер'єру предметно-просторового середовища ресторанних комплексів.

Предмет дослідження. Функції стилів та характеристика їх впливу на інтер'єр та формування предметно-просторового середовища ресторанних комплексів.

Об'єкт дослідження. Стілі у інтер'єрі. Стілі, що більш вдало можуть туті використані при формуванні предметно-просторового середовища ресторанних комплексів.

Результати дослідження. Кафе, бар, ресторан - будь-яке приміщення, призначене для приємного відпочинку людей, надзвичайно вимогливо до дизайну. Практично завжди це пошук ексклюзиву, створення оригінального авторського дизайну, який буде залучати постійне коло клієнтів.

Стиль об'єкта при розробці дизайну ресторану в більшості випадків важко визначити однозначно: сучасний інтер'єр, як правило, представляє собою змішання різних стилів і напрямків. При роботі над конкретним інтер'єром в першу чергу робиться ставка на відчуття комфорту і внутрішньої продуманості всіх деталей. При цьому стиль оформлення того чи іншого об'єкта дуже багато в чому залежить від його специфіки. Для піцерії, наприклад, береться за основу дизайн-проект італійського ресторану, для ресторану етнічної або екзотичної кухні розробляється дизайн національного характеру. При оформленні інтер'єрів барів та кафе велика увага приділяється дизайну барної стійки, - саме вона часто визначає і задає весь стиль оформлення приміщення. Беручи за основу стиль дизайну барної стійки розробляється фірмовий дизайн столиків і стільців, крісел, диванів.

Найбільшою популярністю користуються ресторани зі стилізованим дизайном, зі своєю тематикою і спрямованістю. Дизайн-проект ресторану задає його тон, підкреслює індивідуальність, об'єднує однією ідеєю всіх відвідувачів, що сидять за різними столиками. Різноманіття стилів і напрямків, використовуваних в дизайні сучасних ресторанів і барів приголомшує, як приголомшує і сама кількість знову і знову відкриваються закладів. Це і національні (етно інтер'єр національна кухня), і тематичні (дизайн інтер'єру підпорядкований певній ідеї, наприклад, спортивні бари, пивні та мисливські ресторани, морська тема, квіткова і т.д.), і навіть дитячі. Завжди гарний класичний стиль дизайну інтер'єру, він поділяється на декілька напрямів і відрізняється простотою, природністю форм і строгим дотриманням принципу пропорційності.

З найбільш затребуваних можна відзначити рококо - це дизайн інтер'єру для любителів багатого декору, з великою кількістю високо художніх дрібничок. Повертаються в моду і стиль ар-деко з його легким і витонченим декором. Ар-нуво - дизайн інтер'єру з звивистими і плавними обрисами, з явною тенденцією до асиметрії, у меблевому декорі якого присутні природні і рослинні мотиви.

Разом з модою на здорову морську кухню придбав популярність середземноморський стиль (в якому часто оформлені морські ресторанички) -

яскравий, як природа цього краю. Буйство фарб - на яскраво пофарбованих стінах, на підлогах з викладеним візерунком з мармурової або кольорової керамічної плитки; великі вікна, що впускають море сонця. Характерна деяка грубуватість і фактурність стін, "рукотворність" їх обробки і фарбування.

Мінімалізм явно нехтує декором ради пошуку простих і ідеальних пропорцій і кольорних співвідношень в дизайні інтер'єру. Відкриті стерильні простору, функціональні меблі і металеві предмети як не можна краще підходять при облаштуванні ресторанів швидкого харчування (fast food) і недорогих кафе.

Популярний і стиль хай-тек, для якого характерне використання в обробці найсучасніших матеріалів, меблі при максимальній функціональності, як правило, мають екстравагантну, нетрадиційну форму. Хромовані труби, металеві поверхні, відполіровані перемички з'єднань, болти, неонове підсвічування приміщення - інтер'єр "високих технологій".

У піку хай-теку і мінімалізму завжди існував традиційний стиль дизайну інтер'єру (наприклад, англійська) - респектабельна, добротна, ґрунтовна меблі в стилі минулих епох, предмети, що мають історичну приналежність. Стіни зазвичай забарвлюються в сліпучо-жовтий, яскраво червоний або м'який кремовий тони. Дерев'яні підлоги застеляють товстими і затишними вовняними килимами, картаті візерунки на тканинах.

Одними з найпопулярніших на сьогоднішній день є східні напрямки дизайну інтер'єру, сильно відрізняються від звичних - екзотичні, а тому й бажані. Це японські, китайські, марокканські і ін. Інтерес європейців до японської кухні, що переріс у кохання, - причина відкриття нових ресторанів, де відвідувачі можуть не тільки насолодитися вишуканими рибними стравами, але й відчути особливу етнічну атмосферу Японії. Для інтер'єру в японському стилі характерна меблі, що поєднує витонченість і лаконічність ліній, використовуються цінювані на Сході натуральні матеріали та природні тони. Ширми і циновки дозволяють зонувати простір ресторану, застосовуються в якості прикрас. Дизайн інтер'єру в японському стилі характерний схильністю до простоти і асиметрії.

У дизайні інтер'єру в китайському стилі відсутні гострі кути і громіздкі меблі, і головним кольором є червоний. Як матеріал для виготовлення як меблів, так і інших предметів, широко використовується міцний, але еластичний бамбук, декорований складною технікою багат шарової лакування і прикрашений різьбленням по чорному лаку. Декоративні предмети, прикраси і вази розташовують у нішах, арках і на вишуканих лакових столиках з різьбленням.

У великих ресторанах часто можна зустріти зонване використання стилів: хол виконаний в одному стилі, кожен із залів (якщо залів декілька) - у своєму. Це дозволяє розширити коло потенційних відвідувачів (зазвичай оригінальний дизайн того чи іншого залу підтриманий відповідної кухнею). Широкий вибір оздоблювальних матеріалів і декоративних предметів надає сьогодні практично необмежені можливості для самого екзотичного дизайну інтер'єру. Важливо, щоб всі елементи були доречними і гармонійно вписувалися в навколишній простір.

Висновки. В даній статті розглянуто далеко не всі стилі, що використовуються при оформленні інтер'єру, але більш актуальні при формуванні предметно-просторового середовища ресторанных комплексів.

Дизайн повинен знаходитися в рівновазі з типом підприємства. Дизайнерське рішення ресторану узгоджується з обраною тематикою, пропонованою кухнею, системою обслуговування, відповідною атмосферою в ресторані і рівнем цін.

Для відображення тематики ресторану в його інтер'єрі використовуються різні стилі і жанри, відповідно до яких ресторани можна класифікувати як підприємства харчування:

- З традиційними або національним інтер'єром;
- З театралізованим інтер'єром, де використані декорації, імена діячів культури і мистецтва, меценатів;
- З відображенням в інтер'єрі літературної теми з використанням імен героїв відомих творів, предметів, що відображають час і місце їх дії;
- З відображенням в інтер'єрі художньої теми (визначеного або декількох напрямів в живописі);
- З використанням імен знаменитих або молодих, ще маловідомих художників;
- З інтер'єром у стилі «ретро», де представлені аксесуари, картини, предмети побуту, справжні або виконані відповідно до характерними особливостями, притаманними тій чи іншій епосі;
- З екзотичним інтер'єром, що створює унікальну атмосферу, особливий настрій;
- З інтер'єром, що викликає асоціацію подорожі, перебування в тому чи іншому місті, в іншій країні;
- З тимчасовим інтер'єром, що відображає той чи інший час, іншу епоху.

Література:

1. Агранович-Пономарева Е. С. Интерьер и предметный дизайн жилых зданий : Учебное пособие. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. - 348 с.
2. Білодід Ю. М. Основи дизайну: Навчальний посібник. - К.: Вид. ПАРАПАН, 2004. - 239 с.
3. Ивли, Тесса. Дизайн интерьера: 500 креативных идей. - М.: ЭКСМО, 2005. - 255 с.
4. Конран, Теренс. Современный дом: Искусство дизайна = The Essentialhousebook : Популярная энциклопедия. - Лондон: "D&S Group Limited", 1997. - 264 с.
5. Нестеренко О. И. Краткая энциклопедия дизайна: энциклопеді. - М. : Мол. гвардия, 1994. - 315 с.
6. Шумегга С. С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра: Навчальний. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 298, с.

Аннотация

В статье рассмотрены основные стили, используемые при создании дизайна интерьера и формировании предметно-пространственной среды ресторанных комплексов. Сформированы основные характеристики этих стилей и их влияние на формирование внутреннего пространства определенного учреждения.

Ключевые слова: стили, интерьер, влияние, элементы, пространство, ощущение, детали, отдых.

Abstract

The article describes the main styles used in creating the interior design and building object-spatial environment of restaurant complexes. Formed the main characteristics of these styles and their influence on the internal space of a particular institution.

Keywords: style, interior design, the influence of the elements of the space, the feeling part, rest.

УДК 72.11

Е. И. Ремизова

*ганд. архітектури, професор кафедри основ архітектури
Харьковского национального университета строительства и архитектуры*

ТЕАТР «КЛАССИЧЕСКОЙ АРХИТЕКТУРЫ» РИКАРДО БОФИЛЛА

Аннотация: статья посвящена проблеме развития классического языка архитектуры в эпоху постмодернизма. На примере парижского комплекса Абракас проведен сравнительный анализ композиционных приемов ренессанса, классицизма и постмодернизма.

Ключевые слова: классическая архитектура, постмодернизм, композиционное мышление.

Актуальность исследования. Чем ближе объект исследования к сегодняшнему дню, тем сложнее его оценить, т. к. малая временная дистанция не позволяет увидеть незаконченное событие со стороны. Эта сложность в оценке постмодернистского явления может быть снята, если мы будем сопоставлять его с уже свершившимся явлением. Поэтому построим рассуждение на сопоставлении постмодернистского объекта с объектами классического наследия. Постмодернизм продолжает развиваться на наших глазах, и составить его законченную историческую картину пока невозможно. Однако современная постмодернистская архитектура впитала в себя традиции мышления предыдущих веков и дала им свою творческую интерпретацию. Попробуем путем сопоставления нового и ушедшего вскрыть механизм постмодернистского мышления.

Материал исследования. Жизнь и ее пространственное окружение многолики и неуловимы. Драматическое действие и сценическое пространство – квинтэссенция жизни, выжимка, концентрат, доведенный до логического совершенства, зрительно явленный нам в театральном представлении.

Зрелищность, присущая театру, в не меньшей степени характеризует и архитектуру, особенно в тех случаях, когда архитектор хочет добиться продолжительного действия во времени и пространстве. В классической архитектуре зрелищность воплощалась в ансамблях, создававшихся специально для ритуальных и «театрализованных» действий. Акрополь в Афинах предназначался для проведения праздничных шествий с дарами античным богам – Афине Парфенос, Посейдону, Нике Аптерос. Древнеримские форумы создавались как место общественных празднеств в честь военных и

политических побед императоров Августа, Цезаря, Траяна. Ватикан и площадь перед собором святого Петра в Риме – место стечения религиозных паломников. Версаль, Лувр, Сенатская площадь в Петербурге, Петродворец, площадь Дзержинского в Харькове - эффект зрелищности присутствует во всех этих репрезентативных ансамблях. Идея картинности архитектуры и сценированности происходящего в нем действия создает ту целостность, к которой стремились архитекторы так называемых классических эпох.

Может ли эта тема жить в современной архитектуре, стремящейся к деструкции всего и вся? Такие произведения как «Площадь Италии» Чарльза Мура, ансамбль сооружений для Диснейленда Майкла Грейвза, жилые комплексы «Озерные аркады» в Сен-Кантен-ан-Ивелин, «Абракасас» в Марн-ля-Валле в Париже и «Антигона» в Монпелье Рикардо Бофилла – доказательство бессмертия идеи театральности и зрелищности в конце XX века.

Сцена и сценарий, пространство и действие – понятия, неразрывно связанные в своем смысле и происхождении, в конце XX века оказались разделенными, принадлежащими разным областям художественного творчества. Архитектура и драматургия, как две сферы творчества, существуют самостоятельно и независимо друг от друга. Однако при более глубоком рассмотрении обнаруживается, что театральные и архитектурные идеи взаимопроникают, проникают из одной области в другую, взаимодополняются и развиваются. И нет четких границ и различий в их смыслопорождении. Творчество Бофилла и его мастерской “Тальер де Архитектура” это подтверждает.

Рикардо Бофилл неоднократно обращается к теме театра. Жилые комплексы «Зеленый полукруг» в Сержи-Понтуаз, «Барочные лестницы» и «Абракасас» в Париже, «Антигона» в Монпелье - яркие тому иллюстрации. В них оказывается свернут весь европейский опыт театрального и зрелищного проектирования.

Отношение Бофилла к классике можно назвать страстью. Это страстное желание выразить себя уже известным языком, понятиями и выражениями классического архитектурного языка. Бофилл утверждает: «Быть классицистом после модернизма – это значит неизбежно быть реакционером. ...Вдохновение, внушаемое классикой, не означает технологического архаизма, а напротив, новизну и связь содержания и формы, работу над архитектурным языком и поиск условий, дающих ему наибольшую силу» [1, с. 75].

Несмотря на то, что Бофилла часто относят к постмодернистам, он критикует сам подход, сам способ работы постмодернистов. Он пишет: «Можно сразу понять ту дистанцию, которая отделяет меня от течения, зародившегося в 70-х годах и получившего название постмодернизма. Перед

лицом крушения авангарда художники отстаивали свое право на связь с прошлым, на использование самых разных традиций, на внедрение в свои произведения всего прежнего культурного наследия. Но сама идея на том и остановилась. Мало кто из них нашел какую-то логику, оправдывающую сочетание всех этих элементов. Постмодернизм удовольствовался аппликацией, коллажем, да и внешним видом» [1, с. 94-95]. Для Бофилла же заимствование «чужих» художественных средств есть только способ проникнуть в чужую логику, понять иной способ мышления. Его собственная работа строится мастером на принципе полифонического многоголосья. Точнее можно сказать, что это полилог, т. е. привлечение и столкновение разных логик, часто древних наряду с современными.

Бофилл описывает свой метод творчества. Выявляя приоритеты, он делает упор на обращении к культурной памяти и ее связи с современными художественными и техническими находками: «Все традиционные законы, на которые я ссылаюсь, никоим образом не создают препятствий для творчества, а напротив, являются опорой и трамплином для него. Я выясняю их на всю глубину истории архитектуры, я смешиваю различные словари и даже могу без каких-либо затруднений внести в какую-то систему определенные противоречия, т. е. исказить ее. Я ненавижу то, что является институциональным, слишком совершенным. Мне нравится использовать растительность, развалины, ложную симметрию, которая ломает мраморно-холодную претенциозность слишком классического здания. Если я сегодня рискую, то только потому, что полагаю, что мне удалось разработать свою собственную систему, крепко привязанную к памяти и к истории, которая позволяет мне применять некоторые из современных достижений» [1, с. 95, 99].

Вся история, и не только архитектурная, предстает перед Бофиллом как театральное зрелище. Здесь маэстро очень близко подходит к идеям ХУШ века, особенно ярко проявившимся в архитектурных фантазиях Дж. Пиранези. Уже тогда выражение новых архитектурно-пространственных идей осуществлялось путем переосмысления античной древности. Знакомство с руинами древнеримских построек вдохновляло Пиранези и других мастеров на создание грандиозных, часто фантастических, графических картин, как в театре иллюзорно представляющих городское пространство. Бофилл безусловно знаком с этими работами и масштаб его комплексов под стать масштабам замыслов Дж. Б. Пиранези, Э. Л. Булле и К. Н. Леду.

Рикардо Бофилл сам подсказывает нам адреса и не скрывает ссылки на любимых им мастеров, у которых он заимствует не столько детали, сколько дух и атмосферу их творчества. Он пишет: «В Марн ля Валле, например, ... мне очень хотелось акцентировать содержащиеся в здании ссылки. Более или менее

скрытые намеки на историю архитектуры умышленно поэтому размножены... Я применил в Марне членение фасада на французский манер, т. е. точно так же, как было сделано Габриэлем при застройке площади Согласия. В верхней части линия колонн образует своего рода нависший фриз. Такое использование колонн на определенной высоте от земли напоминает архитектора-революционера Леду, оставившего в Париже несколько заметных построек. Другие наблюдатели найдут здесь и там дань уважения Гауди. Но все эти ссылки и заимствования сливаются в более общий процесс, поддерживаются архетипом театра и арки, образуя особую геометрическую композицию» [1, с. 95].

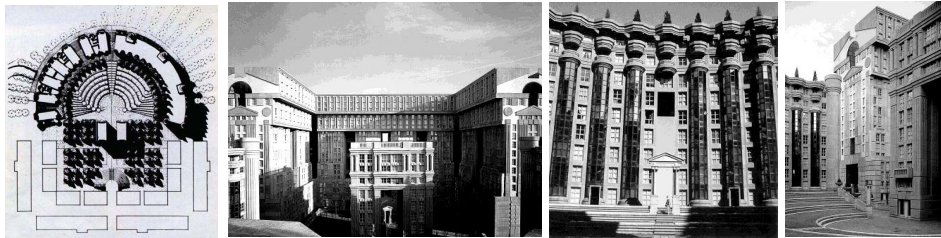

Рис. 1-4. Р. Бофилл и Тальер де архитектура. Жилой комплекс Абраксас в Марн ля Валле, 1978-83 гг.

В самих названиях элементов ансамбля «Абраксас» - театр, арка и дворец - лежит ключ к разгадке исторических прообразов Бофилла. Это в первую очередь античный театр и его интерпретации у Андреа Палладио в театре Олимпико в Виченце, а также у Клода Никола Леду в театре в Безансоне. Мы беремся утверждать, что если Палладио впервые создал иллюзию города на сцене, а Леду достиг единства сценического пространства со зрительным залом, то Бофилл создал прецедент театрализации самой жизни. Попробуем проследить эту цепочку.

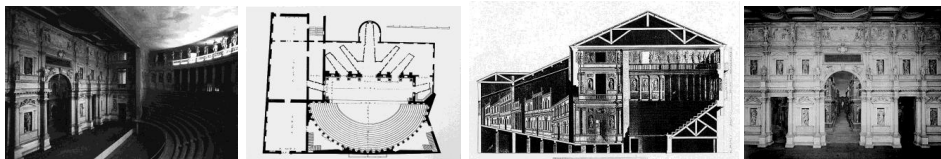

Рис. 5-8. А. Палладио. Театр Олимпико в Виченце. 1586 г.

Идея взаимосвязи городского пространства и театрального действия родилась очень давно. Уже в эпоху ренессанса страстная любовь итальянцев к античной культуре и стремление возродить античную драму послужили поводом для создания новой пространственной организации театра.

Известно, что античные театры, как греческие, так и римские, были открытыми. Окружающая природная атмосфера играла немалую роль в самом театральном действии. Палладио уловил эту черту античного искусства драмы и архитектуры и создал свою интерпретацию этой темы в театре Олимпико в Виченце.

Новшество замысла Палладио состоит в том, что он включает внешнее городское окружение в закрытое пространство театрального зала. Он стремится превратить внутреннее пространство театрального зала в городскую систему улиц и площадей, сливающихся по его замыслу в целостное пространство. Этот эффект достигается путем пластического объединения всех пространственных элементов композиции и выполнения их в сложном взаимодействии любимых Палладио разномасштабных ордерных наслоений. Улицы, образованные множеством разнообразных архитектурных фасадов итальянских домов стекаются к сцене, решенной как фасад общественного здания с большой торжественной аркой посередине, а вокруг образовавшейся площади-сцены овалом располагается амфитеатр, окруженный нарядной колоннадой с многочисленными статуями в нишах и на аттике. Даже потолок покрывается изображением неба, с плывущими по нему облаками. Все это создает впечатление взаимного отражения сцены и зала и уже непонятно что важнее – сцена или зрительный зал, актеры или зрители, разыгрываемая драма или реальная жизнь. В театре Олимпико диалог античности и современности достигается не только игрой актеров, возрождающих античное драматическое искусство, но и взаимным отражением древней архитектуры в современном ренессансу пластическом осмыслении пространства. Играя с разномасштабными ордерами, выстроенными в несколько ярусов, то выступающими из стены, то почти растворяющимися в ней, Палладио достигает эффекта объемности плоскости авансцены, а, пробивая традиционно глухую стену задника пятью проемами и помещая за нею объемные декорации, изображающие уходящие в перспективу улицы, он добивается полной зрительной иллюзии глубины. Так возникает диалог между плоскостью и пространством, между театром и архитектурой, жизнью и ее драматическим изображением, между реальным городом и его сценическим отражением. Как в кривом зеркале жизнь отражается в драме и комедии, так и сцена есть только символ, знак города или дома, но не его реальность. Нет и не может быть полного и буквального соответствия между ними.

В конце XVIII века Клод Никола Леду в своем проекте театра в Безансоне сделал следующий шаг в развитии понимания взаимосвязи реальной жизни и ее драматического представления, их отражения в пространственной организации зрительного зала и сцены. Представление об античном единстве сцены и

окружающего его полукруга амфитеатра не просто идеализируется, как этого можно было ожидать от классицизма, а активно развивается и трансформируется.

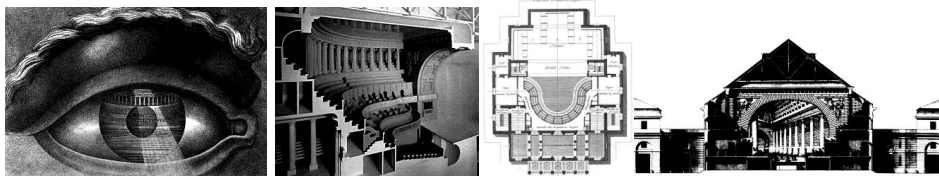

Рис. 9-12. К. Н. Леду. Театр в Безансоне. 1778-1784 гг.

Уже в графическом эскизе, изображающем «глаз, отражающий в зрачке амфитеатр», Леду декларирует создание такого пространственного устройства зала, в котором каждый зритель одинаково хорошо видит сцену. Такое требование трансформирует зрительный зал. Партер окружается несколькими вертикально смещенными уровнями лоджий, а еще выше – полукруглым амфитеатром и завершается торжественной колоннадой, поддерживающей потолок и отделяющей только галерку от основного пространства зала. Кроме того Леду окончательно разрушает стенку между просцениумом и собственно сценой, превращая ее в колоссальную триумфальную арку, в проеме которой и будет происходить театральное действие. Сцена приобретает полноценную глубину и объем, в котором Леду помещает перспективную декорацию, изображающую интерьер древнеримского общественного здания.

Что же произошло? Пространство сцены слилось с пространством зала. Декор зала отразил классицистический идеал. Древнеримская драма разыграна во французском театре.

Рикардо Бофилл сделал следующий шаг в этом процессе слияния жизни, театра и архитектуры. В его постройках жизнь оказывается реализованной как театральное действие. Ощущение театральности не покидает вас и в Марн ля Валле. Вы чувствуете себя невольными актерами в его пространстве.

Европейская архитектура насквозь пронизана древнеримскими реминисценциями и для французской архитектуры сам факт театрализации не новинка, но возникновение в современном жилом комплексе «Абракас» атмосферы величия Древнего Рима, ощущения античного духа в современной жизни – это неожиданно. Здесь Бофилл действовал как режиссер, создающий иллюзию реальности театральное действие.

Люди, живущие в этих домах, невольно становятся действующими лицами Бофилловского спектакля. Они обитают в пространстве сцены и амфитеатра, наблюдают из окон своих квартир как люди проходят через ворота величественной арки и перемещаются в огромном пространстве двора. Их жизнь по воле архитектора становится элементом неписанного спектакля.

Театр является зрелищем и зритель приходит в театр не только для того, чтобы увидеть пьесу, но также и ощутить новое пространственное миропонимание. Архитектор это пространство создает и помещает в него людей, организуя их жизнь как режиссер организует игру актеров в пространстве сцены. Известный театральный художник Юрий Анненков в своих воспоминаниях писал о том, что «зритель называется «зрителем» именно потому, что он приходит в театр не только для того, чтобы слушать пьесу, но также и для того, чтобы видеть ее, чтобы смотреть ее сценическое превращение в действие, в зрелищные формы. Иначе он пошел бы только слушать публичное чтение пьесы и превратился бы в «слушателя». Или, удовлетворившись чтением пьесы в книге, стал бы «читателем» [2, с. 236].

С архитектурной точки зрения интересно то, что в начале XX века сюжет пьесы приобрел новое пространственное воплощение. Художник-постановщик начал искать новые формы материализации действия в сценической организации формы и пространства. И здесь ему на помощь пришла архитектура.

Для архитектора в этом изменении понимания театральной режиссуры был также свой интерес. Ведь архитектура в России после 1-й мировой войны и, особенно, после Великой октябрьской революции была в высшей степени декларативна и театрализована. Нужно было не только предъявить новаторские формы, но и создать зрелище, часто зримую модель, мираж будущего. Чем, как не театральными средствами, можно было этого достичь, особенно в голодной и холодной России. Театр вышел на улицы. Оформление демонстраций, митингов, праздников создавалось новыми художниками-декораторами и театральными режиссерами. С другой стороны, сама архитектура, имея мало шансов быть реализованной, становится плакатной. Она хотела организовывать жизнь, влиять на людей, их привычки и образ поведения. И ей это удалось, по крайней мере в Советском Союзе. Дома-коммуны, клубы, театры массового действия, Дворцы труда и Советов – все это новые формы взаимного проникновения архитектуры и театра. Город превратился в огромную сцену, на которой жизнь стала развиваться по драматургическому сценарию.

Рикардо Бофилл почувствовал в этих поисках и открытиях советской архитектуры возможный путь дальнейшего развития языка постмодернизма. Он увидел метафорическую общность идей Палладио и Пиранези, Булле и Леду, русского авангарда и сталинского ампира. Гигантский масштаб футуристических замыслов французских классицистов и русских авангардистов нашел свое воплощение в ансамблях жилых комплексов Бофилла на новом эстетическом и композиционном уровне.

Уже в сталинском ампире мы наблюдали, как исторические реминисценции разыгрывались на площадях и улицах столиц советских республик. Манежная площадь и ул. Горького в Москве, Крещатик в Киеве, ансамбли правительственных зданий на центральных площадях Минска, Еревана, Ленинграда, Тбилиси, Душанбе и т. д. Каждое здание, каждый портал играли свою роль в этом грандиозном спектакле на сцене городской площади. Исторические образцы уже тогда были привлечены в качестве знаков и символов нового архитектурного языка. Нам еще предстоит расшифровать язык искусства и архитектуры Ар Деко 30–50-х годов XX века, но уже сейчас ясно, что постмодернизм в своем стремлении развить свой художественный язык обращается к родившейся задолго до него идее диалога с историческим прошлым и использует для этого средства режиссуры и драматургии. Постмодернизм сплавляет все воедино, создавая особую субстанцию из новых и накопленных приемов, средств и подходов.

Выводы. В XX веке архитектура в значительной степени драматизируется, однако, надо отметить, что если советские конструктивисты и формалисты всерьез искали безвременную истину, то постмодернисты и Бофилл вовсе не пытаются утверждать эстетические законы, а лишь демонстрируют возможные пути эволюции архитектуры. Их вовсе не интересует истина в первой инстанции. Они не ищут норм и не признают их. Каждый из них предлагает различные композиционные, в том числе и театральные подходы. Однако все они демонстрируют свое заинтересованное отношение к прошлому, которое дает им почву для развития композиционной логики и современного архитектурного языка.

Библиография:

1. Бофилль Рикардо. Пространства для жизни / Бофилль Р. [пер. с французского] - М.: Стройиздат, 1993. – 135 с.
2. Анненков Ю. Дневник моих встреч. Цикл трагедий. / Анненков Ю. 1980.

Abstract

This article is devoted to the development of the «classical language» of architecture in the epoch of postmodernism. Comparative analysis of compositional methods Renaissance, classicism and post-modernism was conducted on the example Abraxas complex in Paris.

Keywords: classical architecture, postmodernism, compositional thinking.

Анотація

Стаття присвячена проблемі розвитку класичної мови архітектури в епоху постмодернізму. На прикладі паризького комплексу Абракас проведено порівняльний аналіз композиційних прийомів ренесансу, класицизму і постмодернізму.

Ключові слова: класична архітектура, постмодернізм, композиційне мислення.

УДК 721. 01, 72.03

Шемтоуб Согол,
аспирант каф. ДАС КНУСуА

ОСОБЕННОСТИ АРХИТЕКТУРНО-ПЛАНИРОВОЧНОЙ РЕЛИГИОЗНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИХ И АДМИНИСТРАТИВНО- ПРЕДСТАВИТЕЛЬСКИХ МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕНТРОВ ИРАНА

Аннотация: в статье рассмотрены исторические религиозно-просветительские, административно-представительские многофункциональные центры Ирана. Определены положительные и отрицательные аспекты подходов к архитектурно-планировочной организации.

Ключевые слова: многофункциональные центры, караван-сарай, базар, мечеть, медресе, дворец, сад.

На протяжении многовековой истории Ирана сформировались традиции объединять здания в многофункциональные общественные центры. Среди подобных устойчивых образований удалось выделить три вида исторических многофункциональных общественных центров: торгово-деловые, религиозно-просветительские центры объединяли и административно-представительские многофункциональные центры. Наиболее распространенными были торгово-деловые центры [1].

Не меньшее значение имели и общественные центры с доминирующей. Религиозно-просветительской функцией. Они объединяли медресе, мечеть и караван-сарай. Они располагались в районных центрах городов. Их главной составной частью было медресе.

До ислама в Иране людям не было разрешено учиться, и обучение было доступно только для богатых людей, но ислам сделал обучение доступным для

всех, поэтому после утверждения ислама в Иране было построено много библиотек, школ, университетов [1] и мечетей (для изучения наук и религии).

Образование в Иране можно было получить в двух местах: в Мактабах, которые играли роль школ, и в Медресе, которые выполняли функцию современных университетов. Медресе были двух степеней: первые давали предварительную подготовку, которая включала изучение литературы и юриспруденции; вторые обучали таким наукам, как музыка, математика и т.д.

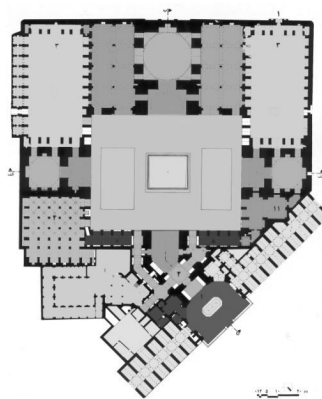
Религиозно-просветительские центры классифицируют на медресе, связанные с мавзолеями, например, медресе Хазанольмольк г.Тегеран; медресе, связанные с мечетями, например, медресе Копм Агаси; медресе связанные с мечетью и караван-сараями, например, медресе Кенаре Пич, г. Гуние; медресе связанное с мечетью, караван-сараями, базаром и общежитием-медресе Чар Баг г. Исфахан [2]. Иногда исторические культурно-просветительские центры сливались с коммерческими и все важные функции города связывались друг с другом.

Цель входной группы в религиозно-просветительские многофункциональные центры заключалась в обеспечении легкого доступа. Вход в их среду призван был обеспечить уважение, спокойствие и постепенность. Входные группы в религиозно-просветительские многофункциональные центры состояли из коридора (Далан) – закрытого и длинного пространства, которое соединяло две зоны, галереи (Рахро) – открытого пространства, которое соединяло несколько зон.

Медресе в Иране состояли из определенных архитектурно-планировочных элементов, а именно: общежития (Ходжере); склада; места отдыха; мечети или места молитв. Особенности планировки культурно-религиозных сооружений в Иране это: определение направления на Кабе (необходимо для проведения намаза). Обычно медресе двухэтажные здания с внутренним двором. Вокруг двора расположены Ходжере и Айван. В Айване проводили семинары, в Шабестане студенты учили уроки, а в Ходжере отдыхали. Каждый Ходжере напоминал однокомнатную квартиру для студента. Например, Медресе Хана в г. Шираз. Это медресе до сих пор существует и работает.

Ученые, которые исследовали традиционные медресе в Иране, это Карим Пирния, Амир Бонни Масуд, Артур Поп, Андре Года [6,7,4,8].

Многие из городских караван-сараяв были связаны с мечетями и медресе и служили местом отдыха студентов. Большинство этих караван-сараяв были двухэтажными.

ЭКСПЛИКАЦИЯ			
	Фонтан		Айван
	Зимняя мечеть		Двор
	Ванны и туалет		Озеление
	Администрация		Вестибюль
	Открытое место для молитвы		Коридор
	Базар		Место соединения мечети с городом и вестибюль
	Школа		Мечеть

Рис1. Религиозно - просветительские центры Мечеть Имам г.Исфахан.

В планировании религиозно-просветительских многофункциональных центров ценным было, соединение двух функций – обучения и просвещения, что повышало результат их деятельности, и поэтому при мечетях, как правило, работали медресе, как медресе Агабабаган в г. Шираз.

Характерной особенностью мечетей, входивших в религиозно-просветительские центры, было наличие большого пространства, пригодного для многоцелевого использования. Обычно районные мечети комбинировали с медресе как мечеть и медресе Саротаги в г. Исфахан.

Третьим характерным для Ирана типом общественных центров, объединившим различные функции, были дворцово-парковые ансамбли, которые объединяли дворец, сад, площадь, мечеть.

В доисламские времена административно-представительские центры состояли из дворца с административной, жилой, представительской, военной и религиозной зонами. Возле дворца шаха обязательно были храм со святилищем огня и алтарь. Сад соединял эти зоны. Шахи окружали себя выдающимися учеными. Столицы превращаются в крупнейшие центры наук, искусства и религии. После принятия ислама мировоззрение государства изменилось. Дворцы начали строить в центрах городов возле жилья людей, святилища заменили мечетями и главные площади соединяли различные функциональные зоны.

Цель входной группы в административную зону такого центра – выказать уважение, продемонстрировать силу и богатство, обеспечить

безопасность. Цель входной группы в жилую часть дворца – поддержание конфиденциальности.

Многие исторические административно-представительские многофункциональные центры в настоящее время приспособлены для других целей, и функционируют как, музеи, гостиницы и административные учреждения. Развитие и рост традиций связаны с изменением функций и отвечают современной необходимости помогать продолжению жизни сооружений. Дворцы, утратили административно-представительские функции, но продолжают оставаться традиционными элементами города, несущими исторические ценности. Например, площадь Тупхане в г. Ширазе (когда г. Шираз был столицей), построенная в 18 в. В этом комплексе был дворец, базар, склад, ресторан, мечеть, караван-сарай, хамам, озеленение и фонтан. Раньше площадь выполняла и политические функции но сейчас этой площади не существует, а каждое из зданий работает самостоятельно.

Дворец – большое монументальное парадное здание, выделяющееся своей архитектурой, первоначально являлось резиденцией правителя. Позже это слово стали применять для обозначения богатого здания, используемого для общественных развлечений или выставок. Дворцы появились в Иране в 2000 гг. до н.э. В своих резиденциях персидские цари должны были демонстрировать представителям покоренных народов могущество и величие владык мировой державы. Форма и архитектора дворцов завесила от мировоззрения и культурных целей государства. Например, государство до Ислама путём создания дворцов, показывало силу, богатство и важность.

Иранский ученый который исследовал исторические дворцы в Иране это Юсефи Мохаммад [5].

С архитектурно-планировочной точки зрения дворцы разделись на два типа: дворец который обычно предназначался только для жизни Шаха и его семьи с четкой геометрической формой плана как Хашть Бехешт (восьми угольник). Второй тип дворцов, которые обыгрывали в композиции форму куба, как Али Капу (Рис2.). Дворец Али Капу значить высокие ворота это парадная арка входа в обширный дворцовой ансамбль с размещенными в саду павильонами. В то же время здание включает ряд помещений, где располагались приближенные и гвардия, канцелярия, суд и т.д. На оси здания лежит вестибюль с куполом на тромбах, украшенным золоченым рельефным орнаментом и росписью с изображением цветущих деревьев[1].

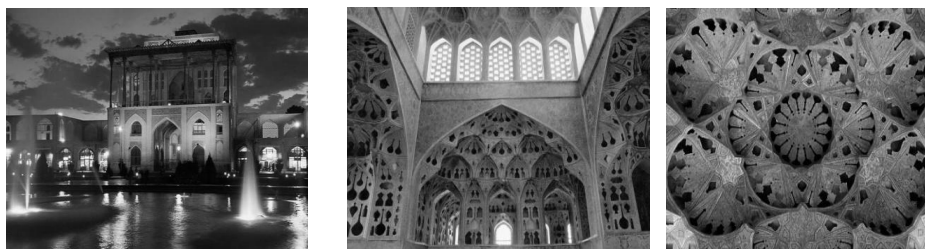

Рис2. Дворец Али Капу, г. Исфахан.

Государственная мечеть находится в административно-представительском многофункциональном центре. Эта мечеть расположена в центре города возле дворца и большого базара на центральной площади. В таких мечетях отмечают все религиозные праздники. Для их возведения использовали самые хорошие материалы. Пример такой, мечети – мечеть Шихлотфлах в г. Исфахане. Это мечеть выполняет роль придворного святилища встроенного во дворец правителя, и служит местом ежедневной индивидуальной молитвы правителя и проведения похорон.

Перспектива работа:

Результат анализа исторических многофункциональных комплексов Ирана позволяет определить основные требования к планировке таких комплексов в современных условиях.

Выводы:

Проанализированы два типа многофункциональных комплексов: религиозно-просветительские центры объединяли и административно-представительские многофункциональные центры. В результате определена новая классификация исторических типов многофункциональных комплексов и их функциональное зонирование, а также взаимосвязи между разными функциями этих сооружений.

Список литературы

1. Ткачев В.Н. История архитектуры. Учеб. для арх. строит. техникумов. М. Высшая школа 1987г. – 272с.
2. Морадшельех Абдольбахи, Диссертация на соискание научной степени кандидата архитектуры, Традиции Формообразования В Гражданской Архитектуре Ирана. 2007 г. —К: 180с.
3. Шемтоуб Согол, Особенности архитектурно – планированной исторических многофункциональных центров Ирана. «Сучасні проблеми

архітектури та містобудування»: Наук. – техн. Сборник –К. КНУБА, 2012 – Вип.29 –С. 174-181.

4. پوپ، آرتور. معماری ایران، ترجمه: غلامحسین صدري افشار، تهران: انتشارات فرهنگان، 1373 چاپ سوم. تعداد صفحه 290. (на фарси)
- Поп, Артур. Иранской архитектуры, перевод: Афшар Садри, Тегеран:, Издатель, Фархангиан. третье издание. 1994г.-стр.290.
5. کیانی محمدیوسف. معماری ایران (دوره اسلامی). چاپ اول، تهران: انتشارات سمت، 1388، تعداد صفحه 232.
- Юсефи Мохаммад, Архитектура Ирана. Тегеран.2010 г.-стр. 232.
6. پیرنیا، محمد کریم. آشنایی با معماری اسلامی ایران. تدوین غلام حسین معاریان. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران 1371. تعداد صفحه (на фарси).
- Карим Пирния. Введение в исламской архитектуре, Тегеран.1991 г. – с. 300.
- 7- پیرنیا، محمد کریم. سبک شناسی معماری ایرانی؛ تدوین دکتر غلامحسین معاریان؛ نشر معمار. تعداد صفحه 372 (на фарси).
- Стилитсий архитектуры Ирана, Тегеран.1991 г. – с. 372. Карим Пирния.
8. بانی مسعود. امیر پست مدرنیته و معماران. نشر خاک. 1386. ص 396. (на фарси)
- Бонни Масуд Амир, Постмодерн и архитекторов, Тегеран:, 2008г.-стр. 396

Анотація

У статті розглянуті історичні торгово-ділові, релігійно-просвітницькі, адміністративно-представницькі багатофункціональні центри Ірану. Визначено позитивні та негативні аспекти підходів до архітектурно-планувальної організації.

Ключові слова: багатофункціональні центри, караван-сарай, базар, мечеть, медресе, палац, сад.

Abstract

This paper discusses about historical multifunctional centers of Iran: trade and business, religious and educational, administrative and representational. Identified positive and negative aspects of the approaches to the architectural-planning organization.

Keywords: multi-function center, caravanserai, bazaar, mosque, madrasa, palace, garden.

УДК 72.01

Н. М. Шебек,*кандидат архітектури, доцент кафедри дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету будівництва і архітектури***АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ:
ДОСВІД ТИПОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Анотація: проаналізовані відомі типологічні класифікації архітектурного середовища, сформульовані нагальні проблеми його типологізації.

Ключові слова: архітектурне середовище, типологія, типологізація.

Аналіз наукових праць, присвячених дослідженню архітектурного середовища, засвідчив, що в архітектурно-містобудівній теорії до сьогодні не склалося чіткого і однозначного уявлення про зміст цього широкоживаного терміну і, відповідно, не сформувалося стрункого методологічного апарату для вивчення явища, яке він позначає. Як і в інших науках, що досліджують різномірні за складом множини об'єктів і вирішують завдання впорядкованого опису та пояснення цих множин, в архітектурно-містобудівній теорії назріла необхідність побудови загальної типології об'єктів штучного довкілля, що оточують людину в процесі її життєдіяльності.

Доводиться констатувати, що сучасна архітектурно-містобудівна теорія лише наближається до рівня теоретичного узагальнення матеріалу, накопиченого проектною практикою, тому формування загальної типології об'єкту її дослідження перебуває лише на етапі становлення. Характерною особливістю цього етапу є створення окремих більш-менш повних класифікацій будинків і споруд в залежності від їх призначення в межах архітектурної типології [8]; містобудівних об'єктів згідно з особливостями взаєморозміщення їх функціональних і структурних елементів в межах містобудівної типології [1]; елементів предметно-просторового середовища відповідно до видів потреб і категорій споживачів у межах проектної типології в дизайні [6]; нарешті, стереотипних середовищних ситуацій, що визначаються функціональними, просторовими і геометричними ознаками, а також ступенем завершеності формування в межах типології видів і форм середовища [17].

Становлення середовищного підходу в архітектурі і містобудуванні у 70-80-х рр. ХХ ст. ознаменувалося своєрідним підведенням підсумків розвитку архітектурно-містобудівної типології та пошуком можливих напрямів подальших типологічних досліджень. Р. Монео переконливо доводить, що традиційний типологічний підхід до формування архітектурних об'єктів остаточно себе вичерпав. Разом з тим, відкидати поняття типу недоречно, адже

воно необхідне для розуміння об'єкта проектування. Поняття типу сьогодні покликане виражати зв'язок одиничного архітектурного об'єкта зі світом, що його оточує, з власною історією та з іншими об'єктами, з якими він має спільні риси [22]. М. Г. Меєрович констатує появу в теорії та практиці архітектурно-містобудівного проектування «нефункціональних» типологій, які прагнуть розширити його межі шляхом систематичного залучення в проектування знань про людину, її культуру, духовний світ, спосіб життя. Об'єктами вивчення нових типологій стають «простір», «середовище», «поведінкові акти», «форми осмислення міського оточення», «образи сприйняття» та інші відомості, що не входять в систему знань, охоплених функціональною типологією. Дослідник аналізує можливості залучення нових підходів до проектної діяльності і пропонує шляхи виходу за межі існуючої системи «нормативно-метричних» показників з метою поступового впровадження ознак морфологічного, символічного, понятійного мислення в масове проектне виробництво [12].

У зазначений період був розпочатий пошук шляхів побудови типологій архітектурного середовища, принципово відмінної від традиційних для архітектури і містобудування типологій. Проте, слід зауважити, що елементи середовищного мислення зустрічалися і в більш ранніх наукових працях. Це обумовлює необхідність розгляду в цьому дослідженні і деяких архітектурних типологій.

Усі відомі підходи до типологізації архітектурного середовища будуються як типологічні класифікації середовищних утворень за одною домінуючою або декількома незалежними і рівноправними ознаками. До першої категорії підходів можуть бути віднесені класифікації архітектурного середовища за призначенням, за образними характеристиками, за стандартними ситуаціями життєдіяльності, за морфологічними ознаками, за сталими соціокультурними значеннями і за характером змінюваності у часі. Другу категорію представляють спроби поєднання декількох ознак, як основи для класифікації властивостей довкілля.

Функціональна типологія архітектурного середовища починає родовід від Афіньської хартії, ухваленої учасниками IV конгресу CIAM у 1933 р., де було проголошене автономне в межах міста просторове розміщення архітектурного середовища, що має виконувати чотири основні функції: забезпечувати людину житлом, організовувати місця прикладання праці та місця проведення дозвілля, а також задовольняти потреби населення у транспортній мережі, яка б поєднувала між собою названі зони [9]. Відтоді бере свій початок традиція будувати типологію архітектурного середовища у відповідності з основними сферами життєдіяльності суспільства. Модель типологічного формування об'єктів архітектурного середовища, наведена Р. Раневим, в узагальнених типах

архітектурно-містобудівних об'єктів віддзеркалює закономірності організації штучного довкілля різних рівнів (рис. 1). Запропонована модель встановлює відповідність між ієрархією середовищних об'єктів (робоче місце, приміщення, будинок, комплекс, зона міста) та сферами життєдіяльності суспільства (виробництво, обслуговування і проживання), які диференціюються на галузі, спеціалізації, підприємства [13].

Пропозицію типологізувати архітектурне середовище за образними характеристиками висловив К. Лінч, який у роботі «The Image of the City» (1960 р.) виокремив універсальні елементи міста, з формою і розташуванням яких співвідніс зміст поняття «образ міста». К. Лінч представляє місто як структуру, що складається з окремих просторових елементів – «шляхи, границі, орієнтири, вузли і райони – суть цеглини, з яких можна споруджувати стійкі, розпізнавані конструкції в масштабі міста» [10, с. 90] (рис. 2). Серед усього розмаїття середовищних утворень К. Лінч обирає п'ять прикладів, які в межах певної культури «можна обґрунтовано вважати типовими, суттєвими за значущістю і проблемними», а саме: житлове середовище родини; стандартне оточення робочого процесу і процесу купівлі; оточення, пов'язане з переміщенням у просторі; місця, які відвідують діти; місця, характерні для хвороби, старості, безсилля [11, с. 140]. В основі такого способу типологізації штучного довкілля покладено співвіднесення архітектурного середовища з найбільш типовими ситуаціями життєдіяльності людини.

Засадничі положення еволюційної типології архітектурного середовища сформулював А. Россі. В книзі «L'architettura della città» (1966) він висловив думку, що в основу концепції типа має бути покладено дещо постійне, а саме – логічний принцип утворення тієї чи іншої форми. Будь-яке пояснення типів середовищних утворень з точки зору їх функцій має бути відхиленним, оскільки їх використання мінливе у часі. Становленню типа сприяють досягнення відповідності потребам і прагнення до краси [23]. Типологічними одиницями міської форми за А. Россі можуть бути міські артефакти – міський центр, житлові райони, вулиці, площі, – які зберігаються в процесі еволюції поселення, втілюють фізичні ознаки минулого, відображають «колективну волю» і «колективну пам'ять» його мешканців. Типологічними одиницями архітектурної форми можуть вважатися споруди, що довгий час зводилися у тій чи іншій місцевості і, з часом, почали віддзеркалювати стиль життя місцевого населення. До типів середовища, що найбільш виразно втілюють суспільні цінності, А. Россі відносив школу, лікарню, тюрму і кладовище. Морфологічні ознаки, притаманні їх структурі, можна помітити у переважній кількості розроблених ним проектів (рис. 3). Серед «базових моделей» – геометричних форм, які незмінно повторюються в історії архітектури, А. Россі виділяє

циліндр як архетип колони, півсферу як архетип купола, квадрат як архетип вікна тощо. Кожна така форма зовні проста і лаконічна виявляється надзвичайно складною за значенням і змістом. Завдяки цьому вона здатна виразити сутність і мету офісної будівлі, готелю, театру, кладовища, кавоварки.

Р. Вентурі зводить значення типу до відтворення зовнішнього образу середовищного об'єкта. Поняття типу не пов'язується ним ні з формальною, ні з функціональною структурою середовищного об'єкта, а лише зі спроможністю споживача його впізнати та ідентифікувати з чимось звичним, зрозумілим і значимим для нього. Р. Вентурі «розбиває» колись цілісні архітектурні форми на формально автономні частинки, які отримують значення типових образів. Поєднання цих частинок в межах середовищних об'єктів відображає фрагментовану переривчасту реальність сучасної масової культури (рис. 4) [15].

Спробу типологізувати архітектурне середовище за стандартними ситуаціями життєдіяльності здійснив К. Александер з однодумцями в книзі «A Pattern Language» (1977 р.), де завданням архітектора проголошено не спорудження об'ємів, а створення життєвого простору між ними. Автори звернули увагу на повторюваність типових життєвих ситуацій, які потребують фіксованого предметно-просторового контексту, і запропонували новий спосіб проектування, оснований на комбінаториці елементарних одиниць середовища (паттернів) [19] (рис. 5).

Класифікацію середовищних утворень за морфологічними ознаками запропонував Р. Кріє в працях «Typological and Morphological Elements of the Concept of Urban Space» (1975 р.) та «Architectural composition» (1988 р.) (рис. 6). Учений виділив чотири архетипи міського середовища – площа, вулиця, будинок, міська структура, – та дослідив особливості їх геометрії та закономірності поєднань, а також докладно проаналізував будову архітектурних об'єктів [20]. Р. Кріє запропонував оригінальну концепцію удосконалення мови архітектури, організувавши розробку сучасного словника базових форм і елементів архітектури, серед яких: сходи, вікна, двері, кути будинків, центральні отвори тощо [21].

Р. Бофилл виділив ряд непорушних елементів, які розглядаються ним як слова «вихідної граматики» архітектурного середовища. До символічних форм, притаманних європейській культурі архітектор відносить піраміду, обеліск, театр, арку, храм, палац, башту. «Архітектурні архетипи відрізняються простотою ідеї, що перевершила різноманітний чуттєвий досвід і залишила орієнтири для пам'яті суспільства» [2, с. 84]. Архетипи за Р. Бофіллом не пов'язані з функцією, матеріалами і геометричними принципами. Вони покликані виявляти значення і витонченість, виступати у ролі ідеальної моделі, еталонного твору. Орієнтація на архетипічні форми дозволяє архітектору

«зануритися у саму серцевину несвідомого, властивого усьому суспільству» [2, с. 85], тобто поєднати особисті уявлення з колективною історією. Протягом своєї еволюції архетипи перетворилися на форми наділені змістом – храм нагадує про бога, театр про видовище, арка про владу. Відштовхуючись від архетипів Р. Бофілл у своїх творах виражає власну громадянську позицію: в житлових будинках на площі Номбр-д'Ор, побудованій на основі плану церкви Тоді, він прагне «повернути людині те, що вона віддавала своїм богам», а в соціальному житлі на площі Абраксас створює сучасний «Версаль для народу».

Приклади фрагментації архітектурного середовища за сталими соціокультурними значеннями містять і творчі розробки архітекторів А. Бокова та В. Гудкова. Будь-який середовищний об'єкт розглядається ними як цілісний організм, що має в своїй основі певний «інваріант» – єдину структуру, наділену виразними і зрозумілими значеннями (рис. 7). За думкою А. Бокова, середовищні об'єкти можуть виникати як самодостатні, завершені утворення (місто, район), як фрагменти інших цілісних утворень (кімната, будинок, комплекс будівель), чи як «будинки-ворота», «будинки-вулиці», «будинки-перехрестя», «будинки-будинки», «коли мале стає заміною і тотожністю більшого і загального» [4, с. 118].

Роботу над класифікацією середовищних утворень за характером змінюваності у часі розпочав О. Е. Гутнов, який диференціював матеріальні елементи просторових систем на рівні міста і окремої будівлі на майже незмінні – «каркас», менш сталі – «тканину» і схильні до постійних змін – «плазму» [5] (рис. 8). Розвинувши цю ідею, А. В. Іконніков виділив чотири шари речовинних елементів середовищних з'єднань за ознаками їх стабільності чи змінюваності у часі. Структурну основу зовнішнього предметно-просторового середовища складає міський каркас, який утворюють ландшафт, найбільш сталі планувальні елементи і визначні споруди, внутрішнього середовища – капітальні конструкції будівель. Другий шар формує наповнення каркасу – забудова та некапітальні елементи будівель, вбудовані меблі, елементи оздоблення. Третій шар – предметне наповнення просторових структур – малі архітектурні форми, обладнання, елементи благоустрою). Четвертий шар утворюють тимчасові споруди, засоби візуальної оперативної інформації, засоби руху, портативні речі. «У будь-який даний момент часу всі шари утворюють єдність, взаємно доповнюючи її положення на шкалі історичного часу» [18, с. 245].

В кожній з розглянутих робіт дослідники приділяли увагу одному – найважливішому для них аспекту формування штучного довкілля, який і обирається ними як основа побудови типологічної класифікації архітектурного середовища, а усі інші вважаються менш суттєвими або взагалі ігноруються.

Проте, теорії архітектури відомі спроби охопити декілька протилежних за змістом властивостей штучного довкілля і наблизитися до рівня побудови його систематики.

Найперша з таких розвідок виконана римським архітектором Вітрувієм наприкінці I ст. до н. е. В «Десяти книгах про архітектуру» намічена чітка система опису більшості відомих у той час типів штучного довкілля різного рівня складності від поселень до елементів обладнання. Увага зосереджувалася на особливостях контексту, в який вписувався середовищний об'єкт, (природно-кліматичних та санітарно-гігієнічних умовах регіону будівництва, існуючій сусідній забудові, умовах найкращого зорового сприйняття майбутньої споруди); традиційних для певної місцевості будівельних і оздоблювальних матеріалах, конструктивних системах, технологіях будівництва; відмінностях життєвого укладу, притаманному грецькій і римській культурі; стандартних ситуаціях життєдіяльності, які повторювалися у відповідних приміщеннях кожного типу будівель та на прилеглих до них територіях; сталих способах досягнення домірності, пропорційності, масштабності і благовидості споруд, що зводилися за випробуваними і визнаними зразками; нарешті, на тому враженні від реалізованої будівлі, якого прагнув досягти архітектор [3] (рис. 9).

Сплеск цікавості до виявлення комплексу типологічних ознак елементів штучного довкілля спостерігається наприкінці XVIII ст., коли Кватемье де Квінсі здійснює спробу описати тип як вираження незмінності характерних рис форми, обумовлених її природою (причинами виникнення) та застосуванням (особливостями використання). Класифікацію будинків і міських фрагментів відповідно до їх програми, або функції, на початку XIX ст. запропонував Д. Н. Л. Дюранд. Дослідник підрозділяє частини майбутніх будівель – портали, вестибюлі, сходові клітини, подвір'я та інші за функцією і матеріалом (рис. 10). Окремі елементи будівель він пропонує поєднувати за допомогою композиційних засобів – сітки та осі. Таким чином принципи і правила композиції використовуються з метою поєднання форми і функції [22].

К. Н. Леду в трактаті «Архітектура, розглянута у відношенні до мистецтва, устоїв поведінки і законоположень» (1804 р.) запропонував своєрідну «типологію» форм життєустрою на основі поєднання ідей гуманізму і раціоналізму. Архітектор виходив з переконання, що особистість формується під впливом зовнішніх умов, тобто архітектурне середовище відіграє роль упорядника суспільства. В проєкті ідеального міста Шо К. Н. Леду розробив нові типи громадських споруд, що були покликані втілювати ідеї суспільної моралі («Будинок правосуддя», «Будинок знань», «Будинок братерства» тощо); житлових будинків, що наочно демонстрували рід діяльності їх власників

(будинки володаря джерела, смотрителя полів, бондаря та ін.), а також виробничих споруд, що мали по-новому організувати працю робітників (солеварні, піч для випалювання деревного вугілля, гарматний завод тощо). Планування і забудова міста втілювали ідеї незалежності, свободи, рівності у правах, відповідали ідеалам строгості і стриманості. Кожний з елементів архітектурного середовища був продиктований практичним спрямуванням к «економному» плану і лаконічному об'ємно-просторовому рішенню. Разом з тим, усі споруди були просякнутими метафізичною символікою і виконували роль своєрідних гасел ідей епохи Просвітництва [14] (рис. 11).

Безмежну множину варіацій середовищних об'єктів видатний архітектор і теоретик мистецтва XIX ст. Г. Земпер запропонував систематизувати спираючись на невелику кількість основних ідей, які отримують свій найбільш простий вираз у кількох первинних формах штучного оточення людини. «Типом ... є первинна форма, яка була зумовлена певною потребою, проте зазнала модифікації в залежності від матеріалів, що застосовувалися при її виготовленні» [7, с. 109]. Серед первинних форм, на основі яких з часом утворилися різні типи будівель і, навіть, поселень Г. Земпер виділив вогнище (первинне ядро, центр), покрівлю (навіс, дах), огорожу (опори покрівлі, стіни, мури) і основу (терасу). Перевагами такого підходу до типологізації архітектурного середовища можна вважати спробу комплексного урахування прагматичних і естетичних, технічних і технологічних, етнічних і географічних, семантичних і історичних аспектів формоутворення штучного довкілля з метою виявлення причин і механізмів його розвитку.

Сучасний приклад урахування кількох суттєвих аспектів формування середовищних утворень подає типологія видів і форм середовища, запропонована В. Т. Шимко, яка об'єднує низку типологічних класифікацій архітектурного середовища за функціональними (виробниче, житлове, рекреаційне, громадське), просторовими (відкриті простори, міське середовище, інтер'єр) і провідними геометричними ознаками (локальне, лінійне, розчленоване) та за ступенем завершеності формування (новий об'єкт; об'єкт, що обживається; стабільний міський інтер'єр; об'єкт, що реконструюється) [16] (рис. 12).

Охарактеризовані дослідження внесли значний вклад у розвиток архітектурно-містобудівної науки і сформували міцний фундамент для розбудови теорії гармонізації архітектурного середовища. Разом з тим, жодна із зазначених типологій не стала загальноновизнаним методологічним засобом узагальнення найбільш суттєвих характеристик архітектурного середовища. У зв'язку з цим, актуальним залишається завдання формування загальної типології архітектурного середовища, здатної запропонувати нові підходи до

впорядкування даних про розвиток штучного оточення людини, обґрунтувати нові принципи систематизації цих даних, піднятися на якісно вищий рівень теоретичного узагальнення і, тим самим, здійснити наступний крок в розвитку архітектурної науки.

Створення такої типології доцільно розпочинати з аналізу основних проблем, з якими зіткнулися автори відомих типологій. У їх числі – відсутність однозначного уявлення про межі і структуру об'єкта дослідження, адже середовищним утворенням можна вважати і окрему зону в кімнаті, і споруду в цілому, і частину поселення, і, навіть, урбооболонку Землі – об'єкти різних рівнів організації, безпосереднє порівняння яких між собою недоречно. Наступною проблемою стала необхідність співвіднести персональні уявлення про оточення великої кількості різних суб'єктів середовищної діяльності – замовників, проектувальників, виконавців і споживачів штучного довкілля. З'ясувалося, що дослідникам важко відмовитися від редуційного зведення останнього до множини речовинних елементів, яким притаманні лише об'єктивні властивості. Нарешті, суттєвим недоліком типологій архітектурного середовища, побудованих на основі комплексного урахування різнопланових аспектів їх утворення є, так би мовити, незалежний характер систематизації даних – процеси формоутворення архітектурного середовища розглядаються відокремлено від процесів його функціонування, а питання еволюції довкілля жодним чином не пов'язуються з його художнім образом.

Орієнтація на сучасні загальнонаукові підходи до трактовки типології як методологічного засобу, за допомогою якого на абстрактному рівні відтворюється картина дійсності, і розуміння типу не як замісника множини досліджуваних об'єктів, а як ідеального об'єкта, що дозволяє будувати багатофакторні моделі, дає можливість в межах архітектурної науки здійснити перехід від класифікаційного опису проявів оточуючого світу до формулювання базових теоретичних понять, одним з яких є поняття «архітектурне середовище». Очевидно, типологію архітектурного середовища можна розглядати як сполучну ланку між загальними уявленнями про систему цілісність і диференційовану конкретику середовищних утворень, яка буде акумулювати їх глибинну сутність у синтетичній типологічній схемі. В кінцевому рахунку це сприятиме ефективному вирішенню вищезазначених методологічних проблем дослідження, проектування та прогнозування шляхів розвитку сучасного архітектурного середовища.

Класифікації середовищних утворень за однією домінуючою ознакою		
<p><i>Рис. 1. Модель типологічного формування об'єктів архітектурного середовища, Р. Рансв</i></p>	<p><i>Рис. 2. Універсальні елементи міської форми: шляхи, границі, вузли, райони, орієнтири, К. Лінч</i></p>	
<p><i>Рис. 3. Проект студентського гуртожитку в м. Чієті, Італія, 1976-1980 р.; малюнки: «Будівлі», 1978 р.; кабіна для переодягання, 1979 р.; шафа Cabina del Elba, 1980 р.; кавоварка La сопіса, 1984 р., А. Россі:</i></p>	<p><i>Рис. 4. Варіанти порталів «у стиліях», Р. Вентурі</i></p>	
<p><i>Рис. 5. Приклади паттернів: 20 – «міні-автобуси», 203 – «дитячі печери», 229 – «простір каналів»; схема поєднання паттернів торговельного центру, К. Александер</i></p>	<p><i>Рис. 6. Архетипи міського середовища: «площа», «вулиця», «будинок», «міська структура», Р. Кріс</i></p>	

Класифікації середовищних утворень за однією домінуючою ознакою	
	
<p><i>Рис. 7. Архетипи середовища: 1 – гай і колонада; 2 – площа, перехрестя, колонка, колодязь; 3 – вулиця, ріка, канал і аркада; 4 – вікна, двері, ворота, портики; 5 – цоколь, карниз, кути; 6 – дах, підлога, «гора» і «печера»; 7 – шлях, сходи і мости; 8 – стіна, рів, сходинок і укоси, А. Боков, В. Гудков</i></p>	<p><i>Рис. 8. Типи елементів міського середовища за характером змінюваності у часі: а – «каркас», б – «тканина», в – «плазма», О. Е. Гутнов</i></p>
Класифікації середовищних утворень за кількома незалежними ознаками	
	
<p><i>Рис. 9. Типи цивільних будівель і споруд: базиліка, театр, баня, Вітрувій</i></p>	<p><i>Рис. 10. Форми будівель, Ж. Н. Л. Дюранд, 1809 р.</i></p>
	
<p><i>Рис. 11. Проект міста Шо, арх. К. Н. Леду, 1771-1773 рр. Загальний вигляд. Гарматний завод. Будинок мисливських трофеїв. Будинок доглядача джерела.</i></p>	<p><i>Рис. 12. Типологія міських просторів: III – місцевого, II – районного, I – загальноміського значення; А – локальні, Б – лінійні, В – розчленовані, В. Т. Шимко</i></p>

Література

1. Білоконь Ю. М. Типологія містобудівних об'єктів. Київ, 2001 – 68 с.
2. Бофилль Р. Пространства для жизни [Текст] / Рикардо Бофилль; В сотруд. с Жаном-Луи Андре; Пер. с фр. М. В. Предтеченского; Под ред. А. Н. Шукуровой. – М.: Стройиздат, 1993. – 135 с.
3. Витрувий П. М. Об архитектуре. Десять книг / Пер. с лат. Ред. и введение А. В. Мишулина; Гос. Акад. истории материальной культуры. – Л.: Соцэкгиз, Ленингр. отд-ние, 1936. – 344 с.
4. Говорят зодчие: Боков, Филиппов и Меерсон // Архитектура СССР. Перестройка. – L'ARCA: The international magazine of architecture, design and visual communication. – May 1989, 27. – p. 118-128.
5. Гутнов А. Э., Лежава И. Г. Будущее города. – М.: Стройиздат, 1977. – 126 с.
6. Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник / Г. Б. Минервин, В. Т. Шимко, А. В. Ефимов и др.: Под общей редакцией Г. Б. Минервина и В. Т. Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2004. – 288 с., ил.
7. Земпер Г. Практическая эстетика / Готфрид Земпер: [пер. с нем. В. Г. Калиша]. – Москва: Искусство, 1970. – 320 с.
8. Змеул С. Г., Маханько Б. А. Архитектурная типология зданий и сооружений: Учеб. Для вузов: Спец. «Архитектура». – М.: «Архитектура-С», 2000. – 240 с., ил.
9. Корбюзье Ле. Три формы расселения: Афинская хартия / Пер. с франц. Ж. Розенбаума. Послесл. Ю. Бочарова и А. Раппапорта. – М.: Стройиздат, 1976. – 136 с.
10. Линч К. Образ города / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Сост. А. В. Иконников; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1982. – 328 с.
11. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1986. – 264 с.
12. Меерович М. Г. Архитектурная типология как форма организации прикладных архитектурных знаний / Марк Григорьевич Меерович: диссертация ... кандидата архитектуры 18.00.01 – Теория и история архитектуры. Том 1. – Москва, 1984. – 171 с.: ил.
13. Раннев В.Р. Интерьер. – М.: Высш. шк., 1987. – 232 с.
14. Смолина Н.И. Традиции симметрии в архитектуре. – М.: Стройиздат, 1990. – 344 с.
15. Стародубцева Л.В. Архитектура постмодернизму: Історія. Теорія. Практика: Посіб. Для студентів архіт. спец. вищ. навч. закл. – К.: Спалах, 1998. – 208 с.
16. Шимко В.Т. Архитектурное формирование городской среды. – М.: Высш. шк., 1990. – 223 с.
17. Шимко В. Т., Гаврилова А. А. Типологические основы проектирования архитектурной среды. – М.: Изд-во «Архитектура-С», 2004. – 104 с.
18. Эстетические ценности предметно-пространственной среды. – М.: Стройиздат, 1990. – 335 с.

19. Alexander C. A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction / C. Alexander, S. Ishikawa, M. Silverstein, M. Jacobson, I. Fiksdahl-King, S. Angel. – New York: Oxford University Press, USA, 1977. – p. 1171.
20. Krier R. Elements of the concept of urban space // Time-Saver Standards For Urban Design / Watson D., Platyus A., Shibley R. – New York: The McGraw-Hill Companies, 2003. – 280-289 p.
21. Krier R. Elements of Architecture // Architectural Design. – 1983. – № 9/10, 53. – P. 17-18.
22. Moneo R. On Typology // Oppositions, MIT Press Cambridge, Massachusetts. – № 13 (Summer 1978). – P. 22-45.
23. Rossi A. The Architecture of the City / A. Rossi. – Cambridge: The MIT Press, 1982. – 203 p.

Аннотация

Проанализированы известные типологические классификации архитектурной среды, сформулированы актуальные проблемы ее типологизации.

Ключевые слова: архитектурная среда, типология, типологизация.

Annotation

Known architectural environment typological classifications are analyzed, the existent problems of architectural environment typological classification were considered.

Keywords: architectural environment, typology, typological classification.

УДК 72.013

І. В. Коротун

*к. а., доцент Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича*

ПЛАНУВАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОСТОРОВИХ КОМПОЗИЦІЙ ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ МІСТА ЧЕРНІВЦІ

Анотація: запропонована стаття присвячена дослідженню аспектів процесу комплексного містобудівного планувально – просторового формування забудови центрального ядра історичної забудови міста Чернівці.

Ключові слова: планувальний каркас, фокуси сприйняття, видові осі, просторова композиція.

Історична спадщина Чернівців, як феноменальне явище світової архітектури приваблює велику кількість дослідників, не тільки архітекторів але й мистецтвознавців та істориків. Процес формування історичної забудови

відбувався за часів перебування території краю у складі Австрійської імперії. Австрійська доба – це проміжок часу, який охоплює трохи більше 150 років, а саме від 1774 по 1918 рік. Рамки даної публікації виключають можливість історичних преамбул, до того ж історичні аспекти розглядалися багатьма дослідниками та автором у тому числі.

Містобудівна ситуація на початок австрійського правління яскраво характеризується межовим планом інженера Пітцеллі, 1787 рік, ілюстрацію та озвучену лекцію автора «Архітектура Чернівців австрійського періоду» дивись YouTube [1]. Оскільки цей план складений лише по 13 роках приєднання території краю до Австрії, є підстави вважати його відповідним пунктом містобудівної діяльності австрійської доби. На плані простежується цілком сформована у планувальному розумінні ділянка вулиць ремісничого району: Петра Сагайдачного (початок) Шолом-Алейхема, Львівської, Рози Люксембург, які, власне, зберегли до нашого часу планувальну структуру і парцеляцію (наведені сучасні назви вулиць). Решта території – ділянки неправильної форми, які вочевидь не могли формувати фронт забудови вулиці. Різні джерела, а також самі габарити ділянок свідчать про те, що згадана сформована забудова з щільним фронтом вуличних фасадів належала середньому класу – торгівці, ремісники. Забудова австрійського періоду почала свій розвиток від «рогатки», або від ділянки сполучення двох основних вулиць старого центру. На цьому місці виникає новий громадський центр Площа Святого Хреста з будинком генерала та костіолом Святого Хреста [1]. Власне ці дві споруди, які з незначними змінами дійшли до нашого часу, формували обличчя міста до 1847 року, коли новозбудована Ратуша зафіксувала новий адміністративно – громадський центр міста, Рінг пляц, та одночасно південний напрямок розвитку міста. Будівництвом Ратуші був розпочатий новий етап урбаністичного розвитку міста Чернівці. Впорядкований розвиток середмістя за єдиним генеральним планом охоплює середину – кінець 19 століття, період, вирішальний для формування планувального каркасу містобудівної структури історичного центру Чернівців. Цей етап значною мірою пов'язаний з іменами декількох архітекторів. В першу чергу - Адольф Марін. Був призначений цісарським Відомством з питань будівництва у Відні на посаду крайового інженера на початку 19 століття. З 1840 року камеральний будівельний майстер Андреас фон Мікуліч відповідав за розбудову Чернівців та прокладання вулиць. Найбільш повна уява про урбаністичну структуру сформовану Адольфом фон Маріном, Андреасом фон Мікуліч та фон Боровські надає план міста інженера Людвіга Веста (Plan von Czernowitz mit Angabe der neuen Straßenbenennung der Orientierung Nummern und Hohezahlen. Nach amtlichen Aufzeichnungen zusammengestellt von dem städt. Bauingenieur Ludwig West Verlad von Andreas

Juszynski, H. Pardinische Universitätsbuchhadlung). Аналіз карти Л.Веста надає можливість окреслити головні особливості міського планувального каркасу.

Генеральним планом виділене центральне ядро міста, діаметр якого складає 500 метрів. Центром умовного кола являється Центральна площа (або Рінг пляц, авст.). На площі, як прийнято у європейських містах, символ міського самоврядування – Ратуша з вежею висотою 47 метрів. По зовнішньому колу розміщені головні громадські споруди: культові споруди різних конфесій, жандармерія, тюрма, навчальні заклади. Таким чином передбачена доступність для мешканців окраїн і окреслені своєрідні «форпости» заможних мешканців. Всі згадані споруди, у т.ч. тюрма, гімназії, університетські корпуси, обласна лікарня і вокзал функціонують у первісному вигляді до теперішнього часу. Комунікативні вузли: вокзал, Крайова лікарня, лікарня для душевно хворих розміщені за межами центрального ядра. В'їзди до міста по головних магістралях «закривають» казарми для різних родів військ. Планувальною конфігурацією вулиць запрограмоване утворення цілісної системи *меж, осей та орієнтирів*. Те, що на перший погляд здається похибкою проектувальника, а саме – змінна ширини і очевидна *непрямолінійність* вулиць, доріг та тротуарів, насправді являється досконало прорахованою системою планувального каркасу для просторової композиції міста. Незначний злам осі вулиці непомітний при русі пішохода (саме те, що метр архітектури 20 століття ле Корбюзье з презирством називав «дорогою віслюків»), розширення дороги у вигляді віяла, створюють на відрізках вулиць, довжиною до 300 метрів, візуальні фокуси: орієнтири руху. Планувальні осі надають можливості утворення виразних візуальних осей. Вони, у свою чергу, сфокусовані на просторових домінантах: вежі, башти, щипці покрівлі. Пішохід відчуває ефект постійної зміни декорації та зручну систему візуальних орієнтирів. Розглянемо декілька прикладів практичного ефекту від застосування цього планувального принципу: замкнені перспективи вулиць історичного ядра міста. До особливо виразних слід віднести візуальні фокуси і замкнені перспективи вулиць Ольги Кобилянської (Герцен гассе, авст.), Головної (Марії Терезії, Ратхауз, Банхоф штрассе), Руської, Університетської, Шолом Алейхема (Анкергассе), Гете, Шиллера, ін. Планувальний каркас з продуманою системою осей і орієнтирів працює протягом всього наступного періоду забудови, спадково виконує закладену програму просторової композиції. Відомий з містобудівного досвіду Флоренції принцип «трьох просторових домінант» - башта палаццо Веккіо, дзвіниця та купол собору Санта Марія дель Фьоре, за допомогою яких людина легко здійснює власну топографічну прив'язку на місцевості, знаходить застосування в Чернівцях. Просторові композиції історичної забудови центральної частини міста нараховують 5 рівнів сприйняття. На різних етапах сприйняття (від екзо-

до мезо - рівнів) розкриваються виразні просторові архітектурні композиції [2]. Екзорівень використовує особливості природного ландшафту, наступні побудовані на властивостях планувальної структури каркасу міської забудови. На загальній площі історичного ядра міста, яка складає біля 200 гектар, розміщено 12 загально міських домінант та понад 300 субдомінантних споруд. Висотні домінанти узгоджені між собою у гармонійну просторову композицію. Як зазначалось автором у попередніх публікаціях, *житлова забудова* формує основні фронти сприйняття вулиць, заповнює містобудівний каркас. Грюндерські житлові будинки наслідували палацову архітектуру. Звичайні городяни середнього достатку, що винаймали апартаменти у чиншових будинках, з фасадами а ля палац Бельведер принца Савойського у Відні, виглядали у власних очах якщо не принцями, то принаймні наближеними до вищої аристократії персонами. Ділянки вулиці Головної та Івана Франка від Центральної до Соборної площі забудована саме такими спорудами. Апартаменти «королівського зразку» з анфіладним плануванням займали окремі поверхі будинку. На перетині візуальних осей ці будинки прикрашали субдомінантні архітектурні елементи: аттики, вежі, куполи, так звані «французькі дахи». Окремого аналізу заслуговують планувальні засади 3 унікальних містобудівних ансамблів міста Чернівці: Архітектурний ансамбль *Резиденції митрополитів Буковини і Далмації в Чернівцях* – окреме явище в архітектурі Чернівців. Світове визнання шедевр архітектора Йозефа Главки отримав 24 червня 2011 року. 35 Генеральна асамблея ЮНЕСКО, що відбувалась у Парижі, ухвалила рішення про внесення об'єкту до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО. Основа планувальної структури ансамблю - повздожня вісь. Як продовження осі вулиці Університетської, вона замикається архітектурним ансамблем Резиденції. На ній послідовно розташовані парадний двір, Палац Митрополитів та парк. Навколо парадного двору згруповані корпуси, які формують просторову композицію ансамблю. Архітектурними домінантами виступають 3 вежі. Семінарська церква та Годинникова вежа розташовані на головній поперечній осі. Вежа Домової митрополічної церкви розташована асиметрично зі східної сторони Митрополічного палацу. Просторова композиція асиметрична, разом з тим просторово збалансована і підкоряється загальному планувальному задуму. Ансамбль *Театральної площі* – неперевершений зразок гармонійного міського середовища. Споруда театру ім. Фрідріха Шіллера (у теперішній час – Ольги Кобилянської) зведена австрійськими архітекторами Фердинандом Фельнером і Генріхом Гельмером. Повздожня вісь – у цьому випадку також представляється головним планувальним фактором. Споруда театру за допомогою планувальних засобів відіграє домінуючу роль при невеликих

габаритах. Поперечна вісь площі закріплюється порталами споруд. Перспективи вулиць Шіллера і М. Лисенка закріплюються за допомогою веж наріжних будинків і створюють глибинну просторову композицію, яка оптично значно збільшує простір. Театральна площа у Чернівцях – досконале міське середовище, гармонійне поєднання всіх складових елементів у гармонійний архітектурний ансамбль. Планувальна структура *Центральної площі* в Чернівцях підпадає під настанови про влаштування площ відомого австрійського теоретика архітектури Камілло Зітте (російський переклад вийшов у Москві у 1925 році): «У давніх ми знаходимо різні засоби для досягнення відомої замкненості простору... При цьому вживаються заходи для того, щоби у найбільш важливих напрямках зору спостерігача утворювалась замкнена картина. Якщо дивитись з більшості пунктів на площі, все обрамлення представляється взагалі без проломів, оскільки споруди, що розміщені там, де виходять вулиці, перетинаються у перспективі і не лишають неприємного пробілу, який кидався би в очі [3]». Планувальна структура Центральної площі була окреслена Адольфом Марінім ще у 1839 році. Руйнації Другої світової війни позначилися на цілісності забудови площі, північної її частини з фоновою забудовою.

Стислий аналіз планувальних особливостей історичної забудови міста Чернівців доводить, що планувальний каркас міської забудови є передумовою формування просторових композиційні ефекти.

Література

1. www.perspectiveast.com/downloads/rubicon.zip
2. Коротун І.В. Принципи архітектурно – планувальної організації ансамблевої забудови. Дисертація на здобуття н. ст. канд. арх. К.: 2006.
3. Шукурова А.Н. Архитектура Запада и мир искусства XX века. М. Стройиздат, 1990. стор. 68-78.

Аннотация

Анализируется взаимосвязь выразительности пространственных архитектурных композиций и планировочной конфигурации генерального плана.

Ключевые слова: планировочный каркас, фокусы восприятия, видовые оси.

Abstract

Analysed dependency artistic качества пространственных architectural composition from structured deskside of the general plan.

Key words: the framework of the plan, focuses of the perception, aspectual axis's.

УДК 72.01

М. Б. Кость*аспірант, асистент кафедри теорії архітектури
Київського національного університету будівництва та архітектури*

СОЦІАЛЬНА ІНЕРЦІЯ ЯК НАСЛІДОК ДІАЛЕКТИЗМУ ТРАДИЦІЙ ТА НОВАТОРСТВА

Анотація: розглянуто поняття соціальної інерції та його проекція на архітектуру. Висвітлена залежність явища інерційності в архітектурі від співвідношення традицій та новаторства.

Ключові слова: традиції, новаторство, інерція, стійкий розвиток.

Соціальна інерція — це поняття, що відносно недавно почало вживатися в працях сучасних філософів та соціологів, наприклад Р. Фулера та Р. Майерса, А. Бергсона та П. Сорокіна тощо; проте автори досліджень використовують його в основному не виходячи за межі наукової інтуїції [3].

В традиційному сприйнятті соціальна інерція є процесом, що, як правило, порівнюється з певними негативними тенденціями і, на думку російського соціолога Наталії Матвеевої, яка чи не вперше спробувала розтлумачити дане поняття, зараз фактично ототожнюється зі стагнацією. З точки зору вченої, таке тлумачення є помилковим, і по змісту інерція стоїть ближче до таких понять як “відтворення” та “традиції”.

Інерція — показник стійкості соціальної системи, обов’язкова умова для розвитку системи. Схоже розуміння цього поняття у фізиці, де інерцію виявляють через масу об’єкту, в соціології інерцію можна окреслити через її “індивідуальні та соціальні сили”, що дозволяє об’єкту легше протистояти силі тиску соціального середовища, більш критично відбираючи інновації для подальшого свого розвитку [2].

Цікавими є також проекції даних теоретичних положень на архітектуру, запропоновані архітектором та теоретиком архітектури Дмитром Фесенком. Дослідником особливо підкреслюється принципова властивість зодчества протистояти силі тиску соціального середовища.

Дана інерційність архітектури добре ілюструє її “масу” як соціального суб’єкта, що в свою чергу наштовхує на думку про властивість архітектури не лише відображати, а й регулювати зміни в соціальному середовищі. Закономірно виникає запитання: якщо мова йде про високу стійкість архітектури до різних змін соціального клімату, то який же механізм саморегулювання всередині архітектури? Відповідь очевидна — відношення традицій та новаторства.

Традиції та новаторство є діалектичною парою. Проблеми їх взаємозв'язку, за своєю суттю не є суто архітектурними, а є притаманними всій об'єктивній дійсності. Разом з тим, що традиційність та новаторство означають взаємно протилежні явища, вони є не альтернативними, а взаємодоповнюючими напрямками [1].

Звертаючись до поняття традиції, тлумачемо його як ідейно-художній досвід, усвідомлений та узагальнений, що передається наступним епохам та поколінням. Вони є не тільки архетипами творчого мислення, що апелюють до передісторії людства, але й розвиваються разом з розвитком архітектури або іншої людської діяльності; бувають старими, відносно новими та новітніми.

Новаторство — суттєві зміни в творчих концепціях, що сприяють приросту мови архітектури. “Іновації в архітекті — це реакція її складної саморегульованої системи на зміни, що виникають з плином часу в ній самій та поза нею” [1]. Мардей А.П. виділяє чотири типи інновацій, що є характерними для архітектури: новизна форми заради новизни процесу, новизна процесу заради новизни самого ж процесу, новизна процесу заради новизни форми та новизна форми заради новизни самої форми. У кожного з чотирьох типів інновацій є свій власний запас інерційності, а отже кожен з них має відмінний потенціал зарахування до традицій в майбутньому. До прикладу, перші два типи інновацій мають найбільше шансів стати традиціями, адже ці типи апелюють до процесів, а “весь розвиток матеріального життя людства являє собою безперервну заміну старих процесів новими, а отже і старих форм новими” [1].

Варто зазначити, що нове не варто “ототожнювати з добрим, доцільним чи досконалим лише тому, що воно нове. Але так само не можна вважати нево поганим лише тому, що сьогодні ми не бачимо в ньому зрозумілих нам переваг над старим...” [1]. Цікавим є те, що інструментів чи процедур для виявлення цінності інновацій не існує. Так, вплив певної інновації на подальший розвиток архітектури може започаткувати нову норму, тобто стати традицією, а може “промайнути” в історії архітектури як випадкове відхилення від норми, залишившись непоміченою.

Не все нове є новаторством. “Безплідне нове, навіть якщо воно стане на деякий час модним, в історії архітектури залишиться випадковим явищем. Корисне нове розвинеться, пошириться, перетвориться на норму і закріпиться в традиціях” [1].

Справедливо буде порівняти традиції з пам'яттю, але все ж важливо зауважити, що пам'ять ця є не абсолютною, а вибірковою. Саме в цьому проявляється рівень інерції традиційного для різних сфер людської діяльності — чим більш вибірково проводиться підбір новацій для доповнення традицій, тим інерційнішою можна вважати таку діяльність. Для архітектури,

наприклад, характерна значно більша інерційність, ніж для решти “сімейства мистецтв”: “зодчество виступає в якості сильного соціального суб’єкта, ... спроможне в більшій мірі, ніж, скажімо, образотворче мистецтво або музика, протистояти силі тиску соціального середовища, врівноважуючи силу зовнішніх впливів...” [3]. Взаємозв’язок традицій та новаторства полягає в тому, що новаторство опирається на традиції, розвиває їх та водночас формує нові.

“Соціальний суб’єкт міняється тим повільніше, чим більша сила його інерції... Це не значить, що сильний соціальний суб’єкт розвивається повільніше... Це свідчить про здатність суб’єкта... ігнорувати окремі зовнішні впливи, врівноважуючи їх силу і відтворюватися на власній традиційній основі...” [2]. Таким чином, з-поміж містобудування, архітектури та дизайну найбільшу силу протистояти короточасним зовнішнім впливам має містобудування, а дизайн, навпаки, має досить малу силу інерції, тому легко міняє течії та моду.

Це наштовхує на думку про те, що інерційність певної діяльності великою мірою залежить також і від матеріальних та нематеріальних затрат, що витрачаються на цю діяльність та від кількості “користувачів” її результатів. Цілком очевидно, що на виготовлення об’єкту дизайну, скажімо, малої архітектурної форми, потрібно значно менше витрат часу та матеріальних вкладень, аніж для забудови мікрорайону. Так само є і велика відмінність між кількістю людей для яких виконується перша та друга робота. В той же час, коли йдеться про інерційність містобудування, то характерним є накопичення традицій у вигляді забудови попередніх періодів. Існуюча забудова є своєрідним “банком традицій” під відкритим небом. Подальші архітектурні втручання мають, як правило, локальний характер та не здатні різко змінити вже сформовані містобудівні ансамблі. Зміни у тканині міста відбуваються переважно на рівні окремих споруд і лише в рідких випадках на рівні містобудівних утворень, таких як забудова кварталу, вулиці або району. Саме в цьому, на думку автора, і полягає висока інерційність містобудування, що забезпечує збереження традицій і, як наслідок, сталий розвиток не лише в своїй царині, а й в сфері архітектури загалом.

Згідно з тлумаченням інерції, запропонованим Матвеевою, інерцією є “якісна характеристика соціального суб’єкта, що виражає його зв’язок з традиційним соціальним середовищем та спроможністю до опору незапланованим суспільним процесам, які не співпадають з системою цінностей та формами життєдіяльності соціального суб’єкта”. [2] Таким чином, інерцію в архітектурі потрібно вважати соціальною інерцією, оскільки архітектура виступає в ролі соціального суб’єкта.

Поняття інерції слід ввести в теорію архітектури. Його використання

дозволить краще ілюструвати значимість процесів або явищ, які характерні для професії. Також про сутність історико-архітектурної епохи та направленості розвитку архітектури можна судити з характеру інерційних процесів.

Соціальна інерція є ближчою до понять “відтворення” та “традиції”, аніж до “стагнації”, з яким її часто помилково ототожнюють. Тому для продуктивного наукового використання важливо позбавити даний термін негативного забарвлення, яке часто приписувалось йому через відсутність вірного тлумачення.

Співвідношення традиції та новаторства на рівні, що забезпечує стійкий розвиток архітектури, є прямою заслугою високої інерційності останньої. Саме інерція дозволяє архітектурі опиратися зовнішнім імпульсам, що не співпадають з внутріпрофесіональними інтенціями. З цієї точки зору інерційність постає в якості фактору, що забезпечує професію не лише умовами для виживання, але дозволяє невпинно розвиватися.

Література

1. Мардер А.П. Эстетика архитектуры: Теоретические проблемы архитектурного творчества. — М.: Стройиздат. 1988. — 216 с.
2. Матвеева Н.А. Социальная инерция: к определению понятия. // Социологические исследования. 2004. — Режим доступа до статті: <http://www.scribd.com/doc/32038390/>
3. Фесенко Д.Е. Инерционность архитектурного процесса как условие развития. // Теория архитектурного процесса: контуры новой парадигмы — М.: Архитектурный Вестник. 2010 — С. 55-57.

Аннотация

Рассмотрены понятия социальной инерции и его проекция на архитектуру. Освещена зависимость явления инерционности в архитектуре от соотношения традиции и новаторства.

Ключевые слова: традиции, новаторство, инерция, устойчивое развитие.

Annotation

A concept of a social inertia and its projection onto the architecture is examined. Dependence between a phenomenon of the inertia in architecture and correlation of tradition and innovation are exposed.

Key words: tradition, innovation, inertia, sustained development.

УДК 711

Т. Ю. Кутузова

викладач кафедри дизайну НАКККіМ

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМПОЗИЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ ІСТОРИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація: аналіз планувальних змін композиції локальних історичних комплексів як елементів структури міських центрів. Порівняння планувальних характеристик формування відкритих та закритих просторів проведено на прикладі регулярної організації історичного центру Львова та комплексу Києво-Печерської Лаври.

Ключові слова: локальний історичний комплекс, планувальні характеристики, композиційні зміни.

Процес відтворення історичних комплексів, балансуючи задачі збереження культурної спадщини та часткового оновлення забудови, складає містобудівний потенціал композиційного розвитку структури міських центрів.

Процеси реновації, що супроводжують еволюційний розвиток історичних центрів, зняли закладений первісно паритет взаємовпливу композиційної та функціональної структури у формоутворенні середовища. Фактична закритість історичних комплексів надає композиційну уривчастість розпланування, ввіряючи просторову безперервність системі транспортно зв'язку.

Питання збереження та охорони містобудівної спадщини з позицій «врахування їх ролі у містобудівному проектуванні (у генпланах міст та планах розвитку регіонів)» опрацьовані у низці наукових праць інституту НДІТІАМ. Взагалі, акцентом останніх досліджень проблем регенерації історичної забудови наголошується містобудівний підхід, що розглядає композиційний розвиток культурно-історичної спадщини у взаємодії з системою всього міста [1]. Дослідження історико – культурних особливостей у роботах Ю. Асєєва, В. Вечерського, О. Водзинського, Р. Могитич, О. Сіткарьової, В. Тимофійенка, складають наукове обґрунтування підходів до регенерації районів історичної забудови з позицій збереження й охорони історичної забудови.

Вивчення регулярних планувань, розподіляючи види територіальних ділянок: на рівні містобудівних ансамблів, локальних історичних комплексів; а також, - за матеріалами хронограм зростання всього міста, - складає підвалини досліджень композиційних змін історичних комплексів.

Ціллю дослідження постає оцінка планувальної ситуації історичних комплексів регулярної забудови, трансформованих під впливом значно збільшеної території міського простору.

Історичний план - це «сувій з ієрогліфами», що відкриває присвяченим вплив композиційних перетворень міського середовища підвалинами сучасних інтерпретацій. «Старе не зникає, але починає сприйматися вже іншим, воно існує, але переосмисленим у своїх змінах. Все завершується не відразу, хоча і не поступово: завершується у перетвореннях, що змінюються в якість» [2].

Спираючись на класифікацію історичних планувань Л.Тверського, де лінійна, рядова, перехресна та прямокутна-прямолінійна сітки складають «порядкові системи планувань не центричного типу»[3], наведено уточнення характеристик композиційного стану історичних комплексів, що сформувалися в обмежені захисних кордонів. Просторова різниця містобудівних значень комплексу визначає наступні види ділянок регулярної забудови:

1) вростання вуличних коридорів історичної забудови у композиційні осі сучасної містобудівної системи (відкритість квартальної забудови історичного центру Львову);

2) композиційне ущільнення закритого простору, посилюючи значення внутрішньо спрямованих містоутворюючих векторів домінант – орієнтирів (ансамбль Києво-Печерської Лаври).

Компактний прямокутно-прямолінійний план історичного центру Львову – взірць ревалоризації композиційної місії Площі-ринок, що зберігає планувальну розбудову комплексу в процесі поступового розчинення його кордонів. У містобудівному плані комплекс «Старе місто» – це точка, яка проявлена основними осями сучасної радіально-концентричної системи міста. Просторове наближення додає доцентрові вектори історичного розпланування: зорові орієнтири спрямованості зовнішніх вулиць на домінантне ядро комплексу забудови. Збереження прийомів обгортання вільного квадрату Площі-ринку щільним периметром забудови, утримання підпорядкованого ряду кварталів, функціональне освоєння території кордонів транспортним руслом, - складає історичний досвід регенерації планування європейського міста середньовіччя.

Якщо Старе місто Львову - примірник центричних зв'язків містобудівного становлення, то композиція Києво-Печерської Лаври, як елемент лінійної послідовності історичних комплексів берегової смуги Дніпра, - надає взірць розвитку відокремленого міського центру. Планувальне розгалуження комплексу складається в умовах посилення композиційних значень його кордонів. Процес удосконалення єдиного образу спрямовує розвиток містобудівної форми, зміст якої відтворюється в первісній модальності простору; й кам'яна стіна надає бар'єр, що розділяє вже не тільки відокремлену ділянку забудови, - тут явно додається поріг затриманого часу. У розплануванні арочного коридору надбрамної церкви закладено зорове проявлення порядків

просторової організації комплексу [4]. Послідовність видових картин центру ансамблю чітко закріплена за трьома арочними отворами входу. Перший вид спрямовано по осі бокового нефу Успенського Собору, другий вид, - по центральній осі Собору, й під останньою аркою відкривається кут зору, захоплюючий весь Собор з фрагментом дзвіниці.

На основі метричних рядів типової забудови спрацьовує штучна «зробленість» композиційної фігури ансамблю верхньої Лаври: відтворення контрасту домінанти у протиставленні стійким, закріпленим у повторах параметрам однорідної забудови. На трьох основних поворотах сегментів регулярної сітки складаються умови зорового «переносу» простору. Змінюючи кут сприйняття, таж сама композиція приймає вже інший вигляд середовища, акцентуючи сприйняття новим ракурсом Собору, де впізнаваний силует набирає емоційну глибину споглядання. Простір однотипної забудови, утриманої в порядках регулярної сітки, мав геометричну ізотропність, що надавала множинність вибору у витворі єдиного точного рішення умовної «кривизни» простору: виразності композиційної фігури, де «група в художньому сенсі заснована» на «зв'язку явища, - зв'язку, що в якості ідеальної просторової єдності протиставлено реальному повітряному простору» [5].

Нероз'ємна одиниця ансамблю Успенський собор та дзвіниця – це пара будівель, що складають композиційну подвійність розбудови містобудівного комплексу: доцентрова домінанта Собору утримує спрямованість внутрішніх зв'язків ансамблю; Дзвіниця, - важливий зовнішній орієнтир містобудівної системи Києва. Взагалі, композиційне рішення відтворює розгортання простору, утримуючи ясну послідовність опорних точок повороту, що замикаються всередину домінантами споруд, й тут же, - розгортаються у силуетах далечини: де гострота краю й нескінченість дніпровських панорам, - відкриває легендарний символ.

Узагальнюючи досвід містобудівного розвитку закритих історичних комплексів, наведено наступні композиційні характеристики:

- відкритість містобудівного комплексу: стан зрощення вуличної системи з осьовими напрямками розпланування навколишньої забудови;

- внутрішня самодостатність простору: композиційна підпорядкованість домінанті, ущільнення середовища розгалуженням доцентрових зв'язків домінанти, посилюючи замкнутість ділянки. Композиційне згортання комплексу відносно містобудівної системи, супроводжується оформленням у просторі прикордонних нейтральних зон;

- порядкові контрасти зовнішнього орієнтиру відносно внутрішньої домінанти історичного комплексу.

Виявленні тенденції містобудівного розвитку історичних комплексів: поступового зрощення розпланування старого міста з композиційною системою сучасного міста надає відкрити форму історичного комплексу; навпаки, - посилення відокремленості історичного фрагменту сталим значенням забудови, - формує закритий комплекс забудови, визначаючи необхідність проведення спеціальної оцінки композиційних значень кордонів.

«Ізольований ряд сам по собі статичний», лише виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків історичної забудови складає її відносну зорієнтованість у цілісності міського середовища [6]. Старе місто, - не театралізований експонат, що потребує ароматизованих прийомів, - тут, сам повсякденний простір дарує унікальне явлення історії, захопленої в полон архітектури; але життя – перемагає, й потребує змін: доречних місту.

Список використаних джерел:

1. Бевз Проблеми регенерації заповідних територій історичних міст // Вісник НУ „Львівська політехніка”. Архітектура. – Львів, 2001. – с.146-155
2. Шкловский В. О Теории прозы. М.: Круг, 1925.– с.7-20.
3. Тверской Л. Композиция исторических городов. – Л., 1961.– 156 с.
4. Локтев В. Поиски современного ракурса в наследии (проблема полифонизма в архитектуре). В сб. Архитектурное наследство. Вып. 29. Проблемы композиции. / ВНИИ теории архитектуры и градостроительства; Под ред. Халпахьяна О. – М.: Стройиздат, - 255 с.: ил.- с. 225-242.
5. Гильдебранд. Проблема формы в изобразительном искусстве. – М.: Изд-во МПИ 1991.– 137 с.
6. Бахтин М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. // Вопросы литературы и эстетики. — М.: Худож. лит., 1975.

Аннотация

Анализ планировочных изменений композиции локальных исторических комплексов как элементов структуры городских центров. Сравнение планировочных характеристик формирования открытых и закрытых пространств на примере регулярной организации исторического центра Львова и комплекса Киево-Печерской Лавры.

Ключевые слова: локальный исторический комплекс, планировочные характеристики, композиционные изменения.

Annotation

Analysis of planning changes in composition of local historical complexes that is as elements in structure of the urban centers. Comparing the planning characteristics to form the open and closed urban space and its study on example of the regular organization old town by Lviv and complex by Kyiv- Pechersk Lavra.

Key words: the local historical complexes, a planning characteristic, changes in composition.

УДК 72.012.185 : 725.753 (477.83/.86) “18/19”

О. В. Мер’є*к. арх., ст. викл. кафедри „ДОО” ІАРХ
Національний університет „Львівська політехніка”***АРХІТЕКТУРА ДЕРЕВ’ЯНИХ КУПАЛЕНЬ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.**

Анотація: представлено дослідження архітектури дерев’яних купалень Східної Галичини XIX – початку XX ст. (на прикладі Львова та курорту Янів), у якій здомінував „швейцарський стиль”.

Ключові слова: купальня (споруда на воді чи біля води, пристосована для переодягання і купання [2, с. 473]), проект, архітектурне вирішення.

Постановка проблеми. Останнім часом дедалі частіше підіймаються питання про екоархітектуру, екотуризм, ековідпочинок тощо. Освоюються нові території для організації здорового відпочинку. Проте, великому загалу людей не відомі поняття „дерев’яна купальня”, мало хто знає про існування таких будівель на теренах Галичини. Адже, архітектура дерев’яних купалень Східної Галичини XIX – початку XX ст. залишилася поза увагою українських та закордонних дослідників, тому досі в історії архітектури України відсутні ці факти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж українських науковців про історію купалень писали львівські дослідники, зокрема, давнього Львова – Введенський О. [9], Гранкін П. [4; 5]. Принагідно згадує досліджувані об’єкти у путівнику по пам’ятках Галичини польський дослідник Збігнев Гаузер [11]. Цінною інформацією є іконографії [1; 3; 7; 12; 13; 22], літографії [8]; листівки [15], архівні матеріали [21; 22].

Постановка завдання. Введення в науковий обіг фактологічних та аналітичних матеріалів про архітектуру дерев’яних купалень Східної Галичини XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У XIX – на початку XX ст. у відпочинкових місцевостях Східної Галичини з метою комфортного відпочинку заможних людей при природних та штучних ставках створювали платні купальні. Не варто плутати ці будівлі із лазнями. Адже останні будували в місцях відсутності купалень, і були двох типів: перший зводили з метою гігієни (так звані бані), другий – з лікувальною метою, в бальнеологічних курортах з ваннами із мінеральними водами. Досліджувані об’єкти були дерев’яними. Диференціація приміщень таких будівель здійснювалась за принципом – для чоло віків, – для жінок.

ЛЬВІВ. На початку XIX ст. для підвищення рентабельності штучних ставів м. Львова (адже розведення риб поступово занепадає, а вирубування лісів, осушення болот та мочарів – призводить до їх обміління та зменшення поверхні, а відповідно – до зменшення прибутків від них), йдучи назустріч прагненням заможної публіки до комфортного відпочинку, частина власників ставів перетворює їх на платні купальні – заклади з відповідною інфраструктурою: роздягальнями, ресторанами, обслугою, навіть з культурними програмами [4, с. 261].

Перші відомі купальні були у будинку №10 на сучасному проспекті Шевченка у м. Львові, в якому від 1812 року функціонувала лазня та купальня Св. Анни, при чому використовували цілющу, багату на вміст заліза, воду існуючого тут природного джерела. В радянські часи тут теж була лазня, а з 1997 р. – Гранд-клуб „Софія” [20].

Ще один з перших подібного роду закладів виник на Залізній Воді. Біля купалень була корчма, а у 1819-1824 рр. відбувалися літні вистави німецького театру Ф. Краттера. Однак, поступово ставок перетворюється на калюжу каламутної води, хоча й надалі зветься „Купальним закладом”. Тільки у 1932–1933 рр. на місці цього ставу коштом міста споруджено басейн (зараз „Динамо”, вул. В. Стуса, 6) [4, с. 261].

У 1844 р. власниця палацу на вулиці Пекарській 50 відкрила купальню на ставі у палацовому парку. Публіка охоче відвідувала цей заклад, на свята та в неділю тут грав військовий оркестр. Для жінок існували купальні на сусідньому Вороблячому ставі у саду монастиря сакраменток; басейн у саду Зооветеринарної академії – тільки жалюгідний залишок цієї водойми, яка простягалася майже до нинішнього педучилища. Однак, випадки отруєння риб милом у цьому ставі, були причиною заборони доступу до нього світським особам, а купальню було перенесено у 1846 р. на став Шумана (на місці буд. № 67–91 по вул. К. Левицького). Тут була [4, с. 261] роздягальня з 20 кабінками, а інструктор навчав відвідувачок плаванню. Зимою ж цей став перетворювався на каток Лижварського товариства [4, с. 262].

Так тривало до 1870 р., коли каток Товариства було перенесено на Паненський став (на місці будинків № 9а–23 по вул. Вітовського). Згодом каток на ньому став одним з найпопулярніших місць зимового відпочинку львів'ян. Він був обладнаний теплою роздягальнею з буфетом та електричним освітленням; музичний супровід забезпечував військовий оркестр [4, с. 262].

У 1910 р. Лижварське товариство переносить свій каток на Пелчинський став у підніжжі Познанської гори. Він простягався від вулиці Болгарської, де донині збереглися залишки його греблі, майже до початку Гвардійської. Цей став існував ще у XVI ст. (як, зрештою, і Паненський) на вул. Пелчинській

(сучасна вул. Дмитра Вітовського, первісна – Пливальні), названу на честь тодішньої власниці Єфросинії Пелки, від якої став теж отримав свою назву. Купальні були збудовані у 1821 р. арх. Вільгельмом Шмідтом за планами генерала кавалерії, заступника головнокомандувача збройними силами Галичини графа Йогана-Карла Фреснеля 1820 р. у „швейцарському” стилі (рис. 1–а–в). Тут функціонувала військова школа плавання, в якій, окрім вояків, навчалися і цивільні особи. На аерофотозйомці м. Львова Едмунда Лібанського 1910 р. наявна ще будівля купальні з 1821 р. У 1915 р. російські військові спустили воду з Пелчинського ставу, відтоді він припинив існування. Остаточо Пелчинський став ліквідовано у 1921 р. [4, с. 262], його було засипано та випрямлено вулицю Пелчинську (Вітовського), яка досі огинала став. Пізніше на місці давньої військової купальні було влаштовано сквер парку культури (тепер ім. Б. Хмельницького).

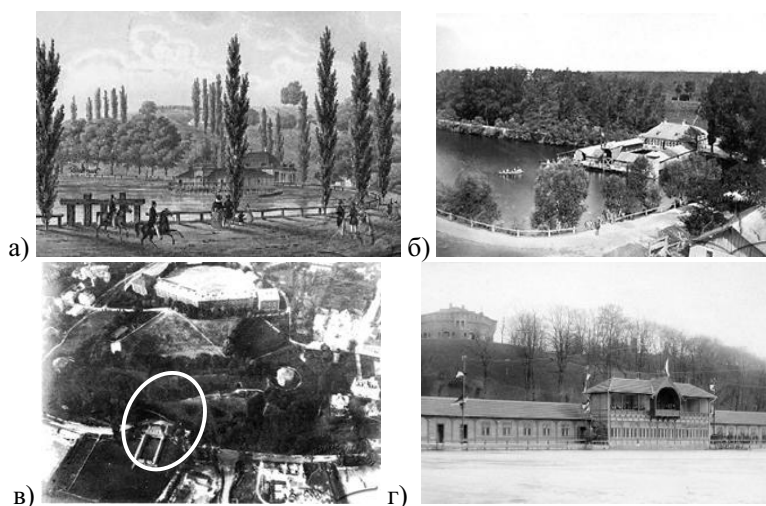

Рис. 1. Пелчинський став у Львові: а) літографія 1837 р. [9]; б) 1863 р. [7];
в) аерофотозйомка цитаделі, фото Едмунда Лібанського 1910 р. [1];
г) фото 1908 р. [3].

Пізніші „Купальні на Пелчинському ставі” [3], зафіксовані на іконографіях з 1895–1905 рр. та 1908 р. (рис. 1–г), мали цілком інше розпланувальне та об’ємно-просторове вирішення. Опис згідно іконографії, на якій представлено фасад із виглядом на став: об’єкт дерев’яний (стовпно-рамової конструкції (проте, на плані кін. XIX ст. будівля зазначена як мурована)); галерейного типу (сформований стовпами, з’єднаними півкруглими арками, із прямокутними дверними та віконними прорізами), накритий дво- або чотирисхили дахом. Із

двоповерховим об'ємом перед центральною віссю головного фасаду, до якого примикали поручні, що відгороджували прогулянковий терен перед галереями від ставу. Бічні фасади виступаючого об'єму були сформовані трьома стовпами, головний – десятьма; перший поверх був із застеленою верандою, другий – з трьома лоджіями, середня з яких виступала, опираючись на кронштейни; поле фронтона було з півкруглим арковим викроєм, над фронтоном двосхилий дах. Купальні зведені в „швейцарському стилі”.

Паненський став свою назву дістав від власниць – ордену домініканок. До них належав і став Полтава при Вулицькій дорозі. Після ліквідації монастиря він декілька разів змінював власників. Один з них, Г. Бачинський, збудував там купальню. Після цього власником ставу був письменник Зигмунт Качковський. Він відпродав став Й. Альснеру, власнику Європейського готелю. Останній збудував там нові роздягальні, кегельбан та організував омнібусне сполучення у літній сезон між своїми готелями та купальнями. Пізніше власником закладу стала Маріонова, за часів якої купальні дістали назву „Світязь” [4, с. 262].

Неподалік ставу Маріонової був ще один, – „Морське Око”. Однак, він не становив поважної конкуренції для „Світязя” так само, як і дешеві купальні на ставі Собка (у районі сучасних вулиць Романицького та Кастилівка). Не відзначалися високим класом і інші купальні, що виникли наприкінці XIX–XX ст.: став Кляйна на Погулянці або Димета на Замарстинові. Винятком стала купальня „Зелене око”; стави у цьому місці (вул. Кримська) існують і досі [4, с. 262].

Купальні були також на вул. Клепарівській, біля військової стрільниці (тепер стадіон СКА).

У 1935–1938 рр. було виконано проект реконструкції критого плавального басейну на вул. Яблонівських у м. Львові [8]. Як зазначав львівський дослідник Павло Гранкін: *„Більшості зі згаданих ставів сьогодні не існує. Вони стали жертвою розширення міста, хоча ще автор першого плану розвитку Львова Ігнаці Дрекслер підкреслював важливість відкритих водоймищ для позбавленого великої ріки міста. Однак, львівський дух місця не дав забути про справи, які віками служили купальнями для мешканців міста”* [4, с. 262–263].

ЯНІВ. Розкішними курортними будівлями на теренах Східної Галичини були також дерев'яні купальні в містечку Янові (з 1945 року селище Івано-Франкове) [13; 14] (рис. 2), запроєктовані львівським архітектором-будівничим чеського походження Каролем Боубліком (чеськ. Karel Voublik, 1868 Колінець – 01.V.1925 Львів). Проект був затверджений у квітні 1896 р. Їх будівництво, як і більшості курортних будівель Янова, фінансував один із трьох найбільших тогочасних банків Галичини та один з 6-и акціонерних банків Австро-Угорщини – Ц.-к. привілейований Галицький акціонерний іпотечний банк, заснований спілкою великих землевласників у Львові в січні 1867 р. Опис згідно

проекту [21] (рис. 3, 4): при вході, влаштованому на центральній осі тильного фасаду – зі сторони гостинця, запроєктовано касу. Загальні розміри плану – 18,70 x 4860 м. Загальна висота з флюгером – 11,70 м (без флюгера – 10,60 м). Об'єкт дерев'яний – каркасної конструкції, на підвалинах. Стовпи – 150x150мм. План був умовно поділений на дві частини: 1) для панянок (із входом праворуч каси); 2) для панів (із входом ліворуч каси), остання межувала із пристанню.

Частина для панянок „Г”-подібна в плані, загальним розміром – 20,80 x 16,15 м, складалась із 22-ох вбиралень, які освітлювались круглими віконцями із оздобою у вигляді решітки (діаметром 0,6 м), влаштованими над дверима, веранди (розмір плану якої – 5,20 x 3,05 м і басейну (розміром 13,10 x 6,50 м).

Частина для панів складалась із 11-ти вбиралень (h – 4,85 м), басейну (розміром 13,10 x 6,50 м). Обидва басейни були доступні двома парами сходів із сходової площадки, шириною 1м та довжиною 1,90 м, оформленою у вигляді ганку із багато декорованим фронтом. Окрім цього, у частині для панів – на центральній осі головного фасаду, була відкрита двоярусна оглядова вежа, доступна чверть оборотними сходами, звінчана сигнатуркою з флюгером (рис. 4). Варто зазначити, що при реалізації проекту було видозмінено форму сигнатурки, замість маківки – влаштовано шпиль (рис. 2). Окрім плавання в басейні, із галерей передбачено доступ до ставу – по прямих дерев'яних сходах, запроєктованих симетрично відносно вежі – у двох частинах купалень. Дахи бічних фланкуючих частин були звінчані флагштоками. Таким чином, висота бічних частин сягала 8,15 м. У декорванні наявні „кружальця” – круглі елементи, які в українській народній орнаментиці називають також „гнізда”, „горіхи”.

Оригінальною була пристань для 7-ми човнів (рис. 2, 3) (загальний розмір – 17,10x7,0 м), каркасної конструкції, ззовні вертикально шальована, накрита двосхилим дахом, звінчаним флагштоком. У стіні головного фасаду – два овальні вікна у вигляді картушів. Варто зазначити, що при реалізації проекту, між ними було додано ще два круглі вікна – аналогічні, як в купальнях (рис. 2–в). Місце для запливу човнів – шириною 1,80 м і помостами між ними – по 0,70 м.

Об'єкт був багатодекорований дерев'яною різьбою, яку в кінці XIX ст. пропагували в Європі, видаючи каталоги із прикладами дерев'яного народного зодчества, типовими проектами чи яскравими прикладами проектів архітекторів тощо, наприклад, виданий в Німеччині тритомник Б. Лібольда [18]. Віднайдений автором проект засвідчує, що згідно вимог Інструкції з будівництва оздоровниць 1864 р., що передбачала зведення усіх курортних будівель Галичини у „швейцарському стилі”, купальні, як і ін. будівлі курорту Янів, були зведені у цьому стилі.

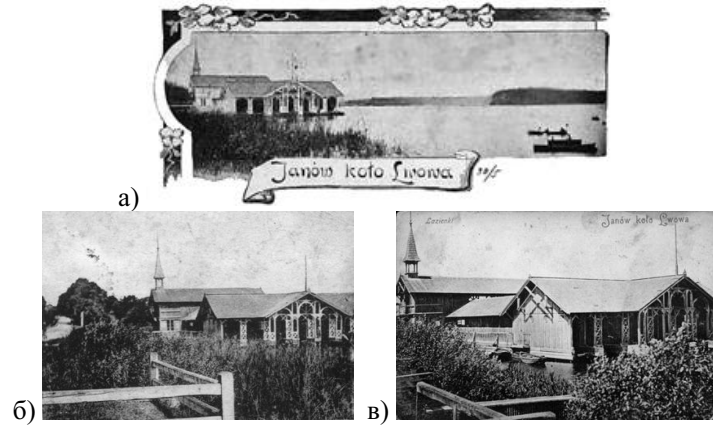

Рис. 2. Дерев'яні купальні в Янові. Поштівки. За: а) [15]; б) [23]; в) [14].

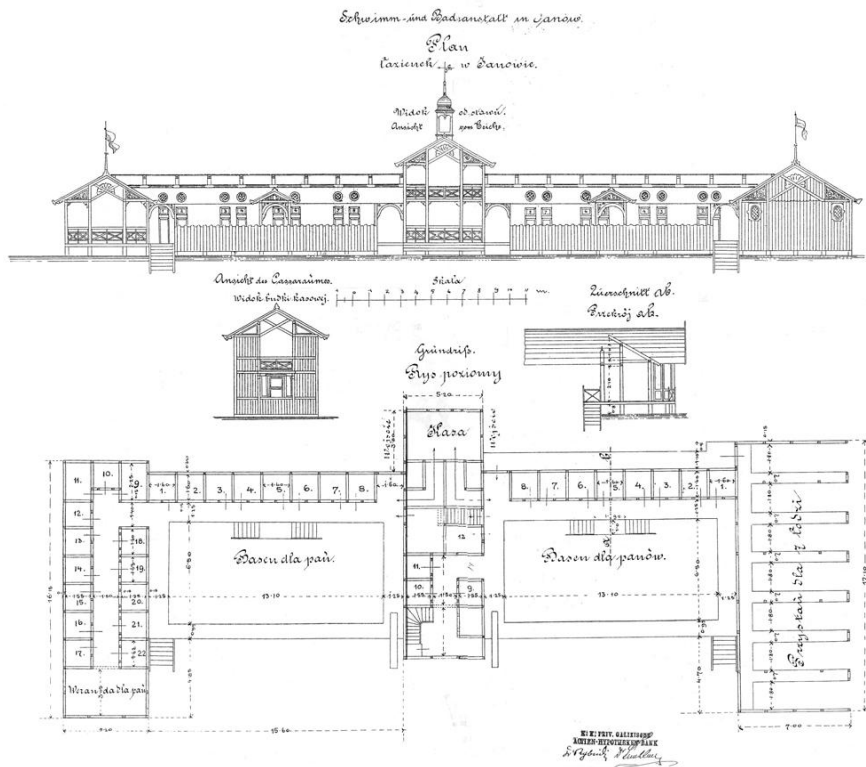

Рис. 3. Проект дерев'яних купалень в Янові 1896 р., арх. К. Боублік [21, арк. 2–3, 21].

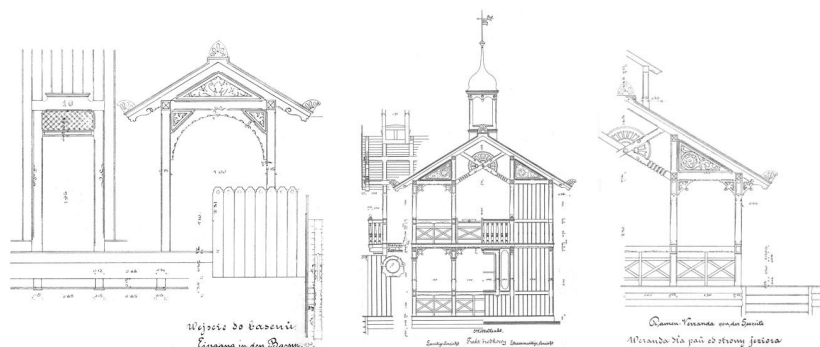

Рис. 4. Фрагменти та деталі дерев'яних купалень в Янові. Креслення 1896 р., арх. К. Боблік [22, арк. 18–19].

Відомі аналоги досліджуваних об'єктів на теренах Буковини (напр. в Чернівцях – на річці Прут (рис. 5–а)) чи Поділлі (напр. в Умані Чернігівської обл. (рис. 5–б)) засвідчують, що ці купальні не вирізнялися вишуканістю архітектурних форм, а навпаки, були досить простими будівлями – на відміну від об'єктів Галичини. А аналогами досліджуваних об'єктів на теренах Республіки Польща були, наприклад, дерев'яні купальні у Кракові [16; 17] (рис. 6–а) чи Люблінцію (рис. 6–б).

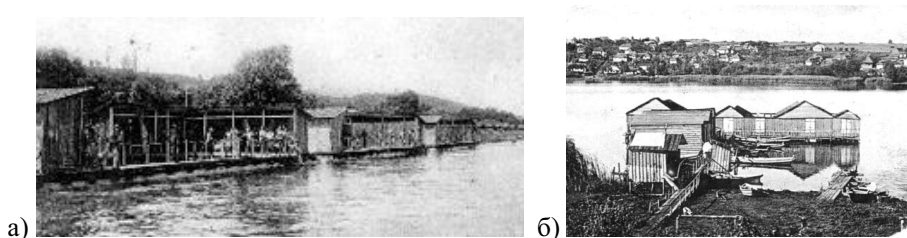

Рис. 5. Дерев'яні купальні в Україні: а) в Чернівцях – на р. Прут [10]; б) в Умані [12].

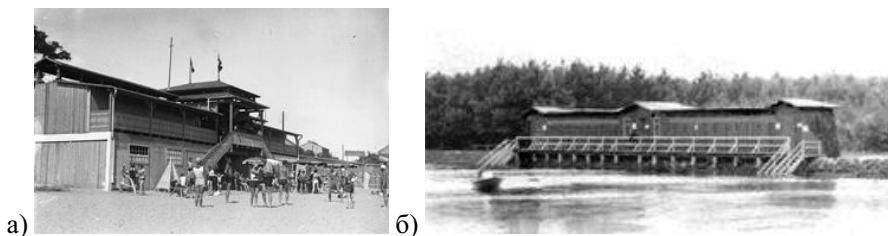

Рис. 6. Аналоги дерев'яних купалень на теренах Республіки Польща: а) у Кракові [17]; б) у Люблінцію [19].

Висновки: введено в науковий обіг фактологічні та аналітичні матеріали про архітектуру дерев'яних купалень Східної Галичини (на прикладі Львова та курорту Янів), в якій здомінував „швейцарський стиль”.

Список використаних джерел:

1. Аеро-фотозйомка Цитаделі. Львів. Фото 6x9 см, Едмунд Лібаньські, 1910 [Електронний ресурс] / Колекція Ігоря Котлобулатова / Урбаністичні образи. ID: 01335. – Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=1335>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. І голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
3. Вид на став Пелчинський і вежу Цитаделі. 1908 р. [Електронний ресурс] / Урбаністичні образи. ID: 01337. – Режим доступу : <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=1337>
4. Гранкін П. Попередники басейнів : стави та купальні давнього Львова / Павло Гранкін. Статті (1996–2007). – Львів : “Центр Європи”, 2010. – 320 с. – С. 261–262.
5. Гранкін П. “Ринок інсталяцій”. – Львів, 2005, № 3. – С. 57.
6. Купальня на Пелчинському ставі. Львів. 1895-1905 рр. Фотографія, 8x11 см [Електронний ресурс] / Колекція Ігора Котлобулатова. Львів : Видавництво “Центр Європи” / Урбаністичні образи. ID: 02889. – Режим доступу : <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=2889>
7. Пелчинський став. Автор: Юзеф Едер, 1863 р. 10x14 см [Електронний ресурс] / Колекція Львівського історичного музею Fm 1144; ID: 01384. – Режим доступу : <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=1384>
8. Проект, плани, технічні описи, кошториси та акт здачі робіт по реконструкції критого плавального басейну на вул. Яблоновських у м. Львові. 1935–1938 рр. Малопольське меліоративно-технічне товариство, м. Львів / Центральний Державний Історичний Архів України (ЦДІАУ) у м. Львові: фонд 247, опис 2, справа 287, 126 арк.
9. C. k. wojskowy zakład pływania we Lwowie. Auer rys. ilit. u P. Pillera we Lwowie. Військовий плавальний басейн. Львів, 1837. 16,2x23 см; 22x28,8 см [Електронний ресурс] / Колекція Олега Введенського. Урбаністичні образи. ID: 01843. – Режим доступу : <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=1843>
10. Czernowitz, Pruth Herrenschwimmbad. “Ideal” W. L. Bp. [Weisz Leopold, Budapeszt]. 2599 Ges. geschützt 1911-13 [Електронний ресурс] / Бібліотека Інституту Народознавства при НАНУ, Львів, 18197; Урбаністичні образи. ID: 02769. – Режим доступу : <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=2769>
11. Hauser Z. Ilustrowany przewodnik po zabytkach Galicji Wschodniej. Kresy: Lwowskie, Lwów, Stanisławowskie. Wydanie I. – Warszawa: Burchard Edition, 2004. – S. 163.
12. Human[!]. łazienki = Uman', kupał'ni [Dokument ikonograficzny] [S.l. : s.n.] [1905-1910] / Biblioteka Narodowa (BN), Poczłtówka14146.
13. Janów koło Lwowa, Łazienki [!] [Dokument ikonograficzny]. – Janów: Noe Zohn, 1911 / BN. Poczłt 14358.

14. Janów koło Lwowa, Łazienki [!] [Dokument ikonograficzny]. – Janów: nakład Ch. Zohn, 1900–1907 / BN. Pocht. 14359.
15. Janów koło Lwowa [Електронний ресурс] / Янів Івано Франкове. – Режим доступу: <http://yanivgames.at.ua/photo/4-0-99>
16. Kraków. Plaża T.U.R. 1930-1937 [Електронний ресурс] / НАС. Sygnatura: 1-U-3053-2. – Режим доступу: <http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/97802:1/0043756f61069183bb9cd9725124c5bb/>
17. Kraków. Plaża T.U.R. 1930-1937 [Електронний ресурс] / НАС. Sygnatura: 1-U-3053-3. – Режим доступу: <http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/97803:1/0043756f61069183bb9cd9725124c5bb/>
18. Liebold B. Holzarchitektur (Holzbau). Taschenbuch für Bauhandwerker / B. Liebold / II Teil. – Holzminden, 1893. – 183 s.
19. Lubliniec. Kąpielisko z łazienkami i plażą. Widok ogólny kąpieliska [Dokument ikonograficzny]. 1918–1939 [Електронний ресурс] / Narodowe Archiwum Cyfrowe.. Sygn.: 1-U-3497. – Режим доступу: <http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/111377/a5c025d6b0ab1db09e44f535083d84da/>
20. Lwów. Ulica Akademicka. Poczłtówka 90x140 мм, Odo Dobrowolski, 1910–1914. Lwowskie Wydawnictwo Kart Artystycznych L. P. Lwów I. №846 / Музей мистецтва давньої української книги ЛГМ, № Арх–491.
21. Schwimm und Badeanstalt in Janów (ansicht und grůndrifs). Lemberg im April 1896 / Окружна дирекція державних залізниць, м. Львів. Львів – Клепарів – Янів / ЦДІАУ у м. Львові: фонд 248, опис 2, справа 3928, 45 листів, арк. 2–3, 21.
22. Schwimm und Badeanstalt in Janów (Details). Szczegóły łazienek w Janowie. Lemberg im April 1896 / Окружна дирекція державних залізниць, м. Львів. Львів – Клепарів – Янів / ЦДІАУ у м. Львові: ф. 248, оп. 2, спр. 3928, 45 листів, арк. 18–19.
23. Staw i Łazienki w Janowie koło Lwowa [Dokument ikonograficzny] [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.polona.pl/dlibra/doccontent?id=12681&from=&from=generalsearch&dirids=4&lang=en>

Аннотация

Представлено исследование архитектуры деревянных купален Восточной Галичины XIX – начала XX в. (на примере Львова и курорта Янов), в которой сдоминировал „швейцарський стиль”.

Ключевые слова: купальня, проект, архитектурное решение.

Annotation

The research about the architecture of the wooden bath houses in the East Galicia (in imitation of Lviv and resort Yaniv) is represented, in which dominated a „Swiss style”.

Keywords: bath house, project, architecture decision.

УДК 711

Н. В. Нетужилова*кафедра Дизайну та основ архітектури, ІАРХ
Національний університет „Львівська політехніка”***ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ФУНКЦІЙ СПОРУД НА ВУЛИЦІ
ШЕВЧЕНКА У М. ЛЬВОВІ**

Анотація: у статті розглянуто та зведено у таблиці основні етапи розвитку промисловості на вул. Шевченка (одній з важливих магістральних вулиць) у м. Львові. Проаналізовано розвиток промисловості на основі поділу на три найважливіші періоди розвитку міста: польсько-австрійський, радянський та сучасний. На основі проведених досліджень виділено основні функції, притаманні будівлям даної вулиці, встановлено тенденції зміни функцій у різні часові періоди та виділено відсоток промислових споруд, що мають потенціал до архітектурно-функціональної адаптації.

Ключові слова: промисловість, функція, споруда, магістральна вулиця, адаптація, трансформація.

Шевченка є однією з магістральних вулиць Львова, яка сполучає вулицю Городоцьку з мікрорайоном Рясне-2. Теперішню назву вулиця отримала у 1944 році на честь великого українського поета Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861). Від 1805 року вулиця мала назву Янівська, бо йшла до містечка Янова (тепер Івано-Франкове) [1], частина вулиці від залізничної станції Клепарів називалася Янівська дорога. В часи німецької окупації вулиця називалася Вестштрассе. На початку вулиці на фасаді будинку, який зараз має адресу Леонтовича №11, вміщено меморіальну таблицю, котра засвідчує, що вулицю було названо ім'ям Тараса Шевченка, а саму таблицю встановили на честь 175-річчя від дня народження поета 1989 року [2].

Протягом свого існування функції будівель та споруд вул. Шевченка розвивалися та змінювалися. Безперечно, у всі часи найбільший об'єм займали житло та торгівля. Для більш наочного ілюстрування тенденцій зміни функцій доцільно поділити їх на групи, за найбільш характерними для даної вулиці: адміністративна, поєднання житлової та громадської, житлова, громадська, поєднання громадської та промислової, релігійна, промислова. Для зрозумілого зображення різних функцій в таблиці надамо кожній характерного позначення:

- адміністративна (*)
- житлова+громадська (****О**)
- житлова (**)
- громадська (**О**)

- громадська+промислова (ОХ)
- релігійна (+)
- промислова (ХХ)

Таблиця 1.

№ буд.	функція			
	Польсько-австрійський період	Радянські часи		сучасна
3а		Квартирно-експлуатаційний відділ Західного оперативного командування *		
4		Перукарня, ремонт взуття, магазин «Продукти», житло **О		Гральні автомати, житло **О
8	Ресторан Лаури Ласкер, житло **О	Ремонт взуття, перукарня, житло **О		Магазин взуття, магазин чол. Сорочок «Deluxe», кафе-бар «X-stop», житло **О
9	Ресторан Грюнфельда, житло **О	Овочевий магазин, житло **О		Магазин «Продукти», житло **О
8/10	Ресторан Анни Колонської О			Адреси не існує
11	Мало польська круп'ярня і рекламне бюро «Адмар» ХХ	Житло **О		Магазин автозапчастини, житло **О
12	Бібліотека Нагера О	50-60 Ательє індиошиву одягу 2-го розряду ХХ	70-80 Салон «Фантазія» Майстерня ремонту та виготовлення ювелірних виробів ХХ	ТзОВ «Рубін» (ремонт та виготовлення ювелірних виробів), перукарня «Даліла», житло **О
14	Продаж автомобілів Товарницького О	Їдальня, кафе-бар «Підгір'я», житло **О		Кафе-бар, магазин сантехніки, житло **О
16	Ресторан Грюнфельда, житло **О	Житло **О		Магазин світильників, магазин «Все по 7 гривень», житло **О

18	Ресторан Мусяловича, молочарня Бандера ОХ	Житло **	Житло **
20	Біжутерія Гальперна, житло ** О	Житло **	Житло **
22	Житло **	Житло **	Артсалон «Ковані вироби з металу», житло ** О
24	Магазин господарських машин Радіана, Львівська гартівня збіжжя і муки, магазин ел. Лампочок «Філіпс», житло ** О	Житло ** О	Аптека, магазин буд. Матеріалів, житло ** О
26	Магазин спортивних товарів Розенмана, маг. Автозапчастин Веппера, житло ** О	Приймальний пункт хімчистки і магазин «Продукти», житло ** О	
31	фабрика мучних виробів «Клос», фабрика килимових доріжок, фабрика краваток Ядвіги Лянгер, макаронна фабрика Балька, виробництво сирів «Бескид», підприємство хімічної промисловості «Герметікус» і українська олійниця «Жеполь» ХХ	з 1945 року міститься трикотажна фірма «Промінь», фірмовий магазин «Промінь» і від 90-х років магазин сантехніки «Онікс» ОХ	
34	заклад для єврейських дітей сиріт О	у 50-х роках спеціальний дитячий будинок № 2 О	середня школа № 33 О

35	Житло **	магазин плодоовочевих комбінатів, житло ** О		магазин «Овочі-фрукти», магазин побутової хімії та косметики, ремонт взуття, житло ** О
36	продаж обладнання для магазинів Фельдмана і магазин копчених виробів Фінкельштайна, житло ** О	Житло **		Житло **
38	благочинний заклад Святої Єлени О	приймальник-розподільник обласної інспекції у справах неповнолітніх О		спеціалізований батальйон судової поліції «Грифон» О
41a		продуктовий магазин для діабетиків, житло ** О		кафе-бар «Фортеця», житло ** О
45	-	магазин «Продукти», житло ** О		Житло **
50	Житло **	перукарня, яка зараз має назву «Каре», житло ** О		
52		магазин промислових товарів, житло ** О		магазин «Велотехніка» і магазин «Автотех», житло ** О
55	виготовлення поташу Цірінга ХХ	Житло **		Житло **
60	паровий млин «Тома і син» ХХ	на базі млина від 1947 року і до 2000 -х років працював мехсклозавод ХХ		планується житлова забудова **
63/65		житловий будинок **		житловий будинок **
66	Костел ченців-реформатів	пересильний пункт новобранців	70-90-х роках	церква Святого Андрія Первозданного +
	приміщення Духовної семінарії +	гуртожиток робітників О	клуб мехсклозаводу О	
67		ремонт взуття, житло ** О		Житло **
70		ремонт взуття, житло ** О		Аптека, житло ** О
70б		цех з пошиття ковдр ХХ		
74	-	50-і роки	70-90-і роки	Житло **
		Пельменна, житло ** О	магазин «Хліб», зараз тут кафе-бар і	

			магазин «Продукти», житло ** О	
77	пекарня Маліцького XX	Житло **		Житло **
86	магазин меблів Зідлера О			адреси не існує
87a	-	завод «Автовантажувач» XX		меблевий салон «Магнат», більша частина корпусів підприємства являє со- бою руїну XX
90	-	50-60-і роки гуртожиток торгово- економічного інституту О		Обласне управління з питань надзвичайних ситуацій *
108	-	магазин «Продукти», житло ** О		магазин «Продукти», відділення «Укрсиббанку», житло ** О
109		магазин «Продукти», житло ** О		магазин «Продукти», житло ** О
115	млин «Єдмін і син» і 1-а Малопольська парова лущання пшона і круп XX	крупзавод № 25 XX		житловий будинок, будівлі підприємства являють собою напівруїну XX
117	моторовий млин Дреснера і гуртова торгівля борошном Муна XX			адреси не існує
120		ремісничє училище №3 О		Автосервіс О
134	фабрика штучного каменю і дахівок XX			Новий житловий будинок **
150	-	Ощадкаса, житло ** О		магазин «Продукти», магазин «Системи опалення», бар, житло ** О
158	-	50-і роки залізничної станції Клепарів О		залізничної станції Клепарів О

188			каплиця Святого Володимира Великого УГКЦ +
205	Каплиця +	житловий будинок, шкільна майстерня **О	Храм Різдва Пресвятої Богородиці УПЦ КП +
270а		бібліотека для дорослих О	
311а			православний храм Пресвятої Трійці +
358	-	магазин «Продукти», житло **О	аптека, фотоательє, мобільний салон «Вухо Ком», букмекерська контора і магазин «Трикотаж», житло **О
376а	-	магазин «Галантерея, трикотаж і парфумерія», житло **О	магазини: одягу, посуду, побутової техніки, «Продукти», перукарня і піцерія «Талант», житло **О

Таблиця 2.

	адмін.	житл.	житл.+гром.	гром.	гром.+пром.	пром.	релігійна
адмін.	2%						
житлова		2%	6%				
житл.+гром.		6%	32%				
громадська	2%			12%	2%	2%	4%
гром.+пром.		2%					
пром.		10%	4%		4%	4%	
релігійна				4%			4%

Згідно проведеного дослідження, маємо тенденцію зміни функції промислових споруд на житлову - 46% (від загальної кількості промислових споруд), поєднання житлової та громадської функції - 18%, поєднання громадської та промислової - 18%, збереження промислової функції - 18%. Проте, як зазначено у таблиці 1, промислову функцію на сьогодні зберігають споруди, приміщення яких знаходяться у стані руйнації, а отже ніяких виробничих дій там не відбувається. Це дослідження, проведене на прикладі однієї лише львівської вулиці Шевченка, не може повністю ілюструвати

ситуацію у місті. Проте, враховуючи те, що вулиця Шевченка не є вулицею з найбільшою кількістю промислових споруд, як наприклад Промислова, чи вул. Б. Хмельницького, відсоток «занедбаності» вражає. Прикро є те, що ніякої стратегії стосовно таких промислових утворень не існує. Впровадження громадської функції у промислову споруду відбувається не заплановано, а стихійно, внаслідок дешевої оренди одного з промислових цехів. Разом з тим первинна промислова функція споруди часто продовжує існувати поряд із новими громадськими. У разі перетворення на житло, промислова функція повністю втрачається.

У європейській практиці уже давно існує досвід адаптації колишніх промислових споруд та територій до сучасних потреб міста. Згідно останніх досліджень виділяють групи наступних нових функцій, які можуть бути надані промисловим територіям: промисловість та промислові подвір'я, сфера послуг, комерції та гастрономії, житло, соціальна інфраструктура, змішані функції, тимчасові функції, або пре-утилізація.

Основними факторами, котрі повинні бути включені в дослідження перспектив трансформації є не лише розташування, містобудівні зв'язки та соціальні ефекти, але й економіка, охорона пам'яток та архітектурно-просторові рішення.

Промислові території розглядаються як втрачена можливість для минулого і невикористаний потенціал регенерації для майбутнього. Промислова спадщина складається із залишків промислової культури, які мають історичну, технологічну, соціальну, архітектурну та наукову цінність [4].

Перевагами реструктуризації промислових територій є:

- скорочення територій промислового призначення (в т. ч. з повною ліквідацією промислових функцій) і використання звільненої площі як внутрішньо міського резерву.

- покращення стану довкілля за рахунок ліквідації екологічно небезпечних та ресурсномістких підприємств, санації територій, що зберігаються і рекультиватії промислових територій з високим рівнем забрудненості, забезпечення на збережених територіях підприємств нормативних екологічних вимог.

- інтенсифікація використання і підвищення щільності забудови на промислових територіях. Трансформація промислових споруд для потреб сучасного міського середовища та комплексний благоустрій [5].

Трансформація таких просторів може здійснюватися кількома методами: реструктуризація виробництва – надання споруді нової промислової функції; реставрація із частковою зміною функцій – поєднання виробничої та експозиційної функції; реконструкція або перепристосування під цілком нові

потреби, що диктуються сучасними потребами міської території: торгові центри, офіси, виставкові комплекси, житло, тощо.

Література:

3. Мельник Ігор. Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини – Львів: Центр Європи, 2008.
4. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII—XXI ст. — Львів : Центр Європи, 2008. — 720 с.
5. Ілько Лемко, Володимир Михайлик, Георгій Бегляров. 1243 вулиці Львова (1939 - 2009) – Львів: «Апріорі», 2009 р.- 528 с.: 574 іл.
6. Архітектура Львова XIX століття / Architektura Lwowa XIX wieku. — Kraków / Краків, 1997. — 91 с. + 174 ілюстр.
7. Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем / Інститут регіональних досліджень НАН України. – К.: Видавничий дім А.С.С., 2004.

Аннотація

В статье рассмотрены и сведены в таблицы основные этапы развития промышленности на ул. Шевченка (одной из важных магистральных улиц) в городе Львове. Проанализировано развитие промышленности на основе разделения на три важнейшие периоды развития города: польско-австрийский, советский и современный. На основе проведенных исследований выделены основные функции, присущие зданиям данной улицы, установлены тенденции изменения функций в разные временные периоды и выделены процент промышленных сооружений, имеющих потенциал архитектурно-функциональной адаптации.

Ключевые слова: промышленность, функция, сооружение, магистральная улица, адаптация, трансформация.

Summary

The article considers and summarizes in the table the main stages of industrial development on Shevchenko street (one of the most important city arteries) in Lviv city. The development of industry is analyzed on the basis of division into three major periods of the city growth: the Polish-Austrian, Soviet and modern. On the basis of the research conducted the main features inherent in the structures of the street are highlighted, the function changes in different time periods are set and the percentage of industrial facilities that have the potential to architectural and functional adaptation is allocated.

Key words: industry, function, structure, main streets, adaptation, transformation.

УДК 711.01

О. О. Панченко,

*аспірант кафедри Дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету будівництва і архітектури*

СИМЕТРИЗАЦІЯ КОМПОЗИЦІЇ ПЛАНУ МІСТА КИЄВА

Анотація: у даній статті проаналізована композиція плану міста Києва, і виявлення симетричних перетворень процесі розвитку міста.

Ключові слова: симетрія, містобудування, композиція плану міста, Київ.

Процеси містобудівного регулювання тісно пов'язані з проблемами виявлення сталих тенденцій територіально-планувального розвитку міста. Сучасне історичне місто являється середовищем, де найбільш свідомо відтворювалась еволюція просторово-часових уявлень і поглядів.

«Динамічність планувальної композиції міста пов'язана з її незавершеністю в кожний момент часу, що викликається постійними змінами в функціональній організації, якій вона повинна відповідати і на зміни якої вона повинна реагувати створенням нових або реорганізацією старих композиційних елементів, зберігаючи при цьому певну цілісність» [1, ст. 14-15].

Процеси містобудівного регулювання тісно пов'язані з проблемами виявлення сталих тенденцій територіально – планувального розвитку міста [2].

У ході дослідження був проведений поетапний аналіз історичного розвитку міста Києва. Що дозволило прослідкувати розвиток архітектурно – планувальної композиції міста і виявити існування і вплив симетричних перетворень на неї.

Формування Києва з моменту заснування мало характер природного еволюційного розвитку.

Головними рисами плану Києва завжди була поліцентрічність та органічне планування. Спочатку вони були обумовлені рельєфом. Головні природні вісі ландшафту Києва формують лінії схилів правого берега Дніпра, на перехрещенні яких розташований Києво - Печерський монастир. Головні природні вісі лівого берега обмежують пологи ріки та перетинаються в районі Лівобережного центра. Системи водо розподілів та тальвегів поділяють територію Києва на зони та ділянки, пропорційні одна одній [3].

Місто Київ характеризується розмаїтістю й унікальністю ландшафтних умов [4]. Художня виразність його просторової структури обумовлена значною різницею рівнів рельєфу, наявністю водойм і значних масивів зелені.

Планування структура міста Києва має змішаний характер із пріоритетом радіальної планувальної схеми. Поставлене завдання виявлення сталих

закономірностей симетричних перетворень у розвитку в умовах конкретної містобудівної ситуації міста Києва.

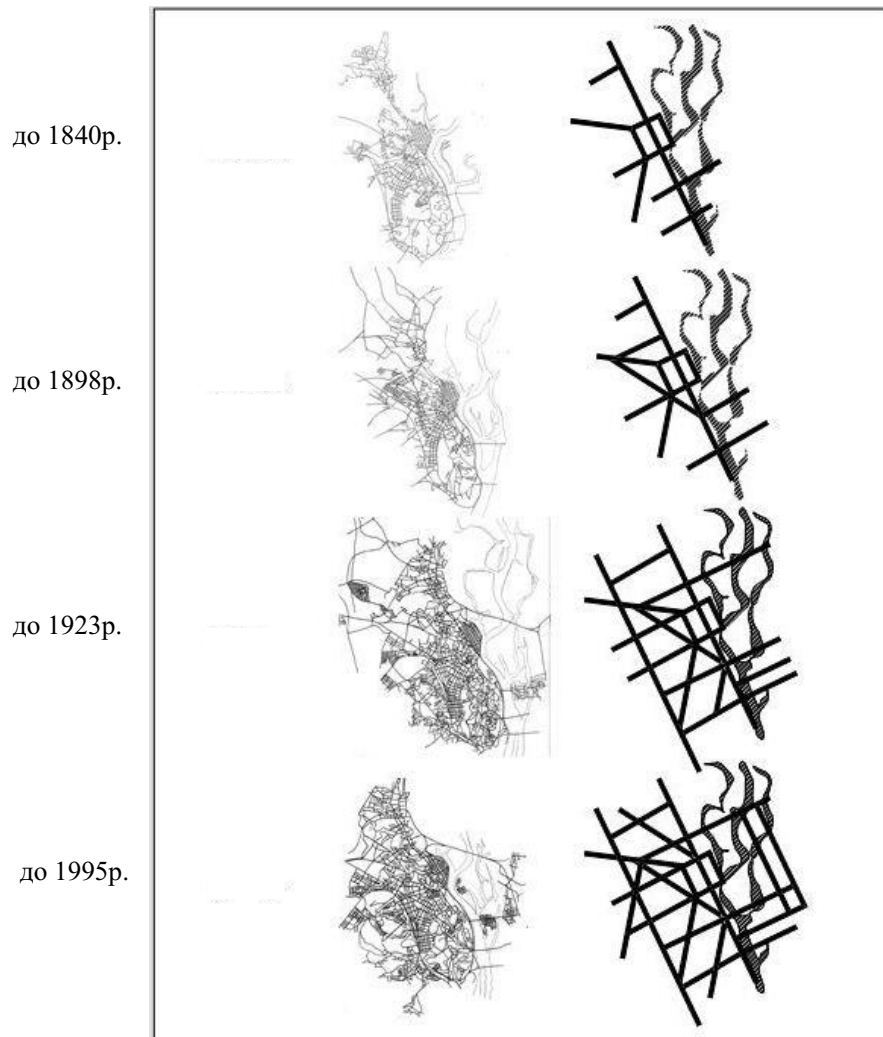

Рис. 1. Аналіз розвитку планувальної композиції міста Києва.

На кожному історичному етапі генеральний план Києва мав свій композиційний малюнок. Кожний етап можна поділити на стадії, які в свою чергу розпадаються на фази: іррегулярне планування та потім його узгодження

з регулярною (прямокутною чи радіальною) сіткою [5]. Нові покоління архітекторів зберігали цю структуру і розвивали далі закладені в ній великі архітектурно-містобудівні можливості. Вони не протиставляли нові утворення старим, але гармонійно ув'язували їх в ритмі, масштабі, масах, вдало єднали містобудівну композицію з законами гармонії, ієрархії та упорядкованості, акцентуючи серед другорядного головне і вдало зв'язували свої задуми із існуючим містобудівним середовищем. Ніколи не було в київському плані насильства місто будівельників над природою, навпаки, завжди бачимо обережне відношення до ландшафту [6].

Створена на ранньому етапі історії міста поліцентрично-лінійна система селитьби, як продемонстрував досвід півтора тисячорічного існування, мала великі внутрішні можливості розвитку. Вона відкривала шлях природному розвитку іррегулярного планування та росту забудови без зламу того, що вже існує [7].

В V-XII ст. в точках перетину композиційних та геотектонічних осей почали формуватися культові, адміністративні та суспільні під центри, функціонально та візуально пов'язані з історичним ядром на Давньокиївській горі. Композиційні доміанти нових центрів з часом утворили цілісну композицію, побудовану на ритмічних рядах пропорційних співвідношень [3].

В середині XIII ст. основні центри Києва розташувалися на Давньокиївській горі (Десятинна церква та Софіївський монастир), Подолі та Печерську. У першій половині XIX починає утворюватися майбутня головна вулиця м. Києва – Хрещатик. К середині XIX ст. до межі міста входять навколишні села, які створюють північну структуру, з центром в районі майбутнього масиву Оболонь. Південна структура мала центр в районі Печерського монастиря. К кінцю XIX ст. розрізнені природними перешкодами райони Києва об'єдналися в єдину структуру. Забудовується Старокиївське плато, де утворилася радіально-кільцева мережа вулиць, орієнтована на центр у районі Софіївського монастиря, а також з'являються нові міські райони – Палацевий (Липки) і Либідський (Нова Будова), що утворюють південну кільцеву структуру з центром у районі Києво-Печерського монастиря. До кінця XIX ст. розподілені природними перепонами райони Києва з'єднуються в єдине ціле (Рис.1).

Принцип підпорядкування окремих складових частин головній композиційній схемі був реалізований в Києві як один з найважливіших архітектурно-художніх і містобудівних принципів. Проаналізувавши композиційно – територіальний розвиток міста можна відзначити, що на кожному етапі свого розвитку Київ прагнув до гармонійності – симетрії (Рис.2).

Сучасний Київ являється багатофункціональним адміністративним центром, що свідчить про швидкі темпи його розвитку і про наявність потенціалу подальшого зростання. Концентрація великої кількості населення, висока інтенсивність освоєння території, висока щільність забудови, розвиненість інфраструктури і системи культурно-побутового обслуговування поблизу центральних ядер, дозволяє розглядати центральні частини міста як цілком завершені і сталі фрагменти планування.

Отже, аналіз міста Києва як містобудівної системи дає змогу констатувати, що симетричні перетворення у композиції плану міста є об'єктивними факторами з довгим терміном існування. Вони дійсно проявляються у формі, структурі та етапах композиційного розвитку історичного міста, а їх вплив необхідно враховувати в поетапному розвитку композиції міського плану.

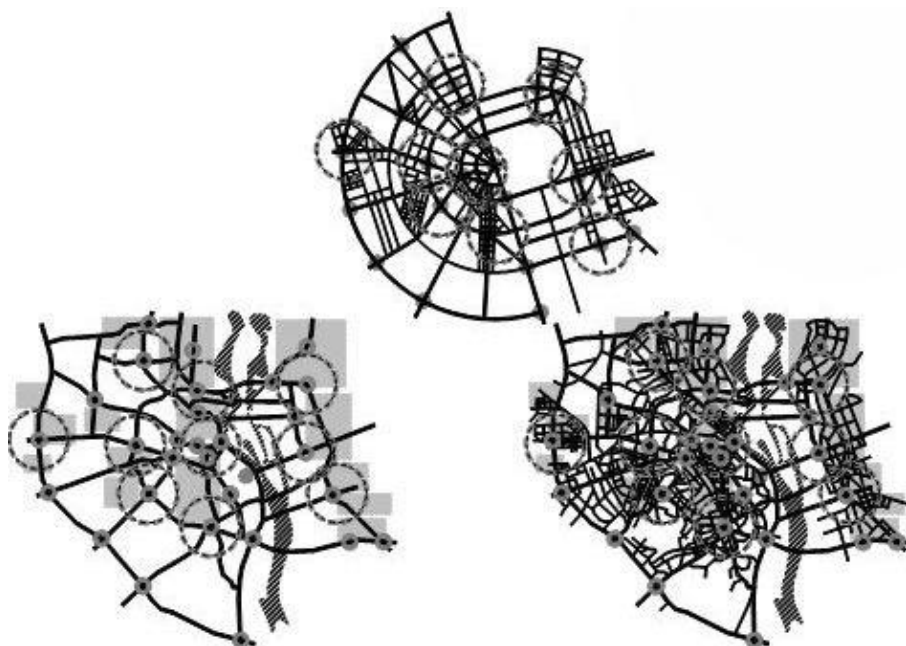

Рис. 2. Аналіз планувальної композиції міста Києва.

При накладенні симетрії різних історичних планувальних шарів їхня конфігурація частково зберігається, закономірно перетворюючись в нові симетричні форми, що зв'язують ці шари в цілісну структуру. При цьому

накладанні та поступовому ускладненні симетричної картини зберігаються ті симетричні закономірності, які були подібні для всіх систем, розміщення центрів тяжіння населення збігається з лініями та вузлами, які співпали на малюнках попередніх планів.

У такій складній системі, яким є місто, симетрія виступає як засіб об'єднання складної групи форм. Вона є тим фактором, який допомагає місту як системі в своєму розвитку наближуватись до ідеального стану.

Література

7. Мамаков Н.В. Влияние территориального роста города на развитие его планировочной композиции: Автореф. дисс. ... канд. архит.: 18.00.04 / Моск. арх-й ин-т. – М., 1979. – 18 с.
8. Бархин М.Г. Город. Структура и композиция. – М.: Наука, 1986. – 264 с.
9. Шебек Н.М. Принципи пропорціювання композиції міського плану: Автореф. дисс. ... канд. архит.: 18.00.04 / Київ. держ. техн. ун-т бу-ва і архіт. – К., 1994. – 24 с.
10. Устенко Т.В., Кондратенко Е.С., Водзинский Е.Е. Формирование архитектурно-художественного облика центра городов. – К.: Будивельник, 1989. – 120 с.
11. Косицкий Я.В. Архитектурно-планировочное развитие городов: Учеб. пособие. – М.: Архитектура–С, 2005. – 648 с.
12. Русское градостроительное искусство: древнерусское градостроительство X – XV веков / Под ред. Н.Ф. Гуляницкого. – М.: Стройизда, 1993. – 398 с.
13. Нестеренко О.С. Просторова організація міського планування на основі закономірностей ритмічного розвитку: Дис. На здоб. наук. ступ. канд. архіт. 18.00.04 / Київ. Нац. Ун-т буд-ва і архіт. – К., 2003. – 175с.

Аннотация

В данной статье рассмотрены этапы развития архитектурно – планировочной композиции города Киева. Определения роли принципа симметрии в эволюционном процессе развития города.

Ключевые слова: Симметрия, градостроительство, композиция плана города, Киев.

Annotation

In this article the stages of development are considered architectonically - to a plan composition of city of Kyiv. Determinations of role of principle of symmetry are in the evolutionary process of development of city.

Key words: Symmetry, urban planning, the composition plan of city, Kiev.

УДК 726.54

О. В. Бачинська*КНУБА, старший викладач
каф. інформаційних технологій в архітектурі***ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВОГО РІШЕННЯ
ЛЮТЕРАНСЬКОЇ КІРХИ СВ. КАТЕРИНИ У М. КИЄВІ**

Анотація: у статті розглядається походження лютеранських храмів Німеччини та типи їх об'ємно-просторового рішення; особливості об'ємної композиції лютеранської кірхи у м. Києві у порівнянні з храмами Німеччини.

Ключові слова: кірха, Київ, Німеччина, об'ємно-просторове рішення, тип.

Україна – багаторелігійна країна і серед інших міст Київ не є виключенням. На його території ще декілька сторіч тому поміж представниками різних релігій оселилися німці, які принесли у місто свою релігію – німецьке лютеранство. Вони збудували для себе невелику богослужбову споруду – кірху Св. Катерини, єдину у місті. Наскільки її об'ємно-просторове рішення унікальне, допоможе виявити порівняння з аналогічними спорудами Німеччини – прабатьківщини київських лютеран.

Об'ємно-просторове рішення київської кірхи у порівнянні з кірхами Німеччини раніше не розглядалося.

Метою дослідження є виявлення особливостей об'ємно-просторового рішення кірхи Св. Катерини у Києві.

Лютеранство – один з найдавніших напрямків протестантизму, який безпосередньо пов'язаний з ім'ям та діяльністю духовного лідера Мартіна Лютера. Мартін Лютер народився у Саксонії у 1483 р., його життєвий шлях пролягав через чернецтво в Августинському монастирі Ерфурта, отримання ступеня доктора теології та викладання лекцій про Біблію у Віттенберзі. Саме з цього міста розпочався його протест проти несправедливостей, що існували на той момент у Римо-католицькій церкві. Його погляди, викладені у трудах, висловлені у церковних диспутах призвели до відлучення від католицької церкви, але отримали підтримку місцевих правителів та населення. Внаслідок цього розпочалася боротьба за свободу віросповідання у Німеччині та інших країнах, яка вилилася навіть у військове протистояння. Народженням протестантизму вважають 19 квітня 1529 р., коли князі та вільні міста Німеччини виступили проти відновлення католицького богослужіння. Вже після смерті Мартіна Лютера (у 1546 р.) 25 вересня 1555 р. був підписаний Аугсбурзький мир, у якому Аугсбурзьке віросповідання, тобто лютеранство, на землях Римської імперії було визнано офіційно [1].

До Росії лютеранство потрапило з Німеччини та скандинавських країн ще за часів життя Мартіна Лютера. Цар Петро I, імператриця Катерина Велика, намагаючись підштовхнути розвиток промисловості та культури, запрошували іноземців, особливо спеціалістів до Росії. У 1763 р. Катерина Велика навіть видала маніфест, який закликав іноземних громадян переїздити до Росії, для них були передбачені свобода віросповідання та допомога держави у будівництві церковних споруд [1].

Київ декілька сторіч входив до складу Російської імперії, тому усі процеси, що відбувалися у державі, торкалися і Києва також. У середині XVIII ст. в місті оселилися кілька сімей з Німеччини. Невдовзі до однієї з київських німецьких родин виписали домашнього вчителя, який так сподобався місцевим німцям, що недовзі став пастором новоутвореної общини. Для богослужбових дій спочатку використовували найманий приватний будинок у садибі аптекаря – німця. Згодом на пожертви збудували першу на території Києва дерев'яну кірху Св. Катерини, яка була присвячена російській імператриці Катерині Великій за те, що саме за часів її правління було отримано дозвіл на будівництво першого лютеранського храму міста та призначений оклад її пасторам. Але розташовану на Подолі дерев'яну кірху община втратила у величезній пожежі 1811 р., яка випалила вщент вест Поділ. Щоб відродити втрачений храм німцям-лютеранам довелося починати все спочатку [2].

Перші роки після пожежі богослужбові дії лютеранська община проводила у люб'язно наданих місцевим генерал-майором приміщеннях приватного житлового будинку. Згодом лютеранам виділили ділянку на горі, де зовсім не було забудови. З точки зору пожежної безпеки (враховуючи втрату попередньої кірхи) це було дуже вдале розташування храму, з чого пораділа община. З причини нестачі грошей першою спорудою на відведеній ділянці була дерев'яна кірха Св. Катерини на кам'яному фундаменті. Для того, щоб завершити її будівництво, церковні старости заклали свої будинки і взяли кредит, який віддавали потім з пожертв прихожан – лютеран. Окрім храму на ділянці також розташовувалася квартира пастора. З часом Київ розбудовувався і первісно пуста ділянка з кірхою опинилася серед міських споруд. Між будинком пастора та кірхою була прорізана широка вулиця, яку на честь релігійної споруди згодом назвали Лютеранською [2].

Лише з часом накопичивши кошти, лютерани змогли збудувати більш капітальну будівлю (рис. 1, а), яку розташували поряд зі старим храмом. Цікавим фактом є те, що у зборі коштів на лютеранську кірху допомагали не тільки вельможні німці-земляки з інших міст і, а й навіть жителі Києва інших віросповідань, тобто заможні жителі міста не відвернулися у складний момент від проблем киян-іновірців. Новий храм освятили у 1857 р., відзначивши подію

великим релігійним святом. Нова сакральна споруда Києва стала окрасою Києва, усі відзначали витонченість, ясність її архітектурного рішення та дивовижну акустику [2]. Кірха збереглася упродовж руйнівного ХХ ст., коли на території Києва були зруйновані майже всі храми. У цей час її використовували не за призначенням. На початку ХХІ ст. її повернули київській лютеранській общині і відновили богослужіння (рис. 2, б–ж) [3–4].

Архітектуру лютеранських кірх загалом утворив католицький костюл. Це парадоксальний факт, бо готичні церкви та костели уособлювали неприйнятний для лютеранства католицизм. Першими кірхами взагалі ставали готичні храми: вже існуючі споруди просто переходили з однієї віри до іншої. Серед змін, які відбувалися при цьому з католицьким храмом відомий факт винесення ікон з костюлу, до яких неприязно ставилися лютерани [1].

У подальшому кірхи почали будувати за типом костюлів – у вигляді видовженої споруди зі скатних дахом. Існуючі на момент виникнення лютеранства німецькі храми були двох типів: з двома високими шпилями по обидва боки від входу або з одним над входом (рис. 1, а–в) [5–7]. Всі вони були симетричні, завдяки чому утворювався цілісний суворий вигляд головного фасаду. Якщо траплялися інші варіанти, то це були відхилення від вже відомої форми храму: у вигляді двох шпилів різних за висотою – одного високого, іншого вкороченого (рис. 2, а, б) [8–9].

Німецькі храми, які будували вже як осередки лютеранства, спочатку створювали за знайомою схемою симетричної композиції з видовженого об'єму храму та одного чи двох шпилів (рис. 1, г–з; рис. 2, г) [10–16]. Такі споруди могли бути і в інших архітектурних стилях, наприклад, бароко. Але у процесі формування архітектури кірх з'явилися будівлі і з асиметричним розташуванням шпиля збоку від головного входу, які отримали більш гуманістичний вид у порівнянні з суворим готичним костюлом (рис. 2, д, е) [17–18]. Цей єдиний шпиль став невід'ємним елементом лютеранського храму. Він пройшов шлях перетворення від витягнутої готичної форми до прямокутної башти з годинником, завершення якої могло різноманітним залежно від задуму архітектора: у вигляді гострої готичної форми, скатного даху, системи бань. Також зустрічаються і готичні храми, і кірхи, які склалися з трьох споруд, притулених одна до одної як комплекс – храму, башти та невеличкого будиночка (рис. 2, в, є–ж) [19–22].

Не дивлячись на те, що кірхи будували у різних архітектурних стилях (відомі навіть споруди з банями у стилі бароко), більшість лютеранських храмів несе на собі відбиток готики. Це проявляється не тільки у загальній формі храму, що має походження з костюлу, а й у деталях. В оформленні кірхи часто використовували вертикальні лінії, що імітували готику: характерні для цього

Рис. 1. Кірха Св. Катерини у м. Києві, вул. Лютеранська, 22: а) історична фотографія; б) сучасний стан; в) внутрішній вигляд, вітварна частина; г) вітвар церкви; д) богослужіння у кірсі; е) причастя на Різдво; є) проповідь пастора; ж) хор кірхи.

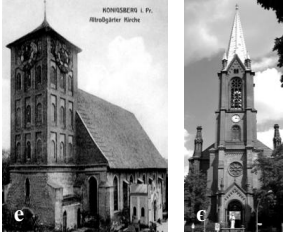

		КАТОЛИЦЬКІ ХРАМИ	ЛЮТЕРАНСЬКІ КІРХИ
ХРАМ + ШПИЛЬ	симетрія	1 шпиль	
	2 шпиля		

Рис. 2. Порівняльний аналіз католицьких храмів та лютеранських кірх – симетричні композиції споруд: а) церква Св. Миколая, м. Лебау; б) церква Св. Лаврентія, м. Нюрнберг; в) собор, м. Любек; г) церква Св. Марка, м. Мюнхен; д) церква Серця Христового, м. Ойскірхен; е) Альт-Россгартенська кірха, м. Кенігсберг–Калінінград; є) Гефсиманська церква, м. Берлін; ж) Фрауенкірхе, м. Дрезден; з) кафедральний собор, м. Берлін.

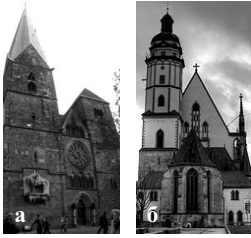

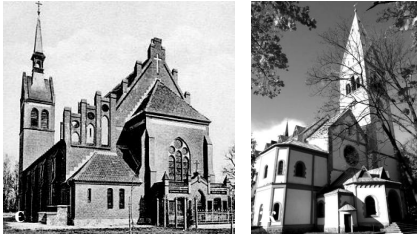
			КАТОЛИЦЬКІ ХРАМИ	ЛЮТЕРАНСЬКІ КІРХИ
ХРАМ + ШПИЛЬ	дісиметрія	2 шпиля		
	асиметрія	1 шпиль		
ХРАМ + ШПИЛЬ+БУДИНОК	дісиметрія			
	асиметрія			

Рис. 3. Порівняльний аналіз католицьких храмів та лютеранських кірх – несиметричні композиції споруд: а) Фрауенкірхе, м. Бремен; б) Томаскірхе, м. Лейпціг; в) кірха Юдіттен, м. Кенігсберг–Калінінград; г) Фріденскірхе, м. Потсдам; д) кірха Розенау, м. Кенігсберг–Калінінград; е) Ансгар кірха, м. Шлезвіг-Гольштейн; є) кірха Понарт, м. Кенігсберг–Калінінград; ж) кірха пам'яті королеви Луїзи, м. Кенігсберг–Калінінград.

стилю стрілочасті вікна, конструкції аркбутанів, що виконували суто декоративну функцію, гострокутні скатні дахи, кругле вікно «роза» над входом.

Київська кірха Св. Катерини значно відрізняється від німецьких лютеранських споруд. Загалом в її архітектурі дуже мало елементів, притаманних улюбленому стилю лютеран – готиці. Кірха не має одного з головних елементів – башти. Відсутні гострі кути у її формах: у скатному даху; вікна та вхід, завершені циркульними, а не стрілочастими арками; відсутні виражені вертикальні тяги. З готики запозичена кількість ярусів фасаду та розташування вікон з обох боків від входу, вікно «роза», що перетворилося на маленьке кругле віконечко у квадратному обрамленні. Внаслідок таких змін в об'ємно-просторовому рішенні кірха втратила спрямування усієї споруди уверх за подобою готичних костьолів і, не дивлячись на певну спорідненість зі стилем лютеранських церков, стала більш схожою на приватний київський будиночок. Особливо цю схожість підкреслили циркульні завершення вікон та входу і пояси з арок, які є широко вживаними у фасадах київської забудови.

Такий незвичайний вигляд київської кірхи Св. Катерини може бути обумовлений двома причинами. Перша причина те, що кірха була єдиним лютеранським храмом німецької діаспори на весь історичний Київ. Діаспора як острівець відірваний від материка: на відстані всі події рідної країни виглядають інакше, і тому храми діаспори можуть сильно відрізнитися від подібних споруд, розташованих на батьківщині. У такому храмі можуть поєднуватися елементи архітектури, приналежні до різних релігій, форми храму та світської архітектури, можливий вплив місцевої архітектурної школи.

Другою причиною може бути нестача грошей, бо київській общині німців-лютеран було дуже важко зібрати необхідну суму на будівництво храму. А зведення притаманної кірхам башти вимагало додаткового фінансування.

Але не дивлячись на незвичайний вид кірхи Св. Катерини, вона прикрасила тогочасний Київ і сподобалася усім.

Список використаних джерел:

1. Протестантизм. Лютеранство в России [Електронний ресурс] // Вокруг света: Энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу: <http://www.vokrugsveta.ru/encyclopedia/index.php?title=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%8B>. – Назва з екрану (29.06.2012).
2. Закревский Н. Описание Киева. В 3 т. – Т. 1, 2. – М.: Тип. В. Грачева, 1868. – 950 с.
3. Лютеранская церковь (кирха) св. Екатерины [Електронний ресурс] // Day&night: reality services [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу:

<http://www.flatday.com.ua/okieve/dostoprimechatelnosti/article/105.html>. – Назва з екрану (29.06.2012).

4. Немецкая Евангелическо-Лютеранская церковь Украины: Киевская община [Електронний ресурс] // Немецкая Евангелическо-Лютеранская церковь Украины [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу:

<http://delku.org.ua/fotogalereya/122.html>. – Назва з екрану (29.06.2012).

5. Приходская церковь Святого Николая (Лёбау) [Електронний ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу:

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8C_%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%8F_%28%D0%9B%D1%91%D0%B1%D0%B0%D1%83%29. – Назва з екрану (29.06.2012).

6. Церковь Святого Лаврентия в Нюрнберге – старейшая в Германии [Електронний ресурс] // EuropeTourism: Туристичний сайт [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу: <http://www.europetourism.eu/cerkov-svyatogo-lavrentiya-v-nyurnberge-starejjshaya-v-germanii/> – Назва з екрану (29.06.2012).

7. Любекский собор [Електронний ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу:

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D0%B1%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80 – Назва з екрану (29.06.2012).

8. Германия (Deutschland): Бремен (Bremen): Unser Lieben Frauen Kirche; 15:19 21.10.2007 [Електронний ресурс] // Германия (Deutschland): Бремен (Bremen): фото 2007г.: Туристичний сайт [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу: <http://www.vadimpl.ru/germ/brem/bremph.htm>. – Назва з екрану (29.06.2012).

9. Томаскирхе – церковь святого Фомы [Електронний ресурс] // Turistua.com. Лучший поиск туров: Туристичний сайт [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу: <http://sightseen.turistua.com/ru/card/1305/>. – Назва з екрану (29.06.2012).

10. Церковь Св. Марка евангелическо-лютеранская церковь, находящаяся в центре Мюнхена [Електронний ресурс] // Uadream.com: Онлайн путеводитель [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступу:

<http://www.uadream.com/tourism/europe/Germany/element.php?ID=50116> – Назва з екрану (29.06.2012).

11. Германия. Ойскирхен. Церковь Сердца Иисуса (Kirche Herz Jesu) [Электронный ресурс] // АРТ АРТель про искусство [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: <http://artel-art.livejournal.com/574092.html>. – Назва з екрану (29.06.2012).

12. Альт-Россгартенская кирха [Электронный ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D1%8C%D1%82-%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D0%BA%D0%B8%D1%80%D1%85%D0%B0. – Назва з екрану (29.06.2012).

13. Гефсиманская церковь (Берлин) [Электронный ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D1%84%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8C_%28%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%BB%D0%B8%D0%BD%29. – Назва з екрану (29.06.2012).

14. Фрауенкирхе [Электронный ресурс] // Germany: портал о жизни Германии [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: <http://germanizm.net/kultura/126-shtutgart-i-ego-kafedralnyi-sobor-sv-eberharda>. – Назва з екрану (29.06.2012).

15. Кафедральный собор Берлина [Электронный ресурс] // EuropeTourism: Туристичний сайт [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: <http://www.europetourism.eu/pamyatnik-imperskim-ambiciyam-dovoenoj-germanii/>. – Назва з екрану (29.06.2012).

16. Фриденскирхе (Сан-Суси) [Электронный ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%80%D1%85%D0%B5_%28%D0%A1%D0%B0%D0%BD-%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%B8%29. – Назва з екрану (29.06.2012).

17. Кирха Розенау [Электронный ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D1%85%D0%B0_%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%83. – Назва з екрану (29.06.2012).

18. Ansgar Kirche. Киль (Шлезвиг-Гольштейн)» [Электронный ресурс] // Фото Планета – Германия Шлезвиг-Гольштейн Киль: Сайт фотографій [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: <http://foto-planeta.com/photo/330964.html>. – Назва з екрану (29.06.2012).

19. Юдиттен-кирха [Електронний ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%82%D0%B5%D0%BD-%D0%BA%D0%B8%D1%80%D1%85%D0%B0>. – Назва з екрану (29.06.2012).

20. Кирха Понарт [Електронний ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D1%85%D0%B0_%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%82. – Назва з екрану (29.06.2012).

21. Калининград, Россия, Кирха [Електронний ресурс] // toto: Персональный сайт [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: http://toto.flagatrip.ru/photo_files/tag/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D1%85%D0%B0.html. – Назва з екрану (29.06.2012).

22. Кирха памяти королевы Луизы [Електронний ресурс] // Википедия: Свободная энциклопедия [веб-сайт]. – 29.06.2012. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D1%85%D0%B0_%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D1%8B_%D0%9B%D1%83%D0%B8%D0%B7%D1%8B. – Назва з екрану (29.06.2012).

Аннотация

В статье рассматривается происхождение лютеранских храмов Германии и типы их объемно-пространственного решения; особенности объемной композиции лютеранской кирхи в г. Киеве в сравнении с храмами Германии.

Ключевые слова: кирха, Киев, Германия, объемно-пространственное решение, тип.

The summary

Origin of Lutheran temples of Germany and types of their volumetric-spatial decision; features of a volumetric composition of a Lutheran temple in city Kiev in comparison with temples of Germany is considered in clause.

Key words: a Lutheran temple, Kiev, Germany, volumetric-spatial decision, type.

УДК 711.582

О. О. Поперечна,*аспірантка кафедри ДАС,**Київського національного університету будівництва і архітектури***ПРОЕКТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО ЖИТЛОВОГО
СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧЕРГОВИЙ КРОК РОЗВИТКУ ЖИТЛОВОЇ
ЗАБУДОВИ СУЧАСНИХ МІСТ**

Анотація: стаття присвячена актуальності проектування соціально орієнтованих житлових утворень у містах України.

Ключові слова: соціальна група, соціально орієнтоване житлове утворення.

Метою даної статті є обґрунтування необхідності цілеспрямованого формування соціально орієнтованих житлових утворень.

Питаннями дослідження соціально орієнтованого житлового середовища займалися: А. В. Крашенинников, А. М. Рудницький, А. Д. Яблонська, З. Н. Яргіна.

За останні десятиліття відбулись стрімкі соціально-економічні зміни у суспільстві, які позначились на проектуванні житлового середовища. Ринкові відносини призвели до соціальної стратифікації та соціальної ізоляції населення, змінні ціннісних пріоритетів суспільства. При купівлі житла сьогодні вагому роль відіграє, не лише комфортабельність квартир і їх розміщення відносно центру, доступність транспорту, споживач все більше звертає увагу на сусідів, поряд з якими буде проживати та наявність необхідного культурно-побутового обслуговування. Набір послуг не дає необхідного для різних верств населення різноманіття. Зазвичай, це стандартний набір, який складається із підземного паркінгу, території, яка охороняється, спортивного та дитячого майданчиків з мінімальним типовим (одноманітним) благоустроєм території.

Розділення житла на економ-клас, бізнес-клас, елітний клас та ексклюзивне лише підвищує поділ населення на заможних та злиденних, не забезпечуючи потрібним рівнем комфорту ні тих ні інших. Крім того ринок будівництва, розрахований на заможні верстви населення, які складають менше 10%, поступово перенасичується. Як наслідок частина квартир так і не знаходить свого господаря.

У деяких країнах світу здійснюються спроби подолати існуючу проблему шляхом створення житлових утворень, орієнтованих на окремі категорії споживачів. В Європі і США вже давно існують житлові будинки, де не можна

жити з дітьми, існують житлові комплекси та поселення для любителів певного виду спорту або представників певного роду діяльності (наприклад: журналістів, поетів, художників тощо) [4].

Соціально орієнтовані житлові утворення розраховані на проживання мешканців конкретних соціальних груп. Різні соціальні групи потребують різних підходів до вирішення житлового середовища. Деякі соціальні групи потребують ізоляції (закритої системи обслуговування, закритого типу прибудинкового простору). Причиною закритого житлового середовища може бути добровільна ізоляція соціальної групи від іншого світу (релігійні спільноти) чи, навпаки, суспільство само ізолюється від цієї групи (сексменшинства, пенеціарні заклади тощо). Для інших соціальних груп, наприклад, маломобільних чи людей похилого віку необхідне обов'язкове поєднання з іншими соціальними групами (молоддю, дітьми). Житлова група, де вони проживатимуть, має бути відкритою для інших мешканців.

Одним із таких соціально орієнтованих утворень є «Соціальне поселення» в Пскові, арх. Екхарт Феддерсен [5]. Цільова аудиторія розрахована на три групи людей: маломобільні, люди похилого віку та звичайні мешканці. На 3 га розміщується 10 одноповерхових багатоквартирних будинків, в яких будуть проживати 100 мешканців, спортзал, бібліотека, кафе, перукарня, аптека, ігрові майданчики, парк з фонтаном та капличка. Проектом передбачено не тільки спеціально обладнані квартири і прибудинкові простори, а також спеціальне побутове, медичне та педагогічно-реабілітаційне обладнання, наявність безбар'єрної архітектури. Проект націлений на соціалізацію та інтеграцію мешканців похилого віку та маломобільних груп, які проживають поряд з людьми із стандартними фізичними можливостями. Це має бути відкрите поселення, з гостями, концертами та зустрічами для створення «нормального», а не «інтернатівського» життя (рис.1.1.).

20% населення Японії становлять люди похилого віку, саме тому було вирішено створити для них спеціалізоване містечко в Касіво, Японія. Проект буде вмещувати майстерні, бізнес-центри, клуби для спілкування, ферми на дахах будинків для вирощування квітів і екологічно чистих овочів. Медичні центри будуть відкритими 24 години на добу. Вже побудовані проекти: містечко «The Village» в США у Флориді для активних людей похилого віку; поселення Cottessmore для людей похилого віку із слабким здоров'ям в Південній Каліфорнії на 152 будинки; поселення Хартриг Оукс на півночі Англії; поселення для пенсіонерів в Германії, яке розміщується в м. Мешпен і складається із 36 одноповерхових будинків.

Орієнтуючись на спорт та здоровий образ життя в Росії було побудоване соціально орієнтоване житлове утворення «Олімпійське селище Новогорськ»

(рис. 2), автором ідеї проекту є Ірина Вінер[6]. На 12 га землі на березі річки розміщується 120 блокованих та два малоквартирних будинків, гольф-поле, форелеве господарство та багатофункціональний спортивно-оздоровчий центр, який складається з освітнього центру, Міжнародної академії спорту, в якій будуть викладати чемпіони Світу та Європи, залу східних єдиноборств, ігрових видів спорту, фітнес клубу класу люкс, медичного центру та ресторану. Портрет цільової аудиторії обраний такий: сімейні пари в віці 35 років з одним чи двома дітьми, які є керівниками великих компаній вище середнього рівня або бізнесменами. Враховуючи зайнятість батьків, спроектована необхідна інфраструктура для дітей з близькою доступністю спортивних та освітніх закладів.

Ще одним прикладом є «всесвітнє містечко жіночого спорту» (World Village of Women Sports), що планується побудувати у Швеції в Мальмо [7]. Компанія Big мала на меті побудувати соціально орієнтоване житлове утворення спортивного спрямування, яке враховує спеціальні вимоги жінок всіх культур та різного віку. Враховуючи цільову аудиторію (активні жінки), архітектори намагались створити більш домашню та інтимну атмосферу шляхом проектування невеличких вулиць з магазинами, відкритих та закритих камерних просторів для відпочинку, скверів та садів, співмасштабних людині будівель. Багатофункціональний комплекс включає в себе зали і приміщення як і для занять спортом, так і навчальні аудиторії, лабораторії, інститути науково-дослідні та охорони здоров'я. Крім того, тут розміщуються: житло, готель, магазини, офіси, ресторани та інш. «Жити, працювати, грати» – основний лозунг проекту (рис. 2).

Десять архітектурних фірм розробили проект для мешканців нетрадиційної сексуальної орієнтації під назвою BOOM в Каліфорнії [8]. Проект має на меті створити комфортне середовище для проживання людей різних поколінь і соціально різноманітних груп. Середовище має стати більш комфортним для різних вікових груп, доброзичливим та має сприяти здоровому способу життя. Це буде місце, де сексменщини не будуть виділятися з натовпу і не будуть піддаватися образам і гонінню. До складу містечка увійде: готель, тренажерний зал, спа-центр, медичний центр і розважальний комплекс. В містечку, яке буде складатися з 8 районів, буде передбачений переважно пішохідний рух (рис. 2).

В Україні поки не набуло популярності будівництво подібних соціально орієнтованих житлових утворень. Однією з причин такого стану є відсутність чіткого уявлення про людей, що потребують особливого житла. Зазвичай портрет соціальної групи сформований дуже узагальнено.

Проектування соціально орієнтованих житлових утворень має ряд переваг: застосування нестандартних архітектурних та дизайнерських рішень, більш розвинуте культурно-побутове обслуговування(КБО), яке відповідає потребам мешканців, однорідність соціального оточення та індивідуальність проекту. До недоліків можна віднести: збільшення експлуатаційних витрат, мінливість аудиторії. Зі сторони споживача з'являється унікальна можливість вибору житлового утворення та КБО, які будуть відповідати його потребам, а також сусідів, поряд з якими він буде проживати. А виробник отримує більш ефективний продаж, аренду житла та комерційних приміщень, конкурентоспроможність на ринку.

1. «СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ» ПСКОВ

2. МІСТЕЧКО ДЛЯ ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ В ЯПОНІ

3. МІСТЕЧКО ДЛЯ ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ В США

Рис. 1. Приклад соціально орієнтованого житлового утворення для людей похилого віку та маломобільних груп.

1. «ВСЕСВІТНЄ МІСТЕЧКО ЖІНОЧОГО СПОРТУ» В МАЛЬМО, ШВЕЦІЯ

2. «ОЛІМПІЙСЬКЕ СЕЛИЩЕ НОВОГОРСЬК» В РОСІЇ

3. ПОСЕЛЕННЯ «ВООМ» В КАЛІФОРНІЇ

Рис. 2. Приклади соціально орієнтованих житлових утворень: 1, 2 – спортивного спрямування, 3 – нетрадиційної сексуальної орієнтації.

Подальші дослідження порушеної проблеми мають відповідати на питання, які тематичні житлові утворення необхідні в різних містах України та яка цільова аудиторія в них зацікавлена.

Список використаної літератури:

1. Крашенинников А. В. Жилые кварталы / Учебное пособие для вузов / А. В. Крашенинников. – М.: Высшая школа, 1988р. – 87с.: ил.
2. Поперечна О. О. Підходи до архітектурного проектування житлового середовища з урахуванням соціальних аспектів поведінки / О. О. Поперечна // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наукового-технічний збірник. – 2011. – Вип. 27. – с. 71-76.
3. Рудницкий А. М. Управление городской средой / А. М. Рудницкий. – Львов: Вища школа, 1985 – 108с.; ил.
4. Белых А. Жилье в тему / А. Белых // «Дом». Тематическое приложение к газете «Коммерсантъ». –2011. – №57 (112). – с.4. – Режим доступа к газете: <http://www.kommersant.ru/doc/1797869>
5. Шатохин И. Старость в радость [Электронный ресурс] / Иван Шатохин. – 14.3.2012. Режим доступа к статье: <http://pravdapskov.ru/rubric/17/8332>
6. «Олимпийская деревня Новогорск. Жилой комплекс» [Электронный ресурс] // Режим доступа к статье: <http://www.od-novogorsk.ru/>
7. World Village of Women Sports / BIG. [Електронні ресурси] / David Basulto //Archdaily. – Режим доступа до статті: <http://www.archdaily.com/39030>
8. Boom community [Електронні ресурси] / Kelly Minner. – Режим доступу до статті: <http://www.archdaily.com/111253/boom-community/>

Аннотация

Статья посвящена актуальности проектирования социально ориентированных жилых образований в городах Украины.

Ключевые слова: социальная группа, социально ориентированное жилое образование.

Annotation

The article is devoted to the design of thematic residential formation in the cities of Ukraine.

Keywords: social group, thematic residential formation.

УДК 72.01

В. О. Праслова*канд. арх., доцент каф. ДАС, КНУБА*

ХУДОЖНЄ ПРОЕКТУВАННЯ ПРЕДМЕТНОГО НАПОВНЕННЯ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: Розглядаються питання поєднання художнього образу і практичної цінності в обладнанні архітектурного середовища, проектування нефункціональних речей та речей-маніфестів в межах художнього проектування предметного наповнення архітектурного середовища.

Ключові слова: художній образ, нефункціональні речі, речі-маніфести, художнє проектування.

Людину і речі, що її оточують, не можна розглядати ізольовано одне від одного. Вони не тотожні і навіть протистоять одне одному, однак окрім емоцій та інших людських властивостей в людині присутня предметність - навички, звички, стереотипи. Предмету навпаки притаманна людяність - система засобів, що ми бачимо в ньому, коли він виступає як знак, як носій людських відносин. Один і той же предмет приймає різні речові значення – так магічна маска африканського племені може виявитися сувеніром, експонатом музею. Зафіксоване коло значення речей – це магнітне поле дії її форми. Утилітарні, інформаційні, функціонально-експлуатаційні, естетичні властивості речей є конфліктними, тому значна кількість речей не може диктувати структурних якостей світу речей як цілісності. Відбувається війна речей, «всіх проти всіх». В зв'язку з цим в художньому проектуванні поєднання художнього образу і практичної цінності в обладнанні архітектурного середовища можливе лише за умови комбінації окремих елементів в цілеспрямовану цілісність.

Яскравим прикладом поєднання художнього образу і практичної цінності в обладнанні є творчість братів Кастільйоні. Акілле Кастільйоні разом з братом П'єром Джакомо розглядав світ як каталог об'єктів, які можуть забезпечити дизайнера ідеями і бути джерелом натхнення. Твердження «Дизайн передбачає спостереження» є одним з його девізів. Помітивши, як підбираючи під себе ноги і підкладаючи подушки, на стільці забираються діти, Кастільйоні створив стілець Primate (1970 р.). У цього винаходу крім невеликого сидіння є подушка, щоб упиратися колінами. Предмети повсякденності не тільки надихали дизайнера, але і часто служили безпосередньо матеріалом для нових об'єктів. Табурет для телефонних розмов, що крутиться, Sella (1957 р.) виготовлений з велосипедного сідла, насадженого на металевий стрижень з підставкою з чавунної півсфери. Створивши стілець, брати винайшли і нову манеру його

використання, яку назвали: «сидіти стоячи або стояти сидячи». Цьому творінню братів близький по духу і стілець Mezzadro (1957 р.), спочатку зроблений з сидіння трактора, що знаходиться у виробництві з початку 20 століття (Рис. 1). І Sella і Mezzadro належать, за класифікацією самого Кастільйоні, до об'єктів Ready-made, тобто до об'єктів, створених з готових предметів повсякденного життя. Дизайнерські ідеї Кастільйоні використовують такі фірми як: Alessi, Bernini, Brionvega, Cassina, Danese, De Padova, Flos Fontana Arte, Fusital, Ideal Standard, Interflex, Kartell, Lancia, Marcatre, Olivetti, Up & Up, Vlm, Zanotta та інші.

а).

б).

в).

Рис. 1. Творчість братів Кастільйоні:

а). PRIMATE, 1970, Achille Castiglioni, 1970 Zanotta

б). SELLA, 1957, Achille and Pier Giacomo Castiglioni, 1983 Zanotta

в). MEZZADRO, 1957, Achille and Pier Giacomo Castiglioni, 1983 Zanotta

В художньому проектуванні є група художників-проектувальників, яка до практичного використання власних виробів відносилася як до «витонченого користування безкорисним». Це представники групи «Алхімія» - галереї експериментальних робіт не промислового виробництва - на чолі з колишнім видавцем журналу «Domus» Олександром Мендіні, що вийшли з радикально налаштованих художників шестидесятників. Сама назва «Алхімія» звучала насмішкою над науковими уявленнями. В своїй творчості вони йдуть шляхом

метафор, символів, поезії, еkleктики та поєднання непеєднуваного. Їм уявляється правомірним наявність в роботах великої кількості «культурних посилянь», що мають вибірковий характер. В одному ряді перераховуються: кубізм, Пікассо, Савіньо, Дрейер, Рафаель, романське мистецтво, іслам. На виставці з іронічною назвою «Баухауз-колекція» (1979 р.) були показані об'єкти, що являли собою поєднання популярної культури та радикального кічу, в тому числі речі «ламініатного стилю».

Об'єктами практичної діяльності творчої студії були: архітектура, сценічний дизайн, декорування, одяг, поліграфія, відео, а також проведення семінарів. Дизайнери намагались перевтілити вироби повсякденного вжитку в речі з естетичним звучанням, естетичним навантаженням, використовуючи іронію і сарказм. Серед виробів групи серія «Мобільна нескінченність», проект «Суміші», ремейк на стільці Джио Понті та Марселя Бреєра «крісло Василя». Цікавою мистецькою знахідкою є єдиний штопор з людським обличчям та іменем – Мендіні зробив його в 1994 р. і назвав на свою честь (Рис. 2).

а).

б).

Рис. 2. Творчість групи «Алхімія»:

а). «Крісло Василя», ремейк на стільці Джио Понті та Марселя Бреєра, Мендіні.

б). Штопор з іменем «Alessandro M.», Мендіні.

На початку 1980-х років групи радикального дизайну, або антидизайну, об'єднались в колектив під назвою «Мемфіс» на чолі з Етторе Соттсассом. Назва колективу має подвійний зміст: з одного боку це частина пісні Боба Ділона «Той, що застряг у двигуні», з іншого – місто на півдні США, колиска Елвісу Преслі і стародавня столиця Єгипту, в якій знаходився храм шанувальників художників. Дебют «Мемфісу», що відбувся на Меблевій ярмарці в Мілані (1981), став вибухом для дизайнерського суспільства. Були

продемонстровані меблі із ламінованого пластику яскравих кольорів з провокуючими геометричними малюнками, незвичайної форми, часто в дусі кічу. Витвори групи шокували, контрастували з «гарним смаком», викликаючи захоплення одних та обурення інших. Філософська концепція Е. Соттсассу складалась в кінці 1960-х років в умовах молодіжного «руху протесту» в Італії проти буржуазної системи та її культури, тому кожен витвір групи – від меблів до посуду – це річ-маніфест.

Таким, наприклад, є подіум для сидіння та лежання Tawaraya, що розробив Мазанорі Умеда у вигляді рингу в 1981 році; стілець First Мікеле де Лучі, що символізує електронну еру формою каркасу із сталевих труб та елементів із пофарбованого дерева. Відповідаючи на запитання, якою є його власна концепція дизайну, Етторе Соттсасс відповів наступне: «По суті, я завжди розглядав дизайн як професію проектування більше «іграшок», ніж товарів; тобто я веду мову про речі, що допомагають мріяти та сподіватися, допомагають працювати, зберігати відчуття цілісності, допомагають відкривати очі більше, ніж закривати їх та зачинятися в догмах самовпевненості, жадібності володіння...» (Рис. 3).

а).

б).

Рис. 3. Творчість групи «Мемфіс»:

а). Ліжко-ринг для лежання Tawaraya, М. Умеда (1981).

б). Стелаж Carlton, Е. Соттсасс (1981), лампа Super, М. Бедина (1981).

Висновки. Таким чином, в перелічених об'єктах напрощуд вдало поєдналися функціональність і оригінальний художній образ. Ніколи не забуваючи про «корисність» виробу, своїми функціонально ясними, але в той же час жартівливими об'єктами, художники-проектувальники доводять, що форма і функціональність, хоча і є головними складовими успішного проекту, не можуть бути єдиними інтересами дизайну. Адже, як казав Кастільйоні: «завдання дизайнера в тому, щоб викликати цікавість, доставляти радість і збурювати почуття».

Література

1. Агранович-Пономарева Е. С. Интерьер и предметный дизайн жилых зданий / Е. С. Агранович-Пономарева, Н. И. Аладова - изд. 2-е. – Ростов н Д: Феникс, 2006. - 348 с.
2. Ефимов А.В., Лазарева М.В., Шимко В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Специальное оборудование интерьера. Учебное пособие. - М.: Архитектура-С, 2008. – 136 с.
3. Жердев Е.В. Художественное осмысление объекта дизайна. – М.: АУТОПАН, 1993. – 132 с.
4. Малік Т.В. Історія дизайну архітектурного середовища: Навч. Посіб. – К.: КНУБА, 2003. – 192 с.
5. Праслова В.О. Художнє проектування архітектурного середовища: конспект лекцій / Уклад. В. О. Праслова – К.: КНУБА, 2012. – 32 с.
6. Розенблюм Е. Художник в дизайне. Опыт работы Центр. учеб.-эксперимент. студии худож. проектирования на Сенеже. Предисл. Л. Ждановой. М., «Искусство», 1974. – 176 с.
7. Рунге В.Ф. История дизайна, науки и техники: Учеб. пособие. Издание в двух книгах. Книга вторая. – М.: Архитектура – С, 2007. – 432 с.
8. Шукурова А.Н. Архитектура запада и мир искусства XX века. – М.: Стройиздат, 1989. – 318 с.

Аннотация

Рассматриваются вопросы объединения художественного образа и практической ценности в оборудовании архитектурной среды, проектирование нефункциональных вещей и вещей-манифестов в рамках художественного проектирования предметного наполнения архитектурной среды.

Ключевые слова: художественный образ, нефункциональные вещи, вещи-манифесты, художественное проектирование.

Annotation

The questions about combination of artistic image and practical value in equipment of architectural environment, design of non-functional things and things-manifests within the confines of artistic design in substantive content of architectural environment are considered.

Keywords: artistic image, non-functional things, things-manifests, artistic design.

УДК 72.01+ 72.03

С. О. Смоленська,

*канд. арх., доц. кафедри архітектурного проектування
Харківського національного університету будівництва та архітектури*

ПРОГНОСТИКА В АРХІТЕКТУРНІЙ ШКОЛІ: ДОСВІД РАДЯНСЬКОГО АВАНГАРДУ 1920х-1930х рр.

Анотація: у статті розглянуто передумови формування прогностичного мислення у молодого покоління зодчих, роль в цьому української архітектурної школи 1920-30-х рр.

Ключові слова: прогностика, архітектурна школа, радянський авангард.

Постановка проблеми. Архітектурно-містобудівне проектування за своєю природою — явище прогностичне. В проектах закладаються, плануються, передбачаються ще не існуючі будівлі, райони, міста. Чи вони дійсно будуть відповідати потребам людей через 20, 30 років, чи вже незабаром виявляться морально застарілими? Як навчити майбутнього архітектора прогностичному мисленню, яке дозволяє йому знаходити в сонмі напрямків, тенденцій, ідей сучасної архітектури найбільш прогресивні, життєздатні, аби, спираючись на них, він міг створювати, архітектуру, розраховану не тільки на сьогодні, але й на майбутнє?

Ле Корбюз'є в свій час з гиркотою зауважив: «Хто не рухається вперед — приходять до загибелі. І тільки в архітектурі — це її, на жаль, привілей — ми ніколи не дійдемо до занепаду». Самого Корбюз'є відносили до великих провидців. Концепції, закладені в його проектах і книгах ще на початку минулого століття, й досі не до кінця втілені. Наприклад, його проект 3-х мільйонного міста 1922 року з багаторівневим підземним простором, злітно-посадковим майданом для аеропланів, як одним з різновидів міського транспорту, й сьогодні здається злободенним (рис. 1) [1].

У 1920ті—30ті рр. радянські конструктивісти взяли спростувати цю тезу, цей сумнівний «привілей» архітектури, концентруючи в своїх проектах інноваційні ідеї, які згодом вплинули на її розвиток по всьому світу.

Говорячи про прогностику, ми маємо на увазі погляд у майбутнє, його передбачення. Але іноді корисно зазирнути у минуле, згадати той героїчний період нашої історії, коли прогностика була метою архітектури, головним її завданням, коли винахідництво, новаторство, передбачення майбутнього були справами звичайними і буденними. Навіть сьогодні, переглядаючи талановиті проекти тих років — втілені і не втілені — знаходиш свіжі ідеї, сучасні теми, образи, композиційні і конструктивні винаходи. Але ж багато проектів було

створено ще в пору студентства їх авторів (дипломна робота Івана Леонідова, яка обійшла сторінки світової архітектурної преси, та ін.). Це означає, що сам процес навчання професії був спрямований на вироблення у майбутніх зодчих нетривіальних, принципово нових проектних рішень. То ж не випадково дослідним матеріалом статті слугували здебільшого студентські роботи, які демонструють рівень архітектурної освіти того часу, її прогностичну складову.

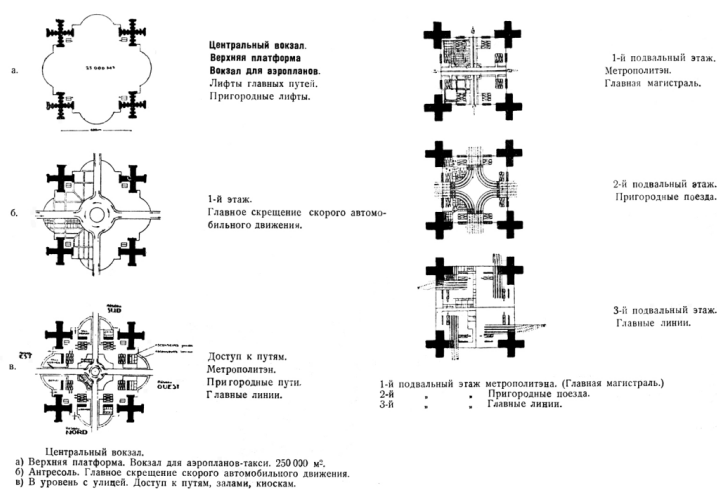

Рис. 1. Ле Корбюзье. Проект сучасного міста на 3 000 жителів.
Центральний багаторівневий вокзал.

Ціль, поставлена у статті: виявити передумови формування авангардного інноваційного мислення у молодих архітекторів; роль в цьому процесі українських архітектурних шкіл часів радянського авангарду.

Передові архітектурні школи країни в ті роки стали центрами підготовки архітекторів-новаторів. Вони були й своєрідними лабораторіями, де закладалася і проходила апробацію нова педагогічна система, йшов пошук прогресивних методів викладання.

Особливо яскраво проявилися авангардні ідеї в навчальній методиці і програмах московського ВХУТЕМАСа (пізніше ВХУТЕІНа), де був розроблений цілий ряд пропедевтичних дисциплін, які вела передова професура: «Простір» (М. Ладовській, В. Крінській, М. Докучаєв), «О'єм» (А. Лавінський, Б. Корольов), «Колір» (Л. Попова, О. Веснін); «Графіка» (О. Родченко). Курс лекцій з теорії композиції читав М. Гінзбург.

В Києві центром підготовки архітекторів-новаторів у ті роки був Архітектурний факультет Київського художнього інституту 9 (КХІ) як зазначав у 1927 журнал «Современная архитектура» —орган Товариства Сучасних

Архітекторів, відсутність широкого будівництва і вимоги нових сил, які висував час, змусили художнє життя сконцентруватися в школі, зокрема, на архітектурному факультеті КХІ, якому доводилося «весь час вести боротьбу з відсталістю і зашкарублістю, досить сильною ще в архітектурних колах Києва» [2]. На факультеті в ту пору зосередились кращі архітектурні сили. Майстерню з проектування будинків культурно-освітнього та адміністративного призначення очолював проф. П. Альошин, промислових будівель та будівель зв'язку — проф. О. Вербицький, житла і лікувальних установ — проф. В. Риков [3]. Особистості викладачів, оригінальність їх підходів до викладання предметів впливали на активізацію творчої ініціативи у студентів.

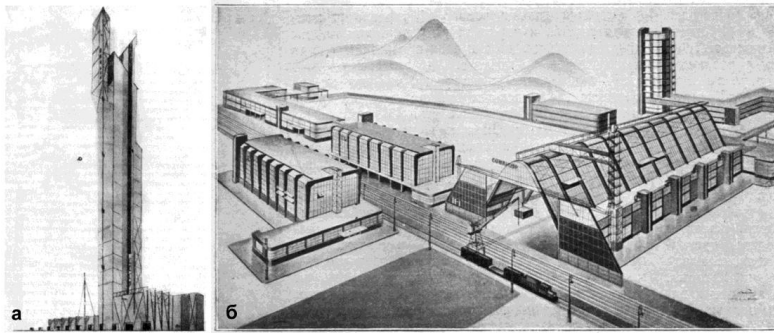

Рис. 2. Проекти студентів ВХУТЕМАС, 1920-і рр.: а. І. Леонідов. Проект типографії газети «Известия». Контрольна робота. Керівник – О.Веснін. б. О. Зальцман. Контрольна робота. Проект кино-містечка на березі Чорного моря.

У числі майже сотні підготовлених інститутом за період 1924-30 рр. спеціалістів — відомі українські здці: В.Заболотний, І.Каракіс, П.Костирко, Н.Манучарова, І.Малоземов, Н. Холостенко (рис.3), П.Шпара, Я. Штейнберг [4].

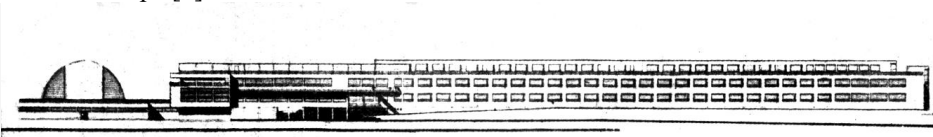

Рис. 3. Дипломний проект студента КХІ В. Заболотного. Профілакторій. Фасад.

Аналогічні художні інститути з архітектурними факультетами створюються в Харкові (ХХІ) і Одесі. Крім того, в Харкові підготовка фахівців архітектурно-будівельного профілю була організована в Технологічному інституті (ХТІ). У ті роки (1924-1929) в ХТІ отримали освіту такі, згодом, видатні майстри, як Е. Гамзе, О. Душкін, Я. Ліхтенберг, Л. Лоповок та ін. У

Харківському художньому інституті навчалися В. Андрєєв, В. Приймак, Г. Андрющенко, Б. Батурічев, В. Богомолів, І. Єрмілов, О. Кас'янов, В. Костенко, Є. Лимарь, Г. Логвин, М. Мовшович, В. Орехов, В. Петі, В. Пушкарьов, І. Таранов, Д. Торубаров (рис. 4), Д. Черновол, Г. Яновицкий та ін. [5].

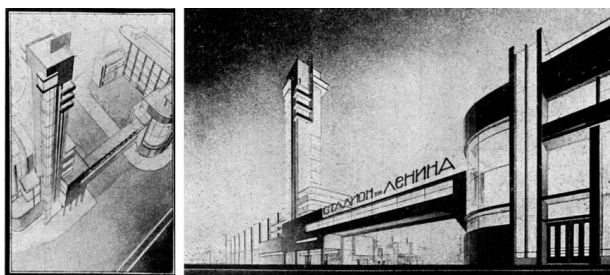

Рис. 4. Студент Д. Торубаров, ХХІ. Вхід до спортмістечка. 1929.

Наприкінці 20-х років до викладання в ХХІ були залучені обдаровані випускники архітектурного факультету О. Кас'янов і Д. Торубаров, а також І. Малоземов, П. Шпара, які приїхали з Києва. Творча спрямованість навчання на факультеті яскраво відбивала тенденції оновлення зодчества, націленість на пошук інноваційних неординарних рішень. В інституті панувало захоплення авангардними ідеями. Багато студентів брали активну участь у діяльності архітектурних об'єднань: ТСАУ (Товариство сучасних архітекторів України), ВУОПРА (Всеукраїнське об'єднання пролетарських архітекторів). С. Кравец настільки високо оцінив рівень підготовки у харківській архітектурній школі в ті роки, що назвав ХХІ, який «з року в рік поповнює і посилює наші архітектурні сили», найкращім в Україні, підкреслив «факт появи кристалізованого, другого в СРСР центру, що дедалі яскравіше і визначніше викреслюється» [6]. Переважна кількість дипломних проектів мала, на його думку, «відбиток глибокої продуманості композиції, і в більшості, блискуче графічне оформлення», нові способи розв'язання задач [6]. Випускникам 1929 року, трьом «носіям нової архітектури»: М. Мовшовичу, А. Пашенко та Т. Костенко було в якості заохочення призначено відрядження за кордон.

Для української школи 1920х-1930-х рр., її найбільш прогресивної частини, як і для московської, характерною рисою була спрямованість на стимуляцію інтересу студентів до всього нового, прогресивного. Цьому сприяв, крім усього іншого, і підбір тем курсового та дипломного проектування: злободенних, іноді абсолютно новаторських, що, без сумніву, вимагало від учнів знань останніх сучасних тенденцій в архітектурі та будівництві, розвивало в них прогностичні здібності. Дипломна робота Миколи Холостенко в ХХІ став проект аеропорту міжнародних сполучень, орієнтований на одне з великих міст України: Київ, Харків, Полтаву [7]. Тема дипломного проекту

П. Юрченко був «Палац культури», В. Заболотного — «Профілакторій», О. Смика — «Будинок уряду УРСР» (рис. 5).

Журнал «Зодчество» подав огляд десяти дипломних проектів випускників КХІ 1928 року. У статті молодих архітекторів критикували за тенденцію до канонізації деяких архітектурних прийомів сучасної архітектури, за захоплення формальною її стороною. Але щодо проектів, визнавалося: «майже всі вони виконані в «новому дусі», нових формах, що все те, що є новітнього в архітектурі, знайшло в них своє відображення» [7].

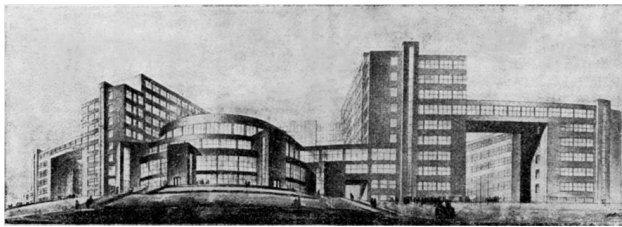

Рис. 5. О. Смик, КХІ. Будинок уряду УРСР. Дипломний проект. 1928.

Педагоги — визнані зодчі — охоче співпрацювали з молоддю, залучали їх до вирішення реальних проектних завдань. Валеріан Риков — автор першої кінофабрики на Україну — притягнув до її проектування в якості свого помічника Івана Малозьомова прямо зі студентської лави [8]. Петро Альошин набрав команду з фахівців, які тільки-но закінчили ВНЗ, для роботи над інноваційним для того часу завданням створення міста на 100.000 тисяч жителів при найбільшому в країні тракторному заводі, який зводився у Харкові. За визнанням самого Альошина, саме завдяки «молоді, силами якої головним чином і створені були архітектурні об'єкти Тракторобуду», «вся робота з остаточного встановлення житлобудівництва і громадського сектора ув'язана з виконаним до 28 березня 1930 проектом планування, була виконана в до того небувалий термін — 40 днів». Причому, проектувальники працювали, часто, цілодобово, «не маючи ще зразків будівництва Соцмістечка і йдучи попереду інших подібних будівництв», що вимагало від них не тільки глибокого вивчення матеріалу, а й вироблення «нових установок як щодо побуту у всіх його проявах: житло, виховання, освіта, харчування, фізкультура, медична допомога, відпочинок тощо, так і в сенсі архітектурного оформлення» [8].

Ініціювати, мобілізувати передове мислення допомагали і численні конкурси, які тоді проводилися. Нарівні з визнаними авторитетами в них брали активну участь і молоді автори, які ще продовжували свою освіту в інституті. Атмосфера здорової конкуренції спонукала і професіоналів, і ще неоперену молодь до прогностичного підходу, до пошуку найкращих проектних рішень. Достатньо згадати конкурс на проект державного українського театру масового

музичного дійства на 4000 чоловік у Харкові (1930), на якому було представлено 144 проекти, більшість з яких було надіслано з-за кордону. Підсумки конкурсу виявили сміливі новації у вирішенні проблем сучасного театру, які є актуальними й донині. Були серед учасників і студенти з Москви (ВАБІ) – група під курівництвом О. Власова (пізніше, в післявоєнні роки він працював у Києві головним архітектором, брав участь у відродженні Хрещатика).

І для української архітектурної школи конкурсне проектування було важливим моментом в процесі формування мислення та набуття професіоналізму майбутніми зодчими. У 1925 році за підсумками проведеного Московським Архітектурним Товариством всесоюзного конкурсу на будівництво Палацу Праці ім. Леніна в Ленмістечку (Ростов-на-Дону) групі студентів Київського художнього інституту під керівництвом П. Альошина була присуджена п'ята премія (таку ж саму премію одержав і проект відомого архітектора М.Я. Гінзбурга). Одним з перших випусків на архітектурному факультеті Харківського будівельного інституту (утворений в 1930 році) дві групи студентів в якості дипломної роботи виконали проекти за програмою конкурсу на Палац Рад в Москві (обидва отримали заохочувальні премії) [5]. Одну з трьох перших премій на тому ж конкурсі отримали випускники харківської школи 1930 року О. Душкін і Я. Додіца.

Рис. б. Дипломні проекти ХХІ: а. Є. Лимар. Проект вокзалу; б. В. Костенко. Проект Всеукраїнського художнього інституту. 1929.

Висновки.

Можна виділити деякі риси, характерні для передової української архітектурної школи періоду радянського авангарду, що сприяли формуванню авангардного мислення у молоді:

- розробка нових, передових методів викладання;
- індивідуальна педагогіка, вплив особистості майстра-педагога;
- підбір тематики архітектурних проектів (вибиралися найбільш актуальні, нові для архітектури теми та об'єкти);
- участь у професійних конкурсах;
- високий професійний рівень випускників.

Історичний досвід архітектури радянського авангарду 1920х-1930х рр. свідчить про існування глибоких традицій прогностичного концептуального проектування в українській архітектурній школі, які слід розвивати. Важливу роль у формуванні авангардного мислення у молодого покоління здочих сьогодні, як і в минулі роки, мають відігравати інноваційні технології в архітектурній освіті, застосування сучасних методик навчання.

Список використаних джерел:

1. Корбюзье. Планировка города. – М.: ОГИЗ-ИЗОГИЗ, 1933. – С.106-110.
2. Хроника вузов. Архитектурная жизнь Украины // Современная архитектура, 1927 – №3. – С. 109.
3. Архитектурный факультет Киевского художественного института // Современная архитектура, 1927. – №3. – С. 110.
4. Н. Кондель. Этапы становления архитектурного образования на Украине // Строительство и архитектура, 1985. – №3. – С. 24-27.
5. О.Ю.Лейбфрейд. Очерк истории архитектурного факультета. – Харьков, 1986. Рукопис. (З фондів Музею Харківського національного університету будівництва та архітектури)
6. Кравець. Твердий крок // Нова Генерація, 1929. –№ 10, С. 67– 68.
7. Нова генерація, 1929. – № 2. – С. 62.
8. Зодчество, 1928 р. –№ 7-8. – С.141.
9. ЦДАМЛМ України, ф.1042, оп. 1, од.зб.79.
- 10.ЦДАМЛМ України, ф. 8, оп. 1, од.зб. 265.

Аннотация

В статье рассмотрены предпосылки формирования прогностического авангардного мышления у молодого поколения здочих, роль в этом украинская архитектурной школы 1920-30-х гг.

Ключевые слова: прогностика, архитектурная школа, советский авангард.

Annotation

The article examines the development of prognostic thinking of young architects and its role in Ukrainian architectural schools in the 1920s and 30s.

Keywords: prognostics, school of architecture, the Soviet Avant-Garde.

УДК 72.03

С. А. Чубенко,

Бакалавр, студентка 5 курсу, факультету дизайну та ландшафтного мистецтва Інститут реклами. м. Київ

КОНСТРУКТИВІЗМ ЯК ПЕРШИЙ СТИЛЬ ВІТЧИЗНЯНОГО ДИЗАЙНУ. КОНСТРУКТИВІЗМ В СУЧАСНОСТІ

Анотація: в статті висвітлюється історія виникнення першого стилю радянського дизайну – "конструктивізм" та його актуальність на початку ХХІ століття. Прикладом радянської архітектури у стилі функціоналізму з елементами конструктивізму є Київський Палац дітей та юнацтва.

Ключові слова: конструкція, конструктивізм, архітектура радянських часів, київський Палац дітей та юнацтва.

Конструктивізм (від лат. *constructio* – побудова та лат. *constructivisme* – конструкція), почав зароджуватись у другій половині ХІХ століття, як концепція виник у 1913 р. (контррельєфи Татліна), а як стиль сформувався у Радянській Росії у 1920 р.. Охоплював різні сфери мистецтва, архітектури та дизайну. Показній розкоші буржуазного побуту конструктивісти протиставляли простоту і підкреслений утилітаризм нових наочних форм, в чому бачили уособлення демократичності і нових стосунків між людьми.

Виразниками ідеї заперечення архітектури еkleктики та модерну стали конструктивісти, функціоналісти та представники інших нових течій (зокрема, Ле Корбюзьє – один з перших французьких дизайнерів, основоположник функціоналізму; створив концепцію неопластицизму). Головною ідеєю конструктивізму був пошук образного початку. Від зображення до конструкції, від конструкції до виробництва – це програма конструктивістів. Максимум економії та доцільності по відношенню до матеріалу, об'єму, форми, конструкції. Дизайнери-конструктивісти вважали, що всі частини створюваного об'єкту, як то будівля, інтер'єр або інший вид дизайну, мають знаходитись у суворій єдності, в якій немає випадкових, емоційно-спонтанних та непродуманих елементів. Як в чітко працюючому механізмі не повинно бути зайвих або відсутніх деталей, так і в гарному дизайні необхідна доцільна виправданість кожної частини композиції.

Епоха зародження конструктивізму характерна також бурхливим розвитком науки, промисловості та техніки, в т. ч. і в будівництві. З'явилися профільований метал та залізобетон. Це не могло не мати свого впливу на архітектуру. Ідеологи конструктивізму стали також носіями ідей єдності

архітектури та інженерії, що стало їх другою прогресивною тенденцією. Серед інших формотворчих установок за своєю значимістю виділяється повне заперечення архітектурного декору. Заміною декору виступає різноманітна об'ємна пластика на основі прямокутної системи координат. Принципові об'ємно-планувальні форми, використані у трьох основних типах композиції – компактному, блокованому та павільйонному.

Треба відмітити, що на Заході захоплення конструктивізмом поступово зникає. Звільнений від «скверни прикрас», конструктивізм у чистому вигляді, що зводить композицію до вишуканої чіткості схеми, виявився нежиттєздатним. Конструктивізм, аскетичний та безкомпромисний, був цілком неможливий у Європі з її віковими архітектурними нащаруваннями. Тож у 1925 р. конструктивізм капітулював. Але якщо Америка та Європа заспокоїлись щодо конструктивізму, то у Росії він несподівано отримав визнання. Конструктивісти – брати Весніни, Мойсей Гінзбург, Іван Леонідов, Ель Лисицький, Костянтин Мельников, Володимир Татлін та ін. – визнавали чисту форму, «без баласту зображувальності». Саме в рішучій композиції великих форм, створенні ефектних просторових структур міг втілитися революційний пафос та дух заперечення минулого, характерний для періоду радянського конструктивізму.

Конструктивісти прийшли до висновку, що при створенні будь-якого архітектурного об'єкту, в т. ч. інтер'єру, необхідна безпосередня участь одного універсального спеціаліста. Для підготовки універсальних професіоналів знадобились спеціальні учбові заклади. Перший вітчизняний вуз для підготовки дизайнерів – ВХУТЕМАС (*Высшие художественно-технические мастерские* – рос.) був створений у 1920 р. саме групою конструктивістів. На базі ВХУТЕМАСа з'явилося перше в Росії відділення інтер'єру. **Конструктивізм – перший стиль молодого вітчизняного дизайну.** У 1930 р. ВХУТЕМАС за вказівкою Сталіна був розформований. Це негативно позначилося на розвитку вітчизняного дизайну. Конструктивізм як стиль, офіційно був заборонений. На зміну йому прийшов «сталінський ампір», з його важко-хімерними традиційними формами. Основний принцип сталінського ампіру – зовнішнє прикрашання форми об'єкта. Конструкція не читається, видно тільки ордерний декор, що знаходиться зовні основних форм та стилізований під античність. Він не був несучою конструкцією, а слугував лише декорацією. Принцип конструктивізму був іншим – підкреслити виразність самої конструкції, а не декору. Не приховувати конструктивні недоліки під декораціями, а показати красу оголених конструкцій. Найголовніші ідеї та принципи конструктивізму висловилися в головному програмному проекті нового стилю конструктивізм – Башта Татліна (мал.1). Конструкція Башти Татліна концентрувала яскравий

образ, який, в свою чергу, впливав на форму будівлі, її просторовість, і в кінці кінців, на його функцію. Конструкція, що впливає на всі інші складові, і є головною ідеєю конструктивізму.

Мал.1. Башта Татліна. 1920 рік.

Конструктивізм в інтер'єрі. Конструктивізм в інтер'єрі виник як своєрідна відповідь та альтернатива модерну. Лаконічність конструктивізму і його підкреслена простота, чіткість, продуманість, ясність, повна відсутність «прикрас» – стиль конструктивізм з'явився абсолютно новим, свіжим напрямком, що повністю руйнує старі уявлення про дизайн інтер'єру. Насправді, конструктивізм далеко не так простий, як здається. Все дуже ретельно продумано, і кожна деталь знаходиться на своєму місці. На створення всієї цієї простоти витрачено багато зусиль. Відмінною рисою конструктивізму в інтер'єрі є функціональні рішення і чітке слідування їх вимогам, компактні обсяги з чітко виявленим каркасом і технічна ясність побудови архітектурної форми. Вивірені пропорції, застосування залізобетону, цегли, скла, відсутність ліпного декору. У приміщенні поділ на зони здійснюється абстрактним чином, найчастіше за рахунок легких пересувних перегородок, ніяких коридорів, замкнутих просторів - все чітко, функціонально і нічого зайвого – ось принципи конструктивізму-функціоналізму. Характерною особливістю стилю конструктивізм стала раціональність у розподілі простору, у виборі матеріалів, в колірному рішенні, у формі меблів, освітлення.

Продумані і функціональні рішення, дуже компактні обсяги з яскраво виявленим каркасом – ось що обумовлює стиль **сучасний конструктивізм**. Останнім часом на меблевих виставках і в дизайнерських колекціях предмети в стилі конструктивізм все більш популярні. Втомившись від надмірного захоплення дизайнерів декоруванням, споживачі знову звернули свої погляди в

бік конструктивізму. Насамперед, це стосується впровадження стилю конструктивізм в інтер'єри громадських будівель та офісних меблів. Конструктивізм в оновленому вигляді використовує високі технології, техніку і атмосферу футуристичних мегаполісів. Крім того, стиль конструктивізм дав початок багатьом течіям в дизайнерському мистецтві - індустріальному стилю, стилю хай-тек, техно і багатьом іншим. У раціональності і функціональності простого інтер'єру, яку втілює стиль конструктивізм, теж є своя естетика, потрібно лише розглянути її. Сучасні інтер'єри, що трансформуються, будинки-машини, що оздоблені новітньою технікою, «вивернуті назовні» технічні комунікації хай-тека та ідея зруйнованої архітектури деконструктивізму вже давно були втілені Татліним в його Башті.

В наш час, серед кращих споруд для дітей, побудованих у радянській та пострадянській періоди, в країні вирізняються два палаци дітей та молоді: київський палац та дніпропетровський, який було відкрито в 1990 році.

Київський Палац дітей та юнацтва. Сучасна трьохповерхова будівля Головного корпусу збудована у 1962-1965 роках на місці зруйнованого за тридцять років до цього Микільського військового собору і прилеглих до нього будівель. Палацу побудований на схилі Дніпра біля Парку Вічної Слави за проектом архітекторів А. М. Мілецького та Е. А. Більського. Палац по своїй архітектурі був новаторським словом у забудові міста. Прямокутні форми, незвичне оздоблення фасадів та приміщень, багато скла та, рідкісні на той час, алюмінієві палітурки поверхів – все це справляло враження чогось нового, незвичайного. В оздобленні Палацу були використані фінські пластикові проступи сходів, німецьке килимове покриття підлоги «трімосо» та багато інших нових для того часу матеріалів. Інтер'єри холів та вестибюлів оздоблені мозаїкою та майоліковими композиціями, чеканкою. В оформленні інтер'єрів приймали участь скульптор В. Бородай, художники В. Мельниченко та А. Рибачук.

Стильова характеристика будівлі київського палацу виявляє її приналежність до функціоналізму із елементами конструктивізму. Будівлі у функціоналістсько-конструктивістському стилі завжди створювалися по одному плану - хол або під'їзд і безліч невеликих приміщень, кожне зі своєю функцією. Так будувалися будинки, адміністративні будівлі, лікарні, школи та інші споруди. Палац не є виключенням.

На початку ХХІ ст. головний дитячий палац країни втратив актуальність своїх екстер'єрів та інтер'єрів та потребує серйозного оновлення або навіть добудування, а також новітнього підходу в інтер'єрних кольорах, зберігаючи та враховуючи стильовий напрямок будівлі – конструктивізм.

Що можна запропонувати для осучаснення та оновлення будівлі палацу? Насамперед, це додати акценти за допомогою яскравих фарб, наприклад, жовтої, синьої, червоної, чорної, білої (неопластицизм). Звернути увагу на матеріали внутрішнього оздоблення інтер'єрів, що не відповідають стилю конструктивізм, та, за можливістю, замінити їх сучасними. Зберегти раритетні авторські мозаїки та додати нових, знову ж таки, не відступаючи від стилю. Освітлення може бути в стилі хай-тек. Одати сріблястих металевих поверхонь (стиль «хай-тек»), підібрати більш відповідні конструктивістському стилю вазони для величезних рослин – як своєрідної «візитної картки» плацу.

Що стосується фасадів будівлі – вони можуть бути більш яскравими, наприклад, за рахунок кольорових вітражних вікон. Перед головним фасадом палацу знаходиться досить великий басейн, який можна обіграти у стилі «хай-тек».

В архітектурі, пов'язаній з дитячою аудиторією, мабуть, більш, ніж де-небудь в іншій, допускаються відомі прийоми, наприклад, застосування форм, які збуджують різні асоціації, нагадують про які-небудь явища; використання вражень несподіваності, можливо навіть таємничості, іноді казковості – у співставленні розмірів, пропорцій, ефектів освітлення ті ін.

Витриманий в цьому стилі інтер'єр і обстановка надзвичайно прості. Разом з тим, конструктивізм в інтер'єрі цілком здатний підносити сюрпризи. Вдале поєднання яскравих, життєрадісних відтінків, несподівана асиметрія, ефектне і незвичайне підсвічування дозволяють добиватися дуже гарних результатів. Тому дизайн інтер'єру стилю конструктивізм актуальний і на початку ХХІ сторіччя. Як показує час, формотворчий потенціал архітектури конструктивізма-функціоналізма не був вичерпаний до того моменту, коли у 1956 році Ле Корбюзьє та К. ван Естерен запропонували розпустити Організацію конгресів функціоналістів СІАМ. Простота, функціональна, конструктивна та технологічна чесність «сучасної архітектури», її початкова орієнтація на індустріальне виробництво та масового споживача забезпечили їй тривале «продовження» в західній та пострадянській архітектурній практиці.

Список літератури

1. Архитектура жилых зданий / Международная акад. стр-ва, арх. и дизайна, изд-во «Стройиздат». -М.: Изд-во «Стройиздат», 2005. - №7. - С. 11-12.
2. Чернявский С. Конструкции и конструктивизм [Текст] / С.Чернявський // Строительство и архитектура / Орган Государственного комитета Совета Министров УСРС по делам строительства и архитектуры и Союза архитекторов Украины. -1960. -№4. -С. 25-27.
3. Москвин-Тарханов М.И. Архитектура жилых зданий. -2005. -№7. –С.11-12.

4. Казусь И. Брянск: от конструктивизма к советской неоклассике / И. Казусь // Проект Россия. –М.: Изд-во «А-Фонд», 2003. –№28. –С.74-88.
5. Ф.А. Ро // Меанизация строительства. – М.: Издательство «Ладыя», 2003. - №6. – С.22-23.
6. Праздник конструктивизма [Текст] // Красивые дома. – М.: ЗАО Издательский Дом «Красивые дома пресс», 2009. -№6. –С.57-64.
7. Субботин В. «Мегаспорт»: дворе спорта в духе русского конструктивизма [Текст] / В.Субботин // Проектные и изыскательные работы в строительстве: «Интеллектуальные проекты высотных зданий» / Гильдия издателей периодической печати. –М.: Панорама, 2011. -№5. –С. 9-13.
8. Заварихин С.П. Формотворческая база архитектуры конструктивизма-функционализма [Текст] / С.П. Заварихин, А.А. Григорьев // Вестник гражданских инженеров: научн.-техн. журн. / СПбГАСУ, 2010. -№4. –С.11-16.
9. <http://artdeco2011.ru/?p=1391>
10. <http://artdeco2011.ru/?p=1080>
11. <http://artdeco2011.ru/?p=1416>
12. <http://vseslova.com.ua/word>

Аннотация

Статья освещает историю возникновения первого стиля советского дизайна – "конструктивизм", его актуальность в начале двадцать первого столетия. В качестве примера советской архитектуры в стиле функционализма с элементами конструктивизма рассматривается Киевский Дворец детей и юношества.

Ключевые слова: конструкция, конструктивизм, советская архитектура, киевский Дворец детского и юношеского творчества.

Abstract

In the article talk about first style of Soviet design – "constructivism" and talk about actually this style in twenty one age. In example of Soviet architecture is Kiev Palace of Children and Youth Creativity.

Key words: construction, constructivism, Soviet architecture, Kiev Palace of Children and Youth Creativity.

УДК 72.01 + 658.512.2 + 155.9 + 612.8

А. А. Фролов

*Аспірант кафедри архітектурних конструкцій,
Київський Національний Університет Будівництва і Архітектури*

АРХІТЕКТУРНІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ ПРИДАТНОСТІ, БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЗРУЧНОСТІ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Анотація: у статті аналізується вплив середовища на людину та сприйняття людиною впливу середовища на фізичному та психічному рівні. Досліджуються умови фізичної та психологічної придатності, безпечності та зручності середовища для перебування у ньому людини, в тому числі при виконанні функціональних процесів; розглядаються архітектурні засоби забезпечення цих умов.

Ключові слова: вплив середовища на людину, фізіологія та психологія сприйняття, умови комфорту середовища, умови функціонального комфорту.

Постановка проблеми. На даний момент існує невідповідність між причинно-наслідковими залежностями в архітектурному проектуванні та принципами роботи в системах автоматизованого архітектурного проектування (СААПР). Первинними елементами для більшості архітектурних об'єктів є приміщення, конструкції ж утворюються навколо приміщень та між ними, як вторинні складові. У СААПР – навпаки, конструкції є первинними елементами моделювання, а приміщення утворюються між ними. Ця невідповідність є джерелом багатьох проблем, включаючи суттєві обмеження автоматизації.

Постановка задачі. Усунення зазначеної невідповідності потребує детального аналізу та формалізації структури причинно-наслідкових зв'язків в архітектурному проектуванні. Доцільно його почати з розгляду першопричин появи архітектурного об'єкта – потреб людини в безпечних та комфортних умовах середовища.

Задачею даного дослідження є аналіз механізмів впливу середовища на людину, сприйняття людиною середовища, а також потреб людини, пов'язаних з умовами середовища і архітектурних засобів задоволення цих потреб.

Основна частина.

Задачею архітектурного проектування (в найбільш узагальненому вигляді) є *адаптація середовища до потреб людини*. Засобом адаптації виступає архітектурний об'єкт, який створює оптимальні умови для потрібних людині функціональних процесів та їх учасників на протязі деякого проміжку часу в обраній ділянці простору оточуючого середовища.

Функціональним процесом є цілеспрямована поведінка системи у часі та просторі. Місце, яке процес займає у просторі, називається функціональною зоною. Час, протягом якого відбувається процес, можна назвати функціональним часом.

Складовими функціонального процесу є *учасники* та *засоби*. *Учасниками* функціонального процесу можуть виступати будь-які сутності матеріального світу – люди, інші живі істоти, інструменти та обладнання, предмети, речовини. У більшості процесів можна виділити дві категорії учасників: суб'єкти (активні, які виконують дію) та об'єкти (пасивні, над якими виконується дія).

Суб'єкт впливає на об'єкт за допомогою засобів; результатом впливу може бути створення нового об'єкта або зміна стану чи властивостей існуючого. Середовище є суб'єктом по відношенню до всіх учасників будь-якого функціонального процесу, впливаючи на них своїми умовами, тому роль умов середовища у будь-якому процесі є важливою, часто – провідною.

Критерії *оптимальності умов* залежать від вимог функціонального процесу та потреб його учасників. В одних функціональних процесах людина є головним суб'єктом, тому саме для неї створюються оптимальні умови (характерним прикладом є житлова архітектура). В інших (таких, як індустриальне виробництво та сільське господарство) людина може виступати другорядним учасником, з'являчись періодично або взагалі не брати участь, головними ж „замовниками” умов є вимоги технологічного процесу та обладнання, речовини, рослини та тварини тощо.

Під *пром'яжком часу* мається на увазі тривалість життєвого циклу архітектурного об'єкта, яка може визначатись функціональними обмеженнями або довговічністю конструкцій.

Ділянкою простору є об'єм будівлі, обмежений в плані контуром відведеної під будівництво земельної ділянки. По висоті над землею його можуть обмежувати містобудівні та будівельні норми (на основі образу оточуючої забудови, цільового призначення будівлі тощо), для висотних будівель – умови атмосфери. Глибина підземного простору може бути обмежена екологічними вимогами та геологічними умовами, підземними інженерними мережами тощо.

У кожен момент часу людина знаходиться під впливом умов середовища, у якому вона перебуває. А беручи участь у функціональному процесі, вона також потрапляє під вплив самого процесу та його складових. Розглянемо ці види впливу та умови їх придатності, безпечності та зручності для людини.

Вплив середовища на людину

Оточуюче середовище впливає на людину через посередництво матерії (твердої, рідкої та газоподібної), хвиль (електромагнітних та звукових) та

фізичних полів (гравітаційного, магнітного та електричного). Суб'єктами впливу можуть виступати предмети та явища неживої природи, а також живі організми (в тому числі інші люди). Дію частини факторів людина сприймає безпосередньо, за допомогою зовнішніх органів чуття, вплив інших відчуває внаслідок змін у фізіологічному стані організму за допомогою внутрішніх рецепторів або взагалі не відчуває.

Фізична придатність та безпечність середовища для існування людини полягає у забезпеченні середовищем всіх умов, необхідних для життєдіяльності людського організму. *Придатність* полягає у спроможності середовища задовольняти біологічні потреби людини. *Безпечність* полягає у відсутності шкідливого впливу середовища на організм людини.

Для матерії (предметів та речовин), яка контактує з тілом людини, умовами придатності та безпечності є перебування її властивостей (температури, тиску, швидкості руху відносно тіла людини, хімічного складу) в межах певного оптимального діапазону. Для повітряного середовища цими властивостями є температура повітря, атмосферний тиск, швидкість вітру, а також насиченість киснем, вологість та відсутність шкідливих домішок. Для хвиль та полів (світла, звуку, гравітації, магнітного поля, радіації) безпечність також визначається перебуванням властивостей у безпечному (оптимальному) діапазоні.

Основними біологічними потребами є дихання, потреба у воді та їжі. Потреба дихання є неперервною (постійною), тому наявність повітря, рівень його насиченості киснем та діапазон припустимої вологості є обов'язковими умовами для будь-якого середовища. Потреби у воді та їжі (на відміну від дихання) є дискретними і виникають циклічно (періодично), тому можливість їх задоволення не є обов'язковою умовою кожного середовища. Але пішохідна доступність джерел води та харчування є обов'язковою умовою відносного положення середовища. До умов фізичної придатності середовища можна також віднести освітленість, яка є необхідною для навігації, а також наявність зчеплення з опорною поверхнею, яка потрібна для пересування людини у просторі (вона забезпечується гравітацією).

Сприйняття середовища людиною

Оточуюче середовище подразнює рецептори різних органів чуття людини. Органи чуття передають до центральної нервової системи сигнали про дію зовнішніх подразників, на основі чого в людини формується уявлення про умови оточуючого середовища. Можна виділити наступні види впливу, що безпосередньо сприймаються органами чуття: оптичний (зір), акустичний (слух), тактильний (температура, тиск, дотик), та хімічний (нюх, смак). Іноді ще виділяють вестибулярне чуття (положення тіла у просторі та його рівновага).

Рівень інтенсивності сигналів від органів чуття можна поділити на два діапазони – комфортний (від повної відсутності сигналу до межі комфорту) та больовий (вище межі комфорту). Межа комфорту зазвичай обумовлена виведеною в ході еволюції межею безпечності впливу – біль попереджає про небезпеку впливу для тканин організму в місці його виникнення (механічні та температурні рецептори) або про загрозу пошкодження самого органу чуття (у випадку зору та слуху під дією занадто яскравого світла або гучного звуку).

Перебування всіх сигналів у межах комфортного діапазону можна назвати *умовами фізичного (або фізіологічного) комфорту*.

У випадку, коли сигнали перебувають у комфортному діапазоні, вони несуть різноманітну інформацію про оточення. Ця інформація потрапляє до психіки, з'єднується у цілісні образи, викликає емоції, порівнюється з досвідом, семантично аналізується, осмислюється, класифікується, порівнюється з поточними потребами та намірами тощо. Цю сукупність процесів можна назвати психічним (або психологічним) сприйняттям оточення.

Відсутність у середовищі предметів та явищ, які психологічно сприймаються як загрозові або шкодять психіці, можна назвати *умовами психічної (або психологічної) придатності та безпеки*.

Узгодження *властивостей* оточуючих об'єктів та явищ (як окремо взятих, так і у взаємному відношенні) із відповідними *законами гармонії сприйняття* створює *умови психічного (або психологічного) комфорту*.

На рівні зорового сприйняття такими властивостями є форма, колір, фактура видимих поверхонь, а у якості законів гармонії виступають закони архітектурної та художньої композиції. На рівні слухового сприйняття основними властивостями явищ є частота (висота) звуку, амплітуда (гучність) та тембр (характер зміни частоти та амплітуди у часі), а в якості законів гармонії виступають закони мелодійності, ритму та композиції (поєднання) звуків. Сприйняття ароматів спирається на такі властивості розчинених у повітрі речовин, як хімічний склад (вид речовини) та кількість (інтенсивність). Гармонійність ароматичного фону середовища підпорядкована законам композиції ароматів. Тактильне сприйняття середовища відбувається всією поверхнею тіла на відміну від зору, слуху та нюху, які забезпечуються локально розташованими органами чуття. Тактильно (на дотик) людина розрізняє наступні властивості об'єктів та речовин: температуру, агрегатний стан (твердий/рідкий/газоподібний); у твердому стані – форму, характер поверхні та її твердість-м'якість; у рідкому та газоподібному – в'язкість. Закони психології тактильного сприйняття оточення ще не досліджені у достатній мірі для складання на їх основі цілісної системи „законів композиції дотику”, хоча деякі з них входять до законів ергономіки, інші є основою масажу та акупунктури.

Помітною є залежність між агрегатним станом матерії-подразника та типом картини сприйняття. Газоподібне повітряне середовище щільно „облягає” тіло людини, тому органи сприйняття його властивостей не обов’язково мають бути відкритими, зовнішніми – заглиблення у товщу тіла дозволяє підвищити їх чутливість завдяки зниженню ризику механічного пошкодження, не погіршуючи при цьому їх контакту із всюдисущим повітрям. Але діаметр вхідного отвору геометрично обмежує сприйняття, роблячи його точковим. Можна сказати, що за допомогою слуху людина сприймає „дотик” повітря, а за допомогою нюху – його „смак”. Око комбінує у собі точкове заглиблене розташування, характерне для вуха та носу із координатним (растровим) характером сприйняття, характерним для смакових і тактильних рецепторів, використовуючи особливості природи світла.

Таблиця 1

Види сприйняття		Зір	Дотик	Слух	Смак	Нюх
Властивості						
Механізм сприйняття		Фото-хімічний	механічний		хімічний	
Картина сприйняття (точкова/растрова)		растр	растр	точка	растр	точка
Агрегатний стан матерії (твердий, рідкий, газоподібний)		Твердий, рідкий	Тв., Рід.	Газ.	Тв., Рід.	Газ.
Координати рецептора		+	+		+	
Форма та фактура		+	+			
Яскравість та колір (частота та амплітуда електромагнітних коливань)		+				
Температура (кінетична енергія часток матерії)			+			
Звук (частота та амплітуда механічних коливань часток матерії)				+		
Хімічні властивості	об’єктів та речовин				+	
	домішок у повітрі					+

Цікаво, що зір та дотик споріднені за ознакою сприйняття форми та фактури предметів, хоча принцип сприйняття у них відрізняється. Зір сприймає растрове зображення оточення, що складається із окремих точок, кожна з яких має координати на поверхні сітківки та несе інформацію про частоту та

інтенсивність світлового потоку в ній. Дотик теж сприймає растрове зображення оточення, точки якого (тактильні рецептори) мають координати на поверхні тіла та несуть інформацію про тиск та температуру матерії. Форма та фактура (яка є формою на мікро-рівні) не сприймаються зором та дотиком безпосередньо – вони будуються психікою завдяки растровому характеру цих сенсорних систем на основі аналізу координат сигналів кольору та дотику. Форма, колір, фактура та температура є основними властивостями твердих предметів оточуючого середовища (до яких відносяться конструкції архітектурних об'єктів, меблі та обладнання) тому зір та дотик є основними засобами сприйняття архітектурного середовища.

Якщо середовище задовольняє умови придатності, безпеки та комфорту на фізичному та психологічному рівні, тоді стан людини у такому середовищі є максимально гармонійним.

Фізичні функціональні умови

При виконанні функціонального процесу, до загальних середовищних умов додаються функціональні (які є предметом дослідження ергономіки).

Антропометрична сумісність середовища з параметрами людського тіла при будь-яких рухах та наявності усіх необхідних засобів для виконання функціонального процесу створює умови *фізичної функціональної придатності середовища для діяльності людини*.

Відсутність шкідливого фізичного впливу умов середовища, обумовлених функціональним процесом, на організм людини можна назвати *умовами фізичної функціональної безпеки*.

Умови фізичного функціонального комфорту полягають у відсутності болю, напруження, втоми та інших неприємних фізичних відчуттів у ході функціонального процесу.

Психологічні функціональні умови

Якщо психічний стан, сформований під впливом середовища, є сумісним із функціональним процесом і не заважає його виконувати, таке середовище відповідає *умовам психологічної функціональної придатності*.

Якщо функціональний процес не створює негативних психічних станів та наслідків для психіки, він задовольняє *умови психічної функціональної безпеки*.

Середовище відповідає *умовам психологічного функціонального комфорту*, якщо воно формує психічний стан, який повністю відповідає вимогам та характеру функціонального процесу і допомагає його виконувати.

Забезпечення умов придатності, безпеки та комфорту засобами архітектури.

Забезпечення *умов фізичної придатності, безпеки та комфорту середовища* досягається шляхом фізичної ізоляції простору, в якому знаходиться

людина, від небажаного впливу оточуючого середовища (холод, вітер, опади) зі збереженням бажаного (сонячне освітлення, повітря), а також штучним створенням бажаних умов.

Засобами ізоляції слугують огорожуючі конструкції – зовнішні стіни, покрівля, тепло- та гідроізоляція підвалу/підпілля, тобто складові зовнішньої оболонки будівлі з усіх боків. Засобами збереження бажаного впливу є світлопрозорі конструкції та системи повітрообміну (вентиляції). Засобами штучного створення бажаного клімату є системи опалення, кондиціонування та штучного освітлення. Засоби вентиляції можуть суміщатись із світлопрозорими конструкціями (вікна, що відкриваються) або з системами штучного клімату (суміщені системи кондиціонування-вентиляції).

Умови психологічної придатності, безпеки та комфорту забезпечуються аналогічним чином – шляхом обмеження контакту людини з небажаними частинами середовища на рівні обраних органів чуття, а також шляхом цілеспрямованого формування бажаного (гармонійного) образу оточення. У більшості випадків обмеження контакту потрібне на оптичному (візуальному) та акустичному (звуковому) рівнях.

Засобами психологічної ізоляції слугують внутрішні стіни (перегородки) та окремі властивості зовнішніх стін, такі як прозорість/непрозорість, звукопроникність/звукоізоляція. Засобами створення психологічного комфорту є форма, колір, фактура, тактильні властивості поверхонь, а також звуки, аромати (якщо вони присутні), приведені у відповідність із законами гармонії сприйняття.

Забезпечення *фізичної функціональної придатності, безпеки та комфорту* досягається визначенням параметрів функціональних зон для заданих функціональних процесів на основі норм ергономіки.

Основними критеріями фізичної функціональної придатності та комфорту є антропометрична відповідність форми окремих функціональних зон, комунікацій між ними та простору, у якому вони знаходяться (якщо простір обмежений) параметрам людського тіла; анатомічна зручність функціональних зон, яка забезпечує відсутність болю та напруження, а також дотримання принципу раціональності, згідно якого важкі та часто повторювані операції мають проходити у межах *легкої* досяжності, а легкі та ті, що рідко повторюються, можуть розташовуватись у межах периферійної досяжності. Принцип раціональності є мірою ефективності витрат часу та сил при виконанні функціонального процесу та при переході між процесами.

Засобами втілення фізичних функціональних умов є функціональні зони (простори з розміщеними в них меблями та обладнанням) та утворені на їх основі „функціональні скелети” приміщень, тобто мінімальні простори

приміщень, придатні для заданих функціональних процесів, а також функціональні скелети поверхів, будівель і т.д.

Забезпечення *психологічної функціональної придатності та комфорту* полягає у формуванні через сприйняття оточуючого середовища (створеного засобами архітектури та середовищного дизайну) особливого психічного стану, який дозволяє виконувати функціональний процес із максимальною ефективністю та комфортом.

Засоби забезпечення психологічних функціональних умов – повністю ідентичні засобам створення психологічного комфорту (форма, колір, фактура тощо).

Роль умов придатності, безпеки та комфорту у формуванні архітектурного об'єкта

Умови фізичної придатності, безпеки та комфорту середовища формують вимоги до фізичних якостей зовнішньої оболонки будівлі (зовнішніх стін, покрівлі, теплоізоляції основи будівлі), кліматичних прорізів у ній – світлопрозорих огорожуючих конструкцій (вікон та стрічкового застосування), вентиляційних отворів, а також інженерних мереж – штучного освітлення, водопостачання, систем вентиляції та кондиціонування.

Умови психологічного комфорту з одного боку визначають факт існування чи відсутності ізолюючих елементів (розмежувальних конструкцій) між частинами середовища та їх фізичні якості (непрозорість, звукоізоляція), з іншого боку – формують вимоги до образу середовища, який визначається властивостями окремих елементів та їх відношеннями (формою, фактурою, кольором, тактильними властивостями тощо).

Умови фізичної функціональної придатності, безпеки та комфорту визначають мінімальний/оптимальний функціональний „скелет” простору, на основі якого визначається припустима/бажана форма і положення зовнішніх та внутрішніх стін, перекриттів та покриттів, віконних та дверних прорізів.

Умови психологічної функціональної придатності та комфорту визначають відповідність психічного стану людини, сформованого під впливом середовища задачам функціональних процесів, які у ньому проходять за участю людини.

Виходячи з цього, можна поділити архітектурні конструкції на дві категорії: первинні та вторинні. Огороджуючі та розмежувальні конструкції (стіни, перегородки, перекриття, покриття) є первинними, оскільки вони безпосередньо задовольняють потреби людини, створюючи безпечні та комфортні умови для її життєдіяльності. Елементи конструктивного каркасу (колони, балки, ферми, крокви) є вторинними – їх задачею є забезпечення існування та міцності первинних конструкцій. Такий поділ є важливим для

автоматизації архітектурного проектування, оскільки створює логічну підпорядкованість між різними видами конструкцій, дозволяючи одним „керувати” іншими.

Висновки. Проведене дослідження виявило базовий рівень структури причинно-наслідкових зв'язків між потребами людини та елементами архітектурного об'єкта, створивши основу для подальшого дослідження причинно-наслідкових залежностей в архітектурному проектуванні.

Література

- 1 *Тиц А.А.* Основы архитектурной композиции и проектирования / А. А. Тиц, Ю. Г. Божко, Г. И. Иванова, [и др.] ; под ред. А. А. Тица. – К. : Вища школа, 1976. – 256 с.
- 2 *Волкотруб И.Т.* Основы художественного конструирования / Волкотруб И.Т. – К. : Вища школа, 1982. – 152 с.
- 3 *Юрьев Ф.И.* Цвет в искусстве книги / Флориан Юрьев – К. : Вища школа, 1987. – 248 с.
- 4 *Прохоров А.М.* Большая советская энциклопедия / Под ред. А. М. Прохорова. — 3-е изд. — М.: Большая советская энциклопедия, 1969-1978.

Аннотация

В статье анализируется влияние среды на человека и восприятие человеком среды и ее влияния на физическом и психическом уровне; исследуются условия физической и психологической пригодности, безопасности и удобства среды для пребывания в ней человека, в том числе при выполнении функциональных процессов; в заключение рассматриваются способы и средства обеспечения этих условий.

Ключевые слова: влияние среды на человека, физиология и психология восприятия, условия комфортности среды, условия функционального комфорта.

Summary

Analysis of environmental influence on human being and human perception of the environment and its influence is carried out. Requirements of physiological and psychological suitability, safety and comfort of environment for human are researched. In conclusion architectural means of satisfying these requirements are considered.

Keywords: environmental influence on human, perceptual physiology and psychology, environmental comfort conditions, functional comfort conditions.

МІСТОБУДУВАННЯ

УДК 625.712 *к. арх., доцент* **О.І.Сингаївська, О.Д.Міщенко, О.С.Усова,**
доцент **П.П.Чередніченко,**
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПЛАНУВАННЯ І БЛАГОУСТРІЙ МІСТ

Викладено погляд авторів на зміст та структуру навчального посібника "Планування і благоустрій міст" (Харків: ХНАМГ, 2011), авторів О.С. Безлюбченко, О.В. Завального та Т.О. Черноусової.

У видавництві Харківської національної академії міського господарства під грифом "Рекомендовано до видання Вченою радою ХНАМГ" в 2011 році вийшов в світ навчальний посібник "Планування і благоустрій міст" [1] для студентів вищих навчальних закладів за напрямом підготовки "Будівництво" підготовлений авторами викладачами цього закладу освіти доцентами кафедри містобудування Безлюбченко О.С., Завальним О.В. та старшим викладачем цієї ж кафедри Черноусовою Т.О.

Кафедра містобудування ХНАМГ має значний досвід підготовки фахівців з вищою освітою по спеціальності "Міське будівництво і господарство", а її викладачі Безлюбченко О.С. та Завальний О.В. уже були авторами навчальних посібників для вищої школи, виданих з грифом МОН України [2, 3] для студентів цієї ж спеціальності. В свій час на один з них [3] в даному збірнику була поміщена рецензія викладачів КНУБА [4].

Посібник "Планування і благоустрій міст" висвітлює перелік питань, які необхідно вирішувати в фахових курсах "Планування міст і транспорт", «Планування і благоустрій міст».

Призначення посібника – надати відповідну систему знань у галузі містобудування; сприяти формуванню свідомості у студентів розуміння необхідності комплексного підходу до вирішення завдань архітектурно-містобудівного проектування з урахуванням соціально-економічних, транспортних, екологічних, територіально-планувальних та художньо-естетичних проблем.

Відповідно з цим завданням в посібнику викладені загальні теоретичні основи містобудування – від розуміння загальних соціальних і художньо-естетичних проблем до питань практичної розробки елементів проектів детального планування, забудови, благоустрою й озеленення; розглядаються закономірності, функціональні, планувальні, композиційні та нормативні вимоги формування основних типів планувальних структур і добутків ландшафтної архітектури, їхнього взаємозв'язку із природним оточенням.

Висвітлюються питання життєдіяльності міста, принципи планувальної структури міста, його елементів та взаємодії. Розглянуто питання сучасних проблем міст України, напрямки реформування міської структури, формування міського ландшафту.

Матеріал, викладений у посібнику, доводить, що на будь-якій стадії містобудівного проектування необхідно враховувати сучасні вимоги щодо організації руху транспорту і пішоходів, джерела забруднення навколишнього середовища, заходи щодо його поліпшення, розглядаються функціональні, планувальні, композиційні та нормативні вимоги до планування та благоустрою міст. Але доцільно було б у відповідних розділах розглянути приклади форм планів та варіанти благоустрою загальноміських центрів та інших функціональних зон території житлових районів.

Враховуючи вище перелічене, наданий посібник, який був надрукований в 2011 році в ХНАМГ, відповідає основному призначенню – надати відповідну систему знань у галузі містобудування з урахуванням соціально-економічних, транспортних, екологічних, територіально-планувальних та художньо-естетичних проблем, тому видання його як навчального посібника з грифом МОНмолодьспорту України буде вельми актуальним і корисним для студентів будівельних спеціальностей навчальних закладів нашої держави.

Враховуючи відсутність навчальної літератури у вищих навчальних закладах України з дисципліни "Планування та благоустрій міст" виданої провідними фахівцями нашої держави кафедра міського будівництва КНУБА та секція "Міське будівництво і господарство" науково-методичної комісії з будівництва МОНмолодьспорту України признали за доцільне видання рукопису в запропонованому авторами вигляді і внесли пропозицію підтримати клопотання ХНАМГ про надання посібнику грифу "Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за напрямом "Будівництво".

Науково-методична комісія МОН України це рішення підтримала.

Література

1. Планування і благоустрій міст: навч. посібник / О.С. Безлюбченко, О.В. Завальний, Т.О. Черноносова. – Х.: ХНАМГ, 2011. 191 с.
2. Урбаністика: Навчальний посібник / О.С. Безлюбченко, О.В. Завальний. – Харків: ХДАМГ, 2003. – 244 с., іл.
3. Планування міст і транспорт: Навчальний посібник О.С. Безлюбченко, С.М. Гордієнко, О.В. Завальний. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 138 с.
4. Усова О.С., Чередніченко П.П. Планування міст і транспорт. - В зб."Містобудування та територіальне планування", вип. 27. – Київ, КНУБА, 2007. - С. 317-320.

Анотація

Изложены взгляды авторов на содержания и структуру учебного пособия "Планировка и благоустройство городов" (Харьков: ХНАМГ, 2011), авторов О.С. Безлюбченко, О.В. Завального и Т.А. Черноносовой.

УДК 711.2, 728.2

А. Н. Болячевская*аспирант,**Одесская Государственная Академия**Строительства и Архитектуры***УРОВНИ АДАПТАЦИИ АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ**

Аннотация: благодаря глубокому анализу мировой динамике укрупнения городов в статье подробно раскрыты уровни адаптации архитектурной среды, а также факторы, влияющие на приспособление объекта к внешним условиям.

Ключевые слова: полифункциональный комплекс, уровни адаптации, архитектурная среда.

Актуальность проблемы. Неконтролируемая застройка в крупных городах Украины, напрямую влияет на мониторинг архитектурной среды специалистами в строительной отрасли. В результате сложившейся ситуации, не соблюдается иерархия поэтапного анализа объекта в период интенсивной глобализации, что приводит к дисбалансу зонированию структуры ткани городов. Актуальность данного вопроса является необходимым шагом для сложившейся проблемы, связанной с адаптивностью объекта в архитектурной среде. Исследование архитектурной среды необходимо проводить с учётом различных факторов напрямую влияющих на застройку украинских городов. В статье рассмотрен порядок адаптивности и анализ деятельности многофункциональных объектов.

Анализ предыдущих исследований и публикаций. Формирование принципов формообразования в архитектуре в эпоху информационного взрыва посвящено исследование Серебренниковой Т. А., в котором рассмотрено пространственная организация укрупнённых комплексов. Исследования архитектуры общественных зданий и комплексов проведены Ежовым В.И., Ежовым С. В.

Цель работы: заключается в выявление различных уровней архитектурной среды, а также приёмы их организации на различных этапах. Следовательно, каждый из этапов адаптации форм образования позволяет достичь высокой функциональной эффективности.

Задачи исследования: 1. Анализ изменения окружающей среды и выявление внешних факторов в современном темпе глобализации. 2. Предпосылки к адаптации архитектурной среды. 3. Определение адаптивных уровней архитектурной среды и структурирование данных уровней от регионального к элементному.

Архитектура XX-XXI вв. представляет собой инфопространство, которое в зависимости от факторов окружающей среды постоянно находится в движении и является отражением картины мира. Мы наблюдаем период глобализации, когда роль внешних факторов стремительно возрастает, потребности общества в современных условиях постоянно изменяются. В связи с этим, становятся актуальными новые методы проектирования и строительства, где поиск архитектурной формы, в первую очередь, учитывает изменения требований общества и позволяет предусматривать изменение и адаптацию в зависимости от функциональной значимости объекта и окружения [1].

Анализ миграции населения показывает, что с каждым годом увеличивается урбанизация крупных городов, на примере Украины можно сказать, данное соотношение составляет 1/9 (1-сельское население, 9-городское), следовательно, критически влияет на увеличение отходов и нарушения баланса экосистемы и грани между сельской местностью и городом.

Среда как событие – явление эпизодическое, она возникает в границах пространственных ситуаций среды любого назначения при изменении временного параметра [6].

К началу XX в. впервые было сформулировано новое отношение к архитектуре, которая должна приспосабливаться к постоянным изменениям и обновлениям, привносимым техническим развитием во все области жизни [5]. Уникальный принцип архитектурных систем – динамичность, изменчивость, адаптация композиционной структуры.

Адаптация в архитектуре (от лат. *adaptatio* — приспособление) — приспособление объекта к внешним условиям в процессе эволюции, включая различные уровни и подуровни архитектурной среды. Адаптация обеспечивает соответственное удовлетворение многих факторов в условиях конкретного местообитания, устойчивость к воздействию внешних факторов и экономического характера, а также успех в конкуренции с другими странами.

Появление понятия «адаптация» в архитектуре обусловлено необходимостью решения факторов, которые на протяжении развития цивилизации постоянно находятся в движении, таких, как рост населения, его социальная подвижность и миграция, связанные с быстрым ростом городов и активным освоением районов.[1]

В процессе анализа оказалось, что уровни архитектурной среды находятся в постоянной структурной организации, которая имеет свойства изменяться, адаптироваться и трансформироваться. Эти протекающие процессы можно представить в иерархической структуре от большого к малому. Каждая структура характеризует уровень архитектурной среды в

Украине и содержит в себе адаптивные рекомендации, выведенные на основании географического, исторического, пространственного анализа крупных городов.

Первостепенное значение имеет система обслуживания населения, являющаяся основой формирования планировочной структуры города, её органической взаимосвязи с системой общественного обслуживания зависит степень удобства для населения и экономичность строительства.[2]

Выгодное географическое расположение города, способствует благоприятному росту в плане экономики, который становится крупнейшим центром для своего времени. Особенностью регионального уровня архитектурной среды является условия деления адаптивности на четыре основные фактора: временного (географическое расположение страны на карте), природного ресурса (наличие озёр, рек, моря, ископаемых и т.п.), экономического, экологического.

Следующий рассматривается градостроительный уровень архитектурной среды. Социальные условия развития общества, градостроительный фактор – увеличение численности населения жилых районов и плотности застройки, развитие новых, комплексных форм общественного обслуживания – поставили перед архитектурной наукой задачи перехода от старых, традиционных типов общественных зданий к новым, основанным на более совершенных, прогрессивных принципах организации архитектурно-планировочной структуры.[3]

Объектный уровень архитектурной среды выявляет особенности эволюции типологических свойств объекта в целом и его адаптации. Это направление рассматривает формирование объектов и целостных динамических систем с более длительным и последовательным уровнем адаптации. Изменение и развитие таких объектов происходит без возможности возврата в исходное состояние. Как правило, здания и системы этого направления проектируются с заранее запланированным резервом для последующего динамического развития в условиях изменяющихся факторов среды для человека.[4]

С развитием научно-технического прогресса и массовое использование его населением в различных отраслях, а также новые возможности в строительстве и использование новых декоративных материалов, ведет к формированию такого уровня архитектурной среды, как – элементный. Адаптивность функциональных, технических и эстетических ресурсов здания в условиях изменения социального и культурно-бытового уровня, прироста населения позволяет преобразовывать структуру здания в течение всего периода его эксплуатации.[4]

		АДАПТИВНОСТЬ НА УРОВНИ АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ	
Уровни архитектурной среды	Региональный	- адаптация к уменьшению временного фактора;	<p>Required to Power the World WITH CARBON EMISSIONS AND 2030 PROJECTIONS</p> <p>These 19 contiguous areas show roughly what would be required to power the world. They would be further divided into smaller sub-areas that would be needed to power 2030. Areas roughly distributed across the world follow a wet and wooded pattern.</p> <p>NATURAL GENERATOR INITIATIVE www.naturalgenerator.org</p> <p>WITH SOLAR PANELS</p>
		- адаптация к минимизации природных ресурсов и увеличению эффективности;	
		- адаптация к социально-экономическим потребностям;	
		- адаптация к эксплуатации без загрязнения окружающей среды;	
	Градостроительный	- адаптация к существующей застройке;	
		- адаптация к минимизации природных ресурсов и увеличению эффективности;	
		- адаптация к транспортным потокам;	
		- адаптация к эксплуатации без загрязнения окружающей среды;	
	Объектный	- адаптация к демографическим изменениям;	
		- адаптация к минимизации природных ресурсов и увеличению эффективности;	
		- адаптация к климатическому режиму (влажность, инсоляция, температура);	
		- адаптация к транспортным потокам;	
Элементный	- адаптация к эстетичному восприятию;		
	- адаптация к модификации техническому стилю жизни;		
	- адаптация к минимизации вредного воздействия, стресс;		
	- адаптация к гибкости пространства;		
1.	Адаптивность ПК.		

Принципы адаптации на элементном уровне позволяет соответствовать современным требованиям, а также закладывать резервную составляющую на будущее развитие объекта.

В результате анализа адаптивности на уровни архитектурной среды, было выявлено четыре основных уровня (рис.1)(региональный, градостроительный, объектный, элементный), которые приводят к формированию адаптивного полифункционального объекта, соответствующего требованиям современного общества.

Заклучение. При проектирование объекта в той или иной среде, с помощью мониторинга адаптации архитектурного объекта, позволяет решить ряд задач, обоснованных функционально и технически. Следовательно, каждый из этапов адаптации форм образования позволяет достичь высокой эффективности при формообразование ПК и размещения его в структуре ткани города.

Литература

1. http://archvuz.ru/numbers/2010_22/015 Серебренникова Татьяна Андреевна, магистрант УралГАХА «Принципы формообразования в архитектуре в эпоху информационного взрыва».
2. Уренёв В.П. Общественное питание как составная часть системы обслуживания населения. Сборник научных трудов «Региональные проблемы архитектуры и градостроительства»Выпуски 5-6 ОГАСА 2003г.-9с.
3. Ежов В. И., Ежов С. В., Ежов Д. В. Архитектура общественных зданий и комплексов. Киев-Вистка-2006г.-45с.
4. Акбаралиев Рустам Шералиевич, аспирант КРСУ, «Фактор времени в формообразовании объектов динамической архитектуры».
5. Сапрыкина Н. А. Основы динамического формообразования в архитектуре: учебник для вузов / Сапрыкина Н. А. – М.: Архитектура- С, 2005.– 312с.
6. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории: учеб. пособие / Шимко В. Т. – М.: Архитектура- С, 2005. – 296 с.

Анотація

Завдяки заглибленому аналізу світової динаміці збільшення міст у статті докладно розкриті рівні адаптації архітектурного середовища, а також чинники, що впливають на пристосування об'єкту до зовнішніх умов.

The summary.

The levels of adaptation to the architectural environment, and also the factors influencing the adaptation of object to external conditions are described and opened in article with the help of deep analysis to world dynamics integrated cities.

УДК 712:725

О.Р.Горбик

кандидат архітектури, професор кафедри дизайну;

А.Ю.Гаєвська

студентка 6 курсу, магістрант

Відкритий Міжнародний університет розвитку

людини «Україна», Інженерно-технологічний інститут, кафедра дизайну

АНАЛІЗ АРХІТЕКТУРНО ДИЗАЙНЕРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСТАВКОВИХ КОМПЛЕКСІВ ДОСТУПНІСТЮ ДЛЯ МАЛО- МОБІЛЬНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ НАПЕРЕДОДНІ ЄВРО-2012

Анотація: у статті розглядаються питання пов'язані з організацією відвідування та пересування мало-мобільних груп населення (ММГН) у виставкових залах та комплексах. Застосований метод порівняльного аналізу архітектурно-дизайнерських проектів основних виставкових комплексів міста Києва на предмет забезпечення безперешкодного доступу до експозицій та комфортного обслуговування мало-мобільних верств населення. Пропонується, на основі детального вивчення даного питання, терміново розробити проекти та виконати будівельні роботи, на сучасному європейському рівні, з метою реконструкції існуючих будинків і споруд експозиційного призначення для забезпечення вільного доступу до них ММГН до початку фінальної стадії ЄВРО-2012.

Ключеві слова: архітектура, дизайн, планування, виставки, елементи благоустрою, комплекси, центри ММГН (мало-мобільні групи населення).

Вступ, вихідні передумови:

Особи з фізичними ушкодженнями, хронічні хворі, малі діти, жінки вагітні та з дитячими колясками мають значні обмеження можливостей щодо роботи, способу життя, складаючи постійно зростаючу групу суспільства. Збільшення кількісного складу цієї групи є результатом цілої низки явищ та факторів: минулої афганської війни, в якій приймали участь громадяни України; чорнобильської аварії, котра має довгострокові негативні наслідки; підвищення числа тяжких дорожньо-транспортних подій та випадків професійного травматизму; демографічний зріст народжуваності, тощо. Частка зазначеної групи населення, насправді мало мобільним щодо способу існування, складає в Україні вже близько 20-30%. Мало мобільним групам населення (далі ММГН) необхідно забезпечити умови щодо їх повної інтеграції у суспільному житті з рештою громадян. Для цього мають бути усунені не тільки просторові та фізичні, але і психологічні перешкоди з обох боків. Досягнення престижної

мети є важливим і для суспільства в цілому. Значна кількість зазначених людей потребує особливих, дещо специфічних умов переміщення і обслуговування, котрі дозволяли б їм почуватися і дійсно бути повноцінними членами суспільства, робити посильний внесок у національний прибуток, хоча б частково матеріально забезпечувати себе.

Мал.1. Інвалід колясочник перед непристосованим входом на виставку.

Одночасно, щорічно, на території України проходить близько 200 подій пов'язаних з виставковими заходами, на яких виробники рекламують свої товари, досягнення тощо.

На превеликий жаль, дана група населення не має можливості або бажання відвідувати такі заходи, що пов'язано з відсутністю умов вільного пересування по виставковим залам і майданчикам. При розробці плану розташування експонатів, як правило, не

враховуються відповідні вимоги та додаткові заходи, щодо зручного і належного пересування даної категорії населення. (мал. 1.)

На законодавчому рівні в Україні особи з обмеженими можливостями мають рівні права з усіма громадянами. Але, на жаль, тільки на папері. Те, що це не так, їм доводиться переконуватися кожного разу, коли потрібно піднятися або спуститися в інвалідному візку з поверху на поверх, де немає відповідного ліфта або пандуса, потім потрапити без сторонньої допомоги в транспорт, справити природні потреби в громадському туалеті, непристосованому для людей з фізичними вадами. Навіть у столиці, не виконуються адаптовані під українське законодавство Державні будівельні норми [3], особливо в плані нормального доступу ММГН до об'єктів соціального, житлового та транспортного призначення. Яскраве тому підтвердження - європейського плану хмарочос, побудований в центрі Києва за останнім словом науки і техніки, де, для проведення Чемпіонату Європи з футболу 2012р., знаходиться штаб-квартира представництва УЄФА. Там немає нормального пандуса, по якому змогла би пересуватися людина на інвалідному візку, не передбачений для людей з фізичними вадами туалет і скрізь, як на зло, вузькі дверні пройоми. Серед усіх офіційних виставкових залів і майданчиків, тільки деякі можуть частково задовольнити потреби мало-мобільних верств населення.

Проблеми загального планувального забезпечення потреб найчисельнішої складової ММГН, а саме інвалідів досить досконально вивчені:

- в частинах малогабаритного житлового середовища - у працях Х.Ю. Камлера [5], І.О. Дончака, С.М. Лінди [2] та ін.;
- спеціальних типів житла для інвалідів - в роботах Б.Л. Кундишева [6], І.О.Данчака [1] і т.д.;
- земельного та міського благоустрою – в трудах В.О. Думанського, [4] В.В. Куцевича, О.Ф. Мутиліна, О.Р. Горбика, О.Е Твороновича [8].
- учбового процесу в інтегрованих групах з включенням студентів-інвалідів – в навчально-методичному посібнику П.М. Таланчука, К.О. Кольченко, Г.Ф. Нікуліної [7].

Проте, наукові розробки не присвячувалися темі створення комфортного середовища для усіх верств мало мобільних осіб, в крупних виставкових комплексах, з великими експозиційними площами, різноманітними видами обслуговування, масованим натовпом глядачів-відвідувачів та іншою специфікою – саме ця насущна проблема вивчається в даному дослідженні.

Формулювання мети статті (постановка завдання).

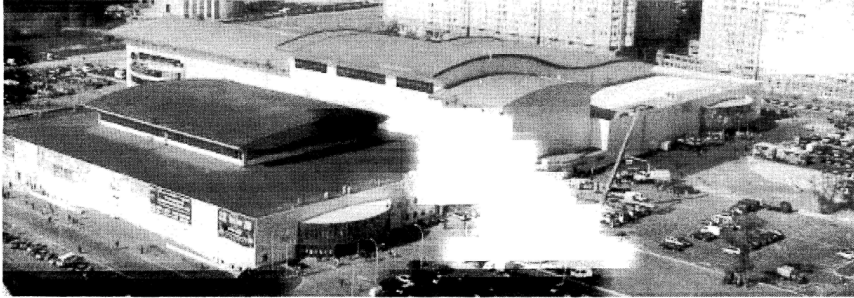
Праця має за мету, яка визначена у постановці наступного завдання: розглянути та провести порівняльний аналіз архітектурно-дизайнерських вирішень найбільших виставкових комплексів столиці України та їх інтер'єрів в частині забезпечення усіх груп ММГН комфортним сервісом, формування безбар'єрного доступу членів групи до експозицій з пропозицією провести проектні та будівельні роботи до початку фінальної частини континентального Чемпіонату Європи з футболу 2012р.

Виклад методики і результатів дослідження.

В нашому дослідженні застосований метод порівняльного аналізу архітектурно дизайнерських вирішень найкрупніших вище зазначених виставкових комплексів на предмет забезпечення безперешкодного доступу до експозицій та комфортного обслуговування ММГН.

Розглянемо, наприклад основні характеристики деяких існуючих в Києві Виставкових комплексів, представлених в періодичних офіційних виданнях та глобальній Інтернет мережі.

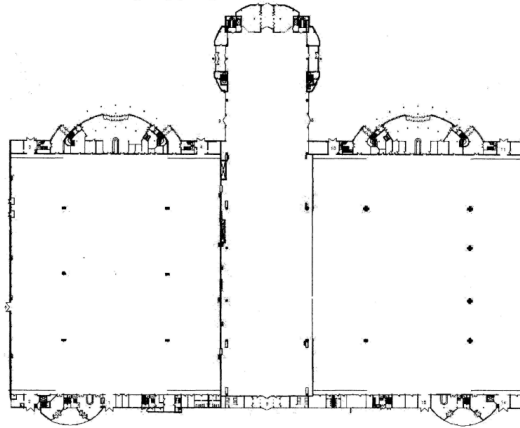
«Міжнародний виставковий центр» (МВЦ), м. Київ, пр. Броварський 15, є однією з найновіших, найбільших споруд України, що поєднує в єдиному архітектурному ансамблі три елітні павільйони загальною площею 58000 м², з яких 28018 м² - виставкові зали, технічні можливості котрих дозволяють реалізувати найсміливіші виставкові проекти та проводити заходи різного масштабу та рівнів складності, мал. 2 – 4.

Мал.2. Загальний вигляд комплексу МВЦ

Мал.3. Фото інтер'єру при проведенні виставкового заходу

Мал.4. Схеми генерального плану виставкового комплексу МВЦ

Ідея будівництва такого унікального комплексу, рівного якому немає в країні, й визнаного фахівцями одним з найкращих у Європі, належала Віктору Ткаченку. Для її втілення була заснована закрыта акціонерна компанія "Міжнародний виставковий центр", ініціатором створення якої виступив Київський Палац спорту. Автором ескізного проекту комплексу став відомий український архітектор Янош Віг, очолило проектні роботи АТ "Київпроект" (головний архітектор проекту - Едуард Сафронов), [9].

При проектуванні та будівництві комплексу, були враховані новітні світові вимоги:

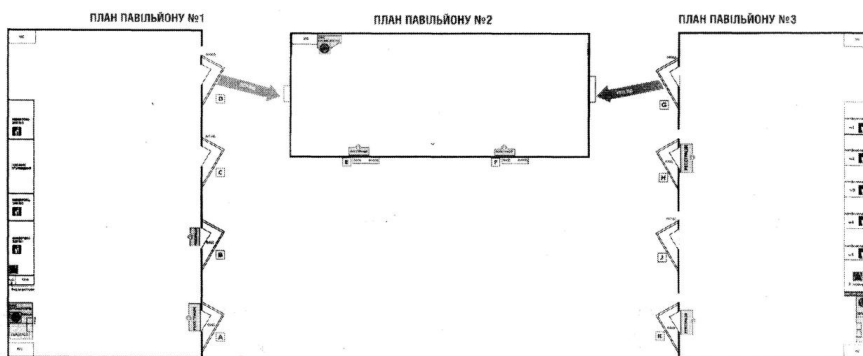
- три павільйони мають 15 в'їзних груп, що дозволяє доставляти великогабаритні вантажі безпосередньо у виставкові зали. У комплексі є конгрес-хол та чотирнадцять стаціонарних конференц-залів місткістю від 90 до 600 місць, кімнати для переговорів, приміщення для зберігання коштовних речей і зброї, кафе та ресторани швидкого харчування, гардероби і туалети, система кондиціонування повітря. Зручні під'їзні шляхи ведуть до власних паркувальних майданчиків на 2500 машин;
- технічне оснащення дозволяє задовольнити будь-які запити операторів виставок та організаторів різних заходів у дизайні, архітектурно-планувальних рішеннях і послугах. Зали можна легко поділити мобільними перегородками на ізольовані приміщення, щоб проводити декілька заходів одночасно;
- здатність підлог витримувати надвисокі навантаження та, практично, відсутність колон у залах при великій висоті від підлоги до ферм стелі (до 25 м) дозволяють розвантажувати потужними автокранами будь-які великогабаритні експонати безпосередньо у павільйонах, будувати ексклюзивні триповерхові виставкові стенди та інші найрізноманітніші конструкції;
- центр готовий надати експонентам та учасникам заходів підключення до водопостачання, каналізації, електромережі, вихід до Інтернету, окремий телефонний номер, бездротові системи зв'язку з синхронним перекладом на потрібну мову, офісні приміщення, послуги банку і багато іншого. Взагалі, для МВЦ немає неможливих послуг, якщо це не суперечить закону та техніці безпеки;
- комплекс вдало розташований за п'ять хвилин пішого ходу від станції метро "Лівобережна" на Броварському проспекті та всього за декілька зупинок (10 хвилин поїздки на метро) від центру столиці, а також має гарне сполучення з міжнародним аеропортом "Бориспіль" (27 км). Пряма лінія метро доправить експонентів, учасників заходів та гостей МВЦ від залізничного вокзалу. Поблизу знаходяться три-, чотири-зіркові готелі "Турист", "Адрія", "Славутич", "Братислава", в яких служба сервісу Міжнародного виставкового центру завжди забезпечить необхідну кількість місць. Щодо забезпечення

безбар'єрного доступу ММГН до експозицій МВЦ та організації обслуговування цих персон, то є потреба в корінній реконструкції майже усіх об'єктів та їх елементів за окремим дизайнерським проектом з реалізацією до початку ЕВРО-2012.

- Виставковий центр "Київ Експо Плаза" (КЕП) розміщується за адресою м. Київ вул. Салютна, 2-Б, є найбільшим і найсучаснішим виставковим центром України. Він втілює в собі 10-річний досвід украї́нського виставкового бізнесу у поєднанні з новітніми будівельними та інженерними технологіями (мал.5, 6).

Мал.5. Вид на павільйон КЕП.

Мал.6 Схема розташування павільйонів КЕП

«Київ Експо Плаза» - сучасний виставковий і конгрес-центр України. Тут щорічно проходить більше 120 національних і міжнародних виставок, а також понад 700 конференцій і корпоративних заходів. Щорічно у виставках беруть участь більше 10 000 компаній (у тому числі понад 2 000 іноземних) з 60 країн світу. Виставки відвідують більше 600 тисяч чоловік.

Загальна площа комплексу 81 400 кв. м. Кількість виставкових павільйонів – 3. Закрита виставкова експозиційна площа 28000 кв. м: павільйон 1 - 11000 кв.м; павільйон 2 - 6000 кв.м; павільйон 3 - 11000 кв.м. Відкрита виставкова експозиційна площа - 8650 кв.м. Загальний паркінг 1560 маш. місць: паркінг 1 (праворуч від в'їзду на територію виставкового центру) 450 маш. місць; паркінг 2 (10500 кв.м за виставковим павільйоном №3) 410 маш. місць; паркінг 3 (8650 кв.м між виставковими павільйонами №1, 3) 418 маш. місць; паркінг 4 (додатковий паркувальний майданчик за павільйоном №3) 300 маш. місць. Конференц-зали на 10 аудиторій, загальна місткість – 1000 осіб. Максимальна місткість однієї конференц-зали 550 осіб. Конференц-зали трансформуються за допомогою мобільної перегородки на невеликі аудиторії, що дозволяє одночасно проводити до восьми різних заходів, комфортно розміщуючи від 50 до 550 осіб. Кожна конференц-зала обладнана сучасними звукопідсилювальним обладнанням та кондиціонером. Великий конгрес може бути проведений у виставковому павільйоні.

Ресторан «Плаза» забезпечую: банкет у залі ресторану на 220 осіб, фуршет у залі ресторану на 400 осіб, банкет у виставковому павільйоні 3000 осіб, фуршет у виставковому павільйоні до 6000 осіб.

Павільйон №1, 3 мають експозиційну площу - 11000 кв.м, розмір виставкової зали 144 x 84 м, висота стелі - 8,66-11,28 м. Сітка колон 12 x 24 м. Кількість вантажних воріт 4. Розміри вантажних теплозберігаючих воріт 3,6 x 4,5 м. Вантажні ворота для сільгосптехніки - 5,8 x 4,5 м. Навантаження на підлогу - 5000 кг/кв. м. Наявні відділення банку та банкомати.

Павільйон №2 - виставкова експозиційна площа котрого - 6000 кв.м, розмір виставкової зали – 120 x 50 м, висота стелі 8,6-9,9 м, сітка колон 12 x 25 м. Вантажні теплозберігаючі ворота 4,9 x 4,8 м у кількості 2 штук. Навантаження на підлогу 5000 кг/кв.м.

У виставковому центрі «КиївЕкспоПлаза» створені всі належні умови для отримання цілого ряду комплексних послуг, необхідних для підготовки та проектування виставок як організаторам, так і кожному експоненту.

Незалежні входи в кожному виставковому павільйоні з власними вантажними воротами дозволяють проводити до восьми виставок одночасно або розподіляти тематично велику виставку на спеціалізовані експозиції з власними входами; вантажні теплозахисні ворота пропускають найпотужнішу

розвантажувальну техніку, підлога - створена за шведською технологією вакуумування, здатна витримувати навантаження до 10000 кг/кв.м.

Розгалужена мережа підведення електроенергії, води, каналізації, телефонного зв'язку та Інтернет забезпечує їх підключення у будь-якій точці виставкової зали; сучасне кліматичне обладнання поєднує в собі системи обігріву, вентиляції та кондиціонування повітря; зручні під'їзні шляхи для паркування автотранспорту; звук із мінімальною реверберацією; сучасна система пожежегасіння.

Виставковий центр має різні спеціальні служби: цілодобова охорона, складські приміщення, сховище банківського типу, різноманітні сервісні служби. Дозволяється розміщення реклами на території виставкового центру і т.д. [10].

Відзначимо, що існуючі умови для відвідання людей з фізичними вадами не повністю відповідають європейському сучасному стандарту. Можна рекомендувати термінове переобладнання та перепланування комплексу за спеціальним дизайнерським проектуванням до старту футбольного чемпіонату Євро-2012.

Багатоярусний простір «Українського Дому» (м. Київ, вул. Хрещатик, 2), авторами-архітекторами якого являються архітектори: В. Гопкало, В. Коломієць, Л. Філенко та інші, поєднує незалежні приміщення, завдяки просторовій відокремленості яких одночасно, не заважаючи один одному, можуть проводитися декілька абсолютно різних заходів, (мал. 7 - 9).

До послуг учасників і гостей:

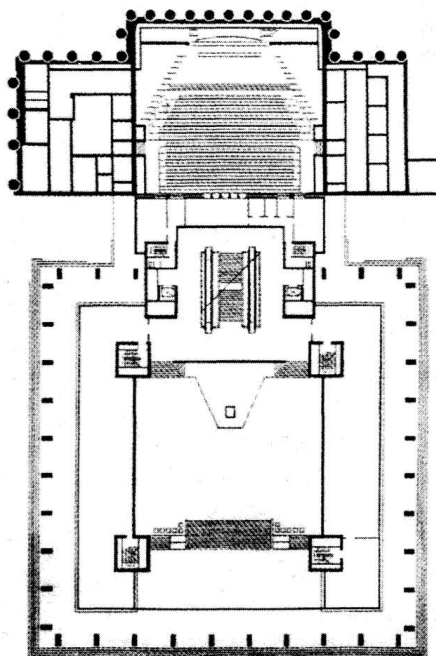
- концертний зал (782 м²);
- фойє концертного залу (180 м²);
- медіа-центр (80 м²);
- прес-центр “Український час” (120 м²);
- центральний зал (650 м²);
- великий виставковий зал (300 м²);
- малий виставковий зал (150 м²);
- третій виставковий зал (1100 м²);
- кобзарська світлиця (180 м²);
- арт-галерея (116,6 м²);
- зал презентацій (265 м²);

Мал.7. загальний вигляд Українського Дому з Європейського майдану

Мал. 8. Вид центрального вестибюлю в середині Українського Дому

Мал. 9. План 1-го поверху Українського Дому

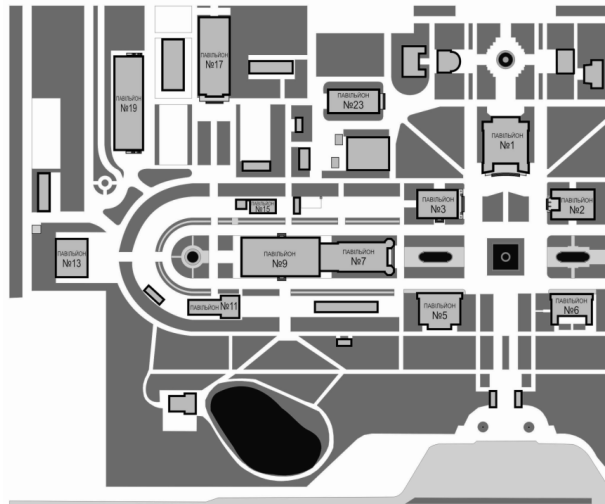
Усі приміщення Українського Дому оснащені комунікаційними мережами, що дозволяють підключати телефонні лінії, Інтернет, озвучувати будь-які заходи. Електромережа будинку забезпечує під'єднання устаткування потужністю до 50 квт у будь-якій точці приміщення. Завдяки відлагодженому зв'язку з телецентром, існує можливість прямої трансляції в ефір. Будь-яке оголошення може передаватися внутрішнім радіоканалом Палацу [12].

Пересічній мало-мобільній персоні ні потрапити ні пересуватися в середині Українського Дому не можливо. Будучи побудованим в Радянські часи, коли вважалось, що ММГН мають сидіти вдома, а інвалідів зовсім немає, в цій прекрасній споруді абсолютно відсутні будь які пристосування безбар'єрності для ММГН. На цей час об'явлений конкурс на благоустрій прилеглої території до виставкового центру до ЄВРО-2012. Вважаємо за необхідне виконати проектування палацу для ММГН по спеціальному дизайнерському проекту, можливо в складі конкурсу.

І нарешті - Національний комплекс «Експоцентр України» (у минулому ВДНГ) [11], який знаходиться за адресою – м. Київ, пр. Академіка Глушкова 1.

У 1949 році було підписано Постанову Ради Міністрів СРСР про будівництво в Києві Республіканської сільськогосподарської виставки. Будувалась вона на місці невеличкого приміського хутірця Червоний трактир. Будівництво розпочалося в 1952 році і тривало 6 років. Офіційне відкриття виставки відбулося 6 липня 1958 року. Проектування виставки здійснювалося силами інституту «Діпромисто». До оформлення павільйонів було залучено кращих художників і оформлювачів республіки.

«Експоцентр України» – єдина державна виставкова установа України, організатор міжнародних та національних виставок і ярмарків, потужний демонстраційний центр досягнень

Мал.11. Генеральний план розташування павільйонів Експоцентру

Мал. 10. Вид головного павільйону «Експоцентру України»

України в економічній, науковій, виробничій, гуманітарній та інших галузях, організатор найпрестижніших заходів загальнодержавного рівня, що підтримуються Урядом України, галузевими міністерствами і асоціаціями, має унікальні можливості виставкового центру та багаторічний досвід організації виставок міжнародного рівня як в Україні, так і за кордоном.

Щорічно виставкові заходи Експоцентру відвідують близько 1 мільйона чоловік.

Закрита виставкова експозиційна площа – 18 тис. кв.м., експозиційна відкрита площа – 21 тис. кв.м., площа демонстраційних майданчиків, конкурних полів – 30 тис. кв.м.

Загальна площа території Національного комплексу “Експоцентру України” становить 286,3 га, з них:

- понад 48 Га – забудовані землі
- 171 га – садово- та лісопаркова зони
- 3,5 га – ставки і озера.

Великий виставковий центр займає значне будівне положення у ген плані міста Києва. Споруди відносяться до визначних пам’яток архітектури післявоєнних 50-х років, мал. 10 - 11. Вважаємо, що комплекс потребує сучасної реконструкції, у тому числі із забезпеченням безбар’єрного доступу ММГН, які тут абсолютно відсутні з часів будівництва.

Висновки з дослідження, перспективи подальших розвідок.

Провівши аналіз та вивчивши характеристики основних виставкових комплексів та центрів м. Києва, можна зробити висновок, що інформація про відвідування їх мало-мобільними верствами населення взагалі відсутня. Але очними спостереженнями на даних об’єктах встановлено, що керівники цих підприємств зробили певні висновки та почали впровадження пристроїв та механізмів для полегшення пересування мало-мобільних верств населення. Нажаль встановлені улаштування занедбані та практично недієздатні. Виключенням в даному випадку, в певному сенсі, становить «КиївЕкспоПлаза» де максимально та реально підійшли до проблеми. На його території наявні спеціальні знаки та вказівники про пересування мало-мобільних категорій населення. Проте, туалети та підйоми не достатньо оснащені спеціальними пристроями, які постійно працюють.

Дуже важливо, що пристосування виставкових об’єктів для потреб ММГН, окрім незначних разових затрат, принесе під час експлуатації певний прибуток за рахунок збільшення кількості відвідувачів на 10-20 %, а слідом за цим і числа покупців товарів, що експонуються на виставках виробниками та посередниками.

Потрібні певні зусилля та матеріальні кошти для виправлення цього прикрого становища, тобто проведення реконструкції та вдосконалення наявних об’єктів виставкових центрів з метою забезпечення ММГН безперешкодним доступом до їхніх багатих експозицій, що особливо актуально виконати до початку ЕВРО-2012. У разі дизайнерського проектування нових об’єктів до проектно-кошторисної документації також треба закладати прогресивні елементи обладнання інтер’єрів, які б надавали можливість

відвідувати їх ММГН і відповідали б вимогам міжнародних нормативів в цій галузі.

Недостатнє вивчення проблем забезпечення ММГН доступністю до виставкових заходів, відсутністю розробок і рекомендацій з цих питань не дозволяють архітекторам і дизайнерам грамотно, на сучасному європейському рівні, проектувати нові та реконструювати існуючі будинки та споруди експозиційного призначення.

В подальшому планується участь кафедри дизайну у формулюванні науково-обґрунтованих нормативів з проектування виставкових об'єктів, де б враховувались потреби ММГН, (під орудою ПАТ «Київ ЗНДІЄП», а також експериментальне впровадження у реальні проекти реконструкції на базі проектно-дизайнерського кооперативу «ВІСТОН», з яким кафедра має співробітництво. Передбачається публікація по темі дослідження серії статей, виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, виконання магістерських та дисертаційних робіт.

Сподіваємося, що наша наукова розробка сприятиме, створенню прогресу у безперешкодному пересуванні людей з обмеженими можливостями, що насамперед дасть змогу уникнути дискримінації та надасть можливість відвідувати виставкові зали і майданчики цій обздоленій категорії людей.

Список використаної літератури:

1. Данчак І.О. Основні принципи об'ємно-планувальних вирішень спеціальних типів житла для людей з обмеженою рухомою активністю. // Вісн. НУ «Львівська політехніка», 2001. №429 С. 68-73.
2. Данчак І.О. Пристосування житлового середовища для потреб людей з обмеженими фізичними можливостями. Навчальний посібник. Данчак І.О., Лінда С.М. // Львівська політехніка, 2001. – С.126.
3. ДБН В.2.2 – 17:2006 Доступність будинків і споруд для ММГН. Мінрегіонбуд України, 2007 – С. 21.
4. Думанський В.О. Аналіз практики реконструкції вуличного благоустрою для створення безбар'єрного простору для інвалідів. // Вісн. НУ «Львівська політехніка», 2001, №429. – С. 177-183.
5. Калмет Х.Ю. Жилая среди инвалидов. – Москва, Стройиздат, 1990.
6. Кудишев Б.Л. Формирование жилой структуры домов и интерьеров для престарелых. // Автореферат дис. канд. арх. Москва, 1982. – с.25.
7. Таланчук П.М., Кальченко К.О., Нікуліна Г.Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі: Навч. метод. посібник. – К.: Соцінформ, 2004. – С.128.

8. Proposal to introduce Pythagoras Software in to Municipal Planning to adapt Environment for Disable People // Kutcevich V., Mutylin A., Gorbik A., Tvoronovich A. - Зб. тез доп. 10 міжнар. наук. практ. конф. «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі», ч.2. – К.: Університет Україна, 2010. –379-380 с.

9. http://www.expocenter.com.ua/ua/about_expocenter/expocenter_today/

10. <http://expoplaza.kiev.ua/index.php?mp=68&lan=2&fo=0>

11. <http://www.mvc-expo.com.ua/ru/about/abouts/>

12. <http://www.ukrdim.org.ua/about/premises/>

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы, связанные с организацией посещения и передвижения мало-мобильных групп населения (ММГН) по выставочным залам и комплексам. Применен метод сравнительного анализа архитектурно-дизайнер-ских решений основных выставочных комплексов г. Киева на предмет беспрепятственной доступности экспозиций и комфортного обслуживания мало-мобильных слоёв населения. Предлагается, на основании детального изучения этого вопроса, ускоренно разработать проекты и выполнить строительные работы современного европейского уровня с целью реконструкции существующих зданий и сооружений экспозиционного назначения для обеспечения свободной их доступности ММГН до начала финальной стадии ЕВРО – 2012.

Ключевые слова: архитектура, дизайн, планировка, выставки, комплексы, центры, элементы благоустройства, мало-мобильные группы населения.

Summary

The article discusses issues related to attendance problems of the movements of the disable and im mobile persons in to the exhibition complexes. The method of the comparative analysis of the architectural-designing projects of the main exhibition complexes in the terms of the providing unimpeded access to the exhibits and comfortable servicing disable im mobile groups. The detaileding study is made of the problems in order to the more effectively using the special facilities, the building norms and rules to allow the architects and the designers to adapt the exhibitions for the disable people on contemporary European level, and to design new and to renovate existings expositions buildings and structures before EURO - 2012.

Keywords: Architecture, design, planning, exhibition, complex, centre, landscaping elements, systems, disable and immobile people (DP).

УДК 711.332.834

Н. О. Денисенко

*к.е.н., доцент каф. міського господарства КНУБА,
Київський національний університет будівництва та архітектури*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО ТА БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЇ

Анотація: розглянуто актуальні проблеми функціонування міського господарства. На основі узагальнення теоретичного та практичного вітчизняного і зарубіжного досвіду запропоновано рекомендації щодо підвищення результативності управління фінансовими потоками території.

Для гармонійного розвитку територій необхідні зміна суспільних уявлень про інструменти та засоби управління, а також використання кращих світових практик реформування.

Вивчення літературних джерел з даної проблематики показало, що суттєві пропозиції теоретико-методологічного, методичного та практичного характеру з проблем розвитку міського господарства в умовах нестабільного ринкового середовища внесли Бабаєв В. Н., Вавричук О. С., Геєць В. М., Джабраїлов Р. А., Запатріна І. А., Лукьянченко О. О., Чаргазія Т.З. та ін. Проте, досвід фінансового забезпечення розвитку міського господарства в умовах нестабільного ринкового середовища в кризовий та посткризовий період ще мало досліджений і потребує систематизації та рекомендацій щодо практичного застосування.

Важливу роль у реалізації концепції гармонійного розвитку території відіграє фінансова політика. В процесі її втілення у життя забезпечуються умови виконання завдань, які стоять перед державою, суспільством, суб'єктами господарювання, а саме – повна мобілізація фінансових ресурсів, необхідних для задоволення потреб території.

Фінансова політика повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для активізації підприємницької діяльності. Значна увага в процесі її реалізації приділяється визначенню раціональних форм утримання частки прибутку суб'єктів господарювання на користь території, а також участі населення у формуванні фінансових ресурсів.

Важливим джерелом фінансування розвитку міського господарства є кошти державного та місцевих бюджетів та позабюджетних фондів. Держава перекладає на себе велику частину фінансування інвестиційних проектів розвитку виробничої і соціальної інфраструктури. В сучасних умовах держава

направляє до 80 відсотків фінансових ресурсів, централізованих у державному бюджеті, на задоволення невідкладних проблем соціальної сфери: житлове і муніципальне будівництво, охорону здоров'я, культуру, науку; 20 відсотків фінансових ресурсів використовується на стимулювання приватних вітчизняних і іноземних інвестицій у виробничій сфері.

Важливе значення набуває збільшення ефективності використання фінансових ресурсів шляхом їх розподілу між сферами суспільного виробництва, а також їх концентрації на головних напрямках економічного та соціального розвитку. Вище перераховані завдання більш успішно дозволяє виконувати фінансовий механізм, принципи побудови якого визначаються в процесі реалізації фінансової політики.

Фінансовий механізм – це складова господарського механізму. Фінансовий механізм являє собою сукупність способів організації фінансових відносин, які використовуються суспільством для створення сприятливих умов економічного і соціального розвитку. На структуру фінансового механізму суттєвим чином впливають діючі у суспільстві економічні закони. У суспільстві існує велика безліч фінансових відносин, кожній з яких відповідає сукупність різних елементів. Елементи фінансового механізму – це види, форми та методи організації фінансових відносин. Велика кількість елементів фінансового механізму пов'язана зі значною кількістю різновидів фінансових відносин. Сукупність елементів фінансового механізму та їх взаємодія утворюють модель фінансового механізму.

Модель фінансового механізму реалізується за допомогою кількісних параметрів кожного його елементу, які є найбільш мобільною частиною фінансового механізму. Різноманітні способи побудови кількісних параметрів фінансового механізму чутливо реагують на зміни умов виробництва та задач, які стоять перед суспільством і суб'єктами господарювання та найчастіше підлягають корегуванню. Держава, формуючі фінансовий механізм, прагне забезпечити його відповідальність вимогам сучасної фінансової політики.

Місцеві фінанси з точки зору території – це сукупність грошових коштів, що є в розпорядженні органу місцевого самоврядування для рішення територіальних завдань. Джерелами місцевих фінансів є державні кошти, власні кошти та позикові кошти. Структура місцевих фінансів визначає самостійність даного територіального утворення. Якщо перше чи третє джерело займають значну частку в сукупних ресурсах, це означає певну залежність від держави або кредитних установ.

Місцеві бюджети виступають важливим інструментом територіального розвитку. Місцевий бюджет – це план фінансової діяльності органів місцевого самоврядування, баланс доходів та витрат.

Місцеві бюджети поділяються на поточний бюджет та бюджет розвитку. До поточного бюджету зараховуються кошти першочергового значення для підтримки функціонування міського господарства. До бюджету розвитку включають доходи та витрати, спрямовані на удосконалення та розвиток міського господарства.

Складання бюджету будь-якого рівня починається з планування витрат. Бюджетні класифікації зарубіжних країн виділяють дві основні групи витрат: обов'язкові (фінансування галузей міського господарства, що пов'язані з підтримкою відповідного рівня розвитку території) та необов'язкові (витрати на заходи короткострокового характеру). Також всі витрати поділяються на поточні та витрати розвитку.

Основні джерела доходів території – це податки, неподаткові надходження, доходи від власності та місцевий кредит.

Вивчаючи зарубіжний досвід, можна зробити висновок, що для більшості країн податки є основним джерелом доходів. Як стимулюючий інструмент податки допомагають систематизувати та регламентувати відповідні види діяльності. Тому важливо не тільки те, які обсяги доходів забезпечують податкові надходження, а й здатність території впливати на формування податкової бази. Позитивний вплив на розвиток території має віднесення земельного податку до доходних джерел території. За територією також повинні закріплюватися податки, що пов'язані з регулюванням суспільно значущої діяльності для населення території. Як приклад, податок з власників транспортних засобів. В більшості країн прибутковий податок з громадян є регульованим.

До неподаткових надходжень території відносять земельну ренту, доходи від тарифних платежів за послуги, що надають органи місцевого самоврядування та комунальні підприємства, штрафи та різні види зборів.

В Україні місцеві органи не мають право самостійно вводити податки, хоча в багатьох країнах міська та земельна рента використовуються як основне джерело доходної спроможності місцевих бюджетів саме завдяки певній самостійності в цьому питанні.

Що стосується місцевого кредиту, кредитні ресурси завжди носять поворотний характер, тому повинні використовуватися лише на розвиток території. Цікавим є досвід зарубіжних країн щодо кредитної кооперації, де інколи формують фінансово-промислові групи для взаємного кредитування. Для невеликих чи депресивних територіальних утворень взаємне кредитування виступає як форма об'єднання гарантій для отримання більш дешевої та більшої за обсягом позики. Суб'єктами кредитної кооперації можуть виступати як комунальні підприємства, так і самі органи місцевого самоврядування.

Світовий досвід свідчить, що в практиці місцевого самоуправління використовують дві основні моделі управління. Англосаксонська модель розповсюджена у Великобританії, США, Канаді, Індії, Австралії, Нової Зеландії та ін.. Її основні характеристики – високий ступінь автономії місцевого самоуправління, відсутність на місцях спеціальних державних уповноважених та місцевих адміністрацій. Вибірні органи місцевого самоуправління самостійно та під свою відповідальність вирішують проблемні питання. Державне регулювання здійснюється в непрямій формі, наприклад, у вигляді прийняття модельних законів, які органи місцевого самоуправління адаптують та вводять на своїй території. Державний контроль здійснюється у формі бюджетного контролю та регулювання обсягів дотацій.

Континентальна модель розповсюджена у Франції, Італії, Іспанії, Бельгії та в більшості країн Латинської Америки. Основними її характеристиками є одночасне існування місцевого самоуправління та місцевих адміністрацій. Тут місцеве самоуправління є підпорядкованою ланкою. Наприклад, у Франції основною ланкою місцевого самоуправління є комуни, кожна комуна має свій представницький орган – раду та мера. Мер та депутати ради утворюють муніципалітет. Одночасно мер – держслужбовець, його діяльність відбувається під контролем ради та адміністративним контролем комісара республіки.

В деяких країнах використовують у практиці місцевого самоврядування змішані моделі (наприклад, в Німеччині, Австрії, Японії). В Німеччині діє чотири моделі: «сильний мер» (одночасне виконання державних повноважень та розв'язання місцевих питань), «сильний магістрат» (колегіально здійснює виконавчу владу), «сильний директор» (бургомістр несе переважно представницькі функції), «сильна рада» (вищий орган влади, бургомістр є головою ради та одночасно головою виконавчої влади).

В демократичних країнах різниця між двома основними моделями місцевого самоуправління незначна.

У Фінляндії сфера діяльності муніципалітету визначена у загальному вигляді: освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, технічна інфраструктура, охорона навколишнього середовища.

У Франції органи місцевого самоуправління несуть відповідальність (в тому числі фінансову) за проведення соціальних чи економічних необґрунтованих заходів.

В країнах, де пріоритет належить фіскальній автономії, в доходах місцевих бюджетів значну частку становлять місцеві податки. В 2009 році в Канаді доходи від власних джерел (податки на нерухомість, плата за надання послуг та ін..) в муніципальних бюджетах складала до 71%, в США – 67%.

Висока частка державних дотацій в доходах місцевих бюджетів деяких країн обмежує ефективність місцевого самоуправління. Як правило, дотації носять цільовий характер та найчастіше стимулюють органи місцевого самоуправління виділяти кошти на об'єкти, що в подальшому стають нерентабельними та неефективними.

Прийнято вважати, що фіскальна автономія більш сприятлива для економічного розвитку територій. Тому останнім часом витратні повноваження та доходні джерела в країнах Західної Європи перерозподілялися на користь місцевих органів влади. Частка субсидій скорочується, а власні доходні джерела збільшуються.

В практиці місцевого самоуправління в зарубіжних країнах існує цікавий досвід міжмуніципальної кооперації. Наприклад, купівля послуг крупного територіального муніципалітету кількома невеличкими (типові такі послуги – кризові центри); створення організацій, до складу яких входять представники декількох муніципалітетів (як приклад – забезпечення транспортними послугами); партнерські взаємовідносини муніципалітетів щодо реалізації великих проєктів та ін.

Як свідчить досвід проведення реформ місцевого самоуправління в колишніх соціалістичних країнах, реформування не повинно бути різким та кардинальним, оскільки торкається широких верств населення. Більше уваги слід приділяти існуючому позитивному досвіду та організаційним аспектам. Відсутність спеціалістів в галузі комунального права, управління та фінансів поруч з невідпрацьованим механізмом комунального управління не компенсується навіть значним фінансуванням.

Деякі моделі управління, що використовують у зарубіжних країнах, з нашої точки зору, необхідно впроваджувати в практику муніципалітетів. Наприклад, з метою комплексної вартісної оцінки та прогнозування розвитку міської економіки доречно використовувати модель міського бюджету, де відображаються основні фінансові потоки приватнопідприємницького та суспільного секторів, а також фінансова політика території.

Для визначення напрямків раціонального використання територіальних фінансів доречно використовувати метод «витрати-результати». Цей метод є класичним у приватнопідприємницькому секторі та має особливості в суспільному секторі. Основна проблема – це визначення тих компонентів витрат та результатів, що не мають ринкових цін. Витрати та ефект повинні оцінюватись з точки зору всієї території та усіх суб'єктів.

В практиці місцевого самоуправління при визначенні вартості бюджетних послуг, як правило, враховують лише прями витрати, пов'язані з наданням

послуги. Необхідно враховувати також адміністративні витрати, які поділяються на прямі та непрямі.

Прямі адміністративні витрати – це заробітна плата спеціалістів, що надають послугу (наприклад, психологічна підтримка) та витрати: що можна віднести на конкретну послугу (наприклад, «гаряча лінія»).

Непрямі адміністративні витрати пов'язані з роботою підрозділів та посадових осіб міських адміністрацій, що виконують функцію управління або контролю. Це заробітна плата управлінського персоналу (основного та, наприклад, робітників бухгалтерії, відділу кадрів), витрати на утримання приміщень та обладнання (орендна плата, комунальні платежі).

Методи розподілу непрямих витрат:

- 1) пропорційно витратам робочого часу на основі графіків роботи;
- 2) у відповідності до частки фонду заробітної плати установи в загальному обсязі фонду заробітної плати усіх комунальних підприємств;
- 3) у відповідності до частки прямих витрат установи в загальному обсязі усіх прямих витрат комунальних підприємств;
- 4) у відповідності до частки персоналу робітників.

При визначенні повної вартості послуги необхідно врахувати витрати минулих та майбутніх періодів, тому що не всі витрати можливо відобразити, використовуючи касовий метод обліку. До витрат майбутніх періодів, наприклад, відносять витрати на ліквідацію відходів поточного періоду та оплату послуг підрядників, що виставляють рахунок за виконані роботи в наступному періоді.

Діюча практика оподаткування (при інших рівних умовах) створює умови для відсутності добросовісної конкуренції між постачальниками послуг при проведенні конкурсу на розміщення муніципального замовлення, оскільки вартість послуг недержавних організацій буде вищою. Але в той самий час існують фактори та умови, що навпаки підвищують вартість послуг комунальних підприємств.

Повна інформація про вартість послуги цікава для потенційних інвесторів та для громадян (при обґрунтуванні вартості та коригування тарифу). Якщо зростання витрат було пов'язане з впливом зовнішніх факторів (наприклад, зміна цін на матеріали), то необхідно зробити коригування тарифу. Якщо ж на вартість вплинули внутрішні фактори (наприклад, зростання адміністративних витрат), то це свідчить скоріше про неефективний менеджмент на підприємстві.

Один зі способів підвищення ефективності витрат є укрупнення програм та залучення недержавних установ та підприємств для надання послуг.

Оцінка повної вартості послуги та етапів формування вартості може показати, які роботи та послуги можна виставити на конкурс, що дозволить зекономити бюджетні кошти та підвищити якість послуг.

З метою якісної оцінки вартості послуг доцільно всі витрати поділити на постійні та змінні. Постійні витрати не змінюються пропорційно обсягу виробництва (наприклад, орендна плата, амортизація). Змінні витрати пропорційні обсягу виробництва, це прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, транспортні витрати, виробниче енергоспоживання. Такий поділ витрат дозволяє визначити ступінь урегульованості витрат. Якщо мова йде про короткострокову перспективу, можна впливати на змінні витрати. Наприклад, якщо менеджмент міста планує зменшити витрати на асфальтування доріг, постійні витрати залишаться без змін, можливо буде регулювати лише змінні витрати. Тому чим більша частка змінних витрат, тим більша можливість у менеджменту міста для маніпулювання обсягами послуг.

З нашої точки зору, запропоновані інструменти та моделі фінансового і бюджетного менеджменту дозволять підвищити ефективність управління ресурсним потенціалом території.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку/ В.М. Геєць. – К.: НАН України. Ін-т економіки та прогнозу. НАН України, 2009. - 864 с.
2. Запатріна І.А. Бюджетна підтримка як елемент розвитку публічно – приватного партнерства в житлово – комунальній сфері / І.А. Запатріна // Фінанси України. – 2008. - № 4. – с. 3 – 10.
3. Лукьянченко А.А. Градообслуживающая коммунальная сфера: теория и практика обеспечения устойчивого развития: [монография] / А.А. Лукьянченко: НАН Украины, Институт экономико – правовых исследований. – Донецк: ООО «Юго - Восток», 2007. – 209 с.

Аннотация

В статье рассмотрены актуальные проблемы функционирования городского хозяйства. На основе обобщения теоретического и практического отечественного и зарубежного опыта предложены рекомендации по повышению результативности управления финансовыми потоками территории.

Annotation

The article deals with current problems of urban performance. On the basis of summarizing the theoretical and practical domestic and foreign experience offered recommendations for improving the effectiveness of cash flow management area.

УДК 711: 111.852

Г. О. Осиченко,*к. арх., доцент, Полтавський національний
технічний університет імені Ю. Кондратюка*

ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: у статті представлені сучасна наукова картина світу та методологічні основи сучасної науки, що визначають формування методологічного апарату дослідження естетичних якостей та естетичного сприйняття міського середовища.

Ключові слова: наукова картина світу, загальнонаукові методології, естетичні якості, міське середовище.

Постановка проблеми. Необхідність філософського обґрунтування дослідження естетичного сприйняття міського середовища визначається декількома факторами. По перше, естетична бідність вигляду міста пригнічує і духовно принижує людей, вона також як і небезпечне, нездорове середовище знижує енергію і творчу активність людини. В містобудуванні формування естетично виразного середовища завжди виступало завданням проектування, але динамічні механізми взаємодії людини і середовища не вивчалися повно на всіх рівнях і аспектах. По друге, естетичне сприйняття як предмет дослідження є складним, багаторівневим і багатоаспектним. Переважна кількість розглянутих автором досліджень з естетичного сприйняття і аналізу естетичних якостей об'єктів зосереджена була лише на одному або декількох аспектах естетичного сприйняття. По третє, містобудування не тільки виражає в матеріальній формі уявлення про Всесвіт, але й містобудівні норми формуються під впливом світоглядних філософських і наукових теорій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проведене дослідження є складовою частиною плану НДР кафедри ДАС і М ПолтНТУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Естетичне сприйняття виступає предметом дослідження широкого кола наукових дисциплін (філософія, психологія, нейроестетика, мистецтвознавство, культурологія, архітектура, естетика і т.д.), кожна з яких розглядає свій аспект проблеми, користуючись своєю системою понять, методів і підходів. Приступаючи до вивчення естетичного сприйняття міського середовища, необхідно виділити наявні вже ідеї, методології та методи вивчення даної проблеми. Вищевикладене і визначає актуальність зазначеної теми.

Мета статті - обґрунтування дослідження естетичного сприйняття міського середовища на філософському та загальнонаукових методологічних рівнях. В межах даної статті не розглядаються естетичні теорії.

Виклад основного матеріалу. Основу сучасної філософії визначають такі впливові філософські течії як позитивістська філософія, екзистенціалізм, неотомізм та ін., розвиваються також методологія науки, епістемологія. Сучасна наукова парадигма має назву постнекласичної, ядро її становлять постпозитивізм (К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд, М. Поллан, С. Тулмін), епістемологічний конструктивізм (Ж. Піаже, Х. фон Фьорстер, Г. Бейтсон, У. Найссер, П. Ватцлавік, Е. фон Глазерсфельд, У. Матурана, Ф. Варела), аксіологія (Мейнонг, Перрі, Дьюї, Льюїс, Дільтей, Вебер, Т. Парсонс), соціологія науки (В. Келле, Р. Мертон) та ін. Постнекласична наука відрізняється від класичної наступними положеннями [1,2,3,4]:

I. У класичній науці знання є прямим узагальненням досвіду. Постнекласична наука відрізняється побудовою безвідносно до досвіду концептуальних схем, які організовують і направляють розуміння емпіричних даних.

II. У класичній науці головними об'єктами вивчення є системи, у некласичній науці - складні саморегульовані системи і у постнекласичній науці – складні системи, що саморозвиваються.

III. У класичній науці спостережуваний об'єкт виділяється безвідносно до умов його вивчення і до спостерігача. У постнекласичній науці без суб'єкта, що пізнає, немає і об'єкта вивчення. Людина виступає як система, що спостерігає, а об'єкт - це спостережувана система. Е. Морен пише: «Спостереження і вивчення системи пов'язують один з одним в системних рамках фізичну організацію та організацію ідей» (4, с.178). «Але спостерігач також є частиною певної системи, а система, що спостережується, є також частиною інтелекту і культури систем спостерігача. У ході і за допомогою такого взаємозв'язку створюється нова системна цілісність, яка охоплює як те, так і інше» (4, с.178). Таким чином визнається, що наукове знання містить культурно-історичний аспект, психологічні і соціальні установки суб'єкта, які наука не розглядала раніше, як несумісні з критеріями науковості та об'єктивності.

IV. Постнекласика стає більш гуманітарною наукою, що має справу з внутрішнім світом людини, культурою, історією, суспільством. Предметом освоєння наук виступають людиновимірні системи, що включають людину в якості свого особливого компонента (1-3).

Сучасну наукову картину світу, ще називають еволюційною картиною світу. Серед історичних філософських і наукових теорій, що визначають основні положення сучасної наукової картини світу, слід назвати діалектику

Гегеля, вчення герметизму (Кібаліон), тектологію О. Богданова, теорію систем, холізм, тоталлогію та ін. [3-7]. Сутністю сучасної наукової картини світу є визнання таких загальних закономірностей розвитку світу [2]:

А). *Системність світу*: Всесвіт - глобальна макросистема, що складається з величезної безлічі елементів (підсистем) різного рівня складності та впорядкованості.

Б). *Глобальний еволюціонізм*: визнання неможливості існування Всесвіту і всіх породжуваних ним менш масштабних систем поза розвитку, еволюції.

В). *Самоорганізація*: спостережувана здатність матерії до самоускладнення та створення все більш упорядкованих структур в ході еволюції. Механізм переходу систем в більш складний і впорядкований стан, очевидно, подібний для систем всіх рівнів.

Г). *Системність зв'язку* неживої природи і людини.

Д). *Іманентність природних систем просторові і часу*.

Каркас сучасної наукової картини світу становлять міждисциплінарні та загальнонаукові методологічні концепції досліджень: загальна теорія систем, концепція глобального еволюціонізму, синергетика, тілесний підхід та ін.

Загальна теорія систем ЗТС - наукова і методологічна концепція дослідження об'єктів, що представляють собою системи. Перший варіант загальної теорії систем був висунутий Людвігом фон Берталанфі (1930-ті рр.). Його основна ідея полягає у визнанні ізоморфізму законів, які керують функціонуванням системних об'єктів. Предметом досліджень в рамках цієї теорії є вивчення: а) різних класів, видів і типів систем; б) основних принципів і закономірностей поведінки систем (наприклад, принцип вузького місця); в) процесів функціонування та розвитку систем (наприклад, рівновага, еволюція, адаптація). ЗТС тісно пов'язана з системним підходом і є конкретизацією його принципів і методів.

Системний підхід напрям методології дослідження, в основі якого лежить розгляд об'єкта як цілісної множини елементів у сукупності відносин і зв'язків між ними, тобто розгляд об'єкта як системи.

Основні принципи системного підходу:

- Цілісність, що дозволяє розглядати одночасно систему як єдине ціле і в той же час як підсистему для вищих рівнів.
- Ієрархічність побудови: наявність множини (принаймні, двох) елементів, розташованих на основі підпорядкування елементів нижчого рівня елементам вищого рівня.
- Структуризація, що дозволяє аналізувати елементи системи та їх взаємозв'язки у рамках конкретної організаційної структури. Як правило,

процес функціонування системи обумовлений не стільки властивостями її окремих елементів, скільки властивостями самої структури.

- Множинність, що дозволяє використовувати безліч кібернетичних, економічних та математичних моделей для опису окремих елементів і системи в цілому.
- Системність, властивість об'єкта володіти всіма ознаками системи.

Системний підхід при дослідженні архітектурних об'єктів був вперше використаний Г.І. Лавриком, який започаткував новий напрям архітектурної теорії - *демоекологію* (вивчення систем взаємодії населення і середовища його життєдіяльності). Базуючись на експериментальних дослідженнях, Г.І. Лаврик і М.М. Дьомін сформулювали основні принципи системного підходу в архітектурі: принцип компактності, принцип визначальних ознак, принцип інваріантності структури [8]. Принцип компактності визначає, що "просторова форма об'єкта, яка найбільш повно відповідає функції цього об'єкта, має найбільшу компактність"[8]. Принцип визначальних ознак як методологічний принцип дослідження обумовлює можливість врахування в дослідженні не всіх без винятку, а лише основних, визначальних факторів функціонування і розвитку системних архітектурних об'єктів. Принцип інваріантності визначає незмінність функціональної структури архітектурних систем при кількісних і якісних перетвореннях компонентів цих систем. Уточнюючи цей принцип для регіональних містобудівних систем і підкреслюючи його методологічну перспективність, М.М. Дьомін пише: «..відношення між видами діяльності цілісних містобудівних об'єктів інваріантні, як би вони не розрізнялися якісною і кількісною визначеністю своїх елементів і зв'язків. Ця закономірність дозволяє прийти до важливого методологічного принципу: всі без винятку типи об'єктів регіональних містобудівних систем можуть бути описані однією математичною моделлю з точністю до ізоморфізму» [9, с. 83].

І на сьогодні розвиток досліджень і концепцій у теорії містобудування відбувається паралельно з розвитком основних положень ЗТС, яка виступає ключовим інструментом пізнання, дослідження, формування містобудівного середовища та управління його розвитком.

Синергетика - теорія самоорганізації (Г. Хакен, І. Пригожин, В. Лефевр, О. Князева, С. Курдюмов, Г. Малінецький, Є.Юдін та ін.). Синергетика ставить перед собою завдання виявлення універсального механізму, за допомогою якого здійснюється самоорганізація як в живій, так і в неживій природі. Під самоорганізацією в даному випадку розуміється спонтанний перехід відкритої нерівноважної системи від менш складної до більш складних і впорядкованих форм організації. В даний час для містобудування на перший план виступає не тільки вивчення самоорганізації міських процесів, але й дослідження

можливостей управління самоорганізацією, співіснування самоорганізації та організації, з'ясування ролі в цих процесах людського фактора, його можливостей протистояти хаосу, біфуркації шляхом належного вибору [2, 3, 7].

Основна ідея концепції глобального еволюціонізму полягає в тому, що закони еволюції єдині для будь-якої форми руху матерії. Глобальний еволюціонізм набуває в сучасній науці світоглядний методологічний статус і використовується в якості методології дослідження наукових проблем. Як методологія він використовується в біології, еволюційній естетиці, когнітивних науках, в містобудуванні, екології та ін. Так, основи *міської синергетики (урбосинергетики)* розроблені В. Тімохіним [12]. Урбосинергетика описує разом самоорганізацію містобудівних форм (об'єкт) і містобудівної діяльності (суб'єкт) в еволюційних процесах. Цілісний методологічний підхід до вивчення еволюції містобудівних систем дав змогу автору, в тому числі, визначити основні закономірності формування наукової динамічної естетичної системи міського розвитку, яка «...зможе і повинна синтезувати в собі міцність містобудівних форм і етичність корисної містобудівної діяльності, досконалість містобудівних стилів і виникнення нових ідеалів краси» [12, с.436]. Ієрархічний ряд такої естетичної системи визначається автором у вигляді співвідношень наукової і мистецької складової, а на відповідних ієрархічних рівнях узгоджуються між собою пластика/орнаментика (міцність) містобудівних форм, прагматика/етика (корисність) містобудівної діяльності, тектоніка/стилістика (досконалість) містобудівної еволюції, систематика / урбаніка (краса) містобудівного мистецтва і творіння [12].

В свою чергу, еволюційна естетика спирається на те, що всі аспекти психіки, включаючи її вищі прояви (наприклад, мораль, естетика), мають матеріальну нейрофізичну основу та виникли внаслідок еволюції людини як біологічного виду (Д. Палмер, Л. Палмер, В. Ефроїмсон, Е.Діссаньяк, Г. Оріанс, С. Каплан, Р. Каплан, Дж. Апплетон та ін.). Еволюційно-психологічний підхід до естетики, дозволяє зрозуміти найглибші феномени людської поведінки, в тому числі співчуття, і потребу у творчій діяльності [10, 11].

Тілесний підхід – це міждисциплінарний підхід, що виник в когнітивних науках (філософія, антропологія, лінгвістика, психологія, нейрофізіологія, штучний інтелект)[13,14]. В межах підходу сприйняття, пізнання та буття людини розглядається як пізнавальний процес. Тілесний підхід сформувався в кінці 1980-х-початку 1990 рр. в США. Цей підхід ще називають *ендофізикою* - вивченням природного світу зсередини його самого. Термін ендоефізика вперше було вжито Д. Фінкельштейном, а засновником вважається О. Ресслер (1987р.), серед розробників та прихильників тілесного підходу - Р. Бір, Р. Брукс, Ж. Лакофф, Ф. Варела, М. Мерло-Понті, Е. Кларк, О. Алюшін, О. Князева та ін.

Тілесний підхід спирався на попередні досягнення, у тому числі: ідеї Р.І. Бошковича (1711-1787), ідеї А. Бергсона (1903, 1907рр.), концепцію життєвого світу (або Умвелта) Я. фон Іксюля (1909р, 1930-ті рр.), ідеї еволюційної епістемології К. Лоренца (1941 р.), феноменологію сприйняття М. Мерло-Понті (1945 р.). Підхід базується на концепції, що властивості внутрішнього світу живої істоти визначають, яким для нього постає зовнішній світ. Специфічні аспекти функціонування свідомості, її спонтанність і тілесна обумовленість, а також мезокосмічна природа людського тіла накладають обмеження на можливості сприйняття та розуміння світу. Пізнаючи світ, людина не може не домішувати до картини сприйняття або уявної картини реальності свою власну природу. Тілесний підхід - це вивчення природного світу зсередини його самого, виявлення присутності проявів і властивостей спостерігача в спостережуваному. Позиція внутрішнього спостерігача (когнітивного агента) накладає певні обмеження на процес спостереження: *а) необхідність моделювання не тільки світу, а й спостерігача; б) інтерфейс як проміжна зона між внутрішнім спостерігачем і самим світом стає єдиною реальністю, яку спостерігач може сприймати.*

Принципи тілесного підходу:

- Пізнання тілесно: те, що пізнається і як пізнається, залежить від будови тіла і його функціональних особливостей, особливостей сприйняття і руху.
- Пізнання ситуаційно: тіло, що пізнає занурене в більш широке зовнішнє, природне і соціокультурне оточення, що надає на нього свій вплив.
- Пізнання здійснюється в дії. Когнітивна активність в світі створює і саме навколишнє середовище по відношенню до «тіла», що пізнає світ, - в сенсі відбору, вирізання зі світу саме і тільки того, що відповідає тілесним потребам, когнітивним здібностям і установкам.
- Пізнавальні системи є динамічними та самоорганізуються [13,14].

Когнітивно- синергетична парадигма – міждисциплінарний підхід, що поєднує дослідження закономірностей придбання, перетворення, представлення (репрезентування), зберігання та відтворення інформації. Когнітивні науки широко використовують методологію синергетики, яка успішно описує процеси самоорганізації. З іншого боку, сама синергетика звертається до моделювання когнітивних систем як окремого індивіда, так і колективних когнітивних процесів, що дало підставу говорити про формування когнітивно-синергетичної наукової парадигми (О. Баксанський, О. Кучер, 2006р. [15]). Методологія досліджень поєднує системний підхід з урахуванням нелінійності і відкритості природних і соціальних систем, синергетику, еволюційний підхід і інформаційний підхід. Вивчається процес пізнання в сполученні законів біологічного і соціального розвитку, визнаючи пануючий вплив культурної

еволюції людини в сучасному світі в порівнянні з біологічною еволюцією. Основні принципи підходу:

- Репрезентація знань як центральне поняття (поведінка людини визначається системою суб'єктивних уявлень про реальність).
- Моделювання як пізнавальний механізм (в процесі життєдіяльності суб'єкт моделює суб'єктивно корисні моделі реальності, а не відображає повну інформацію про середовище).
- Використання метафор (метафора дозволяє в доступній формі передати суть об'єкта, що моделюється).
- Вивчення структури об'єкта і структур обробки інформації.
- Екологічна адекватність (поведінка людини розглядається не як правильна-неправильна, а як корисна або шкідлива з соціально-біологічної точки зору).
- Розуміння людини як пізнавальної відкритої системи, що активно адаптується до середовища [15].

Серед найбільш відомих теорій пізнання в рамках цього підходу слід перерахувати ті, що впливають на вивчення процесу сприйняття середовища: еволюційна теорія пізнання К. Лоренца, Д. Кембелла, Г. Фоллмера; концепція автопоезіса У. Матурани і Ф. Варели; конструктивний альтернативізм Дж. А. Келлі; концепція соціального конструювання реальності П. Бергера і Т. Лукмана, а також радикальний конструктивізм Е. фон Глазерсфельда, П. Ватцлавіка та ін. Враховуючи біосоціальну природу еволюції людини, в *еволюційній теорії пізнання* при дослідженні пізнавальних здібностей ставиться питання про їх становлення двоюким чином: в онтогенезі (індивідуальний розвиток) та в філогенезі (еволюція виду). *Концепція автопоезіса (самовідтворення)* базується на нерозривності збігу буття, активності людей і процесу пізнання. Головні постулати концепції: «всяка дія є пізнанням, всяке пізнання є дією»; «всяке міркування породжує світ» [13]. *Концепції П. Бергера і Т. Лукмана* ключовим фактором в формуванні пізнання індивіда визначають роль *соціальних реальностей*: існуючі соціальні інститути і ролі, системи обґрунтування існуючого світопорядку, процедури підтримання людей в межах загальноприйнятих моделей реальності. На противагу цьому в теорії Дж. А. Келлі на перший план виходить унікальність когнітивного характеру існування індивіда, а в теоріях *радикального конструктивізму* підкреслюється конструювання в свідомості індивіда власної реальності, яка може і не відповідати реальному світові [15].

Вже в рамках класичного природознавства поступово закріплювалася ідея принципової єдності всіх явищ природи, а отже і наукових дисциплін, що їх вивчають, тому почали виникати суміжні наукові дисципліни (нейроестетика,

психоаналітична естетика, психофізика зору тощо). Межі проведені між науковими дисциплінами стають все більш умовними, фундаментальні науки глибоко проникли одна в одну та в гуманітарні науки. В процесі інтеграції наукового знання актуальним постають питання розробки міждисциплінарних наукових методів і методологій, які можуть застосовуватися в різних науках. Серед останніх слід виділити інтегральний підхід.

Інтегральний підхід розробляється в рамках холістичної філософії. Методологія підходу сформульована в роботах К. Уїлбера (2000р., 2007р.) [16]. Холістична позиція, в цілому, полягає в пріоритетному розгляді цілого з точки зору нових якостей, що виникають при взаємодії елементів у системі. Поняття «інтегральний» означає, що в окремо взятій сфері прагнуть синтезувати в єдину складну модель методи і теорії, які довели свою коректність в певних контекстах, відмовившись при цьому і від невиправданого поширення методу, що діє в одному специфічному контексті на всі інші, і від редукціонізму.

Центральними поняттями інтегрального підходу К. Уїлбера є поняття Космосу, в якому інтегруються в єдину систему різні точки зору на Всесвіт, і поняття «холона», як фундаментальної структурної одиниця Космосу. «Холон» (термін запозичений з праці А. Кестлера) – це те, що одночасно є і цілим само по собі, і частиною чогось ще. Ієрархія вкладених один в одного холонів називається холархией. Поняттям «Космос» (Kosmos) об'єднуються всі прояви буття, включаючи і різні області свідомості. Уїлбером запропонована інтегральна модель Космосу AQAL («all quadrants all levels»), що описує п'ять принципових аспектів, які не можна спростити і які необхідно враховувати в будь інтегральній моделі:

- 4 квадранта (або сектора) - індивідуальний внутрішній, індивідуальний зовнішній, колективний внутрішній, колективний зовнішній світ.
- Лінії розвитку, які присутні в цих секторах.
- Рівні розвитку, які стосуються даного предмета.
- Стани свідомості, які беруть участь у розгляді або діяльності предмета.
- Типи предмета [16].

Основними методологічними принципами підходу виступають: врахування всіх рівнів предмета дослідження (як єдності буття і свідомості) та інтегральний методологічний плюралізм (як рівноцінність всіх методів та підходів вивчення предмета). Слід також відмітити, що людина як спостерігач виступає тут у єдності чотирьох світів (Я – Інше: як Я – Ми – Вони – Воно).

Висновки. Таким чином, сучасний стан науки відрізняється співіснуванням широкого спектру методологічних установок, наявністю значної кількості методів пізнання дійсності. Серед них вирізняються продуктивні підходи до вивчення об'єкта сприйняття (наприклад, системний

підхід, що дає найбільш повне уявлення про міське середовище) та суб'єкта спостереження (тілесний підхід, когнітивно-сінергетична парадигма) та намічено підходи, що дають можливість розглядати суб'єкта і об'єкта в системній цілісності (сінергетика, еволюціонізм, інтегральний підхід). Проведений аналіз свідчить:

1). Про єдність законів побудови Всесвіту і його складових. 2). Про необхідність дотримання законів побудови Всесвіту при формуванні і реконструкції містобудівних об'єктів. 3). Про необхідність спільного розгляду об'єкта сприйняття з суб'єктом в дослідженнях естетичного сприйняття, тобто розгляд їх в системній цілісності. Визначена система є складною, відкритою та самоорганізується. В цій системі людина виступає одним з компонентів системи, тому предмет вивчення слід віднести до *людиновимірної системи*. 4). Про необхідність моделювання суб'єкта сприйняття в містобудівних дослідженнях, що актуалізує вивчення особливостей механізмів сприйняття, пізнання, темпосвіту і когнітивної ніші людини («мезокосм» у Г. Фоллмера), а також особливостей свідомості, психіки і поведінки суб'єкта в міському середовищі. Це спонукає до розробки антропологічних основ містобудування. 5). Про можливість поєднання методологій і методів різних наук при вивченні предмета дослідження на базі методологічного плюралізму інтегрального підходу. 6). Естетичні якості міського середовища виступають проявом присутності людини і її властивостями в об'єкті спостереження, тому лише людина, її «міра», її «тіло» є мірою пізнання навколишнього світу, та лише вони можуть виступати *мірою естетичного в міському середовищі*.

Перспективи подальших досліджень становить вивчення теорій естетичного в філософії і естетиці.

Література

1. Новиков А., Новиков Д. Методология научного исследования / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 280с.
2. Свиридов В.В. Концепции современного естествознания: Учебн.пособие / В.Свиридов.– Спб.: Питер, 2005. – 349с.
3. В.С. Степин. Классика, неклассика, постнеклассика: критерии различения. / В.С. Степин // Постнеклассика: философия, наука, культура. – СПб.: Издательский дом «Мирь», 2009. – с. 249-295.
4. Морен Э. Метод. Природа Природы / Э. Морен – М.: Прогресс - Традиция, 2005. – 464с.
5. Кибалион. Учение трех посвященных о герметической философии Древнего Египта и Греции. – М.: Издательство Ассоциации Духовного единения «Золотой век», 1993. – 55с.

6. Кизима В.В. Тоталлогия (философия обновления) / В.В. Кизима – К.: Издатель ПАРАПАН, 2005. – 272с.
7. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Основания синергетики (Синергетическое мировидение) / Князева Е.Н., Курдюмов С.П. – М.: КомКнига, 2005. – 240 с.
8. Лаврик Г.И., Демин Н.М. Методологические основы районной планировки / Г.И. Лаврик, Н.М. Демин. – М.: Стройиздат, 1975. – 96с.
9. Демин Н.М. Управление развитием градостроительных систем / Н. Демин – К.: Будивельник, 1991. – 184с.: ил.
10. Палмер Д., Палмер Л. Эволюционная психология. Секреты поведения Homo sapiens. – М.: Прайм-Еврознак, 2003. – 384с.
11. Эфроимсон В.П. Генетика этики и эстетики / В.П. Эфроимсон – М.: Тайдекс Ко, 2004. – 304с.
12. Тімохін В. Архітектура міського розвитку. 7 книг з теорії містобудування / В.О. Тімохін. – К.: КНУБіА, 2008. – 629с.:іл.
13. Матурана У., Варела Ф. Древо познания. Биологические корни человеческого понимания / У.Матурана, Ф.Варела. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 224с.
14. Алюшин А., Князева Е. Темпомиры: скорость восприятия и шкалы времени / Алюшин А., Князева Е. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 240с.
15. Баксанский О., Кучер О. Когнитивно-синергетическая парадигма НЛП: от познания к действию. Изд. 2-е./ – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 184с.
16. Уилбер К. Око Духа. Интегральное видение для слегка свихнувшегося мира / К.Уилбер. – М.: АСТ, 2002. – 476с.

Аннотация

В статье представлены современная научная картина мира и методологические основы современной науки, определяющие формирование методологического аппарата исследования эстетических качеств и эстетического восприятия городской среды.

Ключевые слова: научная картина мира, общенаучные методологии, эстетические качества, городская среда.

Annotation

The paper presents the modern scientific world view and methodological foundations of modern science, which determine the formation of the methodological apparatus of investigation of the aesthetic qualities and the aesthetic perception of the urban environment.

Keywords: scientific world view, the general scientific methodology, aesthetic quality, urban environment.

УДК 712.2

Л. І. Рубан

*кандидат архітектури,**доцент кафедри ландшафтної архітектури КНУБА***СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ КОМПЛЕКСНОЇ ЗЕЛЕНОЇ ЗОНИ МІСТА
«МІКРОРІВНЯ» ЯК ОБ'ЄКТИ ЛАНДШАФТНОГО ПРОЕКТУВАННЯ**

Анотація: в статті на тлі загальної класифікації та стислого опису міських об'єктів ландшафтного проектування детально розглянуті об'єкти «мікрорівня» та означена їх роль в формуванні комплексної зеленої зони міст.

Ключові слова: об'єкти ландшафтного проектування, комплексна зелена зона міста та її елементи, об'єкти «мікрорівня», сквер, бульвар, набережна, пішохідна вулиця, озелененні територій обмеженого користування, озелененні територій спеціального призначення.

Мета статті: розкрити значення та містобудівний потенціал об'єктів «мікрорівня» - малих озелених територій; привернути увагу студентів спеціалізації «Ландшафтна архітектура» до них, як можливих и необхідних об'єктів ландшафтного проектування в сучасній проектній практиці, що відповідає «зеленим технологіям» розвитку міст та населених пунктів.

Професійний підхід до вирішення існуючих проблем сучасного міста набуває все більшої актуальності завдяки уважному ставленню до природних елементів міського ландшафту, розробці та реалізації екологічних проектів, пошуку нових прийомів виразності забудови в її прямому зв'язку з природними складовими, впровадженню сучасних «зелених» технологій, відновленні деградованих ландшафтів. Потенціал об'єктів ландшафтного проектування всіх рівнів відображає ступінь можливої участі природного ландшафту в задоволенні різноманітних вимог суспільства. Саме тому на сучасному етапі розвитку міст та населених пунктів необхідна розробка нових концептуальних підходів до архітектурно-ландшафтної організації міських територій, в якій буде виявлений потенціал кожного структурного елемента зеленої зони, незалежно від його розмірів та місця розташування.

Об'єктами ландшафтного проектування міських територій є *елементи комплексної зеленої зони міста**, які підрозділяються на *озеленені території*** загального, обмеженого та спеціального призначення [1]. До категорії міських озелених території загального використання відносяться загальноміські та районні парки, міські сади, парки спортивні, дитячі, виставкові, меморіальні, ботанічні сади, сквери, бульвари, набережні, пішохідні вулиці тощо. Озеленені території обмеженого користування є внутрішньо кварталні насадження, які

підрозділяються на сади біля шкіл, лікарень, дитячих закладів, інститутів та інших громадських споруд, озеленення житлових та промислових територій. До групи озелених територій спеціального призначення належать санітарно-захисні зони підприємств, охоронні території: водоохоронні та меліоративні смуги, місто-захисні смуги; оранжерейні господарства та розсадники, території кладовищ.

Найбільш крупними та важливими планувальними елементами комплексної зеленої зони міста є парки. Питанням їх архітектурно-ландшафтної організації приділено увагу в [2, 3, 4] та багатьох інших виданнях. Мета даної статті полягає в приділенні більш пильної уваги міським озеленим територіям більш малого масштабу, так званим об'єктам «мікрорівня», класифікація яких наведена у таблиці.

Розглянемо означенні вище озелененні території більш детально.

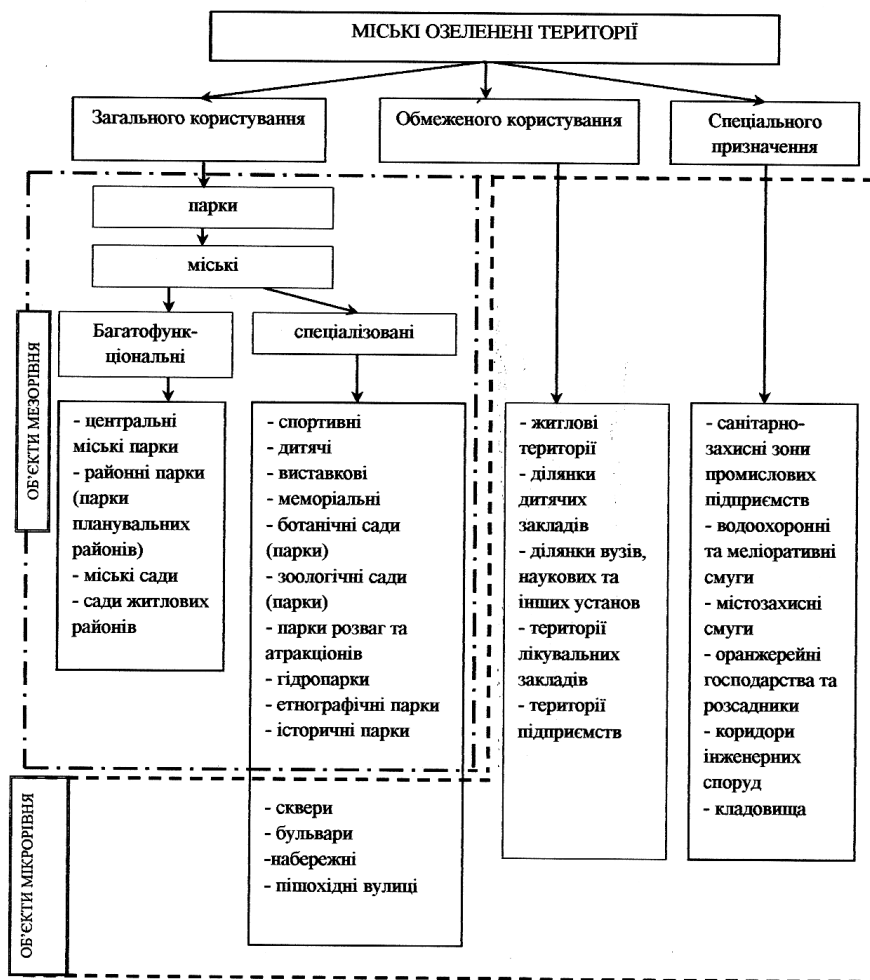
Озелененні території загального використання

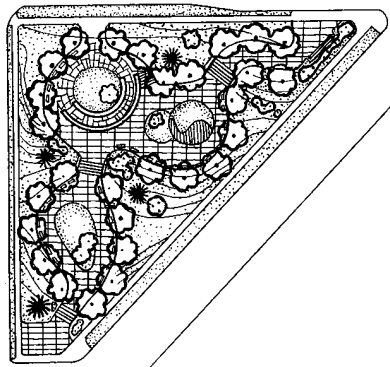
До міських малих озелених територій відносяться: сквери, бульвари, набережні та пішохідні вулиці. Саме завдяки цим просторовим елементам відбувається об'єднання крупних, великих та малих паркових територій в єдину систему*, що дозволяє реалізувати на практиці головні критерії її дієвості: безперервності, рівномірності та доступності***.

Сквер – це невеликі озеленені ділянки міста (розміром до 2 га), що призначені для короткострокового відпочинку. Як важливі планувальні доповнення зеленої зони міста, вони розташовуються біля громадських та адміністративних споруд, на при заводських площах та біля житлових будинків, на транспортних магістралях та міських вулицях, виконуючи планувально-регулюючу, рекреаційну та декоративну функції (рис.1). Виразність архітектурно-просторової композиції скверу у місті досягається виділенням одного із елементів ландшафту як головного. Планувальне рішення, розміри, конфігурація та озеленення скверу залежить від його розташування, характеру оточуючої забудови, напрямків рухів транспорту та пішоходів. Як правило, при наявності пам'ятника або монументальної споруди, сквери розплановують так, щоб просторова композиція насаджень відображала загальну планувальну роль та характеристику образу цього монументу. Розрізняють такі композиційні прийоми озеленення території скверів: відкриті – перевага газонних партерів, квітників, водойм та алей; напіввідкриті – поєднання партерних площин та насаджень дерев та кущів; закриті – перевага щільних насаджень з дерев та чагарників (групові, рядові, «огорожі»).

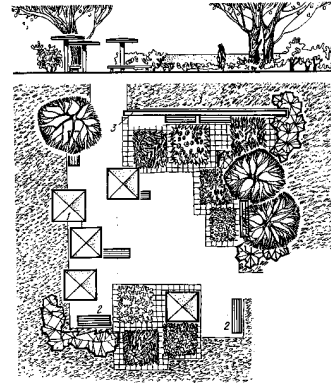
Бульвар. Ця озеленена пішохідна територія значної протяжності призначена для транзитного руху, тимчасового відпочинку та прогулянок (див.рис.1). В історичних містах існують бульварні кола, які утворилися на

Класифікація озелених територій

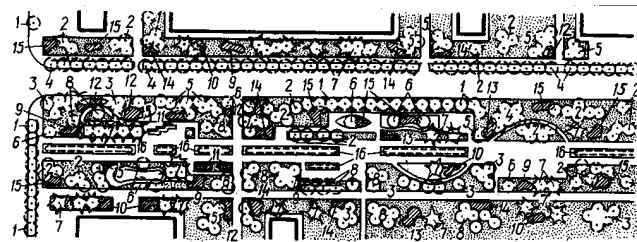

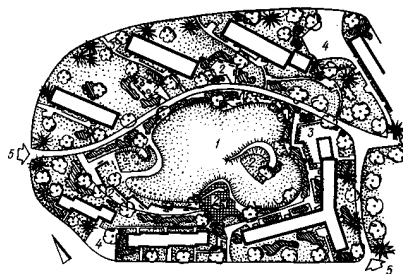
а) Сквер: терасне вирішення на ділянці з рел'єфом

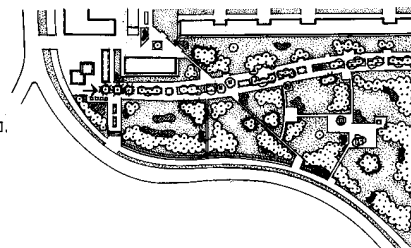
б) Сквер: площадка відпочинку з тіньовим навісом та вітрозахисним муром

в) Бульвар в житловому районі

г) Сад при групі жилих будинків на рел'єфі

д) Пішохідна алея та смуга регулювання забудови на житловій території

Рис. 1 Міські озелененні території «мікрорівня»: схеми планування (за Родічкиним І.Д., Северіном С.І.)

місці захисних споруд давніх поселень. Бульвари мають велике сануюче та естетичне значення в міській забудові. Залежно від містобудівних умов та типу ширина бульвару може коливатися від 10 до 80 м. За планувальною схемою бувають: з симетричним чи асиметричним розташуванням головної алеї, з вільним плануванням. Розширені бульвари створюються вздовж міських магістралей з інтенсивним рухом для захисту житлової забудови від шуму шляхом поєднання щільних групових посадок дерев і чагарників з створенням шумозахисних природних і штучних споруд.

В містах на морському узбережжі, берегах штучних водоймищ та вздовж великих річок розташовуються бульвари-набережні. Архітектурно-планувальна організація *набережних* вирішується різними прийомами в залежності від величини міста, розмірів смуги озеленення, характером рельєфу місцевості, рівнем благоустрою. Набережні можуть бути 1, 2 або багаторівневими. Набережні великих міст, при ширині від 60 м, поєднують рекреаційну функцію відпочинку з функцією громадського чи районного центрів та межують з автомагістралями міського та районного значення. Набережні та прибережні смуги водойм мають велике значення в формуванні архітектурно-просторової композиції прилеглої забудови, виконують природньо-охороні та захисні функції, сприяють підвищенню рівня благоустрою міського середовища.

Пішохідна вулиця відрізняється від міської вулиці відсутністю на ній транспортного руху, що дозволяє використати більш широкий спектр прийомів її організації: доповнення рядової посадки рослин ділянками з вільним плануванням, безпосередній зв'язок з прилеглою забудовою, використання більш розширеного асортименту озеленення тощо. Її можна трактувати як озеленену прогулянкову алею. Потрібно по-різному планувати пішохідні вулиці у центрі міста та на його околицях. Головною функцією пішохідних вулиць є пішохідні зв'язки між окремими зонами міста: житлових районів з громадським центром міста, кварталами комерційних споруд, зонами історично цінної забудови, меморіальними комплексами або з зонами приміської смуги та іншими озеленими територіями міста. Озеленені бульвари і пішохідні алеї трасуються згідно напрямку масового руху пішоходів за найкоротшою відстанню.

Озелененні території обмеженого користування

До цих об'єктів ландшафтного проектування відносяться в основному ті *міські сади*, великі та малі, режим використання яких обмежений кількістю людей, що мають безпосередньо відношення до архітектурних споруд, на території яких сади знаходяться.

Внутрішньо кварталні насадження створюють сприятливе середовища мешканцям *прилеглої житлової забудови*. Тут має місто функціональне зонування озелених відкритих житлових території, яке відповідає щоденним потребам мешканців: організації ділянок відпочинку для людей різного віку, благоустрою дитячих та спортивних майданчиків, створення санітарно-гігієнічного (ізоляція хоз.блоків, проїздів, затінення та провітрювання) та естетичного комфорту (див. рис.1).

Планувальна організація *озелених територій шкіл, коледжів, технікумів, вищих учбових закладів* забезпечує розвиток технологічного процесу на відкритих просторах, а саме: розташування дослідних ділянок, метеорологічних площадок, дендраріїв, а також організацію занять фізкультурою та спортом, ігор, дозвілля та відпочинку на повітрі. На даних територіях повинні бути запроектовані як сонячні, так і тіньові ділянки. Розміри ділянок навчальних закладів залежать від кількості учнів та студентів і в середньому становить 2-3 га.

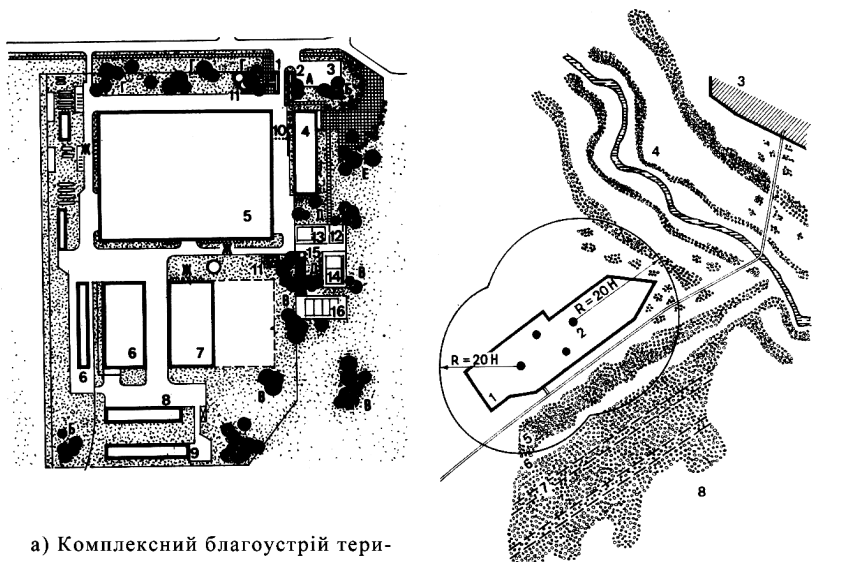
Озеленення на *території дитячих садків* має тісний зв'язок з архітектурно-планувальною організацією будівлі, яка забезпечує виховну роботу з групами різного вікового складу. Також вирішуються завдання ізоляції від оточуючої забудови, що оточує, створення умов для трудового та екологічного виховання, ігор, занять фізкультурою та сну на відкритому повітрі.

На *території лікувальних закладів* створюються умови для прогулянок і відпочинку хворих, що одужають, в природному оточенні. Такі сади за своєю планувальною структурою, рослинним складом та розмірами схожі з міськими садами, але за функціональним призначенням використовуються тільки окресленою групою людей. Розробляються декілька різних за навантаженням маршрутів лікувальних трас – теренкурів, обладнуються місця для занять спортом тощо.

Мета озеленення *території підприємств* – оздоровлення оточуючого середовища, очищення повітря від шкідливих викидів та пилу, створення зелених оазисів на відкритому повітрі для короткострокового відпочинку робітників під час обідньої перерви, підвищення загального рівня благоустрою промислової території, зміцнення санітарної зони підприємства (рис.2).

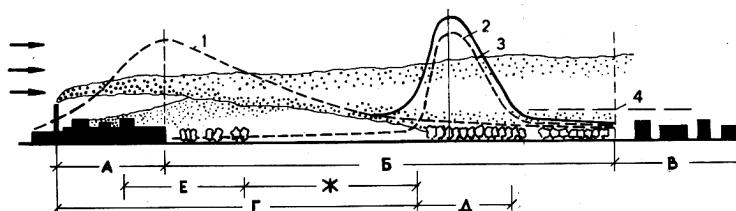
Озелененні території спеціального призначення

Ці міські території є обов'язковими та вкрай важливими елементами комплексної зеленої зони міста для покращення санітарно-гігієнічного та мікрокліматичного стану міського середовища, забезпечення технологічних умов постачання нового зеленого матеріалу тощо. Фахівець має знати головні

а) Комплексний благоустрій території хімзаводу: 1-9 - промислові корпуси, 10-перехід, 11-павільйон для відпочинку, 12-16 - спортивні площадки. Зелені насадження: А, Б - тополя, В - ясен, Е - клен, Ж - виноградник Енгельмана

б) Санітарно-захисна зона хімкомбінату: 1-хімкомбінат, 2-джерело забруднення, 3-місто, 4-смуги санітарно-захисної зони, 5-ліс, 6 - аераційний коридор у лісі, 7 - аераційні коридори, що проектується, 8 - сільські усадьби

в) Зони різного забруднення атмосфери у санітарно-захисній смузі: А - промислова територія, Б - санітарно-захисна зона, В - місто, Г- зона перекидання язика, Д- зона забруднення (задимлення), Е - зона забруднення від викидів, Ж - найбільш сприятлива ділянка для забудови санітарно-захисної зони. 1- 3 - максимальні концентрації викидів, 4 - ГДК населеного пункту

Рис. 2 Схеми планування озеленених територій промисловості та містозахисних смуг (за Родічкиним І.Д)

вимоги до їхнього проектування, але за своїм призначенням ці території не є першочерговими об'єктами ландшафтного дизайну. Головна мета їхньої організації – захист житлової та громадської забудови від шуму, пилу, промислових викидів, охорона та відновлення природних компонентів ландшафту, які ще існують в місті, покращення умов проживання населення та благоустрій міського середовища.

Санітарно-захисні зони поміж промисловими підприємствами та районами і житловою територією створюють для нейтралізації несприятливих впливів промисловості на прилеглі житлові райони, та навпаки, для організації умов особливо чистого середовища для промисловості від можливого впливу прилеглої забудови (див. рис.2).

Водоохоронні та меліоративні смуги озеленення вздовж річок, озер, водосховищ спрямовані на захист водойм від забруднення, укріплення берегів та схилів, ліквідацію зсувних явищ, зменшення випару водойм.

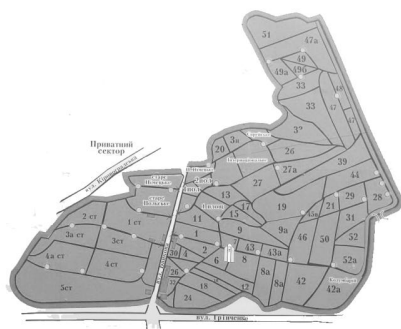
Місто-захисні смуги створюються для захисту населених пунктів та окремих житлових районів від шкідливого впливу вітрів, снігу, піскових буревіїв.

Оранжерейні господарства та розсадники – території, на яких вирощують декоративні рослини у відкритому та закритому ґрунті.

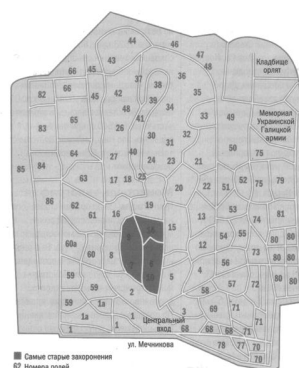
Озелененні коридори інженерних споруд, таких як шляхи автомобільного та залізничного транспорту, створюються для їх захисту від снігових та піскових бур, зменшення звукового впливу від трас на оточуючу забудову та підвищення естетичного вигляду прилеглої території.

Кладовища. Ділянки для кладовищ, як правило, відводять в приміській зоні, але в зв'язку з швидким розвитком міст вони потрапляють в міську смугу. В окремих випадках їх територія перетворюється в меморіальні кладовища-музеї, де знаходяться могили видатних людей: митців науки, культури, мистецтва, політичних лідерів, полководців. На таких кладовищах розташовані значні архітектурні та скульптурні надгробні монументи, які мають велику історичну та художню цінність (рис.3). Зелені насадження на кладовищах не тільки створюють слушні умови для тимчасового перебування людей, а і виконують важливу санітарну функцію. Процес поглинання корневою системою дерев продуктів розкладання трупів знезаражує ґрунти та ґрунтові води від шкідливих в інфекційному відношенні мікроорганізмів та отрут.

Об'єкти ландшафтної архітектури в місті вельми різноманітні [5]. Їх типологія враховує диференціацію за різними ознаками, наприклад, за функціональним призначенням (спортивний парк, парк-виставка, парк житлового району, міський парк), параметрами природних характеристик (водно-зелений діаметр міста, гідропарк, набережна), згідно містобудівного

а) Планувальна схема, фото
Територія - 72,47 га
Рік відкриття - 1834 р

б) Планувальна схема, фото
Територія - 40 га
Час відкриття - 16 ст.
найдавніша могила, що
збереглася - 1786 р

Рис. 3 Міські меморіальні кладовища
а) Київ, Байкове кладовище;
б) Львів, Личаківський цвинтар.

розташування (центральный міський парк, територія житлової забудови, сад житлового району) тощо. Але відмінності в підходах до класифікації не мають принципового значення, тому що функції не завжди укладаються до жорсткої класифікаційної схеми. З іншого боку, номенклатура міських озелених територій постійно змінюється, що пов'язане з стрімким динамічним розвитком сучасних міст. Саме тому жорстка класифікація міських ландшафтних об'єктів не завжди доречна.

Бажано зауважити, що професійний підхід та врахування всіх елементів комплексної зеленої зони міста, їхня архітектурно-ландшафтна організація сприяють створенню «гуманного» міського середовища, в якому захищені та підсилені природні складові, відтворені деградовані ландшафти, розвивається «зелене» будівництво, залучені енергозберігаючі технології, тобто враховані найбільш зажадані тенденції сучасної теорії та практики проектування задля створення всіх умов для задоволення різноманітних вимог суспільства.

Висновки. Для вдосконалення архітектурно-ландшафтної організації міст та приділенню більшої уваги саме ландшафтній архітектурі в створенні комфортних умов життя сучасної людини слід визначити, що:

1. Важливий кожний елемент зеленої зони міста незалежно від його розміру, місцезнаходження та характеристик;
2. Вплив малих озелених території збільшується при їхньому планувальному об'єднанні задля досягнення безперервності, рівномірності та доступності комплексної зеленої зони міста;
3. В сучасній проектній практиці потрібні нові концептуальні підходи проектування ландшафтних об'єктів «мікрорівня», які пов'язані з «зеленою» архітектурою і прогресивними технологіями будівництва;
4. Номенклатура об'єктів ландшафтного проектування постійно змінюється разом з ростом наших міст та розвитком сучасних технологій, які так швидко перетворюють нашу сучасність.

* *Комплексна зелена зона міста* – об'єднання всіх озелених територій та відкритих просторів міста в одну систему.

** *Озеленені території* – це існуючі масиви посадок дерев та кущів, газонні поверхні, квітково-декоративне оздоблення, які виконують санітарно-гігієнічну, містобудівну, функціональну та естетичну роль в процесі функціонування поселень.

*** *Критерії оцінки дієвості комплексної зеленої зони міста* – безперервність системи шляхом планувального об'єднання всіх її елементів; рівномірність їх розміщення в межах міста; ієрархічність елементів зеленої зони, яка забезпечує обслуговування населення на різних рівнях.

Список літератури

1. Державні будівельні норми України. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень ДБН 360-92. Видання офіційне. – К.: Мінвестбуд України, 1992. – 68 с.
2. Ландшафтная архитектура. Краткий справочник архитектора. Под ред.. Родичкина И.Д. – К.: Будивельник, 1990 г. - 336 с.
3. Містобудування. Довідник проектувальника. / За заг. редакцією проф. Т.Ф. Панченко. – К.: Укрархбудінформ, 2006 р. - 191 с.
4. Залеская Л.С., Микулина Е.М. Ландшафтная архитектура. – М.: Стройиздат, 1979 г.
5. Мішук О.М. Словник термінів з ландшафтної архітектури. Методичний посібник. – К.: КНУБА, 2010 р. - 48 с.

Аннотация

В статье на фоне общей классификации и краткой характеристики городских объектов ландшафтного проектирования более детально рассмотрены объекты «микроуровня», определена их роль в формировании комплексной зеленой зоны города.

Ключевые слова: объекты ландшафтного проектирования, комплексная зеленая зона города и ее элементы, объекты «микроуровня», сквер, бульвар, набережная, пешеходная улица, озелененные территории ограниченного пользования, озелененные территории специального назначения.

Annotation

The detailed descriptions of the landscape design objects of the «microlevel» are provided in the article against the background of general classification and brief characteristic of the objects of landscape design in a town. The role of these objects as a definition factor of a complex green zone in a town is outlined here.

Keywords: objects of landscape architecture, complex green zone of town, the objects of «microlevel», public garden, boulevard, embankment, walk-street, green territories for restricted use, green territories for special purposes.

УДК 711.4

А. В. Чубарова,
*аспірант кафедри містобудування,
Київський національний університет будівництва та архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГЛОМЕРАЦІЙ ПРИДНІПРОВ'Я

Анотація: в статті викладено результати аналізу розвитку міських агломерацій. Розглянуто приклади їх формування. Визначено особливості розвитку Дніпропетровсько-Дніпродзержинської поліцентричної агломерації.

Ключові слова: міська агломерація, процес агломерування, субурбанізація.

Міська агломерація – це територіальна форма розвитку міст, що утворюється з групи близько розташованих поселень, які об'єднуються функціональними характеристиками та мають розвинені міжселенські зв'язки. В межах агломерації розповсюджуються добові, тижневі або сезонні цикли життєдіяльності населення, які залежать від розвиненості лінійної транспортної мережі, економічних та культурних зв'язків. Розвиток агломерації є наслідком вичерпання можливостей та ресурсів міста для розміщення виробництв та інфраструктури, а отже, й виникнення необхідності його територіального розвитку. Такі питання мають рішення комплексного характеру з урахуванням перспектив розвитку прилеглих до міста територій [1, 2].

В світовій містобудівній практиці в деяких країнах поняття агломерації має статус адміністративно-територіальної одиниці. Так, наприклад, в США агломерації мають адміністративні межі та носять назву «стандартний метрополітенський ареал» SMA, в країнах Європи – столичні округи [2, 3].

За експертними даними на 2012 рік в світі нараховується близько 490 агломерацій з населенням більше мільйона мешканців, серед яких 5 належать до території України. Загальна кількість агломерацій України складає 17 утворень, крім того існує близько 7 скупчень невеликих міст, які близькі до статусу поліцентричних агломерацій [4, 5].

Яскравими прикладами з формування закордонних агломерацій та їх урядової підтримки у адміністративному стимулюванні до розвитку слід вважати агломерації Китаю. Саме в Китаї в трьох найбільших прирічкових агломераціях, в яких мешкають близько чверті населення, виробляється 45% ВВП країни. Економічну основу створюють ресурси існуючих міст з потенціальними виробництвами. Урядом закладаються плани по створенню швидкісної транспортної мережі одноденної доступністю, проектується об'єкти комунального господарства, енергетики. В соціальному відношенні

така участь уряду спонукає до створення нових робочих місць та підвищенню мобільності робочої сили; збільшення рівня об'єктів охорони здоров'я та освіти; доступність транспортних та комунальних тарифів; поліпшення екологічної ситуації.

На сьогоднішній день вже в сусідніх країнах виникають плани на державному рівні стосовно формування та розвитку агломерацій з населенням більше мільйона мешканців. Такі проекти агломерацій передбачають: винесення за межу центрального ядра агломерації виробничих підприємств; переселення щільно населених міських районів в передмістя; створення єдиного торговельного, громадського та культурного простору; формування розвиненої громадської транспортної інфраструктури. Всі процеси будуть управлятися на державному рівні органами місцевого самоврядування. Також проектами передбачається створення нових елементів розселення – «новоградів» - екологічних та комфортних поселень [6].

Як спостерігається в історії розвитку містобудування великі міста залучаються в процес агломерування, який має циклічний характер, що проявляється в моноцентричній або поліцентричній формі. Такий перехід від однієї системи до іншої несе в собі кількісно-якісні стрибки, що виникають на фоні технічно-економічних процесів, та мають проявлятися в природно-екологічних, економічних, громадських, адміністративно-політичних, культурних механізмах розвитку агломерації.

Позитивною стороною в процесі агломерування слід відмітити наявність економічного підйому в регіоні: розвиток соціальних, інфраструктурних та культурних зв'язків. Негативний бік цього процесу є виникнення економічних пустель – території поселень, на які впливають агломераційні міста та збирають ресурси цих поселень. Саме тому задача взаємозв'язку між урбанізованим ядром агломерації та поселеннями зовнішнього поясу має вирішувати питання меж агломерації, її територіально-планувальну організацію та адміністративне управління [3,7-8].

В Україні в 70-80-ті роки активно велися проектні роботи проектних пропозицій розвитку агломерацій (Київської, Львівської, Харківської, Дніпропетровсько-Дніпродзержинської, Кадіївської, Лисичансько-Северодонецької), головною задачею в яких ставилось територіальне обмеження міських агломерацій (рис.1А) [9].

Слід відзначити, що Дніпропетровська надобласна система розселення містить ряд прирічкових агломерацій, а саме, Дніпропетровсько-Дніпродзержинську, Запорізьку, Нікополь-Марганцевську. Високий розвиток промисловості створив умови для розвитку Дніпропетровсько-

Дніпродзержинської агломерації як багатопрофільного, поліфункціонального центру в Дніпропетровській області (рис.2Б).

А.

Б.

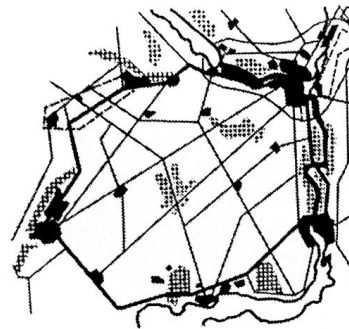

Рис.1. Розташування агломерацій України (А); агломерації Дніпропетровського регіону (Б) (за І.О.Фомінім).

Дніпропетровсько-Дніпродзержинську агломерацію можна віднести до представників ексцентричної орбітальної структури, характерними рисами якої слід вважати нанизування міст на орбіту із незабудованим простором в середині. Такими територіями прийнято вважати три групи еколого-ландшафтних факторів: ліси та парки; гори, пагорби, яри, балки; ріки, озера, інші природні та штучні водоймища [10, с.634-636].

Поліцентричність агломерації пов'язана з близьким розташуванням головних міст, які утворюють майже безперервну смугу урбанізації. До основних складових її формування належать такі показники: взаємозалежність у структурі поселень, розвинена транспортна та інженерна інфраструктура, високий рівень економічних, соціальних та громадських зв'язків. До складу Дніпропетровсько-Дніпродзержинської прирічкової агломерації входять Дніпропетровський та Дніпродзержинський промислові вузли, а також 12 промислових населених пунктів (Верхньодніпровськ, Верхівцеве, Новомосковськ, Синельникове, тощо). Агломерація займає територію понад 60000 га з населенням близько 1500 тис. осіб.

Формування агломерації обумовлено зручним географічним положенням міст Дніпропетровська та Дніпродзержинська, що знаходяться на перетині Дніпровського водного шляху з транспортними магістралями. Наявність ріки Дніпро, як джерела водопостачання, а також інженерних зв'язків, які з'єднують Донецький та Криворізький басейни, обумовили розвиток чорної металургії, а на її базі – машинобудування, металообробки, та хімічного виробництва. Також ваговими в економічному плані в процесі розвитку агломерації є розробки та впровадження новітніх технологій в авіакосмічній промисловості та приладобудівній галузі.

Таким чином, в планувальній структурі прирічкової агломерації чітко спостерігається особливості її формування, а саме, протяжно лінійне та лінійно-глибинне зонування урбанізованих вузлів вздовж ріки, які історично склалися та набули подальшого розвитку разом із промислово-господарським комплексом, а також комунікаційними зв'язками (рис.2).

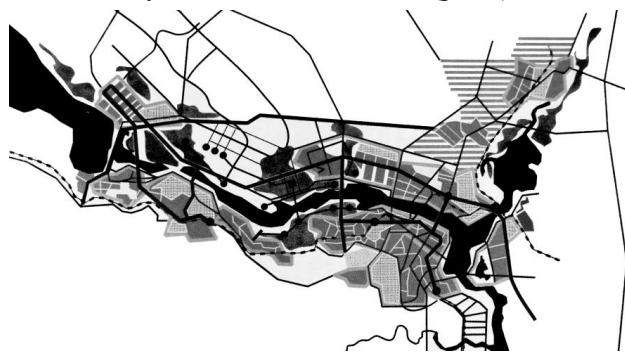

Рис.2. Ядро Дніпропетровсько-Дніпродзержинської агломерації (за Ю.М.Білоконем).

Високий рівень урбанізації призвів до появи субурбанізації, як явища, що є наслідком процесу агломерування. Так, наприклад, прояв субурбанізації можна спостерігати в напрямку Дніпропетровськ-Новомосковськ, де йде розширення селища міського типу Ювілейне з максимальним наближенням до дніпропетровської міської межі. Також більш щільно забудовуються поселення навколо міста та вдосконалюються житлові умови в них (транспортна та інженерна інфраструктура, побутове обслуговування). Помітним стає зміна інтересів у суспільстві до якості місця життя, якщо раніше віддавалась перевага найбільш розвиненим районам міста, то зараз більше людей намагаються оселитися в передмісті. Таким чином, можна зробити висновок, що розростання міст ядра та злиття із зовнішнім поясом поліцентричної агломерації за рахунок приєднання нових урбанізованих територій наближає агломерацію до статусу моноцентричної. Саме тому важливим стає своєчасне містобудівне втручання в процес агломерування на адміністративному рівні для найбільш скоординованого економічного розвитку територій: вставлення планувальних та адміністративних меж агломерації та функціональний розподіл її території; чітке вирішення ролі центрів агломерації; запобігання екологічних наслідків урбанізації містобудівними методами.

Список використаних джерел

1. Владимиров В.В. Основы районной планировки :[учебник] / В.В. Владимиров, И.А.Фомин. – М.: Высшая школа, 1995. – 224с.
2. Фомін І.О. Основи теорії містобудування / Фомін І.О. – К.: Наукова думка, 1997. – 191с.

3. Кушниренко М.М. Территориальное развитие крупнейших агломераций [Электронный ресурс] / Кушниренко М.М. // Досвід та перспективи розвитку міст України – 2011. – №20 – С.35-43. – Режим доступу:
http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/dprmu/2011_20/4_Kushnirenko.pdf
4. The Principal Agglomerations of the World [Электронный ресурс]: by CITY POPULATION. – Режим доступу: <http://www.citypopulation.de/world/Agglomerations.html>
5. Городские агломерации Украины [Электронный ресурс]: сборник материалов по проблемам развития городских агломераций в странах СНГ к науч.-практ. конф. [«Научные и практические аспекты формирования городских агломераций»], Москва, 18 нояб. 2011г. // Минрегионразвития РФ. – 2011. – С. 108 – Режим доступу: http://www.e-gorod.ru/Documents/meropr/2011_11_18_semenar_konf/sbornik_konf_2011_11_18.pdf
6. Лексин В.Н. Городские агломерации и система расселения: надежды и опасения [Электронный ресурс]: сборник материалов по проблемам развития городских агломераций в странах СНГ к науч.-практ. конф. [«Научные и практические аспекты формирования городских агломераций»], Москва, 18нояб. 2011г. / В.Н. Лексин // Минрегионразвития РФ. – 2011. – С. 109-113. – Режим доступ: http://www.e-gorod.ru/Documents/meropr/2011_11_18_semenar_konf/present_aud_2011_11_18_seminar.htm
7. Горин Н.И. К вопросу о цикличности развития городов: основные положения и закономерности [Электронный ресурс] / Н.И. Горин, А.А.Нещадин // Общество и экономика – 2011. – №2. – С. 156-176. – Режим доступу: <http://nechadin.viperson.ru/wind.php?ID=639416&soch=1>
8. Нещадин А.А. Городские агломерации как инструмент динамического социально-экономического развития регионов [Электронный ресурс] / А.А. Нещадин, А.М. Прилепин // Общество и экономика – 2010. – №12. – С. 121-139. – Режим доступу: http://www.komfed.ru/section_136/section_141/674.html
9. Белоконь Ю.Н. Региональное планирование (теория и практика) / Ю.Н. Белоконь под ред. И.А. Фомина. – К.: Логос, 2003. – 259 с.
10. Косицкий Я.В. Архитектурно-планировочное развитие городов / Косицкий Я.В. – М.: Архитектура-С, 2005. – 648 с.

Аннотация

В статье изложены результаты анализа развития городских агломераций. Рассмотрены примеры их формирования. Установлены особенности развития Днепропетровско-Днепродзержинской полицентрической агломерации.

Ключевые слова: городская агломерация, процесс агломерирования, субурбанизация.

Annotation

Article presents an analysis of the development of urban agglomerations. Examples of their formation. Formed peculiarities of development of Dnipropetrovsk-Dneprodzerzhinsk polycentric agglomeration.

Keywords: Urban agglomeration, process agglomeration, suburbanization.

УДК 711.581-168

Я. М. Шеремета,
*аспірант КиївНДПМістобудування***ДОЦІЛЬНІСТЬ КОМПЕНСАЦІЙНОГО ФОНДУ В УМОВАХ
РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗАСТАРІЛИХ ЖИТЛОВИЙ РАЙОНІВ КИЄВА**

Анотація: в статті наведені результати дослідження проблеми розміру компенсаційного житлового фонду, який за законодавством надається власникам житла в умовах реконструкції. Здійснюється аналіз законодавчої бази Росії з цього питання. Проводяться розрахунки по десяти планувальних районів з різними відсотками компенсаційного фонду. Даються рекомендації, щодо реалізації програм реконструкції застарілого житлового фонду в умовах зон різної містобудівної цінності для більш ефективного вирішення цієї проблеми.

Проблемою актуальності реконструкції застарілого житлового фонду сьогодні нікого не здивуєш. Багато матеріалів було напрацьовано різними авторами по цьому питанню. Держава навіть прийняла закон, який повинен був сприяти його вирішенню, але, як ми бачимо, на сьогодні з чого почали – тим і закінчили. «Хрущовки» продовжують активно експлуатуватись і поки що не видно жодної реальної спроби розпочати їх масову реконструкцію.

За діючим законом України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» [1] площа житла, що пропонується мешканцям на заміну від того, що передбачається до знесення (компенсаційний житловий фонд), може бути безоплатно збільшена до 50% від наявної площі квартири. Проте, зважаючи на передбачуване інвестиційне фінансування реалізації програми комплексної реконструкції постає питання: яке граничне співвідношення компенсаційного фонду та комерційного фонду, тобто додаткового житлового фонду, який може бути побудований на реконструйованій території та спрямований на реалізацію (продаж) на ринку нерухомості для покриття понесених інвестором витрат.

Звичайно, відповідь на поставлене питання має ґрунтуватися щонайменше на двох складових – величина сукупності всіх витрат та величина доходу від реалізації надлишку отриманого житлового фонду.

Величина витрат на реалізацію проектів реконструкції в узагальненому вигляді може бути визначена наступним чином:

$$V = E_{\delta} + E_{in} + (K_{\phi} + K_j) * I + E_{кр} + E_{\delta\delta} + E_{io} + E_{\delta},$$

де: E_d – витрати на демонтаж та утилізацію будівельних відходів;
 $E_{ин}$ – витрати на інженерну підготовку території;
 $K_{ф}$ – загальна корисна площа компенсаційного житлового фонду;
 K_i – загальна корисна площа комерційного житлового фонду, що залишається у розпорядженні інвестора;
 I – опосередкована вартість спорудження 1 кв.м житлової площі, яка визначена Міністерством регіонального розвитку;
 $E_{вд}$ – витрати на реконструкцію та будівництво оточуючих проїздів та вулиць;
 $E_{кпо}$ – витрати на спорудження об'єктів культурно-побутового обслуговування місцевого рівня;
 $E_{ю}$ – витрати на інженерне забезпечення території;
 $E_б$ – витрати на благоустрій території реконструкції.

Якщо питомі витрати (вартість реалізації проекту реконструкції у перерахунку на 1 кв. м корисної площі, яка може бути отримана на території кварталу реконструкції) є більш-менш сталою величиною, то друга складова – величина доходу від реалізації комерційного житлового фонду – перш за все залежить від району розташування кварталу реконструкції, тобто містобудівних умов. Саме містобудівний потенціал території визначає базову вартість продажу наявних квадратних метрів.

Таким чином, можна зробити припущення, що для забезпечення інвестиційної привабливості реалізації проектів реконструкції кварталів застарілого житлового фонду в різних містобудівних умовах співвідношення питомої частки компенсаційного та комерційного фонду має бути різним.

На показники прибутковості таких інвестиційних проектів також впливає комплекс характеристик існуючого житлового фонду – особливості архітектурно-планувальних рішень забудови, наявні планувальні обмеження, діючі граничні нормативні показники допустимого освоєння тих чи інших фрагментів території.

Дана стаття містить результати проведеного дослідження та техніко-економічних розрахунків на прикладі потенційних кварталів реконструкції в м. Києві.

При визначенні типів кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду для цілей встановлення раціональної і економічно доцільної черговості їх реконструкції враховувались наступні групи фактори:

- 1) фактори, обумовлені періодом формування забудови кварталів, характером існуючої забудови, її технічним станом;
- 2) фактори, пов'язані з інвестиційною привабливістю переосвоєння

потенційних територій реконструкції та реальністю здійснення їх нової забудови з точки зору врахування всіх видів планувальних обмежень.

Спираючись на матеріали «Міської програми комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду м. Києва» (розробник – Інститут Урбаністики, 2008 р.) автором були проаналізовані 10 найбільш характерних планувальних утворень, які розміщуються в різних зонах містобудівної цінності міста Києва – центральній, серединній та периферійній.

До центральної зони увійшло два планувальних утворення:

- Пч-1 – обмежене вулицями – бульв. Дружби Народів, Кіквідзе, Підвисоцького та М. Драгомирова;
- Пч-2 – по вулицях бульв. Дружби Народів, Чеська, Філатова, О. Вишні та пров. Академіка Філатова.

До серединної зони увійшли п'ять планувальних утворень:

- Сл-1 (Солом'янська, Волгоградська, Городня, Протасів яр);
- Сл-2 (М. Донця, Відраднa, просп. Відрадний і бульв. І. Лепсе);
- Ш-1 (Бакинська, Ольжича та О.Теліги), Ш-2 (Баумана, Естонська, Черняхівського та Бабушкіна);
- Г-1 обмежений вулицями Васильківська та просп. 40-річчя Жовтня.

До периферійної зони увійшли три планувальних утворення:

- Св (вул. Академіка Доброхотова, Семашка та бульв. Академіка Вернадського);
- Дн (Харківське шосе, Празька та Лохвицька);
- Пд (вул. Червонопільська, Межова, Світлицького, Галицька та просп. Свободи).

Ці планувальні утворення відповідають поняттю – «мікрорайон», тобто є планувальними одиницями з повним комплексом об'єктів культурного обслуговування місцевого рівня; характеризуються приблизно однаковою площею території (га); мають вільні ділянки для будівництва стартових будинків; планувальні характеристики (щільність забудови, щільність основних фондів) подібні.

Конкретні проекти архітектурно-планувального вирішення забудови кварталів після реконструкції в дослідженні не виконувались, але розрахунки враховували основні вимоги діючого законодавства (першочергове будівництво стартових будинків, забезпечення житлом наявних мешканців в межах тієї ж самої території, надання компенсаційного житла з коефіцієнтом компенсації до 1,5). Максимальні обсяги нового будівництва (і компенсаційного, і комерційного фондів) визначалися виходячи з максимально допустимих параметрів комплексної житлової забудови з урахуванням максимальних

щільнісних показників та підвищеної поверховості, зважаючи на умови реконструкції території.

Для визначення доходів від реалізації проектів у даному дослідженні було використано порівняльний підхід, що моделює ринок нерухомості, яка розташована в межах оцінюваних районів, шляхом порівняння оцінюваних об'єктів нерухомості з аналогічними, котрі були нещодавно продані, або заявки на продаж яких щойно з'явилися. При виконанні роботи були взяті до уваги показники вартості пропонованих станом на кінець 2011 початок 2012го року житлових площ у новобудовах, тобто ціни на квартири на первинному ринку нерухомості міста Києва. Аналоги обиралися задля порівняння з оцінюваною територією за параметрами вартості пропонованих житлових площ. Середня ціна продажу одного квадратного метра нового житла по різних зонах м. Києва подано на рисунку 1.

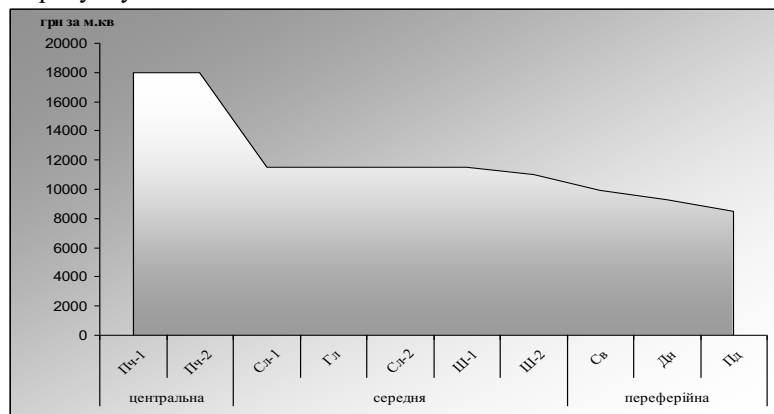

Рис. 1. Середня ціна фактичного продажу одного квадратного метра нового житла по різних зонах м. Києва.

Проаналізувавши вихідні дані по наявному застарілому житловому фонду десяти планувальних утворень, були зроблені розрахунки витрат на реалізацію проектів реконструкції за узагальнено рекомендованими показниками.

Після будівництва, основним прибутком інвестора буде продаж підпорядкованих йому площ житлової забудови (комерційний фонд). Тут важливу роль відіграє місце розташування новобудов та, відповідно, ціна первинного ринку. Розрахунки проводились для різної величини компенсаційного фонду. На рисунку 2., наприклад, показано, який дохід отримає інвестор від реалізації проектів реконструкції кожного з десяти проектів при розмірі компенсаційного фонду в 30%.

Як видно на рисунку 2. центральна – найбільш інвестиційно приваблива зона. Що стосується периферійної, то вона взагалі в більшості випадків стала збитковою навіть при 30% компенсаційному житловому фонду. Далі розглянемо максимальний розмір компенсаційного житлового фонду – 50% та порівняємо їх (рисунк 3).

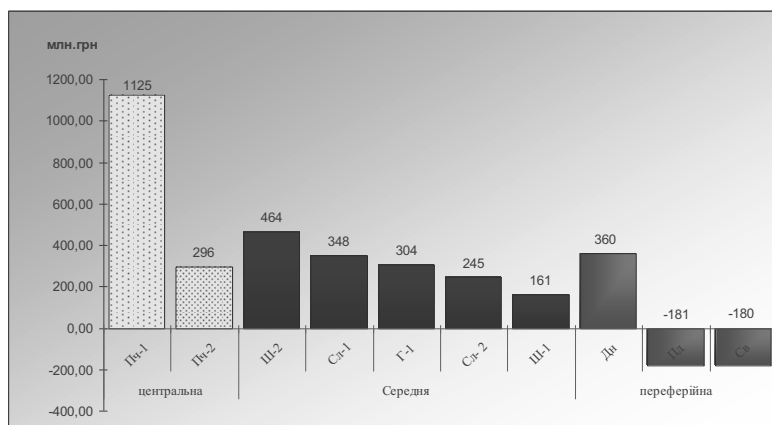

Рис. 2. Дохід від реалізації інвестиційних проектів по планувальним утворенням з розміром компенсаційного житлового фонду - 30%.

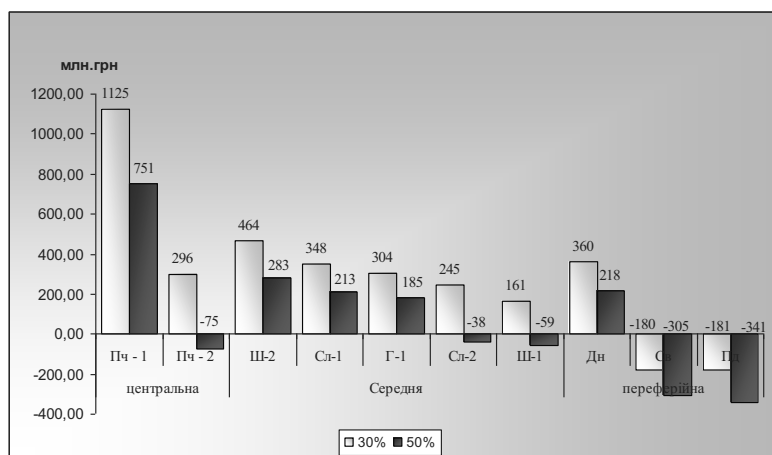

Рис. 3. Співвідношення прибутків при різних розмірах компенсаційного житлового фонду.

Отже, оцінка можливої величини компенсаційного фонду має важливе значення зважаючи на необхідність перед початком знесення житлових будинків надати власникам та наймачам жилих та нежилих приміщень певні

площі компенсаційного фонду.

Закон встановлює, що компенсаційна площа «може бути безоплатно збільшена до 50 відсотків», тобто така величина «може бути» і менше. Тому можливість безоплатного збільшення компенсаційної житлової площі, перш за все, необхідно встановлювати залежно від містобудівної цінності територій. Якщо, наприклад, в центральній зоні в планувальному утворенні Пч-1 інвестор може надати і 50% компенсаційного житлового фонду, то в периферійній зоні (Св-1) він не візьметься за реалізацію проекту і при 30% компенсації. Звичайно, надання компенсаційного житлового фонду заохочуватиме мешканців давати згоду на реконструкцію, але він може просто унеможливити саму реконструкцію. Адже жоден інвестор не буде працювати собі в збиток.

Звернемося до досвіду наших сусідів, які активно на сьогодні проводять реконструкції «Хрущовок». В Росії власник житлового приміщення не пізніше ніж за рік до майбутнього вилучення даного приміщення має бути повідомлений у письмовій формі про прийняте рішення про вилучення житлового приміщення, що належить йому, про дату державної реєстрації такого рішення органом, що прийняв рішення про вилучення. Викуп житлового приміщення до закінчення року з дня здобуття власником такого повідомлення допускається лише з відома власника. Викупна ціна житлового приміщення, терміни і інші умови викупу визначаються угодою з власником житлового приміщення. Угода включає зобов'язання Російської Федерації, суб'єкта Російської Федерації або муніципальної структури сплатити викупну ціну за житлове приміщення, що вилучається. При визначенні викупної ціни житлового приміщення в неї включаються ринкова вартість житлового приміщення, а також всі збитки, заподіяні власникові житлового приміщення його вилученням, включаючи збитки, які він несе у зв'язку зі зміною місця мешкання, тимчасовим користуванням іншим житловим приміщенням до придбання у власність іншого житлового приміщення (у випадку, якщо угодою не передбачено збереження права користування житловим приміщенням, що вилучається, до придбання у власність іншого житлового приміщення), переїздом, пошуком іншого житлового приміщення для придбання права власності на нього, оформленням права власності на інше житлове приміщення, достроковим припиненням своїх зобов'язань перед третіми особами, у тому числі упушену вигоду.

З цього походить, що жодних натяків на компенсаційний житловий фонд у них немає. З точки зору інвестора, це може бути і краще, адже менше клопоту з переселенням та будівництвом поряд стартового будинку для переселення мешканців.

В Україні інша ситуація. Нажаль, в законі не прописано чіткої системи

переселення мешканців та укладання ними договорів з інвесторами. А якщо власники почнуть вимагати розмір компенсаційного житлового фонду у розмірі 50%, то ми ще багато років будемо шукати інвесторів і не факт, що знайдемо.

Таким чином, можна зробити висновок, що реалізація комплексних програм реконструкції має бути гнучкою і базуватися на поєднанні зусиль як інвесторів, так і місцевих органів влади зважаючи на містобудівні особливості районів реконструкції.

Література

1. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду. Закон України від 22 грудня 2006 р. N 525-V Відомості Верховної Ради України (ВВР). -2007. -№10. – Ст.88.
2. Про внесення змін до Закону України. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду. Проект закону України від 24.04.2008 р. Відомості Верховної Ради України №2437.
3. Градостроительный кодекс РФ. Стаття 52. Осуществление строительства, реконструкции, капитального ремонта объекта капитального строительства.
4. Страментов А.Е. Введение в городское строительство (лекции о советском городе).- М.: Стройиздат, 1963.- 163с.
5. Лісниченко С.В. Соціальні фактори удосконалення житлового середовища // «Містобудування та територіальне планування». – вип. 17. – К.: КНУБА, 2004, - 156с.
6. Макухін В.Ф. Формування і розвиток містобудівної нормативної бази України. – в зб.: «Містобудування» - Київ: НДПМістобудування, 1998. - № 46. – 123с.
7. Осітнянко А. П. Планування розвитку міста: Монографія – К.: КНУБА, 2001. – 460 с.
8. www.minregionbud.gov.ua
9. www.archunion.com.ua

Аннотация

В статье наведены результаты исследования проблемы величины компенсационного жилого фонда, который согласно законодательству предоставляется владельцам жилья. Проанализирован опыт России в этом вопросе. Приведены расчеты по десяти планировочным районам с различными процентами компенсационного фонда. Даны рекомендации по распределению жилищного фонда по зонам, для более эффективного решения этой проблемы.

Abstract

Research of problem of size of compensative housing fund which on a legislation gets the proprietors of habitation, is conducted in the article. The analysis of legislative base of Russia is carried out in this question. The calculations of ten plan districts are conducted with different the percents of compensative fund. Recommendations are given that to distributing of ramshackle housing fund after areas, for more effective decision of this problem.

УДК 711.4.01

Г. Є. Кознарська

к. арх., доц. Національний університет «Львівська політехніка»

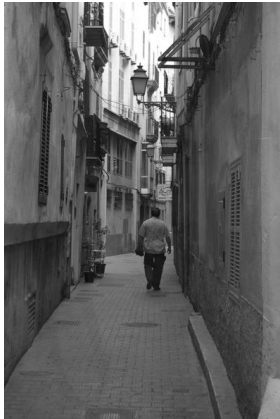
ЗНАЧЕННЯ ВИДОВИХ ПУНКТІВ ДЛЯ СПРИЙНЯТТЯ ОБРАЗУ МІСТА

Анотація: досліджено видові пункти міського простору, виділені принципи їх розташування та встановлено їх значення для сприйняття образу міста.

Ключові слова: містобудівельна композиція, простір міста, видові пункти, оглядові майданчики, багатопланові картини.

Постановка проблеми. Кожне місто має свій образ, характер, стиль життя. Перебуваючи у різних його частинах, можемо отримувати позитивні чи негативні емоції. Ми підсвідомо вибираємо найпривабливіші куточки, з яких відкривається гарний вид, вони стають нам особливо близькими і намагаємось повернутись до них знову. Ці місця стають привабливі для туристів, сприяють створенню образу міста, тому потребують дослідження і вмілого використання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Композиційні чинники формування простору міста досліджували у своїх працях Лінч К., Зітте К., Цайдлер Э., Вейхерт К., Іконніков А., Кириллова Л., Покровський И., Рожин И., Тіц А., Баранов Н., Посацький Б. та ін. [1-11]. Особливу увагу на видові точки і їх розташування у системі міста звертав польський урбаніст Казімеж Вейхерт у своїй праці «Elementy kompozycji urbanistycznej» [5].

а

б

Рис. 1. Приклад граничного видового пункту, коли вузька вуличка провадить до просторої площі (м.Пальма, Іспанія).

Виклад основного матеріалу.

Серед загальноміської системи видових пунктів необхідно виділити три основні групи: граничні, зовнішні і внутрішні.

Першу групу складають **граничні видові пункти**. Вони знаходяться на межі двох різних просторових середовищ відмінних по формі і змісту. Характерна особливість граничних видових пунктів — це зіткнення відкритого краєвиду із забудованим простором. Граничні видові пункти можна виділити також під час переходу з систем з обмеженою видимістю, проводячи обсерватора тривалий час через бачення лише найближчого оточення — у відкритий простір, змінюючи в різкий спосіб яскравість світла, можливості широкого погляду і того, щоб огорнути споглядання багатьох різноманітних елементів. Прикладом може бути вузька вулиця (рис. 1а), яка через деякий час виводить до просторої площі (рис. 1б).

Зовнішні пункти — пункти розташовані ззовні досліджуваної просторової системи, з яких можна спостерігати силует або також суму форм, що

а

б

в

Рис. 2. Зовнішні видові пункти: а – Заліщики; б – Славське; в – Ванкувер.

накладаються, які творять уявну оболонку просторової системи. Зовнішні пункти це у першу чергу ті, що знаходяться у відкритому ландшафті, звідки можна бачити у залежності від величини населеного пункту: село, містечко або фрагменти забудови великого міста (рис.2).

Третю і одночасно основну групу видових пунктів, що є елементом аналізу кожної містобудівельної системи, складають **внутрішні видові пункти**, а саме ті, що знаходяться безпосередньому і стислому зв'язку з просторовими фрагментами, частинами більшого просторового середовища містечка або міста. Внутрішні видові пункти щодо зовнішніх пунктів є групою більш складною.

У Європі, окрім оглядових майданчиків, на видових пунктах часто влаштовують кафе або ресторан, даючи можливість обсерватору довгий час милуватись навколишнім краєвидом (рис.3).

а

б

Рис. 3. Приклади влаштування ресторану на видовому пункті:

а – Париж; б – Дубаї.

Особливу увагу слід надавати орієнтації точок огляду відносно сторін світу. Адже, проти сонця дивитись не дуже комфортно та й всієї розкоші кольору ми не побачимо, лише силует. Тому краще сприймається картина з майданчиків, розташованих у південній частині міста (рис.4).

Підчас проходження містом, ми оглядаємо систему замкнутих і відкритих просторів, що чергуються з сукупністю багатопланових картин, котрі у свою

чергу, доповнюють загальноміську систему видових пунктів. Ці багатопланові картини можуть підвищити загальне естетичне враження або його погіршити.

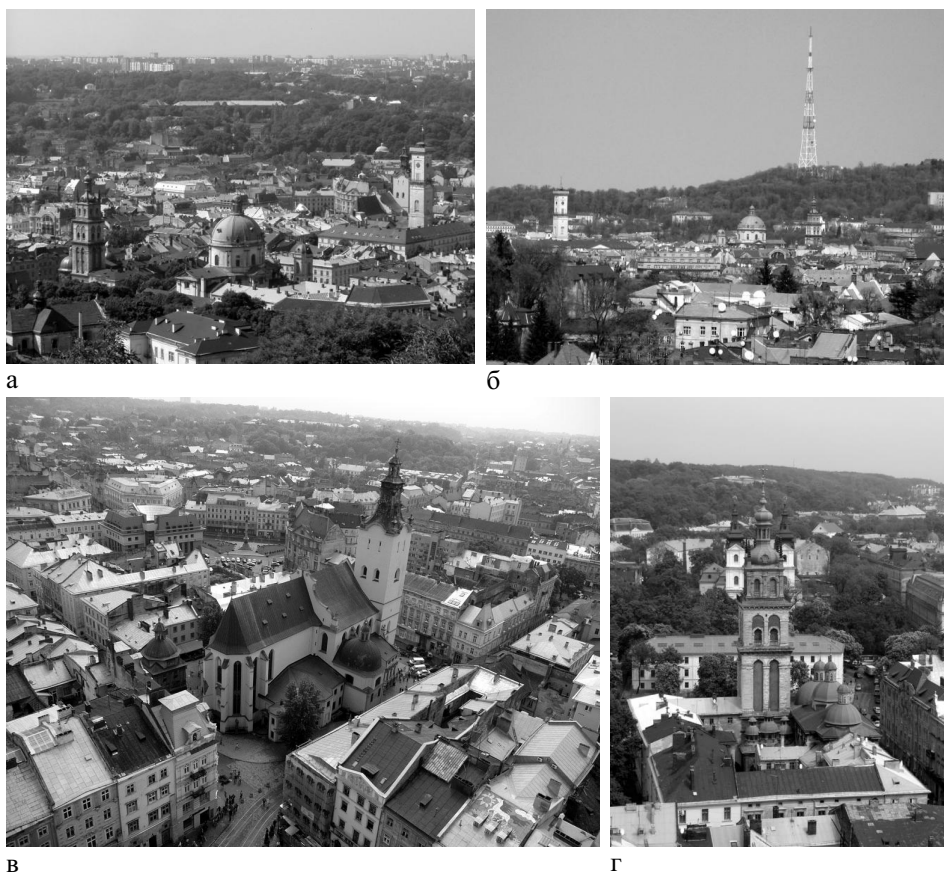

Рис. 4. Видові пункти Львова: а – з Високого Замку; б – з парку ім. Б.Хмельницького; в і г – з Ратуші.

Тут слід звертати особливу увагу на форму та поверховість об'єктів, які не розташовані у безпосередній близькості з пунктами огляду, але проглядаються з них — так зване «мертве поле». Такі будівлі можуть спотворити навіть організований простір невідповідною формою (рис. 5а,б,в) або підтримати його спорідненим силуетом (рис. 5г).

При прокладанні туристичних маршрутів, доцільно також враховувати орієнтацію і час доби. У ранковий час уникати піших прогулянок на схід, опівдні — на південь і у вечірній час — на захід.

Особливу увагу слід звертати на видові пункти, розташовані поблизу господарських та комунально-складських територій. Такі території часто створюють непривабливі картини, тому слід передбачати візуальний бар'єр згаданих частин міста.

а

б

в

г

Рис. 5. Приклади будівель, які проглядаються з «мертвого поля»: а і б – центральна частина м.Катовіце; в – Трускавець; г – Франкфурт.

Висновок.

Видові пункти мають важливе значення для сприйняття образу міста. Для підвищення естетичних якостей точок огляду необхідно:

1. Враховувати орієнтацію відносно сторін світу і час огляду, щоб обсерватор міг оглядати кольорову картину, а не лише силует.
2. При забудові територій, які оглядаються — узгоджувати форму з навколишнім середовищем.
3. Звертати увагу на форму та поверховість об'єктів, які потрапляють у «мертве поле» і проглядаються з пунктів огляду.

4. При розташуванні видового пункту поблизу господарських та комунально-складських територій — створювати візуальний бар'єр згаданих частин міста.

Вдале влаштування пунктів огляду, не лише підвищить естетичні якості, виділить індивідуальні риси, характер, покращить сприйняття образу міста в цілому, але й може бути використане для розвитку туристичного бізнесу.

Література

1. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве: Пер. с англ. М.: Стройиздат, 1986. 264 с.
2. Линч К. Образ города / Пер. с англ., сост. Иконников А.В. М.: Стройиздат, 1982. 328 с.
3. Зитте К. Художественные основы градостроительства: Пер. с нем. М.: Стройиздат, 1993. — 255 с.
4. Цайдлер Э. Многофункциональная архитектура.— Москва: Стройиздат, 1988.
5. Wejchert Kazimierz. Elementy kompozycji urbanistycznej. — Warszawa: «Arkady», 1984.
6. Иконников А. Архитектура города: эстетические проблемы композиции. — Москва, 1972. — 216 с.
7. Кириллова Л., Покровский И., Рожин И. Композиция в современной архитектуре.— Москва: Стройиздат, 1973.
8. Основы архитектурной композиции и проектирования (под ред. Тица А.). — Киев: «Вища школа», 1976.—256 с.
9. Баранов Н. Силуэт города.— Л.: Стройиздат Ленингр. отд-ние, 1980. — 184 с.
10. Пosaцький Б.С. Формування архітектурного образу міста. Навчальний посібник. — Львів, 1993.— 108 с.
11. Пosaцький Б. Простір міста і міська культура (на зламі XX-XXI ст.) — Львів: НУ «Львівська політехніка», 2007.— 208 с.

Annotation

The article researched viewpoint of urban space highlighted the principles of their location and established their importance for the perception of the image of the city.

Аннотация

Исследованы видовые точки городского пространства, выделены принципы их расположения и установлено их значение для восприятия образа города.

УДК 711.11

*к. арх., доц. Т.М. Мазур, Є.І. Король,
Національний університет «Львівська політехніка»*

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ
ТЕРИТОРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ КОМПЛЕКСІВ ПРИКОРДОННОГО
РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВЩИНИ)**

Анотація: розглядається вплив процесів глобалізації світової економіки на структуру сучасних територіально-виробничих комплексів. Обґрунтовується необхідність врахування цих тенденцій при реформуванні територіально-виробничих комплексів Львівщини.

Ключові слова: територіально-виробничий комплекс, прикордонний регіон.

Одним з головних напрямків теорії та практики сучасного містобудування є вирішення питань раціональної територіально-просторової організації продуктивних сил шляхом формування в системі економічного районування територіально-виробничих комплексів (ТВК).

Різним аспектам розвитку територіально-виробничих комплексів присвячені праці Білоусова В.І., Долішнього М.І., Лаппо Г.М., Лістенгурта Ф.М., Шаблія О.І., Кочеткова А.В., Рубана Ю.Г., Топчієва О.Г., Владімірова В.В., Лавріка Г.І., Дьоміна М.М., Нудельмана В.І., Кушніренко М.М., Фоміна І.О., Яргіної З.М. та ін.

В контексті сучасного розуміння структурними компонентами ТВК виступають: виробничий комплекс, який є складовою сфери виробництва товарів та послуг і включає в себе різні види виробничої діяльності, що створюють матеріальні товарні блага (промисловість, агропромислове господарство); виробнича інфраструктура, яка прямо не належить до виробництва, але необхідна для продукування матеріальних благ (наука і наукове обслуговування, будівництво із супутніми галузями, мережі водо- і енергопостачання, складське господарство, транспорт і зв'язок тощо) по обслуговуванню матеріального виробництва.

Протягом останніх десятиліть в світі відбуваються радикальні зміни, які супроводжуються зміщенням акцентів щодо оцінки економічної ефективності функціонування держав та їх регіонів. Як вказано в роботах М. Портера (Теорія конкурентних переваг), конкурентні переваги сформовані на базі природних ресурсів (земля, географічне положення і т.п.) стають найбільш нестійкими перевагами нижчого порядку, які швидко втрачаються державами, а найбільш значні і конкурентноздатні переваги утворюються на базі спеціалізованих

факторів, створених штучно [1.]. В розміщенні виробництва більшої ваги починають набувати не стільки техніко-економічні, як соціальні чинники: якість трудових ресурсів, ступінь економічної свободи в суспільстві, вільне транспортне пересування товарів, капіталів та людей в наслідок формування міжнародних економічних систем, тяжіння до науково-дослідних центрів, екологічного стану довкілля та тенденцій переміщення забруднюючих виробництв в країни третього світу, відмінності в рівнях заробітної плати населення і т.п. Так міжнародні монополії з метою отримання надприбутків розосереджують окремі цехи виробничого процесу по всіх частинах світу, використовуючи різницю в рівні життя людей, а науково-технічний прогрес на транспорті докорінно змінює значення відстаней в організації виробництва.

Зміни, що відбуваються є наслідком процесу глобалізації світової економіки та формування постіндустріального суспільства. Постіндустріальне суспільство, підкреслює Н. Микула, відрізняються від до індустріального та індустріального за трьома основними параметрами: виробничим ресурсом (в до індустріальному це сировина, індустріальному – енергія, а в постіндустріальному – інформація); типом виробничої діяльності (в постіндустріальному – це послідовна обробка на відміну від добування і виготовлення попередніх етапів суспільного розвитку); характер базових технологій, які в постіндустріальному суспільстві визначаються як наукоємні, в індустріальний період – капіталоємні, а в до індустріальний – працеемні [2. 141 с.].

Отже основою сучасного суспільного прогресу виступає технологічний розвиток, що базується на перетворенні науки в безпосередню виробничу силу. В результаті нові соціально-економічні та урбаністичні процеси, які відбуваються в світі вимагають і нових методологічних підходів до територіальної організації виробництва. Згідно з положеннями Хартій просторового планування ЄСв умовах постіндустріального суспільства важливо ареали ефективного виробництва пов'язувати з науково-технічним комплексом та мережею телекомунікацій, оскільки наукоємні інноваційні технології та інформаційне забезпечення впливають на конкурентоздатність підприємств не менш ніж доступ до швидкісного транспорту [3.4.].

Відповідних змін зазнає структурна організація сучасних територіально-виробничих комплексів: з'являються нові види і форми їх традиційних компонентів, як виробництва, так і виробничої інфраструктури. Одним з шляхів підвищення конкурентоздатності та економічної ефективності ТВК на сучасному етапі стає академічне підприємництво, тобто створення інтегрованих підприємницьких структур, які використовують інноваційні технології та прогресивний менеджмент. До поширених моделей таких структур відносяться

центри трансферу технологій, бізнес центри, бізнес інкубатори, академічні кластери, науково-технологічні парки, технополіси, що поєднують в собі мережі фірм і підприємств, вищі навчальні заклади і науково-дослідні установи з інфраструктурою підприємництва та трансферу технологій. У Європі активізація академічного підприємництва знаходить широку підтримку як громадських організацій, так і органів влади, що визначають економічну політику на місцях та формують програми соціально-економічного розвитку регіонів.

Підвищення економічної продуктивності та конкурентоздатності держав і регіонів також в значній мірі залежить від якості підприємницького середовища і функціонування ринкових принципів господарювання. Засобом вирішення такої задачі є створення виробничих ареалів з додатковими пільгами – вільних економічних зон, які є взаємообумовленим об'єднанням органічно пов'язаних між собою підприємств на певній території відповідно до особливостей її ресурсної бази, географічного положення і розвинутості транспортної мережі.

На сучасному етапі ускладнюються функції і з'являються нові форми виробничої інфраструктури такі як транснаціональні системи швидкісного транспорту – мережі міжнародних транспортних коридорів, що діють на принципах логістичного підходу. Територіальна концентрація матеріальних, фінансових та інформаційних потоків у поєднанні з високою якістю експедиторського обслуговування забезпечують прискорення оборотів капіталу, товарів, трудових ресурсів та сприяють господарському розвитку території.

Усвідомлення і розуміння сучасних соціально-економічних та просторово-планувальних процесів вимагають подальшого пошуку і впровадження нових концептуальних підходів до територіальної організації виробництва - реструктуризації існуючих та формування нових територіально-виробничих комплексів. Львівська область, зважаючи на її ресурсний потенціал і статус транскордонного Україно-Польського регіону має всі передумови стати експериментальним полем для формування територіально-виробничих комплексів новітнього типу.

В силу свого геополітичного розташування на кордоні з ЄС Львівська область потрапляє в сферу дії стратегічних планувальних проектів державного і міжнародного значення, що вже істотно вплинуло на видозміни її містобудівного укладу, передусім в напрямку реформування транспортної інфраструктури. Географічно вигідне розташування на перетині історичних торгових шляхів сприяло формуванню мережі важливих комунікаційних зв'язків: територію області перетинають шість залізничних і шість автомобільних магістралей державного значення, які забезпечують транзитний

рух в межах України і між Україною та державами Євросоюзу. Подальше підвищення якості транспортної і прикордонної інфраструктури, а отже доступності території Львівської області належить до головних стратегічних задач її просторового розвитку. Україна включена в пан-європейську мережу транспортних коридорів, два з яких - коридор № 3 (Берлін – Дрезден – Вроцлав - Львів - Київ) та коридор №5 (Трієст - Любляна - Будапешт - Братіслава - Львів), згідно з Генеральною схемою планування території пройдуть територією Львівщини. У Львівській області планується будівництво колії європейського зразка Пшемисль (Польща) - Львів (Україна) і далі через Тернопіль і Вінницю на Київ, яка є складовою 3-го залізничного транспортного коридору. В межах реалізації проекту Євро -2012 побудовано новий термінал міжнародного класу Львівського аеропорту. Укладені міжнародні угоди про створення в межах Львівської області нових автомобільних пунктів пропуску через державний кордон: Грушів-Будомеж, Угринів-Долгобичув, Нижанковичі-Мальховіце, Боберка-Смільник, Белз-Будинін, Мшанець-Бистре [5.].

Реконструкція і розбудова транспортної та прикордонної інфраструктури є важливою планувальною передумовою реформування і розвитку господарського комплексу Львівської області (рис. 1).

На сучасному етапі вагомим інструментом підвищення конкурентноздатності продукції та підприємств виступає логістика поєднана з транспортною та дистрибуційною інфраструктурою. При цьому важливо врахувати напрямки і тенденції створення та розвитку міжнародних логістичних систем, а також досвід розвинутих країн. У формуванні логістичних зв'язків на прикордонних територіях, де існує найбільше логістичних проблем. До базових елементів логістичної інфраструктури міжнародна логістика відносить логістичні центри - об'єкти, що пропонують повний пакет логістичних послуг.

На території Львівської області, передусім в зоні впливу обласного центру планується створення ряду логістичних комплексів, таких як логістичний комплекс "Білогорща" в приміській зоні м. Львова; логістичні комплекси біля сіл Кам'янопіль, Давидів, Малечковичі Пустомитівського району; логістичний комплекс біля с. Рясне-Руське Яворівського району; логістично-транспортний комплекс біля с. Липники Яворівського району; логістично-промисловий комплекс „Запитів", поблизу с.м.т. Запитів Кам'яно-Бузького району тощо. Розроблялись пропозиції планувальної організації ряду логістичних центрів (рис.2).

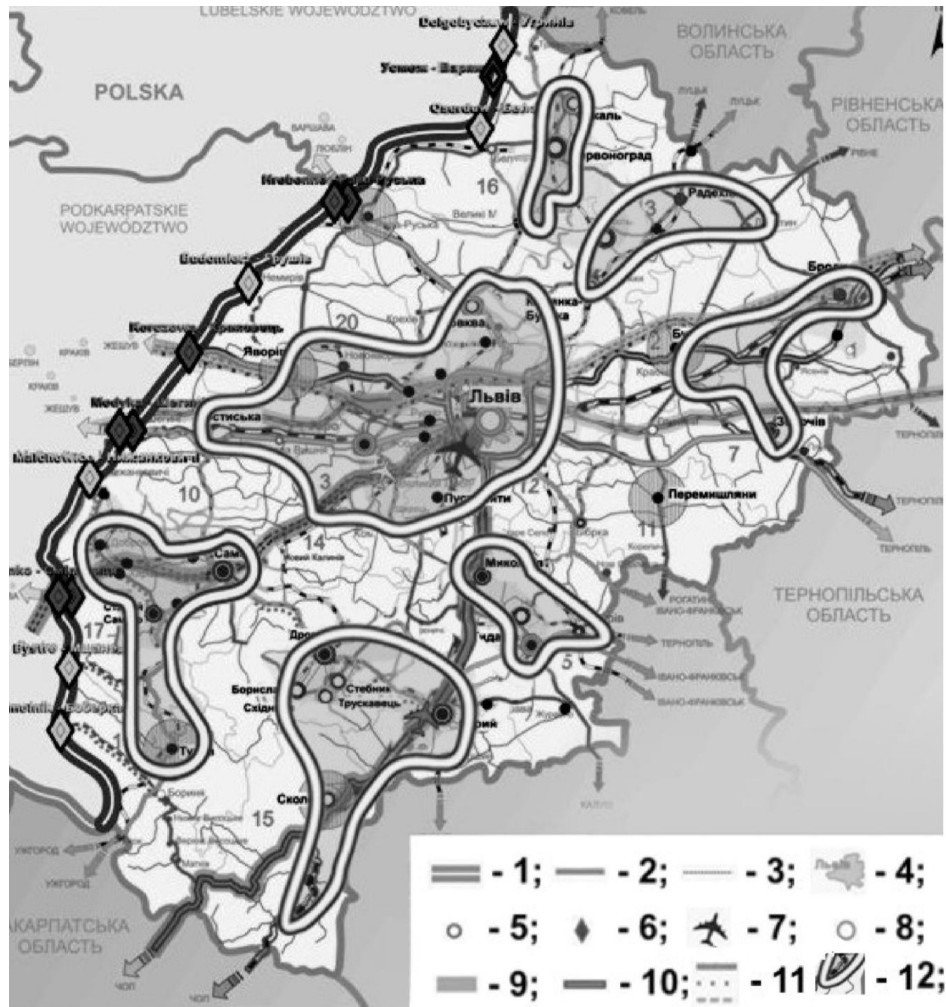

Рис. 1 Центри та ареали господарської активності в контексті розбудови транспортної інфраструктури Львівської області

1 - державний кордон; 2 - адміністративна межа області; 3 - адміністративна межа району; 4 - обласний центр; 5 - міські населені пункти; 6 - пункт пропуску через державний кордон; 7 - аеропорт; 8 - транспортний вузол; 9 - міжнародний автомобільний транспортний коридор; 10 - автомобільні дороги державного значення; 11 - головні залізничні дороги; 12 - межа ареалу господарської активності.

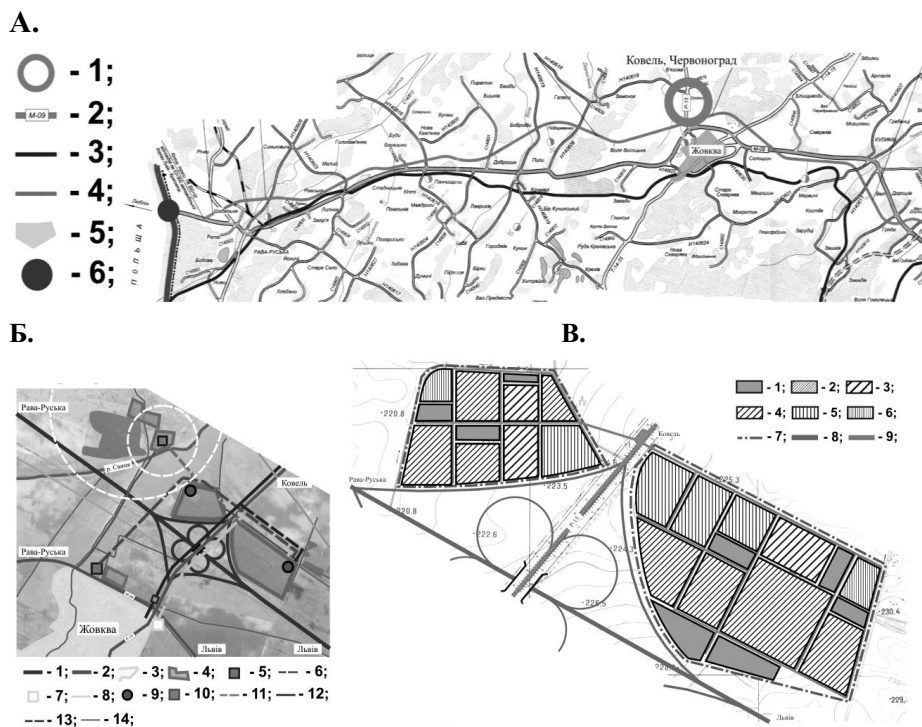

Рис. 2. Пропозиція формування логістичного центру Сопосин у Жовківському районі Львівської області (проектна пропозиція Промбудпроекту М. Львів)

А – Ситуаційна схема: 1- проєктований логістичний центр (ЛЦ); 2 – магістральна автодорога державного значення; 3 – залізнична колія; 4 – проєктована концесійна автодорога; 5 - пункт пропуску через державний кордон;

Б – Схема розміщення логістичного центру: 1 – межа ділянок (I-II) проєктованого ЛЦ; 2 – проєктована концесійна автодорога; 3 – існуюча автодорога; 4 - проєктований транспортний розв'язок;

В – Схема функціонального зонування ЛЦ: 1 – територія промислово-виробничих об'єктів; 2 – територія об'єктів логістики; 3 – територія об'єктів громадського обслуговування; 4 - територія загальновузлових об'єктів; 5 – озеленена рекреаційна територія; 6 – межа ЛЦ; 7 – проєктована концесійна автодорога; 8 – існуюча автодорога

На Львівщині, як і в Україні в цілому процес формування інфраструктури інноваційного підприємництва (бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків)

лише започаткований і ще не отримав належного розвитку. На відміну від польських партнерів по транскордонному регіону він поки що обмежений об'єктами незначної потужності. На даний час у Львівській області функціонують такі бізнес-центри та центри трансферу технологій: Західноукраїнський Інноваційний центр, Український науково-технологічний центр, Інкубатор – Центр Національного університету «Львівська політехніка» тощо. Слід зазначити, що значний науково-освітній потенціал Західного регіону може використовуватись набагато ефективніше. Львівщина потребує і має всі передумови для створення мережі потужних моделей інноваційного підприємництва - технопарків і технополісів як в межах існуючих ареалів господарської активності (рис. 1.) так і на нових територіях. Такі підприємства могли б стати транскордонними центрами нових технологій для випуску наукоємкої конкурентоспроможної продукції.

Отже прикордонні території знаходяться під інтенсивним впливом такого стратегічного фактору як «прикордонний потенціал», наявність якого значно підвищує можливості реформування їх територіально-виробничих комплексів на сучасних засадах завдяки ефекту кооперації прикордонних економік, перспективам регіонального використання глобального ефекту відкритого простору (свободи переміщення товарів, послуг, людей, капіталу) і формуванню містобудівних передумов реструктуризації ТВК, що повинно знайти своє відображення в регіональних стратегіях та програмах соціально-економічного та просторового розвитку Львівської області.

Література

1. Портер М. Международная конкуренция. – М.: «Международные отношения». – 1993. – 896 с.
2. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ПРД НАН України, 2004.-395 с.
3. Європейська Хартія регіонального просторового планування / Торремоліноська Хартія, 1983 р., Іспанія. Рада Європи.
4. Дмитренко К. Европа, какой мы себе ее не представляли: стратегия европейского территориального развития в эпоху сетевого общества / А.С.С., 2007 №1. - с. 70-81.
5. Мазур Т.М., Король Є.І. Задачі містобудівного розвитку Львівщини в контексті реалізації проекту III Міжнародного транспортного коридору VIA REGIA Вісник "Архітектура". - Львів: НУ "Львівська політехніка", 2010.- № 674.-С. 248-255.
6. Мазур Т.М., Посацький Б.С. Промислова функція у просторі великого міста - приклад Львова В збірнику наукових праць «Містобудування та територіальне планування.».- К.: КНУБА, 2008.- Вип.31.- С. 211-222.
7. Мазур Т.М. Формування мережі технопарків на території Львівської області як напрям реструктуризації промислового комплексу Львова В збірнику наукових праць

«Містобудування та територіальне планування.» -К.: КНУБА, 2008.- Вип. 29.- С. 143-151.

Аннотация

Рассматривается влияние процессов глобализации мировой экономики на структуру современных территориально-производственных комплексов. Обосновывается необходимость учета этих тенденций при реформировании территориально - производственных комплексов Львовщины.

Ключевые слова: территориально-производственный комплекс, пограничный регион.

Annotation

Influence of global world economical processes on the structure of modern territorial industrial complexes is examined, The necessity of account of these tendencies is grounded at reformation of territorial industrial complexes in Lviv region.

Keywords: territorial industrial complex, boundary region.

УДК 712.01

В. А. Щурова,

канд. арх., доцент каф. дизайну архітектурного середовища, КНУБА

ВІДПОВІДНІСТЬ СТИЛЬОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК БЛАГОУСТРОЮ І АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: проведено порівняльний аналіз стильових особливостей архітектурного і ландшафтної середовища. Проаналізовано історичні та сучасні стилі ландшафтної архітектури. Запропоновані шляхи нового змісту міського простору, які інтегрують історичні, природні і антропогенні елементи в єдине ціле.

Ключові слова: стиль, архітектурне середовище, міське середовище, сучасні напрями, екологічний підхід, новий зміст простору.

Стиль – структурна єдність образної системи та прийомів художнього вираження, що виникає завдяки взаємовпливу архітектури та мистецтва – мистецтва ландшафтної, скульптурної, живописної [1]. Найважливіший поділ архітектурних стилів здійснюється за епохами. Стиль в *архітектурному середовищі* заснований на стійкій системі функціональних, просторових, естетичних характеристик, яка формується в процесі історичного розвитку матеріальної і духовної культури суспільства. При цьому архітектурне формування поєднується з іншими творчими процесами різних сфер суспільного життя [2]. Одним з важливих творчих процесів є формування

ландшафтної системи міста, яка відповідає за гармонійне поєднання архітектурних і природних просторів. Засоби і прийоми одного стилю є характерними для певного історичного періоду, конкретного регіону, окремого архітектора. Стель пам'яток архітектури можна визначити за зовнішніми ознаками: порталами, вікнами, склепіннями, колонами, орнаментами... У деталях оздоблення та формах будівель і споруд відображується зв'язок з природою. Колони з капітелями у вигляді квітки лотосу чи папірусу, коринфський ордер з листям аканту, барочні барельєфи буйного цвітіння півоній, виноградногo листя, листя папороті, плинність водних лілей в оздобленні будинків модерну фризами з рослинних орнаментів, які мають чітку реалістичність, снопи і фрукти у радянській архітектурі. У біонічній архітектурі все більше використовується суть будови рослин, їх форма накладається на габаритний об'єм споруди, запозичуються способи споживання енергії сонця, землі, вітру. Символіка рослин, їх характерні семантичні значення використовуються при проектуванні будівель різного призначення. Набуті з часом та практикою життя символічні значення деяких рослин дають можливість використання їх у різному значенні формування простору, архітектурних ансамблів. Стельове вираження відображається у функціональних, естетичних особливостях середовища, має різну інтенсивність, чим визначає приналежність об'єкту до певного стилю.

Виходячи з означення середовища як природного, антропогенного, історичного, культурного, урбаністичного, можна зазначити, що до однієї з найважливіших складових стилістичного формування *міського середовища* та забезпечення гармонійності архітектурних комплексів відноситься благоустрій територій, оточуючих будівлі, створюючи містобудівні ансамблі. Використання природи людиною і суспільством – найдавніший вид діяльності, до кінця ще не вивчений. Сутність штучної природи полягає не в належності чи відсутності фізичного перетворення, а від людських потреб і бажань. Образи та ідеї допомагають створити емоційну та інтелектуальну орієнтацію у відношенні подій, аналізуючи їх роль відносно спілкування людини з природою. Місто є доказом підкорення людиною простору, фантомом закріплення своєї присутності в ньому. Міста повинні активно імпортувати природу в себе. Одним з основних принципів етики природи є те, що вона забезпечує людину моделлю довершеності, а довершеність завжди уособлювалася з порядком, який мав моральний і фізичний аспекти [3].

Більше 30 років тому ЮНЕСКО визначило найважливішу мету – виявляти, вивчати і охороняти пам'ятники культури, об'єкти природи, які мають цінність для усього людства. Найпершою ланкою у природних перлинах є заповідники. Заповідники – території дикої природи, священного

недоторканого простору. Їх можна віднести до “первинного” стилю. В Україні існує 4 біосферних, 19 природних і більше 40 національних природних парків. Пам’ятки архітектури, які перебувають під захистом ЮНЕСКО, охороняються разом з прилеглими площами, парками, благоустроєм. Формується своєрідна ландшафтно-охоронна зона.

У мистецькому формуванні міського середовища можна виділити два полюси діяльності: використання існуючого природного середовища для потреб людини з мінімальним втручанням або створення нового – як результат архітектурної творчості. При створенні штучних ландшафтних ансамблів, пов’язаних з забудовою існувало два паралельних напрямки ландшафтно-архітектури як мистецтва: регулярно-геометричний і живописно-пейзажний.

Ландшафтно-генетичне походження міста, як території проживання сукупності людей, уособлює задані природою водно-зелені діаметри. Природна структура ландшафтів виявляється як в образі міста, так і в планувальній схемі. Природні утворення через периферійні зони міста можуть вливатись до центральних у вигляді історичних заповідних територій: відреставрованих парків, палацових комплексів, монастирських угідь, ремісницьких селищ. До штучного ландшафтного середовища, створеного людиною, відносяться відкриті простори: вулиці, площі, парки та ін.

Специфіка засобів ландшафтного дизайну полягає у використанні природних будівельних матеріалів і, головне, – живих матеріалів, які здатні відновлюватись. Але тривалість життя природних композицій без постійного догляду менша, ніж у пам’яток архітектури, тому пам’ятки ландшафтно-архітектури вимагають більш ретельного підходу до збереження і відновлення.

За висловом А. Григоряна “міський ландшафт матеріалізує певні взаємовідносини між природою і суспільством, несе в собі значне психологічне навантаження...”. Саме ця позиція відстежується в хронології історичних стилів ландшафтно-архітектури. Характеристики стилів визначають головні риси епохи, відношення до релігії, науки, соціального устрою.

Головна риса античності – символічність. В Єгипті (IV – III тис. до н.е.) в ландшафтних комплексах переважає регулярна композиційна схема. Об’єкти благоустрою – ділянки внутрішніх дворів палаців, священних ділянок храмів. Ландшафтна архітектура античної Греції представлена природними терасами акрополів, грецькими садами внутрішніх двориків з водоймами з мозаїкою у житловій архітектурі, при гімназіях і біля храмів. Римські ландшафтні композиції подібні до грецьких, але з’являються розкішні вілли, палаци, обмежені великими садами вічнозелених рослин – вірідаріумами. Активно використовуються прийоми стрижки рослин, влаштування декоративних садів для прогулянок, облагородження рельєфу каскадними терасами з пандусами,

що надалі виокремило напрямок розвитку Італійських садів. Досвід організації середовища розвивається від атріумів житлових будівель до системи акведуків і великих садів [4].

На Далекому Сході (I ст. до н.е.) у Китаї і Японії сади, подібні до творів живої природи, вони створюються при імператорських палацах (Іхеюань), гробницях імператорів, а також розповсюдження набувають сади природних пейзажів, домашні сади, сади вчених і літератури (Су Чжоу).

Монастирські сади, городи, виноградники, аптекарські городи регулярної структури епохи Середньовіччя пронизані символізмом, асоціативними уявленнями про рай та містичні властивості рослин. Перетин діагоналей у квадратних садах акцентується магичною рослиною – апельсиновим деревом. Розвиток ремісництва в цей час призвів до філігранності прикрашень малих форм, огорож.

Сади Сходу (XX – XXII ст.) мають прямолінійні композиції, уособлюючи мусульманський рай, основою якого є “Чор-бак” – чотири сади у квадраті. Вода, фонтани грали важливу роль у формуванні мікроклімату внутрішніх двориків палаців.

В епоху Відродження (XV ст.) в Італії продовжують розвиватися традиції італійської ландшафтної архітектури, проєктуються вілли з обширними територіями, використовується прийом терасування схилів на гористій місцевості. Прикладами стилю Бароко (XVII ст.) є Французькі сади, які розбиваються на рівнинній місцевості для масштабних забав і прогулянок. Серед них відомі регулярні парки при палацах, луки та лісові угіддя при замках.

Класицизм і романтизм (XVIII – XIX ст.) продовжує традиції французьких садів у вигляді регулярних композицій, з’являються ботанічні сади. Пейзажні сади – англійські, характеризує планування без прямих ліній, зміна живописних краєвидів, алей, перспектив, яскраві плями, що контрастують з ідеально вистриженими газонами. В Німеччині розвивається романтизм, який виражається через копіювання руїн Середньовіччя, античних храмів, китайських пагод... Окремим явищем в цей час стає російська садибна культура. Садиба засновується як центр сільськогосподарського району з селищами, пашнями, випасами. Єкатерининський класицизм XVIII ст. підтримує традиції регулярних планувань французьких ландшафтних комплексів. Романтизм проявляється у Царському селі. До цього ж періоду відноситься дендропарк Софіївка в Умані.

Рекультивация природних ресурсів на територіях добувної промисловості, створення олімпійських, національних, тематичних парків, експозиційні площі всесвітніх виставок, проєктування міста-саду майбутнього Говарда свідчить

про погіршення стану ландшафтного середовища міст, яке все більше потребує збереження (XIX – I половина XX ст.).

Визначити *сучасні напрямки* формування міського середовища є складною задачею у зв'язку з постійним перевтіленням сучасної архітектури в напрямку дизайну і комп'ютерного моделювання. Слід відмітити наступні сучасні прояви в області ландшафтного проектування. З'являються нові види штучних ландшафтів – “арт-ландшафти”, які радикально відрізняються від попередньо виявлених і є індивідуальними, мистецькими, нагадують твори абстрактного мистецтва, інсталяції. Такі сади поділяються на штучні “дикі сади”, кінетичні, сади-артефакти, сади-інсталяції, сади із штучних елементів. Кінетичні ідеї в мистецтві (70-х років XX ст.) характеризуються використанням рухомих частин ландшафтів, динамічних поверхів та ярусів, що повертаються навколо осі. З'явилася своєрідна гра в сад, де ландшафт являв собою сад театральних декорацій для перетворення просторів під виключні події. Сади інсталяції характерні просторовими композиціями з різних матеріалів, візуального перенасичення інформацією [5].

Одним з нових процесів, які відбуваються у сфері створення ландшафтів являється ландшафтний урбанізм – продукт, породжений інтенціями світового архітектурного авангарду і сюрреалізму. Його можна розглядати як підхід до планування, який відповідає епосі постмодернізму: багатошаровий, гнучкий, стратегічний.

Основоположниками інсталяційного мистецтва стали сюрреалісти, які намагались дивитись на світ асоціативним, мінливим баченням. Новими напрямками є утворення садів із штучних матеріалів, які імітують природні. Сади символів і метафор, колажів з несумісних матеріалів вражають оптичними ілюзіями, формуючі нові види просторів в уяві.

Екологічний підхід в архітектурі (кінець XX ст.) – рух, спрямований на захист навколишнього середовища і надає перевагу “природним” формам, які повторюють контури рельєфу, використання природних матеріалів на противагу синтетичним. Розповсюдження набуває вертикальне озеленення фасадів будівель і влаштування садів на дахах. Ленд-арт проявляється як мистецтво упорядкування територій не тільки на відкритих природних просторах, а і в урбанізованому середовищі, цей вид сучасного середовищного мистецтва тісно пов'язаний з інсталяцією та перфомансом.

За висловом Гюго: “Стиль має бути подібним кристалу. Чистота його граней забезпечує блиск”. Але чистоту сучасного стилю важко оцінити, бо різними сферами творчого пошуку активно використовуються запозичення суміжних течій у мистецтві, скульптурі, розвитку комп'ютерних, кібернетичних підходів. Перспективи розвитку природних і штучних ландшафтів полягають в

інтерпретації їх як ідеї, створеної в тому чи іншому культурному контексті, відкритої для концептуального проектування і трансформації.

Ні одна природа не підкоряється мистецтву, бо мистецтво тільки є подобою тієї чи іншої природи. Природа найбільш довершена і не може бути перевершена хоча б і самим витонченим мистецтвом. В містах розвивається художня чуттєвість у відношенні природи, і обґрунтована вона контрастом міського середовища у відповідності до природного[3]. Сприйняття – явище нестабільне, воно змінюється по мірі отримання людиною життєвих відчуттів. Творчі пориви людини епізодичні, її межі сягають деталей оточуючого середовища, що впливає на загальний ландшафт далеко не благотворно. Одна з найголовніших задач, яку повинні вирішити архітектори у майбутньому, – знаходження *нового змісту простору*, який створюється, органічно, на основі внутрішніх властивостей, що належать простору. Можливо, майбутнє архітектури на шляху створення простору універсального, який інтегрує історичні, природні і антропогенні елементи в єдине ціле, яке не порушує ні одної з складових.

Література

1. Криворучко О. Сучасна архітектура: Термінологічний словник. – Львів: “Львівська політехніка”, 2008. – 136 с.
2. Архітектура: Короткий словник-довідник/ Мардер А.П., Євреїнов Ю.М., Пламеницька О.А. Під ред. Мардера А.П. – К.: Будівельник, 1995. – 335 с.
3. Пісковський Ю.І. Портал. – К.: “Емма”, 2008. – 732 с.
4. Ожегов С.С. История ландшафтной архитектуры. – М.: Архитектура - С, 2004. – 240 с.
5. Забелина Е.В. Поиск новых форм в ландшафтной архитектуре. Учебное пособие. – М.: Архитектура-С, 2005. – 160 с.

Аннотация

Проведен сравнительный анализ стилевых особенностей архитектурной и ландшафтной среды. Проанализированы исторические и современные стили ландшафтной архитектуры. Предложены пути нового смысла городского пространства, которые интегрируют исторические, природные и антропогенные элементы в единое целое.

Ключевые слова: стиль, архитектурная среда, городская среда, современные направления, экологический подход, новый смысл пространства.

Annotation

The comparative analysis of styles particulars of architectural and landscape environment was done. Were analyzed historical and contemporary styles of landscape architecture. Were proposed ways of new sense of city spaces, that integrated historical, nature and anthropogenic elements in unity.

Key words: style, architectural environment, city environment, contemporary directions, ecological approach, new sense of space.

УДК 72.025.4/9

Н. А. Лещенко

*кандидат архітектури,**доцент кафедри інформаційних технологій в архітектурі КНУБА*

**СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ МАЛОГО
МІСТА (НА ПРИКЛАДІ ПРОПОЗИЦІЇ ПО РЕКОНСТРУКЦІЇ
ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ СМТ КЛЕВАНЬ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Анотація: в статті визначаються напрямки сучасного архітектурно-планувального та функціонального розвитку ансамблів історичних центрів малих міст.

Ключові слова: історичне мале місто, архітектурний ансамбль, домінанта, рядова забудова, планувальна структура, туристичний центр.

На сьогодні дуже актуальною залишається проблема існуючого стану та сучасного розвитку малих історичних міст. Вони, як правило, всі мають одну схему сучасного збереження планування та забудови. Досить добре збережена планувальна структура міста, але дуже погано – об'ємно-просторова. Це визвано тим, що були занедбані та зруйновані багато пам'яток архітектури, історичні домінанти та рядові історичні споруди внаслідок їх неправильного використання або невикористання взагалі. Нове будівництво велось без урахування історично складених традицій, форм і об'ємів, як правило, дешевими типовими спорудами. Це привело до того, що малі міста стали невиразними, з однаковою типовою забудовою в центрі. Таким чином, втративши пам'ятки архітектури і не здобувши сучасних цінних будинків, забудова малих міст стала не цікавою для туристичного відвідання. А це означає відсутність дуже важливої статті надходження фінансування в міський бюджет на розвиток міста.

Метою дослідження та реконструкції історичних малих міст має стати знаходження сучасної функції для малого міста, яка б дала змогу відновити його історичне значення та сприяла його сучасному розвитку.

Наукова новизна полягає у визначенні нових сучасних елементів забудови, необхідних для відновлення втраченої цілісності архітектурного ансамблю історичного центру. Новим є знайдення сучасних архітектурних споруд, які б змогли замінити втрачені ансамблем домінанти та акценти. Застосування нових форм для нових домінант та рядових споруд з урахуванням історично складених традицій у забудові.

Селище міського типу Клевань Рівненської області є типовим представником малих історичних міст Західноукраїнського регіону. Нарховує

8 тисяч мешканців населення. Має багату історію. Веде своє літочислення з 1458р. В 1654р. місто отримало Магдебургське право [2]. Має низку пам'яток архітектури: замок князів Чарторийських (1475р.), Благовіщенський костюл (1610-1630рр.), церква Різдва Христового (1777р.), синагога (XVIIIст.) [1], житлові та торгові будинки (XIX -поч. XX ст.) [3], які мають різний ступінь збереження.

В ході історичного розвитку Клевань знаходилась під впливом різних культур: польської, литовської, німецької та російської. Вони відігнали значну роль у формуванні міста, його ансамблів та окремих споруд. Забудова набула характерної регіональної ознаки – поєднання на одній території різнонаціональних архітектурних особливостей.

Історичний центр міста формували взаємопов'язані ансамбль ринкової площі, замку та храмові ансамблі. Вони розташовувались дуже близько один до одного, мали взаємний планувальний та об'ємно-просторовий вплив. В ансамблі історичного центру міста чітко виділялися домінуючі споруди замку, ратуші, Благовіщенського костелу та церкви Різдва Христового, які формували, такий собі, композиційний трикутник.

На сьогодні в місті досить добре збереглось історичне планувальне рішення. Про це свідчить порівняння історичних та сучасного планів. Проте значно гірше збереглась його об'ємно-просторова структура. Зникла ратуша, в зруйнованому стані знаходяться замок і синагога, знищені оборонні вали. Це сталося в наслідок їх неправильного використання та занедбання. Ансамбль історичного центру, таким чином, втратив більшість своїх домінант. Ще гірша ситуація з фонову забудовою. Більшість її є дизгармонуючою. З історичної рядової забудови добре збереглися лише два житлові будинки початку XX століття. Один з них розташований біля Благовіщенського костелу, інший – біля замку. Вони дуже схожі за архітектурно-планувальними параметрами, хоча і входять до складу різних ансамблів. Це дає можливість зробити висновок про тип рядових житлових споруд, який був притаманний всьому історичному центру міста.

Щоб не порушити характерні ознаки планування та повернути індивідуальність забудови ансамблю історичного центру міста, пропонується збереження, оновлення та частково перетворення кварталів. При цьому необхідно зберегти характерну композицію забудови в кварталах. Вона має бути щільною, замкненою по контуру кварталу, створювати внутрішній простір, який активно використовується. Форма та розмір нових кварталів були визначені після співставлення історичного та сучасного планів міста, шляхом їх накладання один на одного. Щоб виділити ансамбль історичного центру із загальної планувальної структури міста, пропонується щільна забудова тільки в

кварталах, які примикають до двох головних перпендикулярних історичних вулиць, що поєднують замковий ансамбль, ринкову площу, ансамбль Благовіщенського костелу та синагогу. За межами цих кварталів забудова повинна бути зозріженою, садибною.

Пропонується цілісна реставрація та відтворення втрачених частин пам'яток архітектури, часткова та повна модернізація цінних та малоцінних рядових споруд, в залежності від ступеня їх збереження. Також має бути активне введення в історичний ансамбль нової фонові забудови. Вона має нові форми, виконана з нових матеріалів. Основний принцип при проектуванні нових будинків – нове підпорядковано існуючим історичним спорудам і пам'яткам (за об'ємом, за тектонікою). Це необхідно, щоб не порушити характерну для ансамблів малих міст компактність і камерність.

Серцевиною історичного центру міста є ринкова площа. Внаслідок низки пожеж кінця XIX ст. була повністю зруйнована її домінанта – ратуша. Пізніше – ряд торгових будинків [3]. Це привело до занепаду ансамблю ринкової площі вцілому. Із зникненням ратуші була порушена характерна трикутна композиція домінант ансамблю всього історичного центру. Щоб відновити цю композицію, слід створити домінанту на ринковій площі. Пропонується не відтворювати зниклу ратушу, тому що не збереглися чіткі історичні її креслення. Є тільки її місце розташування та контур. Доречним буде побудувати нову домінанту, в нових формах і з новою функцією, яка б архітектурно організувала ансамбль ринкової площі та функціонально сприяла розвитку міста, як туристичного центру. Це має бути туристичний центр, з приміщеннями інформаційного і культурного обслуговування туристів, сувенірними лавками на першому поверсі, кафе і терасою відпочинку на другому поверсі та оглядовою вежою.

Фоном для нової домінанти повинна стати рядова забудова ринкової площі. Її слід проектувати притримуючись принципів однорідності та супідрядності домінанті. Рядова забудова організовується в одну суцільну лінію з трьох сторін ринкової площі. Складається із розташованих впритул один до одного схожих за розмірами та об'ємом окремих будинків. Їх довжина, ширина та висота були вибрані виходячи з розмірів збережених історичних будинків, а також аналізу іконографій. Кутові будинки площі слід виділити, як акценти. Їх рекомендується зробити вищими за рядові на півповерх та поверх, ускладнити пластику їх фасадів та форми завершення. На першому поверсі в цих будинках доречно буде розмістити магазини, кав'ярні, майстерні народного промислу та майстерні по виготовленню сувенірів. Другий поверх слід віддати під житло, як постійне для мешканців міста, так і тимчасове для туристів.

Територію ринкової площі пропонується зробити пішохідною, насичити елементами благоустрою: інформаційними знаками, квітниками, світильниками, лавками для відпочинку; обладнати стоянки для велосипедів. Ансамбль ринкової площі слід об'єднати з ансамблем Благовіщенського костюлу пішохідною вулицею, забудова якої повинна бути продовженням забудови площі. Крім простору площі та пішохідної вулиці пропонується активно використовувати простір в середині кварталів, що формують площу та цю вулицю. Там доречним буде розмістити відкриті та криті майданчики для відпочинку, виносні майданчики кафе. Слід активно застосовувати різні елементи благоустрою та малі архітектурні форми для збагачення та створення життєнасиченого середовища.

Іншим центром громадського тягіння має стати замок князів Чарторийських. На його основі пропонується організувати музейно-туристичний комплекс, до складу якого увійдуть виставкові зали, сувенірний магазин, ресторан, кінотеатр, готель, адміністративні та технічні приміщення. Благоустрій внутрішнього двору замку передбачає створення рекреаційної зони з пам'ятником князю Чарторийському, сцени, арени для лицарських поєдинків, відкритих майданчиків для кафе, відокремлених кадками з зеленими насадженнями, майданчиків для виставок та мастер-класів, доріжок, замощених клінкером, майданчиків для відпочинку з трав'яним покриттям та з використанням прийомів геопластики.

В зв'язку з тим, що місто пропонується розвивати, як туристичний центр, його історичний центр слід насичити наступними функціями: торгівельною, розважальною, культурно-освітньою, музейною, туристичного обслуговування, рекреаційною та житловою.

Транспортна проблема вирішується наступним чином. Магістраль Київ-Брест, Рівне-Луцьк, яка проходить через центр міста поруч з ринковою площею, відділяється з обох сторін зеленим захисним екраном. Перед в'їздами в історичний центр та на під'їзді до замку організуються стоянки автотранспорту. Ринкова площа та вулиця, що прямує до Благовіщенського костюлу, перетворюються в пішохідну зону з під'їздами обслуговуючого транспорту з прилеглих до них вулиць.

Усі ці міроприємства дозволять відновити ансамбль історичного центру міста, повернути йому індивідуальність та сприяти подальшому архітектурному розвитку. Це допоможе перетворити місто в туристичний центр цікавий та зручний для відвідування і включити місто до туристичного кільця малих історичних міст Західної України.

Література

1. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: В 4 т./ Госстрой УССР. Укрпроектреставрация. КиевНИИТИ. –К., 1985. – Т.3: Львовская обл., Николаевская обл., Одесская обл., Полтавская обл., Ровенская обл. –337с.
2. Рычков П. Дорогами южной Ровенщины. Москва, 1989. – 65с.
3. Теодорович Н.И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Почаев, 1890. - Т.2. - 490с.

Аннотация

В статье определяются направления современного архитектурно-планировочного и функционального развития ансамблей исторических центров малых городов.

Ключевые слова: исторический малый город, архитектурный ансамбль, доминанта, рядовая застройка, планировочная структура, туристический центр.

Annotation

The directions of modern architectural and planning and functional development of small towns historical centres' ensembles are determinate in the article.

Key words: small historical town, architectural ensamble, dominant, ordinary building, planning structure, touristical centre.

АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

УДК 72.02

О. В. Бачунов,

аспірант кафедри ІТА

Київський університет будівництва і архітектури

ПРИНЦИПОВА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПРИБУТКОВОГО ЖИТЛА

Анотація: двоякий інтерес прибуткового житла як основа для створення моделі нового житлового середовища. Розглядаються інтереси власника та мешканця, створюється їх концептуальна модель та різні рівні взаємодії архітектурного об'єкту та навколишнього середовища.

Ключові слова: прибутковий будинок, аутентичне житлове утворення, двоякий інтерес, оренда, модель власника, модель мешканця.

Історія прибуткового будинку (або «чиншевого», від польського czynsz — оренда, квартирна плата) бере свій початок у Західній Європі наприкінці XVIII століття. Час його розквіту припадає на другу половину - кінець XIX століття. На початку XX ст. суцільна забудова великих міських масивів прибутковим житлом визначала обличчя таких центральноєвропейських метрополій, як Берлін, Відень, Варшава.

В цей час розвиваються своєрідні прибуткові будинки в США. В середині XIX ст. у Нью-Йорку з'явилося орендне житло для найбідніших верств. Також, приблизно в цей період з'явилися багатоквартирні будинки для здачі в оренду й у Російській імперії. Перші прибуткові будинки з'явилися в Санкт-Петербурзі в XVIII столітті, трохи пізніше в Москві та Києві.

Найпоширенішим такі будинки, з самого початку, з'явилися у великих розвинутих містах. Це обумовлювалося великою кількістю мігрантів та інших верств населення, які намагалися переселитися з провінції у розвинений мегаполіс для здобуття освіти, працевлаштування, чи просто у пошуках кращого життя. Такий рух, в основному, ставав першопричиною розвитку житлових одиниць для тимчасового проживання. До них окрім прибуткових будинків можна віднести готелі, гуртожитки, соціальне житло. Проте, найбільш динамічною формою орендної нерухомості був прибутковий будинок.

Прибутковим будинком називали особливий тип архітектурної споруди - багатоквартирний житловий будинок, побудований спеціально для здачі

квартир внайми. Його можна охарактеризувати як **житлове утворення**, яке виникло як потужна реакція на задоволення соціальних потреб потенційних мешканців в конкретний час в конкретному місці.

Історично склалося, що в основі поняття «прибутковий будинок» лежить **двоякий інтерес**. З одного боку інтерес мешканців із прагненням отримати максимально зручні умови проживання за доступною ціною. З іншого боку інтерес власника, який полягає в прагненні отримати максимально можливий прибуток.

Історія прибуткових будинків в Україні, також є досить тривалою, і бере свій початок з кінця XIX ст. Найпоширенішим прибуткові будинки з самого початку були у великих містах, таких як Київ, Харків, Одеса. Наприклад, в Києві значного розповсюдження прибуткові будинки набули під час «будівельної лихоманки» середини 1890-х років, яка була зумовлена економічним піднесенням південно-західними регіонами Російської імперії [8, с.13]. До 1917 року більшість мешканців російських міст знімали квартири саме в прибуткових будинках. Проте після революції будівництво і експлуатація подібного житла припинилася [7].

Сьогодні ринок орендного житла в Україні - це сегмент тіньової економіки, поле діяльності для приватників і напівлегальних структур.

Відповідно до дослідження, проведеному експертами Всесвітнього банку, порівняно невисокий відсоток орендованого житла виник у результаті безкоштовної приватизації, коли квартири виявилися у власності мешканців. Фахівці Всесвітнього банку вважають, що держава може виправити цю ситуацію за допомогою участі в створенні прибуткових будинків, у яких можна було б за доступну плату орендувати квартиру. У дореволюційній Росії така практика була широко розповсюдженою. Житло в дохідному будинку могли собі дозволити навіть студенти.

У ситуації, коли комерційне житло можуть купити тільки 8% москвичів, а по розрахунках (зробленим до початку кризи), до 2010 року, придбати житло за рахунок власних коштів зможуть не більше 30% росіян, подібна практика - вихід із ситуації. Є люди, які не підпадають під категорію неможливих, а виходить, не можуть стати в чергу на житло, не можуть і не хочуть претендувати на соціальне житло, але й не можуть дозволити собі покупку комерційного житла. От для них прибуткові будинки - ідеальне рішення. Якщо прибуткові будинки будуть розраховані саме на цю категорію людей, то житло стане доступно всім категорія громадян: неможливі будуть одержувати соціальне житло, середній клас - користуватися орендою прибуткових будинків, а багаті - придбати у власність дороге комерційне житло.

По співвідношенню частки нерухомості, що перебуває у власності й оренді, практично всі країни мають близькі показники.

Дані характеризують співвідношення в цілому по країні, однак необхідно звернути увагу, що в столицях, курортних, індустріальних і наукових центрах частка житлового фонду, що перебуває в оренді, вище, ніж середній показник по країні. Так, наприклад, у Нью-Йорку в 2007 році тільки 33% городян проживали у власному житлі, у Лондоні - 58%, у Монреалі - 50%. У країнах, що мають більше розвитий ринок житла, мінімальне державне регулювання ринку нерухомості, високий рівень розвитку економіки, а, отже, вільне ціноутворення й високу мобільність трудових ресурсів частка житлового фонду, що перебуває в оренді, вище. Те ж саме стосується й регіонів розглянутих країн, чим вище темпи економічного розвитку регіону, тим більше відсоток житла, надаваного в оренду, навпаки, у депресивних і економічно відсталих регіонах частка орендованого житла нижче. Наприклад, в Аргентині частка орендованого житла в Буенос-Айресі становить 22,2%, у відносно благополучних південних регіонах - 16-17%, у північних регіонах з гіршими економічними показниками частка орендованого житла - від 3,1 до 5,9%. Основний ринок довгострокової оренди формують столичні міста й великі індустріальні мегаполіси (як правило, це адміністративні, культурні, фінансові й освітні центри, місце розташування штаб-квартир найбільших комерційних організацій, великий ринок вакансій у сфері будівництва, обслуговування, торгівлі, туризму й т.д.). Основний контингент орендарів - це студенти, іногородні й іноземні співробітники організацій, внутрішні й зовнішні мігранти, що приїжджають у надії знайти гарну роботу, родини з доходом, що не дозволяє придбати житло у власність. Характерні риси проявляються в таких містах як Нью-Йорк, Прага, Київ, Лондон, Буенос-Айрес, Монреаль, Перт.

Конкретно прибуткового будівництва в сучасній Україні взагалі не ведеться. Існують лише поодинокі випадки модернізації старого житла під прибуткові апартаменти. Це можна віднести до позитивних зрушень в створенні сучасних прибуткових будинків. Піонером на цьому ринку стали мережа професійних сервісних апартаментів **Senator Apartments**, що підтримує єдині стандарти якості й рівня обслуговування пропонуючи кожному гостю незмінну якість сервісу, люб'язність персоналу й неповторну атмосферу домашнього затишку і комфорту.

Для створення і розвитку сучасної, багатофункціональної житлової структури з орендними житловими одиницями необхідний комплексний і структурний підхід. При цьому важливим аспектом є врахування економічної ситуації і фінансової спроможності ринку. Тобто при створенні сучасного

«прибуткового будинку» варто розглянути історичний досвід, але проводити дослідження визначивши його місце в структурі житлового фонду.

Базовою категорією для сучасного прибуткового житла є **двоєкий інтерес**. Баланс інтересів власника і винаймача є основним критерієм успішності прибуткового житла для різних верств населення.

Для реалізації даного концептуального підходу до створення сучасного прибуткового житла доцільно використати метод моделювання: створити **модель потенційного мешканця**, врахувавши його можливі постійні та зміни потреби та **модель власника** з усіма вигодами і витратами. Вони певним чином взаємодіють між собою, динамічно рухаючись формують модель прибуткового будинку. Серед потреб мешканця виокремлюємо такі як: сон, відпочинок, робота, дозвілля, побутові потреби, санітарно гігієнічні потреби, приготування і споживання їжі. Модель потенційного мешканця має бути універсальною з можливістю додавання особистих потреб різних категорій громадян в залежності від віку, статі, роду заняття. Важливе значення має, також, створення **моделі власника об'єкту** нерухомості з врахуванням його інтересів, а також інтересів потенційних мешканців. Потреби власника зводяться в основному до отримання прибутку, хоча можна додати такі як потреби в соціальному моніторингу, в особистому проживанні. Основною метою власника є створення умов для задоволення потреб потенційного мешканця. Для виконання даної функції доцільно створити певну внутрішню соціальну службу, яка б займалася соціальним моніторингом (виявленням якісного та кількісного складу населення, опитуваннями, переписами, описами). Третім елементом моделі є сам **прибутковий будинок**, в який має генерувати всі елементи пристосування для комфортного проживання мешканців. Важлива гнучкість пристосування до потреб з можливістю додавання нових елементів пристосування в залежності від збільшення чи зміни потреб мешканця.

На основі цих моделей формується **модель прибуткового житла** – аутентичного середовища для проживання [11,12]. Важливим для моделі є можливість динамічно змінюватися в залежності від впливу потреб ринку. Регулювання функціонування моделі здійснюється за рахунок так званих **регуляторів** [10]. Чим їх більше, тим система має функціонувати плавніше і дозволить задовольнити потреби більшого кола потенційних мешканців. При відсутності регуляторів система буде функціонувати лише для максимальної фінансової вигоди власника і буде вузько спрямована. Така схема взаємодії має можливість стати досить гнучкою оскільки дозволяє враховувати всі фактори на ринку житла в цілому, а також діючі економічні і правові чинники. При цьому здійснюється чіткий контроль держави (рис. 1).

Література

1. Carles Broto New concept in apartment buildings. – China. 2005. – 361 p.
2. Асеев Ю.С. Стили в архитектуре Украины. - К.: Будивельник, 1989. – 104 с.: ил.
3. Бачинська Л. Г. Архитектура житла. Проблеми теорії та практики структуроутворення. — К.: Грамота, 2004. — 408 с.
4. Борисова Е.А., Каждан Т.П. Русская архитектура конца XIX - начала XX века. М.: Наука, 1971. – 238 с.
5. Заславець Т.М. Типологічні засади архітектурно-планувальної структури соціального та комерційного житла. Автореф.: 18.00.02. – Київ: КНУБА, 2006. – 20 с.
6. Кияненко, Константин Васильевич Архитектура и социальное моделирование жилища: [Электронный ресурс]: Дис. ... д-ра архитектуры: 18.00.02. Вологда: РГБ, 2006.
7. Литвинова Т.П., Литвинова Е.В., Доходные дома как инструмент реализации национального проекта «Доступное и комфортное жилье гражданам России»// научный журнал СЕРВИС PLUS №2 – М. - с. 98-104.
8. Малаков Д. Прибуткові будинки Києва. – К., 2009. – 384 с.
9. Сільник О.І. Розвиток архітектури прибуткових будинків Львова. Автореферат дис. канд. арх. Львів, 2008. – 20 с.
10. Бир С. Мозг фирмы. — М.: Радио и связь, 1993. — 416 с.
11. Яблонская А.Д. Проектирование коллективного жилья в затесненных условиях сложившейся застройки города. Аутентичная типология // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник –К.: КНУБА, 2011.- Вип. 28.-с.425-438.
12. Яблонская А. Д. Организация высокоплотной городской среды. Регенерация микросайтов сложившейся жилой застройки на принципах самоорганизации и аутентичности // Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. збірник : К., КНУБА, 2011.-Вип. 42.- с.456-465.

Аннотация

Двойственный интерес доходного жилья как основа для создания архитектурной модели новой жилищной среды. Рассматриваются интересы владельца и жителя, создается их концептуальная модель и разные уровни взаимодействия архитектурного объекта и окружающей среды. Ключевые слова: доходный дом, аутентичное жилое образование, двойственный интерес, аренда, модель владельца, модель жителя.

Annotation

Double interest tenement houses as a basis for creating architectural models of the new residential environment. Consider the interests of the owner and occupant, created its conceptual model and different levels of interaction between architectural object and the environment.

Key words: rented house, authentic living formation, double interest, rent, model of owner, model of resident.

УДК 725.89

А. С. Бородай,
*аспірант кафедри архітектури житлових
та громадських будівель.
ПолтНТУ імені Ю. Кондратюка*

ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ЛИЖНО-БІАТЛОННОГО СПОРТУ

Анотація: важливим аспектом проектування комплексів для лижно-біатлонного спорту є чітке дотримання основних принципів їх функціонально-планувальної організації. Такими основоположними принципами є принцип функціональної відповідності, принцип функціонального зонування, принцип компактності, принцип адаптивності, принцип екологічності, принцип містобудівної доступності і принцип технологічної еволюційності.

Ключові слова: *Комплекси для лижно-біатлонного спорту, принципи функціонально-планувальної організації, принципи функціональної відповідності, принцип функціонального зонування*

Вступ. При проектуванні архітектурних об'єктів будь-якого призначення, а особливо, якщо це громадські будівлі, в яких виконується цілий ряд визначених функцій, важливим є не лише застосування і подальше раціональне планування певного переліку необхідних споруд і приміщень та виконання нормативних вимог, але і слідування основоположним принципам архітектурно-містобудівної та функціонально-планувальної організації. Ці принципи є як загальними для всіх типів громадських будівель і споруд і повинні застосовуватися завжди при їх проектуванні, так і конкретними для кожного типу архітектурних об'єктів, комплексів або містобудівних утворень.

Не є виключенням і лижно-біатлонні спортивні комплекси, які є складними багатофункціональними утвореннями, до складу яких входить цілий ряд визначених будівель, приміщень, спортивних та інженерних споруд. При їх проектуванні також слід керуватися як загальними принципами архітектурної організації громадських будівель в цілому і спортивних споруд окремо, так і конкретними принципами, характерними здебільшого для лижно-біатлонних спортивних центрів.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Основні засади функціонально-планувальної організації спортивних будівель і споруд, на яких формувалися базові принципи, досліджувалася у працях таких науковців як Н. Арістова, Є. Барнабшвілі, Н. Гусев, А. Кістяковський, В. Куйбишев,

Н. Резніков, В. Савченко, Н. Стригальова. Серед останніх дисертаційних робіт принципи архітектурної та функціонально-планувальної організації спортивних об'єктів проаналізовані у дисертаціях М. Зобової «Принципи архітектурно-містобудівного проектування і модернізації фізкультурно-спортивних комплексів: на прикладі міського округу Самара», О. Белоносова «Архітектурне формування перспективних багатофункціональних спортивних комплексів» А. Панкратова «Принципи організації будівель боулінг центрів», А. Соломатіної «Принципи архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів». В цих роботах визначені загальні принципи функціональної організації спортивних об'єктів, які можна частково застосовувати для лижно-біатлонних спорткомплексів. Що стосується більш чіткого аналізу принципів функціонально-планувальної організації лижних та біатлонних спортивних центрів, то у вітчизняних джерелах ці питання розглянуті не досить глибоко. Тому пропонуючи принципи функціонально-планувальної організації таких об'єктів, у значній мірі досліджувалися не лише вітчизняні наукові праці, а і нормативні документи Міжнародної федерації біатлону та тематичні закордонні літературні й електронні джерела.

Постановка завдання. Основні принципи, які застосовуються при архітектурній організації громадських будівель і визначаються в дисертаційних дослідженнях - це принципи: компактності, функціональності, комунікативності, екологічності, комплексності, доступності, адаптивності та деякі інші.

Так загальними принципами при проектуванні спортивних будівель і споруд, що визначаються в роботі Зобової М.Г. «Принципи архітектурно-містобудівного проектування і модернізації фізкультурно-спортивних комплексів» є функціонально-планувальні принципи, об'ємно-просторові принципи та містобудівні принципи; в кожній групі принципів відбувається диференціація за різними аспектами та чинниками, що по різному впливають на архітектурну організацію спортивних об'єктів. В дисертаційному дослідженні Белоносова С.О. «Архітектурне формування перспективних багатофункціональних спортивних комплексів» визначені та проаналізовані наступні принципи: принцип інтегрованої, рівномірної організації професійного і масового спорту в умовах конкретного територіального утворення; принцип формування всесезонних закритих універсальних просторів; принцип максимального насичення громадськими, дозвільно-оздоровчими та розважальними функціями; принцип всезагальної універсальності; принцип трансформації і мобільності; принцип рівневої побудови і використання конструктивної системи багатофункціональних спортивних комплексів; принцип застосування екологічних і енергозберігаючих прийомів.

Основний матеріал і результати. На основі існуючих принципів, що застосовуються для архітектурної та функціонально-планувальної організації спортивних об'єктів, та на базі аналізу функціональної структури, досвіду проектування і будівництва, а також факторів і вимог, що впливають на функціонально-планувальну організацію можна визначити принципи функціонально-планувальної організації спортивних комплексів для лижного спорту і біатлону (Рис. 1). Такими основними принципами є:

- Принцип функціональної відповідності
- Принцип функціонального зонування
- Принцип екологічності
- Принцип компактності
- Принцип адаптивності і трансформативності
- Принцип містобудівної доступності
- Принцип технологічної еволюційності

Основоположну роль в функціонально-планувальній та архітектурній організації лижно-біатлонних спортивних комплексів відіграють принцип функціональної відповідності, що передбачає чітку відповідність всіх елементів спортивного комплексу для біатлону своєму функціональному призначенню і принцип функціонального зонування, який має за мету чітке планувальне розмежування лижно-біатлонного центру на функціональні зони різного призначення. На цих принципах базуються інші принципи, а саме принципи компактності, адаптивності і трансформативності та технологічної еволюційності. Окремо розглядаються принцип екологічності й містобудівної доступності, але вони також взаємопов'язані і взаємозалежні з іншими принципами.

Принцип компактності передбачає раціональне та компактне планування як спортивного комплексу для лижно-біатлонного спорту в цілому, так і окремих його об'єктів, чітке та оптимальне розміщення і групування окремих споруд навколо центрального ядра з дотриманням відповідних норм та вимог. Принцип компактності є загальним та універсальним для більшості громадських будівель і споруд.

Принципи адаптивності, трансформативності і технологічної еволюційності передбачають пристосування лижно-біатлонних спортивних комплексів до конкретних природно-кліматичних умов, містобудівного середовища і ландшафту, нових вимог та тенденцій наукового-технічного прогресу. Важливим аспектом є трансформативність таких об'єктів, особливо зважаючи на сезонність їх функціонування.

Важливим принципом при організації спортивних комплексів для лижного спорту і біатлону є принцип екологічності, що передбачає максимальне

збереження природного ландшафту, використання природних та екологічно чистих джерел енергії і екологічно-безпечних будівельних матеріалів. Особливо значення цей принцип має тому, що об'єкти для лижного і біатлонного спорту здебільшого розміщуються у природному неурбанізованому середовищі, а саме в гірських долинах або лісових масивах.

Принцип містобудівної доступності передбачає правильне розпланування лижно-біатлонних спорткомплексів з містобудівної точки зору, органічну інтеграцію об'єкту в структуру населеного пункту, якщо об'єкт знаходиться в ньому, та доступність і зручний зв'язок комплексу з транспортними магістралями та іншими важливими елементами міста або селища при його розміщенні у природному середовищі.

Принципи функціонально-планувальної організації лижно-біатлонних спортивних комплексів по різному впливають на кожен з видів об'єктів такого типу, а саме на бази для масового катання на лижах населення та спортсменів любителів, спортивні комплекси для учбово-тренувальних занять та тренувань спортсменів, лижно-біатлонні центри для проведення змагань та комплексні поліфункціональні спортивні центри лижно-біатлонного призначення. Найбільш чітко визначені принципи функціонально-планувальної організації відповідають лижно-біатлонним центрам для проведення змагань і поліфункціональним комплексам і повинні обов'язково застосовуватися при архітектурно-планувальній організації цих об'єктів. Більшість принципів також значним чином впливають й на інші лижно-біатлонні спорткомплекси.

На основі принципів функціонально-планувальної організації спортивних комплексів для лижного спорту і біатлону можна визначити прийоми функціонально-планувальної, містобудівної і архітектурної організації цих об'єктів. Так на основі принципів функціональної відповідності та функціонального зонування можна визначити прийоми функціонально-планувальної організації, прийоми архітектурно-планувальної організації окремих об'єктів, прийоми функціонального зонування і зв'язків, прийоми функціональних рішень лижних трас; на основі принципу містобудівної організації і доступності визначають прийоми розміщення лижно-біатлонних комплексів відносно населених пунктів та відносно природно-ландшафтних утворень; на базі принципу адаптивності і трансформативності можна запропонувати прийоми блокування та кооперування об'єктів спортивного комплексу; на основі принципу технологічної еволюційності і принципу адаптивності визначаються прийоми модернізації спорткомплексів для лижного спорту і біатлону.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши загальні та конкретні принципи архітектурної організації громадських будівель і споруд, а також спортивних

об'єктів, було запропоновано основоположні принципи функціонально-планувальної організації лижно-біатлонних комплексів, на основі яких слід їх проектувати. Головними принципами було визначено принципи функціональної відповідності та функціонального зонування, на яких базуються інші принципи – компактності, адаптивності і трансформативності, екологічності, містобудівної доступності, технологічної еволюційності.

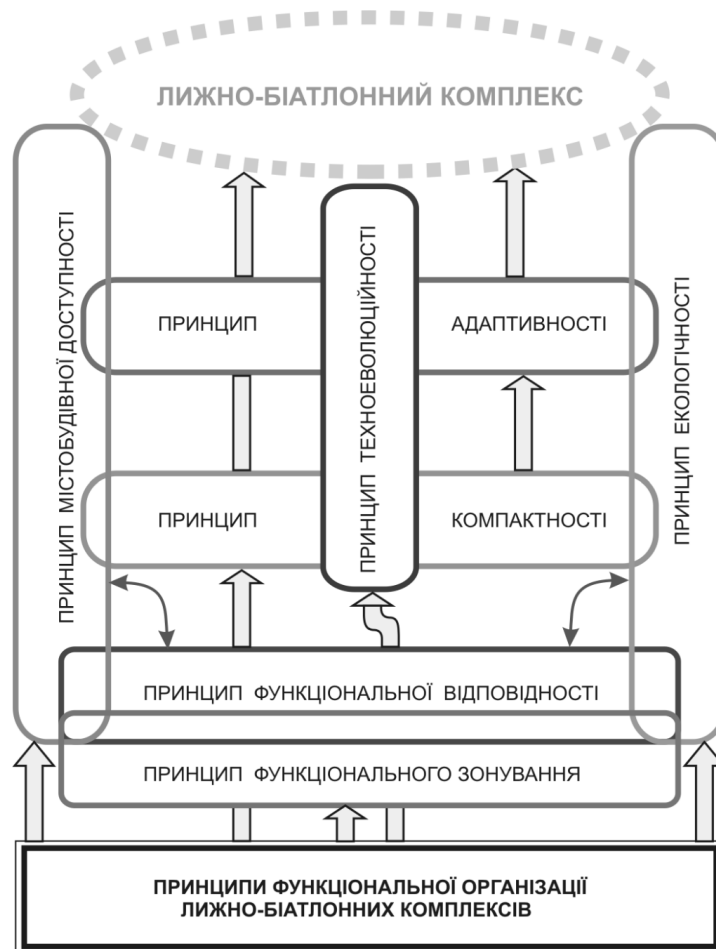

Рис. 1. Принципи функціонально-планувальної організації лижно-біатлонних комплексів

Література

1. Физкультурно-спортивные сооружения. Под общей редакцией Аристовой Л.В. – М.: Издательство «СпортАкадем-Пресс». 1999. – 536 с., ил.
2. Аристова Л.В., Бойко В.В. Физкультурно-оздоровительные и спортивные сооружения. Правила, рекомендации, нормы по ремонту, реконструкции и техническому обслуживанию. — М.: Советский спорт, 1998.
3. ДБН В.2.2-13-2003. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди. Державний комітет України з будівництва та архітектури. – К.: «Укрархбудінформ», 2004.
4. ВСН 3-71. Указания по проектированию лыжных баз (трасс, трамплинов и зданий)/ Госгражданстрой СССР. – М.: СИ, 1972. – 49с.
5. <http://www.biathlonworld2.de/en/> Офіційний сайт IBU
6. <http://www.biathlon.com.ua/> Офіційний сайт федерації біатлону України

Аннотация

Важным аспектом проектирования комплексов для лыжно-биатлонного спорта является четкое соблюдение основных принципов их функционально-планировочной организации. Такими основополагающими принципами являются принцип функционального соответствия, принцип функционального зонирования, принцип компактности, принцип адаптивности, принцип экологичности, принцип градостроительной доступности и принцип технологической эволюционности.

Ключевые слова: комплексы для лыжно-биатлонного спорта, принципы функционально-планировочной организации, принцип функционального соответствия, принцип функционального зонирования.

Abstract

An important aspect of designing centers for ski and biathlon sport is strict adherence to basic principles of functionally-planning organization. These fundamental principles are the principle of functional correspondence, the principle of functional zoning, the compactness principle, the principle of adaptability, the principle of ecological compatibility, the principle of urban accessibility and the principle technological evolution.

Keywords: centers for ski and biathlon sport, the principles of functional and planning organization, the principle of functional correspondence, the principle of functional zoning.

УДК 728.51

Д. С. Бородай,
*аспірант кафедри архітектури житлових
та громадських будівель.
ПолтНТУ імені Ю. Кондратюка*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНО-ТУРИСТИЧНИХ ГОТЕЛІВ

Анотація: визначено місце спортивно-туристичних готелів в загальній типологічній структурі готельних підприємств. Розглянуто основні чинники, що визначають призначення спортивно-туристичних готелів, їх місце розташування та функціонально-планувальну організацію. Проведено диференціацію спортивно-туристичних готелів та визначено їх основні типи.

Ключові слова: спортивно-туристичний готель, спортивна спрямованість, готель загального типу, готель курортного типу, гірськолижний готель.

Вступ. У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм, оздоровлення, спорт – все те, що врешті-решт означає здоров'я – є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятиріч у світі стрімкими темпами зросло значення туризму та готельно-туристичного бізнесу. У багатьох державах світу обслуговування туристів стало не лише самостійною галуззю економіки, але й життєво необхідною формою задоволення потреб людини. На зміну індустріальної епохи, в якій основною цінністю було матеріальне благополуччя, приходить постіндустріальна епоха, де головною метою є враження і відчуття. Індустріальний розвиток цивілізації, забруднення екологічних систем навколо великих промислових районів, збільшення психологічного навантаження через прискорення темпу життя, змушує все більшу кількість людей шукати можливості відпочинку та оздоровлення.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблемам, що стосуються типології та класифікації готелів присвячені роботи Лисенської Ю.В.: «Аналіз типології готельних комплексів операторів (на прикладі оператора «Marriot international»)), «Дослідження системи класифікації готелів» та «Деякі питання формування системи класифікації готелів». В даних роботах проведено дослідження загальної системи диференціації готельних підприємств та запропоновано нову класифікацію готелів і готельних комплексів, що відповідає вимогам проектування готелів в Україні.

Постановка проблеми. Невід'ємною частиною туристичної інфраструктури є готельні підприємства. Зростання соціальної ролі туризму

зумовило доцільність їх диференціації за призначенням. В типологічній структурі готельних підприємств туристичного типу чільне місце отримали готелі спортивно-туристичного призначення, адже саме вони забезпечують потреби людей в активному відпочинку та оздоровленні.

Основними чинниками формування інфраструктури спортивно-туристичних готелів стали: динамічний розвиток курортно-рекреаційних зон, зростання популярності і масовості спорту, підвищення інвестиційної привабливості багатьох видів спорту, перетворення спорту в високорентабельний бізнес.

Виклад основного матеріалу. Функціонально-планувальне вирішення готелів знаходиться в тісному взаємозв'язку з їх функціональним призначенням. Диференціація готелів за призначенням обумовлена динамічним розвитком готельно-туристичного бізнесу, розширенням асортименту готельних послуг, підвищенням рівня їх комфорту. Призначення готелю визначає місце його розташування, склад приміщень громадського призначення та їх функціональні взаємозв'язки, склад номерного фонду.

При дослідженні функціонально-типологічних особливостей спортивно-туристичних готелів в першу чергу необхідно визначити їх місце в структурі загальної типології готельних підприємств. Готельні підприємства умовно диференціюються на дві основні групи: транзитні готелі і готелі цільового призначення. Транзитні в свою чергу поділяються на готелі, що розташовані на авіаційних, залізничних, водних та автомобільних шляхах. До готелів цільового призначення належать готелі ділового (загального) типу, готелі для відпочинку, санаторії та інші засоби розміщення. Готелі для відпочинку представлені наступними типами: туристичні готелі, курортні готелі, пансіонати, будинки для відпочинку. Туристичні готелі розподіляються на спортивно-туристичні, екскурсійно-туристичні та спеціалізовані туристичні готелі (мотелі, кемпінги, флотелі, ботелі).

Спортивно-туристичні готелі – це готелі, призначені для розміщення та обслуговування спортсменів, спортивних команд і делегацій, а також туристів, які віддають перевагу активному відпочинку. Розміщення спортивно-туристичних готелів залежить від розвитку спортивної інфраструктури певної місцевості чи регіону, а також від природно-кліматичних умов, сприятливих для розвитку певного виду спорту. Різноманітність місць розташування спортивно-туристичних готелів та специфіка їх експлуатації зумовили доцільність їх диференціації. Таким чином визначені чотири типи готелів (рис.1):

- спортивно-туристичні готелі загального типу;
- спортивно-туристичні готелі курортного типу;

- гірськолижні спортивно-туристичні готелі;
- спортивно-туристичні готелі з визначеною спортивною спрямованістю.

		типи спортивно-туристичних готелів			
		1	2	3	4
основні характеристики	тип готелю	спортивно-туристичний загального типу	спортивно-туристичний курортного типу	спортивно-туристичний гірськолижний	спортивно-туристичний з визначеною спортивною спрямованістю
	місце розміщення	в структурі спортивних центрів, поблизу спортивних об'єктів (спорткомплексів, спортивного ядра)	в курортних зонах в рекреаційних зонах на морських узбережжях	в гірській місцевості в центрах розвитку гірськолижного спорту	в центрах розвитку окремих видів спорту
	місткість	100-600 місць	300-1000 місць	100-1000 місць	50-300 місць
	інфраструктура	ресторан, кафе, бар, блок конференц-залу, тренаж зал, фітнес зал, сауна, басейн, медичне обслуговування, перукарня, торгівля, інформ обслуговування, банківські послуги, боулінг, більярд, нічний клуб	ресторани, кафе, бари, блок конференц-залу, тренаж зал, спа-центр, сауна, відкр. басейн, відкр спорт. майданчики, салон краси, торгівля, банківські послуги, екскурс обслуговування, нічний клуб, більярд, дит. кімнати	ресторан, кафе, бар, блок конференц-залу, тренаж зал, сауна, пункти прокату спорт інвентарю, мед обслуговування, торгівля, інформ обслуговування, банківські послуги, нічний клуб, більярд, камінні кімнати	ресторан, їдальня, спецхарчування, блок конференц-залу, спортзал, тренаж зал, фітнес-центр, басейн, сауна, спеціалізовані відкр спорт майданчики, мед обслуговування, спа-центр, торгівля, інформ обслуговування, банківські послуги,
	приклади	1. Готель «Treffl Hotel Rapogama» (Оберхоф, Німеччина) 2. Готель «На семи холмах» (Ханти-Мансійськ, Росія) 3. Готель «Еллада» (Южний, Україна)	1. Готель «Adora Golf Resort» (Белек, Туреччина) 2. Готель «Sport 4 FC» (Ейлат, Ізраїль) 3. Готель «Concord El Salam Sport» (Шарм-ель-Шейх, Єгипет)	1. Готель «Ruka Novi» (Рука, Фінляндія) 2. Готель «Крижані ангели» (Боровець, Болгарія) 3. Готельний комплекс «Буковель» (Поляниця, Україна)	1. Готель «Біатлон» (Уфа, Росія) 2. Готель «Інкомспорт» (Бахчисарай, Україна) 3. Готель «Селена» (Черкаси, Україна) (специфіка - теніс)
архітектурне вирішення	 Готель «Еллада»	 Готель «Adora Golf Resort»	 Готель «Ruka Novi»	 Готель «Біатлон»	

Рис. 1 Типологія спортивно-туристичних готелів

Особливість спортивно-туристичних готелів загального типу полягає в загальноспортивній спрямованості без визначення окремої спортивної специфіки. Такі готелі розташовуються в структурі спортивних центрів, поблизу спортивних комплексів або визначних спортивних об'єктів (стадіонів, легкоатлетичних манежів, тощо). Їх місткість – 100-600 місць, залежить від місцевих соціально-економічних чинників та рівня розвитку спортивної інфраструктури регіону. Функціонально-планувальна організація відрізняється

рівномірним розподілом усіх функціональних блоків в об'ємі будівлі: блоку громадського харчування з рестораном і кафе, блоку конференц-залу, блоку розважальних приміщень і культурно-побутового обслуговування, блоку спортивно-оздоровчих приміщень, що представлений тренажерним залом, залом для фітнесу, басейном, сауною, медичним обслуговуванням. Номерний фонд готелів даного типу представлений одно-, та двомісними номерами, номерами-люкс та апартаментами. Прикладами готелів даного типу є: готель «Treff Hotel Panorama» (Оберхоф, Німеччина), готель «На семи холмах» (Ханти-Мансійськ, Росія), готель «Еллада» (Южний, Україна).

До інфраструктури готелів спортивно-туристичного спрямування належать спортивно-туристичні готелі курортного типу. Їх місткість – 300 – 1000 місць. Такі готелі призначені для відносно тривалого відпочинку на одному місці, іноді з можливістю профілактичного лікування. Вони розташовуються в районах з розвинутою курортною інфраструктурою та сприятливими природно-кліматичними умовами для занять спортом - на морських узбережжях, поблизу цілющих джерел, в гірській місцевості. Готелі даного типу часто використовуються спортивними командами і колективами в період міжсезоння для проведення зборів. Така специфіка експлуатації спортивно-туристичних готелів курортного типу зумовлює їх перевагу над звичайними курортними готелями з економічної точки зору, оскільки функціонування готельного підприємства не залежить від сезонних коливань.

При організації функціонально-планувальної структури спортивно-туристичних готелів курортного типу значна увага зосереджена на вирішенні спортивної інфраструктури як всередині готелю, так і на його території – відкриті та закриті плавальні басейни, спортзали, спортивні майданчики, футбольні поля, тенісні корти та ін. В готелях даного типу передбачаються приміщення лікувально-оздоровчого призначення, СПА-центри, можлива також організація дієтхарчування. Такі готелі мають розширений склад приміщень культурно-масового обслуговування та розважального характеру (конференц-зали, зали багатофункціонального призначення, холи для відпочинку, нічні клуби, бібліотеки, більярдні, ігрові дитячі кімнати).

Номерний фонд спортивно-туристичних готелів курортного типу представлений в основному одномісними та двомісними номерами. В деяких випадках передбачається можливість додаткового розміщення в номері третього спального місця. В залежності від категорії готельного підприємства передбачається відповідна кількість номерів-люкс та апартаментів. Істотне значення при вирішенні житлових приміщень в готелях даного типу надається орієнтації номерів.

Особливого поширення спортивно-туристичні готелі курортного типу одержали в країнах з розвинутою курортною інфраструктурою (Туреччина, Єгипет, Ізраїль, Кіпр). Прикладами таких готелів є: готель «Adora Golf Resort» (Белек, Туреччина), готель «Sport 4 FC» (Ейлат, Ізраїль), готель «Concorde El Salam Sport» (Шарм-ель-Шейх, Єгипет).

Останніми роками неабиякої популярності набув гірськолижний спорт і отримав лідируючі позиції у сфері зимового туризму, що зумовило створення інфраструктури гірськолижних спортивно-туристичних готелів. Такі готелі призначені для розміщення спортсменів і туристів гірськолижників. Влітку готелі даного типу є опорними пунктами для гірськопішохідних подорожей і екскурсійної діяльності. Гірськолижні спортивно-туристичні готелі розташовуються у складі гірськолижних туристичних комплексів і зонах активного розвитку гірськолижного спорту, поблизу підйомників, лижних та гірськолижних трас. Їх місткість коливається від 100 до 1000 місць, в залежності від розвитку інфраструктури гірськолижного спорту регіону та його соціально-економічних особливостей. Інфраструктура даних готелів представлена блоком громадського харчування, блоком спортивно-оздоровчих приміщень, блоком приміщень культурно-побутового обслуговування. В гірськолижних спортивно-туристичних готелях особлива увага зосереджується на вирішенні пункту прокату лиж та іншого спортивного спорядження необхідного для занять гірськолижним спортом. Номерний фонд представлений 1,2,3-місними номерами. Доцільно передбачати декілька резервних кімнат-гуртожитків на 8-12 місць для розміщення молодіжних груп.

Найбільшого поширення мережа гірськолижних спортивно-туристичних готелів одержала в гірських європейських країнах з традиціями розвитку гірськолижного спорту та гірського туризму (Італії, Австрії, Швейцарії, Франції, Болгарії, Фінляндії). Останніми роками інфраструктура гірськолижного спорту динамічно розвивається і в Україні. Прикладами готелів даного типу є: готель «Ruka Novi» (Рука, Фінляндія), готель «Крижані ангели» (Боровець, Болгарія), готельний комплекс «Буковель» (с. Поляниця, Україна).

Особливим типом готелів спортивно-туристичного призначення є готелі з визначеною спортивною спрямованістю. Такі готелі розміщуються в центрах розвитку окремих видів спорту (футбол, теніс, біатлон, гольф, тощо), або в структурі спеціалізованих спортивних комплексів. Готелі даного типу розраховані на обслуговування професійних спортсменів, спортивних команд, а також туристів – любителів відповідних видів спорту. Спортивна спрямованість готелю визначає специфіку функціонального наповнення та особливості вирішення спортивної інфраструктури готелю. Особлива увага приділяється вирішенню блоків спортивно-оздоровчих приміщень та громадського

харчування з урахуванням спецхарчування спортсменів, а також організації спортивних майданчиків та споруд на території готелю. Місткість готелів даного типу – 50 - 300 місць. Прикладами спортивно-туристичних готелів з визначеною спортивною спрямованістю є: готель «Біатлон» (Уфа, Росія), готель «Селена» (Черкаси, Україна), готель «Інком спорт» (с. Куйбишеве, Україна).

Висновок. При дослідженні інфраструктури спортивно-туристичних готелів в зарубіжній та вітчизняній практиці було визначено їх основні функціонально-типологічні особливості. Таким чином виділено основні чотири типи готелів спортивно-туристичного призначення, серед яких: спортивно-туристичні готелі загального типу, курортного типу, гірськолижні та готелі з визначеною спортивною спрямованістю. Така диференціація спортивно-туристичних готелів зумовлює зручність їх функціонування та економічну доцільність їх експлуатації.

Література

1. Лисенка Ю.В. Дослідження системи класифікації готелів.// Містобудування та територіальне планування. - К.: - КНУБА. - 2006. Вип. 23. - с.129-137.
2. Лукьянова Л. Г., Цыбух В. И. Рекреационные комплексы. Учебное пособие/ под общ. ред. В. К. Федорченко - К.: Вища школа, 2004 – 348 с.
3. Роглев Х. Є. Основи готельного менеджменту. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 408 с.

Аннотация

Определено место спортивно-туристических отелей в общей типологической структуре гостиничных предприятий. Рассмотрены основные факторы, определяющие назначение спортивно-туристических отелей, их местоположение и функционально-планировочную организацию. Проведено дифференциацию спортивно-туристических гостиниц и определены их основные типы.

Ключевые слова: спортивно-туристический отель, спортивная направленность, отель общего типа, отель курортного типа, горнолыжный отель.

Abstract

The place of sport and tourist hotels in the general typological structure of the hotel industry is devoted. The main factors which determine the purpose sports and tourist hotels, their location and functional planning organization are considered. Differentiation of sports and tourist hotels is defined.

Keywords: sports and tourist hotel, sports oriented, hotel general type, hotel resort type, skiing hotel.

УДК 728.222

І. П. Гнесь

канд. арх., доц. НУ «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ТИПОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ БАГАТОКВАРТИРНОГО ЖИТЛА В УКРАЇНІ

Анотація: на основі результатів прикладного соціологічного дослідження виявляються і порівнюються характеристики, що забезпечують соціально-психологічний комфорт в найбільш поширених типах багатоквартирних житлових будинків: секційних, коридорних, галерейних. Обґрунтовується доцільність доповнення існуючої типологічної структури багатоквартирного житла галерейними будинками.

Ключові слова: житло, мешканці, соціально-психологічний комфорт, тип, планувальна структура, будинок, секція, галерея, коридор.

Постановка проблеми.

На даний момент типологія новозбудованого багатоквартирного житла в Україні вражає своєю «різноманітністю»: приблизно третина споруджених житлових будинків – це багатосекційні будинки з 2-4 квартирами в секції, решта в основному приходиться на долю односекційних з 6-8 квартирами на поверсі. Серед архітекторів побутують думки, що коридорні будинки не здатні забезпечити мешканцям високий рівень комфорту і їх застосування може бути виправдано з економічних міркувань тільки в спеціалізованих будинках з великою кількістю однокімнатних квартир для малосімейних, а галерейні будинки із-за кліматичних умов в Україні можуть застосовуватись хіба що в Криму. При такому відношенні до базових утворюючих планувальних схем, не доводиться навіть мріяти про більш складні структури: коридорно-секційні, блоковано-галерейні, килимові, терасні, ступінчаті, а також утворені на їх основі різноманітні гібридні варіанти.

Разом з тим, зарубіжна практика демонструє надзвичайно широку палітру планувальної організації житлових будинків. Особливою популярністю користуються галерейні і похідні від галерейних планувальні схеми. В першу чергу це помітно в європейському житловому будівництві, де кліматичні умови подібні до українських. Якщо прийняти до уваги, що:

- в більшості розвинутих країн Європи дефіцит житла подолано в цілому ще в 70-х роках, і з того часу архітектори працюють над підвищенням власне *якісних параметрів житла*;

- в умовах дуже жорсткої конкуренції висока якість мусить поєднуватись з *мінімально можливою собівартістю будівництва і високими експлуатаційними характеристиками житла*;
- соціально-психологічні параметри, особливо питання *безпеки і сусідської взаємодії*, сьогодні є пріоритетними в ієрархічному ряду якісних характеристик житлового середовища,

то приходиться визнати, що зарубіжні тенденції в розвитку і практичному застосуванні галерейних і похідних від галерейних планувальних схем є зовсім не тимчасовою модою, а мають глибоке соціальне і економічне підґрунтя, яким не варто нехтувати українським архітекторам.

Стан дослідженості.

Серед вітчизняних науковців за останні 10 років зявилося розуміння необхідності розширення палітри планувальних рішень в багатоквартирному житлі. Так в дослідженнях А.Д.Яблонської детально проаналізовано останні тенденції в проектуванні висотних багатоквартирних будинків в Україні, охарактеризовано експлуатаційні якості квартир, економічні характеристики точкових одноступінчастих будинків[1;10], розглянуто проблеми типології житла як науки, її зв'язок з сучасною реальною ситуацією в країні. В дослідженнях А.Ю.Росковшенка[2] виявлено оберненопропорційну залежність між рівнем життя в країні і поверховістю житла для постійного проживання, розроблені рекомендації що-до об'ємно-планувального вирішення будинків і оптимального набору квартир на поверсі в будинках різної поверховості з різною планувальною структурою. Окремі аспекти цієї проблематики розглядалися також в публікаціях Бачинської Л.Г., Рєпіна Ю.Г., Омельяненко М.В., Зозулі Ю.Л., Єжова О.І., Євсєєвої Є.Ю., Короля В.П., Рогожнікова Е.Е., Гарбара М.В. та ін.

За кордоном висвітленню тенденцій розвитку багатоквартирного житла і аналізу найновіших досягнень в сфері його типології присвячені праці багатьох вчених[3;4]. Домінують думки, що при достатньому насиченні ринку житла і надлишку пропозиції при співставимих техніко-економічних показниках найбільш конкурентоздатним є житло, що забезпечує мешканцям найвищий рівень соціально-психологічного комфорту позаквартирного середовища[5]. Натомість у вітчизняних дослідженнях питанням вивчення соціально-психологічних якостей житла, в залежності від планувальної структури будинку, досі не приділялось належної уваги.

Мета дослідження – на основі соціологічного дослідження та натурального обстеження виявити і співставити характеристики, що забезпечують соціально-психологічний комфорт в секційних, коридорних, галерейних багатоквартирних будинках.

Методика дослідження.

В 2010р. у Львові кафедрою «Архітектурне проектування» НУ «Львівська політехніка» було проведено анкетування мешканців багатоквартирних будинків з різною планувальною структурою (секційних, коридорних, галерейних). Дослідження здійснювалось по спеціально розробленій анкеті методом самозаповнення безпосередньо на об'єктах. Вибірка випадкова – 200 сімей. Опитування анонімне, проводилось в секційних і коридорних будинках, збудованих в 60-80-х рр. ХХ ст. і в галерейних прибуткових будинках другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Соціологічне дослідження доповнювалось інтерв'юванням мешканців, натурним обстеженням будинків з фотофіксацією ситуації на момент опитування.

Висновки дослідження у Львові порівнювались з результатами проведених автором натурних обстежень багатоквартирного житла в Берліні, Відні, Інсбруку, Празі, Братіславі, Варшаві, Кракові, Жешуві, Стокгольмі, а також з опублікованими результатами аналогічних досліджень в Австрії та Німеччині.

Інтерпретація результатів дослідження.

1. Встановлено, що 65% опитаних мешканців галерейних будинків і 53% жителів будинків секційного типу важливим чинником комфортності житлового середовища назвали *добрі стосунки між сусідами*. Передумовою розвитку цих стосунків в значній мірі є знайомство між сусідами. Частка тих, хто знайомий з багатьма чи усіма мешканцями будинку в галерейних і коридорних будинках сягає 85%, в той час, як в секційних будинках таких 55%. В той же час, мешканців, коло знайомих яких обмежується тільки кількома особами, в секційних будинках в 3 рази більше, ніж поміж мешканців коридорних будинків, і майже в 4 рази більше, в порівнянні з мешканцями галерейних будинків. Це зумовлено тим, що з усіх типів загальнобудинкових комунікацій галерея є лідерами по кількості випадкових зустрічей і знайомств між мешканцями будинку. Окрім того, галереї, окрім утилітарних комунікаційних функцій, як в секційних і коридорних будинках, часто виконують ще і функцію відпочинку на відкритому повітрі, що додатково спонукає до знайомства і налагодженню сусідських контактів. Відповідно, 52% мешканців галерейних будинків у Львові *підтримують дружні стосунки з усіма сусідами в своєму будинку*. І навпаки, не підтримують дружніх стосунків із жодним із мешканців 45% опитаних у секційних будинках і 0% у галерейних.

Аналогічне дослідження в Німеччині і Австрії охарактеризувало житлову атмосферу в галерейних будинках відповідно як:

- жваву, дружню, близьку до сільської, мешканці - єдина велика сім'я - 17-24% опитаних;
- дружню, всі сусіди знайомі і добре один до одного ставляться 32-39%;
- більшість мешканців знайомі візуально, але всі допомагають один одному - 31-41%;
- лише безпосередні сусіди знайомі між собою – 11-18%;
- житлова атмосфера нічим особливо не відрізняється – 5-7%;
- анонімне середовище, я не знаю нікого із сусідів – 2-6%.

37% опитаних мешканців галерейних будинків в Німеччині і Австрії обмежуються близькими контактами тільки з безпосередніми сусідами; жваві дружні стосунки з багатьма мешканцями підтримують 30%; для 29% мешканців – це випадкові спонтанні зустрічі на галереях; і не підтримують жодних контактів з сусідами менше 5% мешканців! Цікаво, що в австрійських галерейних будинках кількість тих, хто поки що не знає своїх сусідів, але вже контактує з ними, втричі більше тих, хто не підтримує жодних контактів із сусідами.

Частіше всього (понад 38%) спілкування з сусідами в галерейних будинках відбувається на галереях; в саду або дворі спільного використання - 26%; на сходовій клітці – 16%; в приміщеннях спільного використання – 12%; в ліфті - 8%.

Провокують контакти між сусідами галерейного будинку найчастіше випадкові зустрічі на галереях або у дворі (понад 62%); в 21% випадків - це експлуатація приміщень спільного використання; 17% - спільні турботи про дітей.

Дехто з опитаних вважає, що умови проживання в галерейних будинках близькі до умов блокованих будинків. Не зважаючи на відносно короткі терміни проживання в нових галерейних будинках, більшість мешканців зазначали, що знайомі з більшою кількістю сусідів, ніж в попередньому секційному житлі. Багато опитаних обідають разом з сусідами в рошираниях галерей. Особливо часто наголошувалось, що галерейне житло ідеальне для дітей. Опитані зазначали, що поруч з дітьми завжди знайдеться дорослий, тож за дітьми на галереї легко наглядати. Тобто такий нагляд здійснюється мешканцями попутно із якимось іншим заняттям, що необтяжливо ні для дітей, ні для дорослих [7].

2. Незважаючи на те, що міські жителі перенасичені соціальними контактами на роботі, в транспорті, в громадських місцях, і високо цінують анонімність проживання, вони все ж інколи відчують потребу в спілкуванні з

сусідами. Ця проблема актуальна для 23% жителів секційних будинків, але зовсім не хвилює мешканців галерейних будинків.

В цілому бажання мати можливість спілкуватися із сусідами переважає над бажанням мати можливість уникати такого спілкування. У Львові 34% мешканців секційних будинків і 32% мешканців галерейних будинків відзначили як позитивний фактор можливість спілкуватися із сусідами. Можливість уникати спілкування зі сусідами як позитивний фактор відзначили 10% мешканців секційних будинків і 3% мешканців галерейних будинків.

Оптимальне вирішення проблеми полягає в тому, щоб не змушувати жителів будинку спілкуватися з сусідами, а лише надати таку можливість, якою могли б скористатися обидві сторони при наявності у кожної з них відповідного бажання. Забезпечити таку можливість можна, збільшуючи позаквартирні простори загального використання всередині будинку, особливо на рівні поверху, організовуючи їх як частину житлового середовища, так, щоб ці простори були не лише утилітарними зручними комунікаціями, але і комфортними для спілкування. Найбільшим потенціалом в цьому плані володіють *галерейні будинки* (відповідно облаштовані галереї набувають значення напівприватного простору, де жителі часто влаштовують посиденьки).

В дослідженнях галерейного житла П.Ебнера фігурує показова інформація - деякі мешканці відмічали, що їх не цікавлять розмови із сусідами, але їм подобається товариська сільська атмосфера галерейного житла, а необхідне усамотнення вони знаходять в протилежній від галереї зоні квартири [7].

3. Сусіди в галерейних і коридорних будинках не тільки краще знають один одного - це знайомство має якісно вищий рівень, воно вже переростає в сусідство, як форму взаємовигідного співіснування мешканців. Так половина мешканців галерейних і коридорних будинків досить часто допомагають один одному в побуті, разом вирішують господарські проблеми, залишають дітей у сусідів на час відсутності батьків, почергово здійснюють покупки, відводять або забрають сусідських дітей із садочка чи школи, в той час як в секційних будинках таких тільки 23%. Зважаючи на те, що кількість сусідів в галерейних і коридорних будинках значно більша, а в секційних коло знайомих значно вужче, можна припустити, що в секційних будинках інтенсивність сусідської взаємодопомоги приблизно в 4 рази нижча, ніж в галерейних і коридорних будинках.

Звичайно, для багатьох людей така співпраця не є потрібною. Це залежить від характеру конкретної людини, її стилю життя та актуальних обставин. Але у Львові потребу в кооперації відчують і вважають її важливим

позитивним чинником 44% мешканців галерейних будинків і 13% мешканців секційних будинків. Очевидно, що потреба у кооперації не є однаковою для всіх типів сімей і для всіх вікових груп. Найчастіше така потреба з'являється у молодих батьків, особливо, коли діти починають відвідувати дитячий садок чи школу. Така допомога стає у пригоді у випадках, коли батьки працюють і не можуть розраховувати на допомогу родичів. Гостро стоїть така проблема в неповних сім'ях. Також дуже важливою є кооперація чи допомога сусідів для людей пенсійного віку. Виходячи з цього, доречно поселяти такі сім'ї в галерейних будинках, оскільки саме *галерейний тип планування найбільше сприяє кооперації*.

Інтереси тих мешканців, які не потребують і не люблять подібної співпраці, можуть бути реалізовані в секційних будинках.

4. Одним із чинників, що можуть погіршити соціально-психологічний комфорт житлового середовища, є узагальнене поняття «недобрі сусіди», яке досить суб'єктивне. Звичайно мешканці будинку можуть перебувати у хороших стосунках незалежно від умов проживання. Однак коли житлове середовище не сприяє збереженню психологічного комфорту, причин виникнення конфліктів між мешканцями одного будинку стає більше і, як наслідок, у людей виникає проблема «поганих сусідів». Архітектурними засобами цю проблему не можна повністю розв'язати, проте за допомогою правильної організації житлового простору, можна зменшити до мінімуму ризик виникнення даної проблеми. Дослідженням зафіксовано, що у Львові проблема «поганих сусідів» актуальна для 11% мешканців галерейних будинків і 45% мешканців 5-поверхових секційних будинків 60-70-х років будівництва.

5. Відчуття безпеки займає чільне місце в сприйнятті людиною свого середовища як комфортного. Мешканці львівських секційних 5-поверхових будинків 60-70-х років будівництва відмічали безпеку як важливий чинник комфортності житла в 2 рази частіше, аніж мешканці 3-4 поверхових галерейних будинків. Насправді безпека потрібна усім мешканцям в однаковій мірі, однак мешканці галерейних будинків вочевидь почуваються значно безпечніше за мешканців секційних будинків, відповідно актуальність цієї проблеми для них відповідно також менша.

Важливим чинником безпеки житла є так звана «солідарна система безпеки», яка передбачає взаємний візуальний контроль сусідами спільної житлової території, в тому числі – спостереження за входами в квартири: сусіди, котрі спостерігають за входом до іншої квартири, можуть завжди помітити, коли там відбувається щось протизаконне або небезпечне і вчасно

запобігти антисоціальним діям. Можливість сусідів здійснювати візуальний контроль входів в квартири розцінили як негативний чинник (очевидно із-за побоювання втрати «приватність» особистого житла) 24% опитаних у секційних будинках і 2% у галерейних. Тобто, практично всі мешканці галерейних будинків не вбачають в тому, що сусіди можуть спостерігати за входом в квартиру, нічого негативного.

В закордонній практиці набувають все більшого поширення рішення, коли посторонні не можуть вільно потрапити на галереї, тобто вони доступні тільки для мешканців квартир, які обслуговує галерея. Ще краще, коли блокується також доступ посторонніх осіб на територію двора, в який зорієнтовані галереї. Таке рішення в поєднанні з невеликою кількістю квартир, які обслуговуються галереєю, сприяє більш відкритому використанню галерей: мешканці часто лишають двері входу в свої квартири відкритими, розширюючи таким чином свої помешкання за рахунок галереї. [7].

6. Певний психологічний дискомфорт може привнести в житло відчуття надто малої віддалі до вікон житлового будинку навпроти. Для мешканців секційних будинків ця проблема не є основною, проте вона існує для 15% опитаних. Цікаво, що такої проблеми зовсім не відчують мешканці галерейних будинків, хоча у Львові дуже мало галерейних будинків, які б відповідали по цьому параметру вимогам чинних проектних норм.

В закордонній практиці для боротьби з дискомфортом від візуального проглядання застосовують жалюзі на вікнах, штори, фіранки, тоноване скло, що утворює вдень ефект дзеркала.

7. Набільш неочікуваним виявився результат опитування на предмет виявлення величини психологічного дискомфорту від візуальної «доступності» квартир мешканців галерейних будинків з боку галерей: як виявилось, всі опитані зовсім не переймаються цією проблемою.

Даний результат співзвучний з результатами опитування мешканців галерейного житлового будинку Miss Sargfabrik у Відні, спорудженого в рамках проекту «Житло 2000». В цьому будинку стіни квартир, звернуті в бік галереї, виконані у вигляді суцільного застління, обладнаного жалюзями. Опитуванням не зафіксовано жодних скарг на таке рішення. Мешканці лиш відмічали, що потрібен був певний час, щоб звикнути до такої відкритості приміщень і навчитися не заглядати в чужі вікна, не порушувати приватної сфери сусідів. Несподіваним позитивом такого рішення стало те, що тепер мешканці дуже легко ідентифікують посторонніх, які на таких галереях відчують себе дезорієнтованими. Завдяки змінній але значній ширині галереї, яка в деяких

місцях становить понад 2м, мешканці облаштовують галерею літніми меблями таким чином, щоб встановити дистанцію і не дозволити рух безпосередньо попри вікна[6]. Мешканці будинку Miss Sargfabrik задоволені стосунками з сусідами і вважають їх кращими, ніж в попередніх житлових умовах. При придбанні квартир в цьому будинку галереї не тільки не розглядались як недолік, а оцінювались дуже позитивно, відмічалось, що це чудове місце для спілкування. Галереї, на думку багатьох мешканців цього будинку, сприяють формуванню спільноти не тільки між безпосередніми сусідами, але всіма мешканцями.

8. Дослідження дає підстави стверджувати, що галерея в галерейних будинках в значній мірі «розвантажує» квартири від функцій зберігання і групового спілкування.

Можна по різному оцінювати той факт, що на галереях мешканці часто залишають дитячі візочки, велосипеди, іграшки, тримають шафки, тумбочки (закордонний досвід також дуже багатий такими ж прикладами використання галерей), але в результаті потреби в спеціальних приміщеннях для зберігання цих речей в львівських секційних будинках в 1,6 рази вищі, ніж в галерейних будинках. Аналогічно серед мешканців секційних будинків осіб, що потребують комірок в підвалі, в 1,4 більше, ніж в галерейних будинках.

Галереї також використовуються як місце для ігор дітей і спілкування людей старшого віку – очевидно, при однакових потребах в задоволенні цих функцій, бажання мати в структурі будинку спеціальні дитячі ігрові і приміщення для пенсіонерів в секційних будинках в вищі відповідно в 1,4 і 1,2 рази, ніж в мешканців галерейних будинків. Цікаво, що потреби в спеціальних приміщеннях для підлітків, які переважно спілкуються вже за межами житлового будинку, і в секційних, і в галерейних будинках приблизно однакові.

Близькі по суті результати дослідження галерейного будинку у Відні на Gschwandnergasse, який був названий «дружнім для дітей», не зважаючи на те, що окремих приміщень для ігор дітей в ньому не передбачено [6].

Дослідження галерейних будинків в Німеччині не виявило скарг мешканців на дискомфорт чи проблеми, пов'язані з шумом від ігор дітей, погодою, чи зимовою порою року. Переважна більшість опитаних вважають галерею додатковим літнім приміщенням, часто інтенсивність їх використання переважає інтенсивність використання приватних балконів чи лоджій на протилежному фасаді [7].

Необхідно також відмітити, що завдяки відсутності архітектурних бар'єрів, галерейні будинки максимально пристосовані до потреб людей

похилого віку і неповносправних. Вони проводять на галереї багато часу. Їм подобається, що вони можуть відвідати будь-кого із сусідів без жодних перешкод. Окрім того, важливо, що ці мешканці мають можливість контролювати стан здоров'я один одного. Житлова атмосфера сприяє контактам і взаємодопомозі, галерея є для них місцем зустрічей і спілкування.

Також у випадках, коли необхідно утворити спільноту мешканців по місцю проживання, наприклад проєктуючи житло клубного типу, закордонні архітектори найчастіше звертаються саме до галерейних схем будинків.

Оскільки результати дослідження підводять до висновку про перспективність широкого впровадження галерейного житла в Українську проєктну практику, в межах даної статті корисно буде додатково вказати на деякі найбільш популярні прийоми і рішення в сучасних зарубіжних галерейних будинках, яких немає в старих львівських галерейних будинках, але які безумовно надають галерейним будинкам додаткових переваг перед іншими планувальними типами будинків.

Перш за все важливо усвідомити, що на галереї одночасно може відбуватися кілька зовсім різних процесів, які не повинні перешкоджати один одному. Це спільне перебування та спілкування сусідів галерейного будинку, транзитні функції, перебування мешканців в їх приватних приквартирних зонах, дитячі ігри, тощо. Просте збільшення ширини галереї не забезпечує гармонійного перебігу усіх процесів, а лише погіршує освітлення приміщень нижнього поверху. Тому для реалізації всіх цих процесів останнім часом широко застосовується прийом віднесення галерей від споруди на відстань від 30 см до 1-1,2м і навіть до 6м. Таке рішення якнайкраще ілюструє розуміння галереї як «житлової вулиці» і дозволяє:

- чітко диференціювати функції галереї на функцію транзиту і функцію рекреації. Остання, в поєднанні розширеннями галерей і примикаючими до неї терасами ззовні транзитної зони, при активному озелененні, трансформується в привабливий багаторівневий зелений простір, який може виконувати функцію шумозахисту, а також частково компенсувати відсутність озеленого двора у випадку будівництва житла в історично-сформованій забудові;
- суттєво покращити освітлення приміщень квартир нижнього рівня, орієнтованих в бік галереї;
- отримати невеличкі приватні тераси перед входом в квартиру, які мешканці облаштовують меблями і використовують для відпочинку, виконання деяких домашніх робіт, спілкування з сусідами, тощо. Інколи такі тераси мешканці називають «літніми житловими кімнатами». В

багатьох випадках наявність подібних приквартирних терас компенсує мешканцям відсутність літніх приміщень (балконів і лоджій) на протилежному фасаді будинку;

- забезпечити квартирам більшу ступінь приватності, мінімізувати візуальну доступність приміщень квартир;
- покращити безпеку квартир, оскільки вікна стають недоступними чи важкодоступними для зловмисників;
- віднесені від фасаду галереї якнайкраще виконують функції безпечних евакуаційних шляхів на випадок пожежі і створюють ідеальні умови для дій пожежників;

Практикують розширення галерей чи заглиблення в будинок, що значно більше сприяє активному використанню галереї для спілкування. Особливо популярні рішення терас. Так в галерейному будинку в Мюнхені, перед галереєю на відстані 2,5м від її зовнішнього краю встановлена сітка опор, на які за бажанням мешканців, за 1500 євро можна встановити додатковий балкон. Більшість мешканців встановили такі балкони і використовують їх для прийому їжі просто неба, дитячих ігор, та неформальний зустрічей з сусідами. Особливо цінується можливість поспілкуватись із сусідом, не запрошуючи його до квартири. Деякі сусіди встановили спільний на дві квартири балкон [7].

В бік галерей найчастіше орієнтують кухні-їдальні, господарські приміщення, санвузли, рідше спальні. Опитування мешканців свідчать, що в орієнтації кухонь в бік галерей вони навіть вбачають ряд переваг, в той час як орієнтацію спалень не схвалюють.

В шумозахищених галерейних будинках при магістралях галереї виконують лише функцію транзиту. Галереї, зорієнтовані у двори, використовуються мешканцями набагато інтенсивніше для реалізації повного спектру зазначених вище функцій. Протилежні галереї інколи з'єднують пішохідними містками. Роль галереї як локомотива соціального життя сусідів в значній мірі зростає, якщо дворова територія стає непрохідною і недоступною для сторонніх.

Для задоволення бажання мешканців надати галереї функції зберігання речей, з зовнішньої сторони галереї монтуються спеціальні металеві **ящики для зберігання**. При галереях, орієнтованих в бік магістралі, інколи передбачаються капітальні **комірки** площею біля 2 м² для кожної квартири.

В деяких будинках **ширина галереї сягає 2,5-3м**. Це подобається мешканцям і вони проводять на галереї при сприятливій погоді багато часу (сидять, обідають, спілкуються, щось роблять), особливо в другій половині дня, та у вихідні дні. Тут же, поруч з дорослими, бавляться діти.

Висновки

1. Результати проведеного у Львові соціологічного опитування добре корелюються з результатами аналогічних досліджень, проведених зарубіжними авторами, що підтверджує його достовірність і практичну цінність.
2. Доведено, що в галерейних житлових будинках середньої поверховості по багатьох параметрах рівень соціально-психологічного комфорту значно вищий, ніж в секційних будинках. Відповідно галерейні планувальні структури можуть бути рекомендовані до впровадження в проектну практику на всій території України, особливо в будинках для сімей з дітьми, неповних сімей, одиноких та осіб похилого віку.
3. Очікується, що впровадження галерейних житлових будинків сприятиме зменшенню кількості антисоціальних явищ на території житлової забудови, оскільки цей тип будинків в найбільшій мірі надається до запровадження солідарної системи безпеки, в якій будуть задіяні самі мешканці.
4. Оптимальним плануванням галерейного будинку є вирішення галерей шириною не менше 1,2м на відносі від фасаду (на віддалі 1,2-1,5м), щоб при вході в квартиру утворювалась невелика тераса 2,5х2,5м. З протилежного боку такої тераси, якраз навпроти вхідних дверей в квартиру, можуть бути розміщені спеціальні господарські ящики чи кімочки. Краще, якщо входи в квартири, і тераси відповідно, будуть максимально розсосереджені. Додатковий комфорт забезпечать розширення галерей або тераси для спільного використання мешканцями кількох сусідніх квартир, які доцільно передбачати з протилежної сторони галереї. В бік галереї доцільно орієнтувати кухні, кухні-їдальні-вітальні, небажано орієнтувати в бік галерей спальні. Бажано, щоб довжина галереї не перевищувала 50м, а висота будинків – 4-5 поверхів, ширина корпусу – порядку 12м.
5. Нагальним завданням сьогодення є впровадження галерейних будинків в експериментальне проектування і будівництво, з наступним моніторингом умов проживання.

Література

1. Яблонська Г.Д. Архітектурна економіка багатоповерхового житла: проблеми і тенденції. Містобудування і територіальне планування. Науково-технічний збірник – К., КНУБА, 2009, Вип.33, с.500-514.

2. Росковшенко А. Ю. Визначення рівня комфортності багатоквартирного житла в залежності від його поверховості: автореф.дис.канд.арх.: 18.00.01 / Росковшенко А.Ю.; КНУБА. – К., 2010. – 22с.
3. Hans Weeber/Rotraut Weeber, Gunther Wolfle. Eigenheime auf kleinen Grundstucken/ Verlag W. Kohlhammer GmbH Stuttgart, 2003, 213 s.
4. Helmut Schramm. Low Rise Density. Horizontale Verdichtungsformen im Wohnbau. Springer Wien New York. 2005, 170 s.
5. Robert Gifford - The Consequences of Living in High-Rise Buildings – 2007. Architectural Science Review, Volume 50.1 / http://goliath.ecnext.com/coms2/gi_0199-6576657/The-consequences-of-living-in.html.
6. Peter Ebner. TU Munchen “Living Streets – Wien”, 2005.
7. Peter Ebner. TU Munchen “Living Streets” – Laubengange” – Rother Druck, September 2006.
8. Ditmann + Ditmann “Wohnmodelle Bayern” Band 3 “Kostengunstiger Wohnungsbau”, redaction und Koordination Gunter Maurer – Callwey, 1999.
9. Ditmann + Ditmann “Wohnmodelle Bayern” Band 4 “Qualitat fur Zukunft”, redaction und Koordination Gunter Maurer – Callwey, 2004.
10. Яблонська Г.Д. Ускользающая типология и разнообразие жилища. Часть 1. Житла: проблеми і тенденції. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Науково-технічний збірник – К., КНУБА, 2010, Вип.25, с.410-424.

Аннотация

На основе результатов прикладного социологического исследования выявляются и сравниваются характеристики, которые обеспечивают социально-психологический комфорт в наиболее распространенных типах многоквартирных жилых домов: секционных, коридорных, галерейных. Обосновывается целесообразность дополнения существующей типологической структуры многоквартирного жилья галерейными домами.

Ключевые слова: жилье, жители, социально-психологический комфорт, тип, планировочная структура, дом, секция, галерея, коридор.

Abstract

The results of applied sociological studies are used to find out and compare characteristics ensuring social and psychological comfort in the most popular types of apartment buildings: section-, corridor- and gallery-type houses. The expediency of adding gallery-type buildings to the existing typological structure of apartment houses is justified.

Key words: dwelling houses, dwellers, social and psychological comfort, type, planning structure, house, section, gallery, corridor.

УДК 725.826

А. О. Горіна

*Аспірант кафедри «Основ архітектури і архітектурного проектування»
Київського національного університету будівництва і архітектури*

НОМЕНКЛАТУРА СПОРУД ІПОДРОМУ

Анотація: у статті представлена номенклатура споруд які мають розміщуватись на іподромі. Зазначені основні вимоги до їх формування та розташування на генеральному плані. Наведено основні групи приміщень споруд іподрому.

Ключові слова: номенклатура споруд, іподромне поле, конкурне поле, трибуни, манеж, стайня.

Постановка проблеми. Іподром має забезпечувати виконання чотирьох основних функціональних процесів: видовищно-розважальних, спортивно-тренувальних, господарчих та технічних. Іподром складається з площинних та об'ємних споруд, а саме: іподромного поля, конкурного та виїздового поля, майданчику для їзди верхи, левад (площинні споруди), трибун, технічної контрольної споруди, критого манежу, стаєнь, складів, ветеринарного лазарету, господарчих та технічних споруд (об'ємні споруди). Для раціональної архітектурно-планувальної організації іподрому потрібно сформувати номенклатуру необхідних споруд та приміщень, що розташовуються згідно з функціональним зонуванням [1 с.70-73].

Аналіз останніх досліджень. Номенклатура споруд іподрому частково розглянута авторами: А. М. Булгаков [2], Р. Виршило [3], Є. Нейферт [4], О. Рудольф [5], В. І. Райко [6]. Автори в своїх працях надають рекомендації щодо складу будівель та споруд іподрому, їх планувальних рішень та розмірів. Але номенклатура споруд, яка необхідна для формування іподрому не досліджена в цілому.

Мета статті: визначити необхідну номенклатуру споруд іподрому, їх розташування, склад приміщень та взаємозв'язок.

Виклад основного матеріалу. Іподром, як комплекс споруд для кінного спорту, вміщує наступні структурні елементи: іподромне поле, трибуни, манеж, конкурне поле, виїздове поле, господарчі та технічні споруди.

Іподромне поле є найбільшим за площею забудови структурним елементом генплану іподрому та вміщує: скакові, бігові, технічні доріжки, трасу для стипль-чезу тощо. В залежності від типу іподроми можуть бути бігові, скакові та комбіновані. В різних типах параметри та конфігурація іподромного поля різна, як зображено на рисунку 1 [4, с.356].

Головною об'ємною спорудою іподрому є трибуни. Сучасна практика будівництва трибун на європейських іподромах показує різний підхід до визначення їхнього функціонального призначення та зонування. Існують трибуни які виконують видовищну функцію та трибуни з видовищно-розважальною функцією. Багато трибун європейських іподромів мають різноманітні приміщення для розваг та відпочинку: ресторани, кафе, ігрові зали, зони відпочинку, дитячі кімнати, магазини та ін. [7, с. 374-379]. Такі споруди зазвичай проектуються уздовж фінішної прямої, паралельно основній доріжці. Вони орієнтуються таким чином, щоб глядачі мали достатній кут зору для охоплення дистанції від старту до фінішу. Головною умовою при формуванні трибун є створення безперешкодної видимості глядачам, проектування окремої ложі для високих гостей, суддівської ложі та ложі преси навпроти фінішного стовпа. Вони можуть проектуватись в одній споруді та в декількох, навпроти них відводять огорожене місце (паддок) для нагородження переможців, поблизу проектують будівлю для технічного обслуговування та ветеринарного контролю перед стартом.

Більшість іподромів має конкурне та виїздове поле, тренувальні майданчики для їзди верхи, манеж, які зазвичай розміщені за межами іподромного поля, а у комбінованому типі іподрому можуть розміщуватися в центрі іподромного поля.

Конкурне поле – це огорожений майданчик розміром в середньому 100x150 м, на якому встановлюються розбірні перешкоди висотою 90-210 см та шириною в 3,5 метра. Суддівські місця повинні бути розташовані ізольовано від місць для глядачів [5, с. 195].

Поле для виїздки буває двох видів: мале (20x40 м) та велике (20x60 м), на якому нанесена літерна розмітка. Уздовж поздовжніх сторін поля встановлюються дерев'яні тумби з літерною розміткою (F, P, B, R, M, K, V, E, S, H). Відстань від поля до публіки повинна складати не менше 10 м.

Ще одним структурним елементом іподрому є критий манеж, який має розмістити наступні приміщення: вестибюль (з гардеробом, буфетом та санвузлами), приміщення для суддів, приміщення адміністрації, медпункт, кафе, роздягальні з душовими, тренерську, клас для теоретичних занять, саме поле манежу, трибуни, передманежник та снарядну. Планувальна організація манежу буває трьох видів: манеж із внутрішнім двориком, манеж зблокований зі стайнею, манеж в єдиному об'ємі зі стайнею (рис. 2). Окрім прямокутних спортивних манежів проектують круглі манежі “бочки” для тренування молодих коней, їх роблять відкритими та критими діаметром 17-20 м.

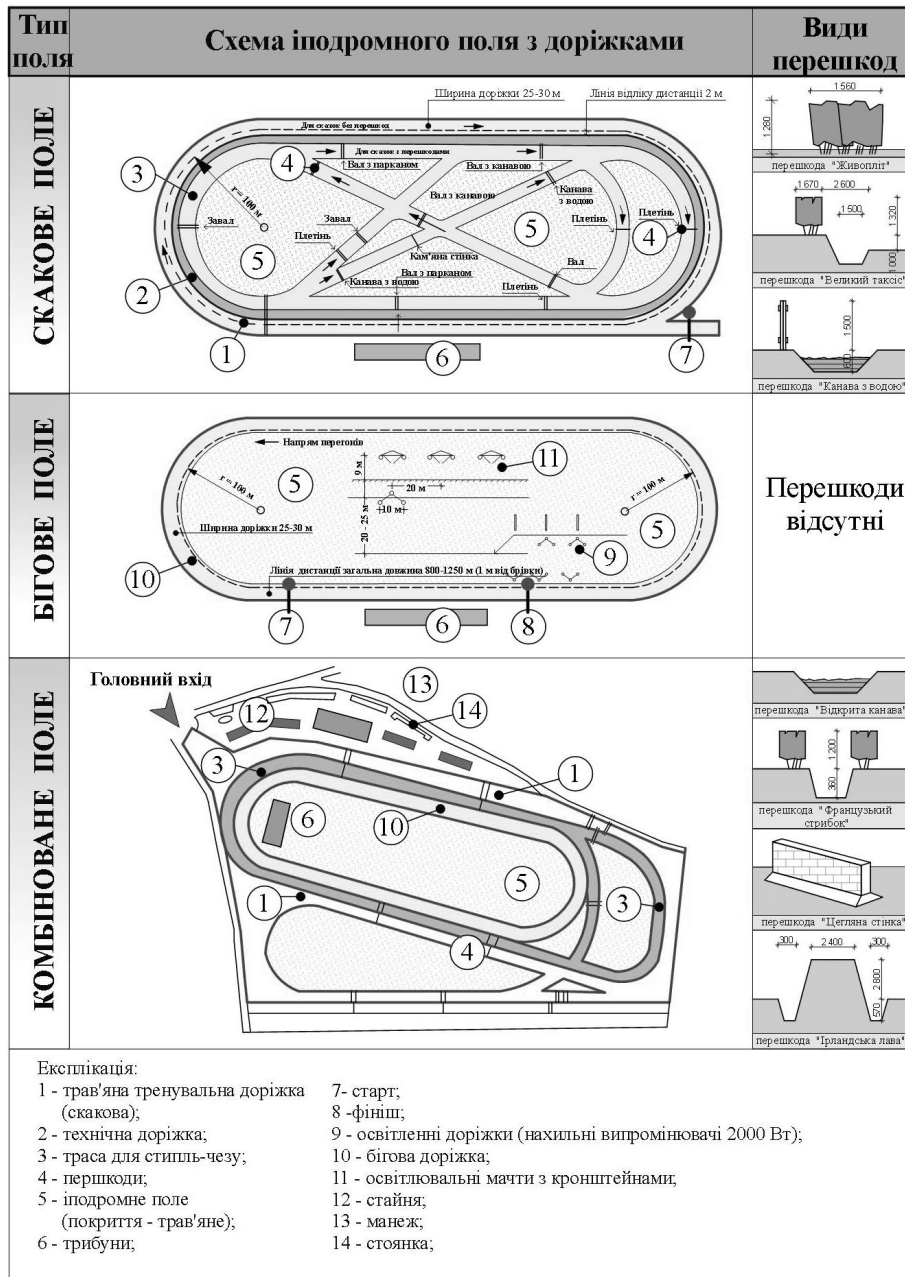

Рис. 1. Варіанти розпланування поля іподрому.

Як зазначено в ДБН В.2.2-1-95 Будівлі і споруди для тваринництва [8], обов'язковою структурною частиною іподрому є господарчо-технічна група споруд, яка має в своєму складі виробничі споруди, складські та допоміжні. До основних споруд відносяться стайні, левади, механічні водила; до обслуговуючих – будівлі та споруди ветеринарного призначення, майданчики для приймання та зважування тварин, авто ваги, кузня, шорна майстерня, пожежні пости та протипожежні споруди; до складських – склади кормів, підстилки, господарського інвентарю та технічних засобів, споруди для зберігання навозу; до допоміжних – будівлі керівництва, громадського харчування, медичного та культурно-побутового обслуговування працівників [8, с.1-2].

Основну частину господарчих споруд складають стійні, що проектується місткістю на 20 та 40 коней. Планувальним елементом стайні є денник (приміщення для утримання одного коня) його розміри залежать від типових параметрів коней. Для спортивних порід типовими є габаритні розміри коней в плані 2,0x0,9 м, отже площа денника повинна становити від 9 до 14 м². За Є. Нейфертом площа денника розраховується за формулою: $S=(2 \times Wh)^2$ (де Wh – висота коня в холці). Будівлі стаєнь складаються з приміщень основного та обслуговуючого призначення, їх взаємне розміщення разом з конструктивною системою формує об'ємно-планувальне вирішення [6 с. 84-85].

До технологічних споруд іподрому відносяться: закриті механічні водила та відкриті немеханічні водила які використовуються для відшарування коней після тренувань та випробувань.

Висновки. Таким чином, можна підсумувати, що розробка номенклатури споруд – це основа архітектурно-планувальної організації іподрому, де через розпланування видовищних, спортивних, господарчих, санітарних, складських та технічних об'єктів відбувається планування окремих структурних елементів генерального плану іподрому. Для його формування необхідно мати склад споруд іподрому, що і було визначено в даній статті.

В результаті іподром складається наступних об'єктів: іподромного поля, трибун, манежу, групи господарських, технічних споруд та складів. На іподромному полі присутні бігові чи скакові доріжки, уздовж фінішної прямої проектується трибуни, які розміщують навпроти фінішної прямої, і можуть розташуватись в об'ємі однієї споруди або декількох. Також іподром має групу спортивних споруд, яка представлена відкритим конкурним полем з трибунами та полем для виїздки, круглим манежем, критим манежем зі стайнею та відкритим тренувальним майданчиком. Група господарських споруд складається зі стаєнь з левадами, ветеринарним лазаретом. Група технічних та

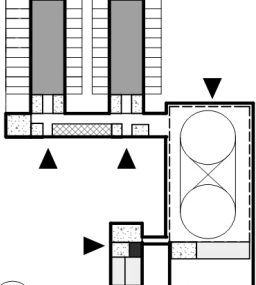
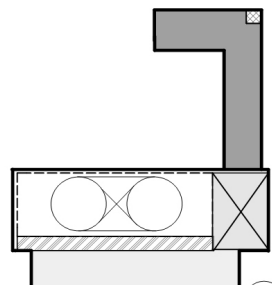
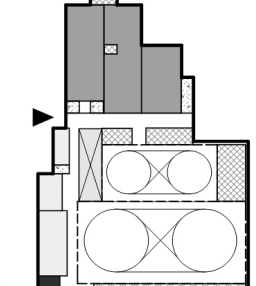
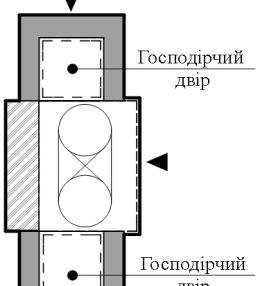

Тип манежу	Схема манежу		Особливості													
З ВНУТРІШНІМ ДВОРИКОМ	 <p>Майданчик для їзди верхи</p> <p>А</p>	 <p>Майданчик для їзди верхи</p> <p>Б</p>	<p>А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дві зблоковані стайні. 2. Передманежні. 3. Трибуни. 4. Блокується зі стайнею. 5. Внутрішній двір. <p>Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Одна стайня. 2. Внутрішній двір. 3. Стайня розташована окремо. 													
	ЗБЛОКОВАНИЙ ЗІ СТАЙНЕЮ	 <p>Б</p>	 <p>Г</p>	<p>В</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дві стайні. 2. Буфет. 3. Окремий адміністративно-побутовий блок приміщень. <p>Г</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Одна стайня. 2. Передманежник. 3. Адміністративний блок приміщень в єдиному об'ємі з манежем. 												
В ЄДИНОМУ ОБ'ЄМІ ЗІ СТАЙНЕЮ		 <p>Д</p>	 <p>Господірчий двір</p> <p>Господірчий двір</p> <p>Е</p>	<p>Д</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Три зблоковані стайні. 2. Два манежа. 3. Передманежник. 4. Буфет. 5. Клубні приміщення. <p>Е</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Симетрія плану. 2. Внутрішній двір. 3. Стайня розташована зблоковано з манежем. 4. Трибуни. 												
	<p>Умовні позначення приміщень будівлі манежу:</p> <table border="0"> <tr> <td> Манеж</td> <td> Побутові</td> <td> Адміністративно-клубне</td> <td> Стайня</td> <td> Складські</td> <td> Буфет (кафе)</td> <td> Трибуни манежу</td> </tr> <tr> <td> Стайня</td> <td> Складські</td> <td> Буфет (кафе)</td> <td> Трибуни манежу</td> <td> Передманежник</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			 Манеж	 Побутові	 Адміністративно-клубне	 Стайня	 Складські	 Буфет (кафе)	 Трибуни манежу	 Стайня	 Складські	 Буфет (кафе)	 Трибуни манежу	Передманежник	
 Манеж	 Побутові	 Адміністративно-клубне	 Стайня	 Складські	 Буфет (кафе)	 Трибуни манежу										
 Стайня	 Складські	 Буфет (кафе)	 Трибуни манежу	Передманежник												

Рис. 2. Планувальна організація манежу.

складських споруд складається з механічних водил, автовагів, шорної майстерні, кузні та складських приміщень.

Література

1. Горіна А. О. Особливості розміщення функціональних зон іподрому // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті / під. заг. ред. Н. Є. Трегуб. – Харків: ХДАДМ. – 2012. – № 2. С. 70-73.
2. Булгаков А. М. Строительство плоскостных спортивных сооружений / А. М. Булгаков. – М.: Стройиздат, 1987. – 208с; ил.
3. Спортивные сооружения. Проектирование и строительство / Под ред. Р. Виршило. – Варшава: Аркады, 1968. – 377 с.
4. Нейферт Э. Строительное проектирование: справочное пособие для архитекторов, инженеров и техников-строителей. В 2 кн. – М.: Стройиздат, 1965. Кн. 2.- 211с.
5. Ортнер Р. Спортивные сооружения. Проектирование, строительство, оборудование. Пер. с нем. В. А. Цетрин. Под ред. В. П. Паликарпова. – М., Гостройиздат, 1959. – 230 с; ил.
6. Райко В. И. Планировка и застройка животноводческих ферм / В.И. Райко. – К.: Урожай, 1989. – 280 с.
7. Неділько А.О. Архітектура сучасних іподромів держав Західної Європи // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М.М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2010. – Вип. 24. – С. 374-379.
8. ДБН В.2.2-1-95. Будинки і споруди. Будівлі і споруди для тваринництва. – Вид. офіц. – К.: Державний комітет України у справах містобудування і архітектури Держкоммістобудування України, 1995. – 39с.

Аннотация

В статье представлена номенклатура сооружений которые должны размещаться на ипподроме. Указанные основные требования к их формированию. Выделены плоскостные и объемные сооружения, приведены их основные параметры и состав помещений.

Ключевые слова: номенклатура сооружений, ипподромное поле, конкурное поле, трибуны, манеж, конюшня.

Annotation

In the article the presented range of facilities that are placed at the racecourse. These basic requirements for their formation. Marked plane and three-dimensional structures are their main parameters and composition space.

Key words: range of structures, racing field, field of racecourse, jumping field, the stands, manege, stables.

УДК 725.82

Р. З. Стоцько

*Національний університет «Львівська політехніка»
кафедра дизайну архітектурного середовища*

**АРХІТЕКТУРА СУЧАСНОГО ДУХОВНО-ОСВІТНЬОГО
КОМПЛЕКСУ УГКЦ ЯК СИНТЕЗ ФУНКЦІОНАЛЬНО-
ПЛАНУВАЛЬНИХ КОНЦЕПЦІЙ ДУХОВНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ
ЗАХІДНОГО ТА СХІДНОГО ТИПІВ**

(на прикладі Центру вищої богословської освіти УГКЦ у м. Львові)

Анотація: в статті розглянуто особливості духовно-освітньої діяльності та архітектурно-планувальної організації духовних освітніх закладів західного (католицького), та східного (православного) типів, проілюстровано пошук об'єднаної концепції духовно-освітнього закладу УГКЦ, проаналізовано основні фактори, які вплинули на формування архітектури сучасного комплексу богословської освіти в Україні.

Ключові слова: духовна освіта, навчальні заклади, духовно-освітній комплекс.

Постановка проблеми. За роки домінування офіційної атеїстичної ідеології в Україні духовно-освітні центри не проектувалися і не споруджувалися. Сьогодні є гостра потреба в таких центрах, у вивченні ідеологічних, духовних та архітектурно-художніх засад їх проектування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема даної статті досліджувалась із урахуванням результатів загальнотеоретичних проблем розвитку сакральної архітектури та містобудування, відображених в наукових працях вчених-архітекторів: Дерев'янка І.С. „Еволюція композиційних прийомів формування внутрішнього простору православних храмів Слобожанщини XVII-XXI ст.”, Бобош Г.Є. „Формування архітектури мурованих церков Галичини кінця XVIII- початку XX століть”, Оляніна С.В. „Український іконостас XVIII-XIX ст. у структурі православного храму”, Кіба М.П. „Архітектурно-художні характеристики римо-католицьких храмів на південній та східній Україні” (кінець 18- поч.20 ст.), Тарас Вікторія „Формування ландшафтного та планувально-композиційного укладу монастирських садів Галичини (X-XIX ст.)”, Диба Ю.Р. „Архітектура українських храмів-ротонд другої половини X- першої половини XIV ст.”, Горбик О.О. „Стильові риси архітектури провінційного католицького барокового храму” (Київщина, Волинь), Грицак Л.С. „Творча спадщина Євгена Нагірного та її значення для розвитку архітектури України”, Яців М.Б.

„Архітектурно-просторова організація світлового середовища української церкви”, а також Р. Галишича, Р. Жука, Ю. Криворучка, Б. Куцевича, О. Лесика, Ю. Лукомського, О. Нестерука, Л. Прибеги, В. Проскурякова, А. Раллева, Я. Швеця. Був врахований досвід проектування освітніх закладів архітекторів: Р. Липки, А. Рудницького, П. Мар'єва, О. Матвіїва, В. Блюсюка, М. Консулової.

Слід також відзначити, що у статті висвітлюються деякі аспекти дослідження архітектури духовних освітніх закладів В.Рожка, М.Пристає, П.Реубера, Р.Чіотті, а також результати проектування і будівництва архітекторів Я.Кубіса, В.Бенедєка, Р.Райнера, Х.Парсона, М.Лудеса, Л.Лукоса, Р.Жука, І.Коваленка.

Формулювання мети статті. Метою дослідження є висвітлення проблеми формування архітектури сучасного духовно-освітнього комплексу УГКЦ як синтезу функціонально-планувальних концепцій духовних освітніх закладів західного та східного типів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток духовної освіти в Україні в ХІ-ХХ ст. призвів до формування певних типів духовних освітніх закладів (приватні духовні школи, парафіяльні школи при церквах, катедральні школи, духовні школи при монастирях, богословські академії-університети, духовні семінарії), проте найбільш повно завданням духовно-богословської освіти відповідали духовні семінарії -як заклади середньої освіти та богословські академії (університети) – як вищі навчальні заклади.

У 1720 р. відбувся Замойський синод, який прийняв ухвалу про організацію в кожній єпархії семінарії. Рішення Замойського синоду затвердило саме духовну семінарію як прототип навчального закладу для виховання молодого духовенства на наступні три сторіччя. На противагу іншим типам освітніх духовних закладів, духовна семінарія за структурою навчального процесу та організацією побуту студентів найбільш повно відповідала політично-ідеологічній та духовній ситуації в суспільстві того часу.

Український народ в період ХVІ-ХVІІІ ст. перебував не лише в географічному центрі Європи. На теренах України переплелися політичні, військові та ідеологічні інтереси багатьох держав континенту. Подібний стан речей існував і в духовному житті суспільства, і в духовній освіті зокрема. Найбільший вплив на населення в Україні мали Православна Церква, Католицька Церква та Греко-Католицька Церква. Так як Греко-Католицька Церква є церквою східного обряду, то можемо стверджувати про наявність в Україні двох потужних гілок християнства: західної (католицизм) та східної (православ'я, та греко-католицизм). Католицька Церква традиційно уособлювала в собі колонізацію України, тому українська політична та духовна

еліта повсякчас старалися відокремити суспільство від католицького (а значить і польського) впливу. Один з шляхів такої духовної незалежності лежить в площині духовної освіти. По Україні поширилася мережа церковних православних братських шкіл: Кам'янець-Подільський, 158; Рогатин, 1589; Городок 1591; Перемишль 1592; Комарно 1592; Львів 1609; Луцьк 1619; Вінниця, Галич. Проте, ці школи не могли на рівних протистояти добре організованам католицьким єзуїтським семінаріям. Наприклад у м. Вільно в 1570 р. стараннями єзуїтів була відкрита академія, де вже в 1616 р. Навчалось 1200 студентів. Цифра фантастична навіть для сьогодення часу. Віленська академія мала два факультети: філософський і теологічний [5]. Перелік споруд та приміщень Віленської академії подані в табл.1.1. Саме академія в м. Вільно є прообразом сучасних духовних семінарій та богословських університетів, де в одному місці поєднано теологічні та філософсько-богословські науки[4]. Функціонально-освітню та архітектурно-планувальну організацію віленської академії було прийнято за основу при подальших створеннях семінарій та академії Української Греко-Католицької Церкви, а також частково і Православної церкви.

Таким чином констатуємо значний вплив Католицької Церкви, її освітньої доктрини на формування духовної освіти в Україні, особливо в сфері впливу Української Греко-Католицької Церкви.

Таблиця 1.1

Перелік споруд та приміщень Віленської академії

№ п/п	Споруда	Приміщення	примітка
1	Храм	Головна нава, бокові нави, святилище, ризниця, паламарня, притвор, хори	Розташування на осі симетрії комплексу
2.	Теологічний факультет	Класи: морального богослов'я, казуїстики та полеміки, догматики, грецької мови, єврейської мови	Споруда межує з храмом
3.	Філософський факультет	Класи: історії та політики, географії, етики, логіки та риторики, поезії, математики, фізики, метафізики, астрономії, латинської, французької та німецької мов	
4.	Факультет права	Класи: канонічного права, цивільного права	
5.	Адміністративний корпус	Кабінети: ректора, префектів, духівників і скарбника	

Наскільки сьогодні відомо з доступних джерел [5], Віленська академія не мала житлових корпусів, розвинених господарсько-побутових приміщень, великих конюшень, а також рекреаційних територій із спортивними майданчиками, пасіки, саду і т.п. Такі факти свідчать про відкритість, певного роду „демократичність” освітнього закладу. Адаже студенти, проживаючи за межами академії, менше часу знаходяться під безпосереднім контролем наставників-духівників та педагогів-священиків. Така освітня доктрина була і є притаманна західним Церквам, зокрема Католицькій та Протестантській.

Дещо інший підхід в організації духовної освіти спостерігався на теренах впливу церков східного обряду – Православної Церкви та Української Греко-Католицької Церкви. Тут духовні освітні заклади при всій подібності до Віленської академії все ж нагадують монастирі (Острозька академія, Києво-Могилянська академія, Житомирська духовна семінарія, Львівська Духовна Семінарія тощо...) з усіма характерними ознаками як духовного життя, так і побутово-господарської діяльності [1], [5], [6]. В архітектурно-планувальному аспекті це:

1) наявність закритої території, оточеної муром, огорожею чи просто спорудами духовно-освітнього закладу; 2) споруда храму є недоступною для мирян; 3) наявність житлових приміщень (келій) і господарсько-побутових кімнат; 4) наявність кухні та їдальні, а також продуктових складів; 5) наявність конюшні (пізніше гаража) з кузнею або майстернями; 6) наявність внутрішньої лічниці та часто й моргу; 7) забезпечення навчального процесу уроками фізичної підготовки через наявність спортивних майданчиків; 8) ведення мінімального сільськогосподарського виробництва через наявність городу, саду, пасіки тощо...

І все ж концепція духовної освіти Української Греко-Католицької Церкви поєднує ідеологічно-духовні та функціональні ознаки східної та західної церков. Тому таку концепцію можна назвати об'єднаною (див.табл. 1.2).

Нова об'єднана концепція і як наслідок новий тип духовного освітнього закладу УГКЦ віддзеркалює синтез християнського і духовно-національного, що виражено у терміні „помісність”. Оскільки традиція Київської Церкви виростає із спадщини Візантійської церкви, через яку перша належить до християнського сходу, то специфіка методу богословствування вимагає, щоб не так аудиторія, як храм були серцем семінарії та університету. В архітектурно-планувальному аспекті це означає, що споруда храму є домінуючою в загальному комплексі споруд. Цей фактор відрізняє східний тип духовного освітнього закладу від західного типу, де більше уваги приділяється навчанню в аудиторіях, класах, бібліотеках [7].

Таблиця 1.2

Ідеологічно-функціональні концепції духовних освітніх закладів
західного, східного та об'єднаного типів

№ п/п	Варіанти концепції духовного освітнього закладу	Позитивні якості даної концепції	Особливості даної концепції
1.	Духовний освітній заклад західного типу	Добре функціонує система вишколу кадрів, написані підручники, розроблені архітектурно- планувальні схеми, зручність та функціональність споруд перевірена часом	Освітні стандарти католицьких закладів не враховують особливостей традицій Східних Церков, надмірна відкритість і доступність духовних і навчальних споруд відносно світських осіб, різні архітектурно мистецькі підходи до проектування і оформлення споруд духовно-освітнього призначення Католицької та Греко-Католицької Церков
2.	Духовний освітній заклад східного типу	Повністю підтримує традицію Київської (східної) Церкви у різних її аспектах, літургійному, богословському	В архітектурно-планувальному аспекті духовний освітній заклад східного типу є надміру закритим, за канонізованим
3.	Духовний освітній заклад об'єднаного типу	У стінах освітнього закладу презентуються різні традиції, засвідчується їхня несперечливість та взаємодоповнюваніс- ть. Враховує добре налагоджену систему духовної освіти західних богословських університетів.	Компромісна концепція здатна відобразити тисячолітню дійсність і традицію Київської Церкви, що належить до християнського Сходу і є донькою Церкви Візантійської, успадковує її традиції в богослів'ї, літургії та архітектурі зокрема

В результаті впливу вище наведених факторів (політичних, ідеологічних, духовних) вимальовується образ сучасного українського духовного освітнього закладу Української Греко-Католицької Церкви (Рис.1) з наступними характерними ознаками:

1) семінарія та університет формують єдиний духовно-освітній комплекс; 2) територіально духовно-освітній комплекс є напівзакритим з періодичною можливістю доступу світських осіб; 3) споруди семінарії та університету просторово розмежовані, проте обслуговуються однією господарсько-побутовою інфраструктурою (котельня, гаражі, склади, майстерні) та мають спільні спортивно-рекреаційні зони; 4) споруди семінарії носять яскраво виражений сакральний характер, сформований домінантою храму та архітектурно-планувальною організацією монастирського типу; 5) в архітектурі споруд університету більше виражений цивільний характер, ніж сакральний; 6) споруди університету є постійно відкритими для доступу світських осіб, що забезпечено відповідним плануванням в структурі забудови вулиці; 7) до складу єдиного семінарійно-університетського духовно-освітнього комплексу можуть входити окремі освітні споруди різних монаших чинів (студентати) з розташуванням в межах єдиної території комплексу.

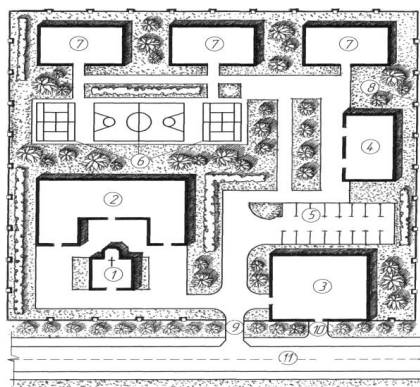

Рис.1 Схема архітектурно-планувальної організації духовно-освітнього комплексу УГКЦ об'єднаного типу.

Експлікація схеми архітектурно-планувальної організації духовно-освітнього комплексу:

1) храм; 2) будинок семінарії; 3) будинок університету; 4) господарський блок; 5) автостоянка, гаражі; 6) спортивно-рекреаційна зона; 7) житлові

споруди монахів – студентати; 8) огорожа; 9) головний в'їзд духовно-освітнього комплексу; 10) окремих вхід в будинок університету; 11) вулиця.

Вплив політичних, ідеологічних та духовних факторів на архітектурно-стильовий образ сучасного духовного освітнього закладу є не менш вагомим, ніж вплив відповідних факторів на його архітектурно-планувальну структуру.

Для різних релігійних конфесій, як в Європі так і в Україні зокрема, характерним є декларування тієї чи іншої релігійної конфесійної приналежності засобами архітектури, образотворчого та декоративно-прикладного сакрального мистецтва. Для українських релігійних громад в питаннях стилістики сакральної архітектури особливе місце займають проблеми національного самовираження. Історично склалося так, що саме дотримання традицій в сакральному мистецтві стало провідною умовою національного самовираження українців.

Традиція української церковної архітектури бере свій початок з канонічної сакральної архітектури Візантії: це і духовно-світоглядні поняття, і об'ємно-просторові форми, і елементи оздоблення та іконопис, а також усталені архітектурно-планувальні схеми. І ця візантійська традиція, незважаючи на плин століть, в основному продовжує зберігатися. Такий стан речей в стилістиці православних сакральних споруд має під собою досить міцне ідеологічне підґрунтя, що зумовлено рядом наступних обставин.

Українська держава з часів Володимира Великого є активним поширювачем та пропагандистом духовних ідей та релігійних традицій Візантії. Довготривале протистояння з Католицькою Церквою Ватикану загартувало та зміцнило Східне Православ'я. Церква, як духовний стержень Української держави, в найважчі часи чужоземних загарбницьких воєн, поневолення народу, періоду бездержавності та суспільного занепаду завжди залишалася символом віри, духовного відродження та надії на кращі часи. Коли людині важко, вона особливо часто звертається до Бога. Українській державі було важко завжди, тому і роль Церкви в житті нашого народу незрівнянно вагоміша, ніж у відносно більш благополучних країнах Західної Європи та Америки. Православна та Греко-Католицька Церкви в Україні крім традицій східної літургії увібрали в себе багато суто національних традицій та обрядів різних регіонів України.

Крім цього візантійські традиції в будівництві сакральних споруд органічно переплелися з традиціями українського зодчества. Тому будь-яке посягання іноземних загарбників на Церкву завжди розцінювалося в Україні як посягання на державу, і навпаки, нищення держави, традицій, культури народу – було болісним ударом по Церкві – як сформованому віками символу духовності, свободи та незалежності України.

Країни Західної Європи, де домінуючою була Римо-Католицька Церква, ведучи міжнародні війни, не прагнули до знищення національних церков, адже всі вони – діти Ватикану. Церква, яка не зазнає гонінь, заборон та утисків і не є таким потужним символом національної самосвідомості легше змінює догми і традиції, є більш „демократичною” в питаннях обрядовості, літургії та традицій. Все це в повній мірі стосується і традицій сакрального будівництва Західних Християнських Церков.

Отже маємо два шляхи розвитку сакрального будівництва, які суттєво різняться між собою:

1. „Демократичний” шлях розвитку сакрального будівництва Західних Християнських Церков.
2. „Консервативний” шлях розвитку сакрального будівництва Східних Християнських Церков.

При формуванні архітектури сучасного духовного освітнього закладу УГКЦ доводиться враховувати зразу обидва шляхи розвитку сакральної архітектури – „демократичний” західний та „консервативний” східний.

При проектуванні та спорудженні Центру вищої богословської освіти УГКЦ у м. Львові на вул. Хуторівка (архітектори: Є.Дацишин, Ю.Горалевич, О.Хамар, Р.Стоцько, Ю.Верхола) вперше в Україні було споруджено в одному комплексі такі освітні одиниці як духовну семінарію, богословський університет та монастирські освітні заклади – студентати, враховано духовно-ідеологічні та функціональні засади діяльності духовних освітніх закладів західного та східного типів при створенні архітектурного образу комплексу (див. рис.2)

Рис. 2

Висновки. Політичні, ідеологічні та духовні фактори формують планувальну структуру та архітектурний образ нового навчального комплексу як закладу духовної освіти Української Греко-Католицької Церкви. Тому концепція архітектурного образу та архітектурно-планувальної організації близька до закладів духовної освіти як західного так і східного типів. Такий підхід яскраво віддзеркалений в комплексі споруд Центру вищої богословської освіти УГКЦ у м. Львові на вул. Хуторівка. Увібравши весь досвід духовної та освітньої діяльності подібних закладів західного (католицизм) та східного (православ*я) типів, ряд греко-католицьких духовно-освітніх закладів (духовна семінарія, богословський університет, монастирі-студентати) утворили єдиний освітній комплекс в межах однієї архітектурно-планувальної структури, в якому юридично незалежні духовно-освітні заклади керуються єдиною духовно-ідейною та освітньою доктриною. Такий підхід в архітектурному аспекті відобразився в розташуванні закладів в межах однієї території, спільному використанні сакральних споруд та навчальних приміщень, об'єднаному архітектурному образі будівель кожного окремого освітнього закладу, рекреаційних територій та малих архітектурних форм, в вирішенні господарсько-побутових проблеми усього комплексу з допомогою єдиного господарського блоку споруд (котельня, гаражі, майстерні, пральня, склади і т.п.). Новостворений комплекс розташувався в межах м. Львова і став потужним центром духовно-богословської освіти в Західній Україні.

Використана література

1. Волинський Ф. Острозька академія—перша вища українська школа // Богословський вісник.- Штутгарт, 1948.- с.26.
2. Галишич Р. Українська церковна архітектура і монументально – декоративне мистецтво зарубіжжя. Львів, 2002.-с.152-196.
3. Гнідець Р. Генеза структури бань в архітектурі українських церков // Вісник держ. Ун-ту „Львівська політехніка”: архітектура.- Львів, 1998.- № 58.-с.135.
4. Головач І., Маринович М., Ясіновський А. Ідентичність і місія Українського Католицького Університету // Збірник доповідей УКУ.- Львів, 2003.- с. 33-39.
5. Пристай М. Львівська Греко - Католицька Духовна Семінарія 1783-1945 р.р.-Львів, 2003.-с.52-59.
6. Рожко В. Духовні православні освітні заклади Волині Х-XX ст. Луцьк, 2002.-с.81-54.

УДК 798

Л. В. Карпова
аспирант ВАТ КиївЗНДІЕП

МЕТОДИКА ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛА ЯК СОЦІАЛЬНОГО ГЕНЕРАТОРА СУСПІЛЬСТВА

Анотація: у статті аналізуються проблеми проектування житла від радянських часів до нашого часу. Проаналізовані методи та перспективи сучасного проектування.

Ключові слова: житлове питання, житло, інститут мешканця і житла, кваліфікований мешканець, історія розвитку житла, масове житло.

Життя людини, його здоров'я і розвиток особистості, сім'я - цінності найбільшою мірою виражені *житлом*. Не у сенсі, затвердженому радянськими нормами, що обмежують людину стінами житла як в'язницею, а в побутовому, більше традиційному, глибинному і вірному, а саме *житлом* як способом і якістю облаштування життя людини, сім'ї і співтовариств. *Житло* і Побут, життя, життя-буття - ось суть і біль, віра і воля.

Житлове питання стало проблемою за радянських часів і досі не вирішене. Більше того, сучасні способи і визнані пріоритетними заходи його не лише не дозволяють, але поки що посилюють. Число людей, здатних придбати *житло* зменшується. Ціни ростуть, а якість житла - ні. Будівельна індустрія латає старі і купує за кордоном застарілі виробництва.

Внаслідок політики, що проводилася в 20-і роки ХХ століття, спрямованої на знищення культури власності у населення, на тривалий час практика облаштування власного житла була загублена.

У 1919 році Наркомздрав своєю постановою затвердив санітарні норми на *житло* - 10 кв. м. на людину, в 1924 році ця норма була скорочена до 8 кв. м. Норма була розрахована на підставі об'єму повітря, необхідного для відновлення сил людини в ході восьмигодинного сну (30 кубометрів). Передбачалося, що відразу після сну людина повинна йти з будинку - на роботу, навчання, в культурні заклади.

Здавалося б, на цю епоху припав розквіт радянської архітектурної думки, проте в захопленні формою і ідеологією була ігнорована найважливіша складова людського життя - місце існування, *житло*. За основу "проектування життя радянських людей" спочатку ліг проект житла для рабів, винайдений в Римській імперії. Свій "сучасний" розвиток він отримав з ідей Ле Корбюзьє про "машину для житла". Звідси бараки, "хрущоби", багатоповерхівки. [3, с. 124-136].

Інститут мешканця і житла, практика облаштування життя в СРСР були свідомо зруйновані. Мешканець, що перестав розпоряджатися СВОЇМ житлом, був перейменований в «квартиронаймача».

Більше того, усю повноту відповідальності за планування і проектування поклали на архітектора, перетворивши багатоскладовий процес на односкладовий, підлеглий простим технологічним і ідеологічним нормативам. Навіть естетика житла відійшла на далекий план.

«...На архитектора был замкнут процесс формирования инженерных инфраструктур, тогда как универсальность советской системы управления полностью освобождала его от представлений о социальной и экономической сторонах жизни городов...

Раньше или позже такая практика должна была привести к тому, что детализация стала осуществляться в проектных материалах в рамках т. н. проектов благоустройства территории и отходить на задний план. На первый же план выступило создание, как можно быстрее, общей проектной документации, позволяющей крупному (тогда государственному, но по существу ведомственному) застройщику выполнить план жилищного строительства. Вечная спешка заставляла сводить к минимуму необходимые геологические и в особенности гидрогеологические изыскания, тогда как всеобщий переход к крупномасштабному, многоэтажному домостроению автоматически повлек за собой привычку работать исключительно сверхкрупным масштабом застройки... Именно эта модель была зафиксирована и в книгах... и, что важнее, в строительных нормах и правилах. Финал советской эпохи и советской системы государственного планирования, формирование новой практики застройки, подчиненной преимущественно соображениям сиюминутной выгоды, застал школу городского планирования врасплох, так что выйти из кризиса ей чрезвычайно затруднительно» [5, с. 123].

Історія розвитку житла - це передусім історія надбання свободи. Так, в молодому СРСР звільнення від оков власності утілювали колективістські бараки. Барак класу люкс - "Будинок на набережній", барак економкласу - уся країна, за винятком таборів.

Револуційними стали ініціативи Хрущова. Масове переселення в окремі квартири - втілення права якщо не на індивідуальність, то принаймні на деяку приватність.

Незважаючи на ідеологічні заборони, самооблаштування життя не вимерло зовсім. У селах люди продовжували будувати свої доми, потім відлига дозволила облаштовувати дачне життя. У убогих квартирах регулярно переставлялися меблі, затишок жеврів в можливому. Поки не почався бум

багатоповерхівок, двори зберігали мікросоціуми і громадські комунікації. Сусіди знали один одного і регулярно спілкувались.[6, с. 211-264].

Ці залишки житла збудили гіпертрофовані і нераціональні запити після краху радянської державності і ідеології. Власність і свобода породили хвилю будівництва " великих " будинків і квартир. Якість при цьому не мала значення. "Плюс квадратний метр" став здаватися панацеєю. Але житла так і не з'явилося. В'язні квадратних метрів як і раніше сковані.

Незважаючи на те що за останні двадцять років тип господарства і політичного устрою країни змінився, сфера житла до теперішнього часу залишається в змозі, сформованому дев'яносто років тому. Розрахунок на те, що ринкові механізми дозволять її трансформувати, не виправдалися. Це пов'язано з тим, що за три покоління були втрачені:

- інститут житла;
- інститут кваліфікованого мешканця;
- культура самостійного облаштування життя і створення житла;
- професійна практика проектування житла і планування поселень.

В Україні відсутня головна ланка, що структурує сферу житла: *кваліфікований мешканець*. У всьому світі прагнення мешканця до самооблаштування, його активна участь в проектуванні, експлуатації і розвитку житла і його суверенність є необхідною умовою роботи муніципалітетів і будівельників, архітекторів і технологів, соціологів і безлічі інших фахівців, що формують проектні команди (одиниці проектування). У інших країнах інститут мешканця склався історично: традиція самостійного облаштування свого житла не уривалася і є невідчужуваною від людей. В Україні ця традиція була перервана. Досвід останніх двадцяти років показує, що природним, історичним чином вона формується вкрай повільно, оскільки упирається у відсутність ряду допоміжних інститутів і супротивні цьому прагненню способи організації супутніх сфер: будівельної індустрії і сфери проектування.

Якщо у світі сфера житла стає все більш і більш інноваційною, то в Україні інноваційні запити тільки формуються. Причому формуються не в масовому сегменті, а в елітному. Якщо найближчим часом не будуть докладені спеціальні зусилля для відновлення інститутів житла і мешканця, Україна залишиться зоною імпорту застарілих промислових і соціальних технологій.

Житло завжди було основною сферою формування того або іншого типу населення. Саме у житлі знаходили своє відображення і підтвердження базові ідеї, що структурували життя:

- в традиційному суспільстві *житло* - притулок і родове гніздо, зона суверенності;

- в капіталістичному суспільстві *житло* - власність, засіб вкладення і накопичення капіталу;

- в індустріальному суспільстві *житло* - місце відновлення сил після роботи, "машина для житла";

- в інноваційному суспільстві *житло* - матеріально організована оболонка людини, точка прикладення і генерації ідей.

Україна заявила, що розвиватиме інноваційну економіку. Проте нині велика частина проектів спрямована не на розвиток інноваційної економіки, а на підтримку існуючих галузей, організованих індустріальним чином. Чи є у України шанс вчинити стрибок через тридцять років і увійти до числа цивілізаційних і інноваційних лідерів? Є. Через розвиток житла. Проте для цього мають бути створені образи житла майбутнього, які формуватимуть споживчі очікування в цій сфері, і обслуговуючі їх практика проектування і навчання, ринок житла і нова будівельна індустрія.

Для цього найнеобхідніше:

1. Розгорнути державну і цивільну пропаганду жильця (*житло* - місце існування, а не тільки стіни", мешканець - основний учасник проектування житла, сучасне *житло* - центр впровадження інновацій і місце існування, що змінюється у міру бажання мешканця;

2. Створити і розвивати нову систему навчання у сфері жильця (брати участь в плануванні поселень і проектуванні житла повинні фахівці десятка професій, в Україні готують тільки одну – архітектор);

3. Створювати і популяризувати зразки сучасного житла і технологій його проектування і виробництва;

4. Сформувати нові правила і стандарти благоустрою житла - життеоблаштування та програму поетапного переходу до них з комплексом стимулюючих заходів;

Масове житло орієнтоване передусім на представників середнього класу. Зосередження на формуванні масового сегменту якісного і різноманітного, сучасного і зручного житла, житла економічного класу, - завдання, без рішення якої не буде масового середнього класу в Україні. А без визначення властивостей такого житла (стандартів) і індустріальних пріоритетів (технологічних коридорів) не буде і масового соціального житла.

Житло економічного класу, як і сам середній клас, повинні стати номіналом (зразком) для розвитку інших класів житла і формування соціальних шарів громадян України.

Таким чином, завдання формування середнього класу багато в чому вирішується в житловій сфері, у тому числі такими засобами:

- масове будівництво якісного різноманітного і такого, що розвивається житла, що веде до зниження вартості житла і підвищення купівельної спроможності громадян;
- розвиток соціальних комунікацій в житловій сфері, в першу чергу через спеціальні методи проектування житла і стимулювання його спільного розвитку;
- стимулювання активності мешканця в частині облаштування житла і пошуку місць і способів трудової діяльності, як поза прив'язкою до житла, так і безпосередньо в житлі;
- розвиток механізмів оренди і кредитування житла.

Рівність і надмірність можливостей мешканців при облаштуванні житла формує умови для зростання життєвої активності і ефективності трудової і творчої діяльності громадян, їх прагнення до входження в середній стан. У переважній більшості люди просто не знають, "як можна жити". Пріоритети і поняття міняються, як в калейдоскопі.

Ще зовсім нещодавно система пріоритетів при виборі житла виглядала так:

- воно має бути окремим;
- бажано як можна більшого метражу;
- мати елементарні побутові зручності(газ, телефон, санвузол, сміттепровід, ліфт);
- матеріал - вічний, бажано цеглина;
- для великих міст - транспортна доступність.

Наслідки такої системи цінностей - величезні цегляні комори - можна спостерігати уздовж усіх автомагістралей. Вони вже мало кому цікаві, і до перерахованого набору вимог споживач все частіше додає і інші, наприклад:

- вартість експлуатації житла (енерго-, тепло- і водозбереження);
- екологічний чинник;
- якість (однорідність) соціального оточення;
- естетичність архітектурного рішення;
- можливість трансформації житла у міру зміни складу і способу життя сім'ї, що мешкає в ньому, і/або зростання її матеріального достатку;
- ліквідність, тобто можливість при мінімальних витратах (часу, сил, грошей) змінити його або конвертувати в гроші і назад.

Добитися масових високоякісних житлових переваг можна тільки засобами державної пропаганди.

Оперативний вихід один - підтримувати бізнес-інститути, що у більшості випадків є саморегульованими організаціями, які прагнуть або будуть вимушені відстоювати інтереси мешканця. До цього їх можуть змусити правила гри, по-

іншому просто складно діятиме. І тоді усі модні дискусійні теми підуть на другий план. Бізнес, прибуток якого залежить від задоволеності мешканця, має достатні ресурси, щоб домовлятися з владою і будівельниками, контролювати їх, вирішити, наскільки ефективна малоповерхова забудова, і т. д.

Таким чином, нова промислова революція у сфері житла потрібна і неминуча. Її масштаб має бути в рази більшим, ніж хрущовська житлова реформа. Це цілком здійснимо завдання, якщо зацікавити бізнес і дати йому стійкі і довготривалі орієнтири.

Література

1. ДБН В.2.2-15-2005 Житлові будинки. Основні положення. – К.: Укрархбудінформ, 2005. – 36с.
2. Раппопорт А. Пять проблем теории архитектуры XXI века // Вестник Европы. – 2007. – №19-20.
3. Репин Ю. Г. АРХИТЕКТУРА ЖИЛИЩА: Для широкого круга читателей. – Издание научно-популярное. / Ю. Г. Репин. – К.: КП «НИИСЕП» - ППЦ «ТИРАЖ», 2003. – 288с.
4. Пивоваров Ю.П. Современная урбанизация / Пивоваров Ю.П. – М.: Статистика, 1976.
5. Глазычев В. Л. Урбанистика / Глазычев В. Л. - М.: Европа, 2008. – 220 с.
6. Ключниченко Є.Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст / Ключниченко Є.Є. – К.: 1999. – 332 с.
7. Житловий кодекс України, (проект) – К.: АТЗТ Видавництво «Право», 2006, - С. 44-47.

Аннотация

В статье анализируются проблемы проектирования жилья от советских времен до нашего времени. Проанализированные методы и перспективы современного проектирования.

Ключевые слова: Жилищный вопрос, жилье, институт жилья и жилья, квалифицированный житель, история развития жилья, массовое жилье.

Annotation

In the article the problems of planning of accommodation are analysed from soviet times to our time. Analysed methods and prospects of the modern planning.

Keywords: Housing question, accommodation, planning and planning of accommodation, skilled habitant, institute of family, mass accommodation.

УДК 711.122

А. И. Лобова,
аспирантка кафедры архитектуры
Национальный Авиационный Университет

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СОЗДАНИЯ ЭКОПОСЕЛЕНИЙ В УКРАИНЕ

Аннотация: в статье рассмотрены вопросы, связанные с устойчивым развитием, описаны основные проблемы и направления устойчивого развития, дано понятие и направления создания устойчивого города, намечены основные этапы в проектировании.

Ключевые слова: экологизация, устойчивое развитие, устойчивый город, экопоселение.

Постановка проблемы

На протяжении многих десятилетий в практике отечественного градостроительства много внимания уделялось озеленению городов, как основы оптимального экологического состояния городской среды. Это являлось основой концепции «зеленых клиньев» при разработке генеральных планов крупных городов, сохранение зеленых зон и поясов при проектировании застройки на заселенных участках, особенно вдоль рек и вокруг водоемов. Такой подход к экологизации в 30-70-х годах был реализован в Москве, Минске и других городах. В Сибири строительство новых городов или городов-спутников осуществляется с максимальным использованием естественной заселенности, применяя принцип планировочного подхода «городов в лесу», среди которых можно отметить Новосибирский Академгородок, Ангарск, Дивногорск, Усть-Илимск и другие, возникшие при создании крупных научных центров и строительстве гидроэлектростанций.

В Украине в 70-е годы возводятся города в местах строительства атомных электростанций с населением 30-40 тысяч, архитектура которых представлена зданиями в 5-9 этажей: г. Энергодар, Кузнецовск и другие. В целом до 80-х годов вопрос экологизации сводился к комплексному озеленению городских территорий, сохранению существующих лесных насаждений и устранению вредных выбросов от промышленных предприятий.

С началом 80-х годов вопросам экологии уделяется большее внимание, особенно в регионах, имеющих металлургическую, угольную, химическую промышленность. Наметился новый этап в понимании и решении этой проблемы. В подмосковном городе учеными Пушино разрабатывается программа «Экополис», в которой принимали участие специалисты биологии и

экологии. Основным этапом программы является концепция создания поселений нового типа, развивающихся с максимальным использованием и сохранением природных ландшафтов, формировалась оптимальная социальная среда города, велась образовательная и информационная деятельность среди населения, но особых мероприятий градостроительного характера не предусматривалось. Реализация этой программы продолжается и в настоящее время [1].

С середины 90-х годов начинает осуществляться международный проект «Экологические города будущего», разработанный НИПИ Урбанистики (г. Санкт-Петербург) совместно со специальными организациями Германии. В рамках этого проекта осуществляются мероприятия по экологизации исторических городов России (Тобольск, Кирши, Тихвин и др.). Заложенная в проекте концепция экологизации в общем согласуется с общемировыми тенденциями перехода к устойчивому развитию населенных пунктов [2].

В Донбассе тысячи промышленных предприятий, которые в процессе своей работы создают большое количество отходов, многие из которых ввиду токсичности хранятся на территориях этих предприятий, не обеспечивая надлежащие экологические условия их содержания. Согласно официальным данным, в места неорганизованного складирования ежегодно отправляется 3,2 тыс. тонн отходов 1-3 классов опасности. Только в Донецкой области накоплено 22 млн. тонн токсичных отходов, половина которых относится к первому классу опасности. В настоящее время примерно 2,5% территории области занято отходами или выведено из хозяйственного оборота, и процесс ухудшения экологии динамично развивается. Особого внимания заслуживают вредные выбросы в атмосферу и загрязнения водоемов. До 40% всех выбросов в Украине приходится на Донбасс. Ежегодно в атмосферу выбрасывается 1,6 млн. тонн вредных веществ от предприятий и 200 тыс. тонн от транспорта, в реки и водоемы сбрасывается 1,7 млрд. куб. метров сточных вод, составляющих 30% всех стоков Украины, содержащих более 1 млн. тонн солей, более 16 тыс. тонн взвешенных веществ, до 15 тыс. тонн нитратов, значительное количество отходов угольной промышленности. Поэтому проблема охраны окружающей среды, обеспечение экологической безопасности промышленных городов, разработка новых принципов создания экопоселений в Украине является чрезвычайно актуальной [9].

Анализ публикаций

В качестве одного из путей обеспечения выживания человечества комиссией ООН по окружающей среде и развитию в 1987 году была предложена концепция «устойчивого развития» мирового сообщества. В докладе «Наше общее будущее» комиссия определила «устойчивое развитие»,

когда обеспечиваются нужды нынешнего поколения без ограничения возможностей следующего поколения удовлетворить его потребности [3,4]. Несмотря на достаточно расплывчатую формулировку, данная концепция является признанной в мире и создает необходимую общую базу для дальнейшего развития и совершенствования научных и социальных подходов в устойчивом развитии современных городов. Устойчивое развитие города - это создание красивого, здорового, экологически безопасного, любимого жителями города, обеспечивающего полное удовлетворение их потребностей. Не случайно в ООН созданы структуры, позволяющие помогать переходу или созданию поселений с устойчивым развитием (НАВИТАТ – центр ООН по человеческим поселениям, UEF – форум по городской среде, UNEP – программа ООН по окружающей среде и др.). В 1998 году Правительство Москвы совместно с фондом окружающей среды ООН подписали соглашение об осуществлении Московского проекта устойчивого развития городов в рамках Всемирной Программы Устойчивых Городов, которую планируется осуществить в первую очередь в Москве.

Постановка задачи исследования

Переход к устойчивому развитию городов является очень трудным процессом. Большинство государств еще не готово к этому переходу, хотя практически никто не возражает против этой идеи, которая очень медленно овладевает умами людей. Она необычна, неординарна, к ней трудно сразу привыкнуть: ведь от человека требуется осознать, что потребление не может быть всеобъемлющим, нужно задумываться о том, что мы оставим будущим поколениям.

Устойчивое (или экологически поддерживающее) развитие тесно связано с диалектикой и экологией. Экологизация всех направлений человеческой деятельности, экореставрация и экореконструкция естественной природы и искусственной среды – обязательные аспекты устойчивого развития. В целом основные проблемы устойчивого развития и направления действий по обеспечению их реализации в соответствии с программным документом ООН «Повестка дня - XXI» представлены на Рис. 1.

Рис. 1. Проблемы и направления устойчивого развития человечества

На пути устойчивого развития человечества возникают разные проблемы, требующие разного подхода для их решения. Человечество накопило достаточный объем знаний о предпочтительности устойчивого существования и создало некоторые «островки» устойчивых территорий в разных странах, которые могут служить основой или катализатором распространения этой идеи

на все государства или территории. Но, тем не менее, имеются достаточно крупные проблемы в реализации устойчивого развития человечества:

Первая проблема – разработка стратегий и теорий перехода к устойчивому развитию, одобряемых всеми странами и народами. Отсутствие глубоких разработок теории устойчивого развития – не основания для прекращения движения в этом направлении, решения могут быть найдены в процессе разработки или внедрения.

Вторая проблема – необходимость всеобщего улучшения человеческих качеств – воспитания в обществе понимания, любви, дружбы, солидарности, альтруизма, для постепенного формирования которых нужна система всеобщего экологического образования и воспитания.

Третья проблема – становление новой системы ценностей, необходимой для воспитания и поддержания новых человеческих качеств: духовных этических, философских, эстетических, культурных, социальных, необходимость замены привычного антропоцентрического мышления на экоцентрическое.

Четвертая проблема – необходимость ликвидировать опасности мировых конфликтов, сократить неравенство, бедность, преступность, которые сопровождают человека в течение всей его истории. Устойчивое развитие в этих условиях невозможно.

Пятая проблема – необходимость разработки новых, экологически замкнутых технологий на смену существующих в настоящее время, восстановление нарушенной ранее среды, осуществление экологической реставрации ландшафтов, улучшение рекреационной деятельности.

Данные проблемы настолько велики, что некоторые исследователи считают невозможным быстрое достижение состояния глобального устойчивого развития. На первом этапе это возможен переход к состоянию «балансирующего» развития, когда по мере приближения к кризису новая система взаимоотношений между странами, новые технологии, современные системы коммуникаций помогут своевременно выйти из него. Главными «центрами» возникновения всех экологических проблем, местами сосредоточения основной массы жителей Земли, призванными обеспечить их потребности и нормальное качество жизни, являются места расселения (города, поселки и др.). Поэтому в обеспечении устойчивого развития городов и стран, создании экологически обоснованного высокого качества жизни призваны играть специалисты органов управления городом: архитекторы, конструкторы, строители, эксплуатационники, обладающие необходимым комплексом знаний и являющиеся убежденными сторонниками основных идей устойчивого развития. Основные направления создания устойчивого города приведены на Рис. 2.

Рис. 2. Основные направления создания экоселений

Существуют два основных способа снижения негативного влияния человечества и улучшения экосистем. Первый – энвайронментальный менеджмент, основанный на информации, собранной прикладной экологией и охранной биологией. Второй подход – управление потреблением ресурсов человечества, базирующийся на информации, собранной экологическими науками. Экономика устойчивого развития, особенно чувствительная к экологии содержит социальные, культурные и финансовые аспекты. Создание экономики устойчивости – современный вызов миру, на уровне международного и национального законодательства, уровня потребления, городского планирования, транспорта и затрагивает образ жизни каждого человека.

Устойчивый город или экогород – это компактное поселение, спроектированное с учетом оптимального влияния на окружающую среду, населенное людьми, стремящимися минимизировать потребление энергии, воды и продуктов питания, исключая неразумное потребление ресурсов,

выделение тепла, загрязнений атмосферы, земли и воды. Устойчивый город может прокормить себя с минимальной зависимостью от окружающей местности, а энергию производить с помощью возобновляемых источников. Для этого необходимо эффективно использовать земные ресурсы, утилизировать остатки используемых материалов и отходов, которые можно перерабатывать, превращая в источники энергии. При таком подходе нагрузка на окружающую среду и изменение климата будут минимальными [5,6,7].

В основе устойчивого города, в зависимости от количества населения может быть экорайон или полностью запроектированный новый город. Исследованиями установлено, что около 50% населения Земли живут в городах и городских поселениях. Также сообщества создают как проблемы, так и положительные возможности для экологически целенаправленных действий, позволяющие создавать устойчивую окружающую среду. Очевидно, что в таких поселениях должны проектироваться здания, отвечающие требованиям устойчивого развития: соблюдение экологических норм, использование экологически чистых материалов, отвечающих требованиям пожарной безопасности, минимальное потребление энергии и воды, безотходное использование всех видов отходов, широкое использование электротранспорта, максимальное использование солнечной энергии и ветра и т.д. Использование энергии ветра на побережье Азовского моря путем создания ветроэнергетических установок и солнечной энергии для водонагревательных установок, особенно в курортных зонах Украины, позволяет на 30-40% снизить экологическую нагрузку на окружающую среду.

Выводы

Основой устойчивого развития экоселений должны стать небольшие города, использующие рекреационные зоны, главным ресурсом которых могут служить в Донбассе р. Северский Донец, Кальмиус и многочисленные водоемы, окруженные лесной растительностью, имеющие различные производственные мощности с безотходным производством, практически не загрязняющие атмосферу, земную поверхность и водоемы, широко использующие энергию солнца и ветра, и технологии полной утилизации и переработки отходов с использованием продуктов переработки для бытовых и производственных нужд. Поэтому исследования по разработке оптимальных методов проектирования устойчивых поселений следует осуществлять с обоснования целесообразности создания на первом этапе экодомов, на втором малых экоселений в сельской местности, на третьем совершенствование использования существующей застройки в промышленных городах: снижение потребления энергоресурсов, за счет утепления оборудования теплонагревательных установок с использованием солнечной энергии,

организации раздельной утилизации отходов, переработка органических отходов для получения тепла, уменьшения выбросов от транспортных потоков.

Список литературы:

1. Кавторадзе Д. Н. Экология малого города // Пушино: АНССР.-МГУ им. М. В. Ломоносова. - 1987. - С.15.
2. Итоговый документ научно-практической Международной конференции «Устойчивое развитие городов» // Пром. и гражд. стр-во. – 1999. - №1. - - С.10.
3. Колясников В. А. На пути экологической гармонизации городов // Изв. вузов. Строительство. – 1997. – №10. – С.97.
4. Доклад Конференции ООН по населенным пунктам (Хабибат II) / ООН. – Нью-Йорк. – 1997. – С.140.
5. Митягин С. Д. Градостроительные методы управления устойчивым развитием населенных мест и административно-территориальных образований // Пром. и гражд. стр-во. – 1996. – №1. – С.14-15.
6. Полторац Т. И. Проблемы архитектурной экологии. – М: Стройиздат. – 1985. – С.110.
7. Тетнор А. Н. Экоокварталы в городе // Пром. и гражд. стр-во. – 1996. - №9. - С.23.
8. Градостроительные средства оздоровления городской среды: Ст. науч. тр. – Киев: Киев НИИП градостроительства. – 1990. – С.96.
9. Лобов И. М. Экологические аспекты градостроительного использования нарушенных территорий в Донбассе // Сб. «Містобудування та тер. планування» - К.: КНУБА. – 1999. – Вип.4. – С.68-74.

Анотація

У статті розглянуті питання, пов'язані зі стійким розвитком, описані основні проблеми та напрями сталого розвитку, дано поняття і напрями створення стійкого міста, намічені основні етапи в проектуванні.

Ключові слова: екологізація, сталий розвиток, стійке місто, екопоселення.

Annotation

The article address issues related to sustainable development, describes the main problems and directions for sustainable development, given the concept and the direction of creating a sustainable city, outlined the main stages in the design.

Keywords: greening, sustainable development, sustainable city, ecovillage.

УДК 728.012(075.8)

Т.В.Малік

КДДПМіДім.М.Бойчука

ІЛЮЗІЇ В ІНТЕР'ЄРАХ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ

Анотація: розглянуто деякі приклади застосування оптичних ілюзій в інтер'єрах громадських будівель.

Ключові слова: ілюзії, інтер'єр, громадські будівлі.

Сучасний етап розвитку громадських будівель багато в чому визначається змінами, що відбуваються в структурі самого суспільства і відповідно у плануванні та художньо-декоративній організації середовищ громадського призначення. Це безумовно вимагає вдосконалення існуючих шляхів створення нових і реконструкції діючих громадських будівель. Для розуміння напрямлення естетичного формування майбутніх інтровертних просторів загального призначення необхідно з'ясувати можливості художнього розкриття простору і визначити які саме прийоми та засоби можуть бути найбільш актуальними при створенні сучасних неповторних середовищ у громадських будівлях. Тобто *проблема* як раз і полягає в тому, щоб знайти засоби, які допоможуть сформуванню стильний і головне незабутній образ просторового рішення.

Одним із засобів формування інтер'єрів можуть бути ілюзії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що ілюзіям приділялася увага в літературі присвяченій образотворчому мистецтву, архітектурі, дизайну, психології, медицині тощо. Серед дизайнерських джерел особливо цікавими є роботи Н.Карпушиної про оптичні ілюзії за допомогою гри кольору, використання прямих та кривих ліній, а також законів перспективи, М.Миннарта про великі та малі секрети природи, в котрі може проникнути уважний спостерігач без будь-яких приладів, зокрема дизайнер, який може використати такі споглядання у створенні ілюзій в інтер'єрі, С.Толанського про різні види ілюзії в різноманітних умовах, О.Рутерсварда про систематизацію і класифікацію різних видів двомірних зображень, Е.Адельсон на тему людського зору, машинного зору, комп'ютерної графіки, неврології та обчислювальної фотографії [1, 2, 3, 5, 6].

Деякі спроби використання оптичних ілюзій в інтер'єрах магазинів можна знайти на сайтах в Інтернеті [4, 7, 8]. В той же час конкретної інформації, яка могла б стосуватися створення оптичних ілюзій саме в інтер'єрах громадських приміщень майже немає.

Мета роботи. Відсутність досліджень стосовно використання оптичних ілюзій в дизайні інтер'єрів громадського призначення спонукає до висвітлення

досвіду використання оптично-просторових ілюзій у різнохарактерних громадських будівлях.

Виходячи з самої назви без сумнівів розуміємо, що використання таких засобів в проектуванні інтер'єрів загального призначення буде дуже вигідним, оскільки такі речі будуть приваблювати відвідувачів своєю своєрідністю і очікуванням оригінальної пропозиції від володарів подібних інтер'єрів. Особливо це стосується закладів торгівлі. Успішні приклади створення цікавих ефектів за допомогою оптичних ілюзій можливо знайти по всьому світу.

Для початку буде доречним згадати про інтер'єр магазину Zuo Corp у Варшаві (Польща), який характеризується активним використанням дзеркал. Стіни і стелі магазину повністю покриті дзеркалами та світлодіодами. Таке активне використання дзеркал в інтер'єрі дозволило багаторазово розширити площу невеликого магазину в 27 квадратних метрів і створити ірреальну атмосферу, інтригуючи своєю чарівною нескінченністю (рис. 1).

Дизайн магазину Alter, розташованого в Шанхаї (Китай), розробляли архітектори 3Gatti Architecture Studio. Інтер'єр магазину має цікавий індивідуальний творчий дизайн, розрахований на те, що відвідувачі отримають тут унікальні торгові пропозиції. За рішенням дизайнерів манекени сидять на стінах і стелі цього магазину, інтер'єр якого розроблений в стилі нідерландського художника-графіка Муріца Корнеліс Ешера, що досліджував в своїх роботах пластичні аспекти понять нескінченності і симетрії, а також особливості психологічного сприйняття складних тривимірних об'єктів.

За задумом дизайнера інтер'єр торгового залу повинен бути спокусливим і розважальним, повинен стимулювати всі органи чуття, не будучи кричущим і вульгарним. Саме ця концепція була втілена в життя. Замість одноманітних, переповнених вітрин і нескінченних стелажів продукція представлена у вигляді унікальних предметів, під стать самим клієнтам, яким дають відчуття, що вони неповторні, як і товар, який їм пропонують. Інтер'єр настільки органічний, що створюється враження, наче пересуваєшся в скульптурі. Вже при вході в магазин гнучкі форми інтер'єру немов притягають відвідувача і обережно направляють його в просторі. Сам простір інтер'єру викликає приємні відчуття і асоціації з теплом і безпекою. Всі несучі стіни і стелі покриті облицювальними елементами. Вплив посилюється використанням дзеркал, які візуально збільшують простір (рис. 2)[7].

Унікальними і в той же час комфортними є ілюзії створені дизайнерами Йоханом Оскарсоном і Йонасом Елдінгом із стокгольмської студії Elding Oscarson в інтер'єрі офісу консалтингової компанії No Picnic, що спеціалізується в області промислового дизайну (рис.3) [9].

Рис. 1. Інтер'єр магазину Zuo Corp. у Варшаві (Польща).

Рис. 2. Інтер'єр магазину Alter у Шанхаї.

Рис.3. Інтер'єр офісу консалтингової компанії No Picnic.

Рис. 4. ресторан «Москва» в Дівентері (Голландія).

Рис 5. Об'ємні геометричні картини в інтер'єрі, Феліче Варін.

Офіс розташований у колись використаній для військових потреб будівлі XIX століття в центрі шведської столиці. Під час реновації будівлі і приміщень всі історично важливі елементи були збережені. Головна особливість цього інтер'єру полягає в тому, що його простір, чітко розділений на робочі майданчики і максимально відкритий. Архітектори досягли цього завдяки дзеркальним поверхням, що створюють ефект «оптичної пастки», легким конструкціям і відсутності великої кількості меблів. Можливо, краще зрозуміти стилістику інтер'єру допомагає той факт, що Йонас Елдінг протягом 7-ми років працював з відомими японськими архітекторами, лауреатами Прітцкерівської премії Кадзуо Седзімой і Рюе Нісідзава з архітектурного бюро SANAA.

Ілюзію напівзгорівшої будівлі з багаторівневим внутрішнім середовищем, що поєднується сходами зі скляними, повністю прозорими поручнями і

підсилюється жовто-помаранчевим покриттям і підсвітленням центральної барної стойки, створено у сучасному ресторані Москва в центрі старовинного голандського міста Дівентер (рис.4).

Цікавим є пошук швейцарського художника Феліче Варін, який створює в інтер'єрі об'ємні геометричні картини, що є лише оптичною ілюзією [10].

Феліче Варін в даний час проживає і творить у Парижі, створюючи твори мистецтва за принципом анаморфоз - навмисно викривлене зображення, яке приймає правильний вид лише з певної точки сприйняття. Ця техніка широко використовується майстрами 3D живопису на асфальті. А Феліче Варін застосував її в інтер'єрі та архітектурі. Художник своїми проектами заперечує перспективу, перетворюючи ламані лінії в симетричні фігури, гармонійно вписані в коридори, будівлі або навіть цілі вулиці (рис.4). Правда побачити красу і чарівність можна лише з певною точки огляду.

Таким чином, варто відзначити, що палітра оптично-просторових ілюзій надзвичайно широка і практично не вивчена. На цьому тлі можна припустити, що цей напрям художньо-декоративної організації має великі перспективи для будь-якого типу будівель громадського призначення.

Література

1. Миннарт М. Свет и цвет в природе - М., 1969г., 360стр, с илл.
2. Рутерсвард О. Невозможные фигуры. — М.: Стройиздат, 1990. — С. 128.
3. Толанский С. Оптические иллюзии. — М.: Мир, 1967. — С. 128.
4. Шаузи О. История Архитектуры. Том 1 – ИАА. – С. 631.
5. Наука и жизнь. №2, 2010г.
6. <http://persci.mit.edu/people/adelson>
7. <http://marketing.torpal.com.ua/archives/575>
8. <http://www.rate1.com.ua/nauka/1760/>
9. <http://designround.com/2011/09/ofis-kompanii-no-picnic-ot-studii-elding-oscarson/>
10. <http://www.adme.ru/vdohnovenie-919705/opticheskie-illyuzii-v-interere-351005/>

Аннотация

Рассмотрены некоторые примеры применения оптических иллюзий в интерьерах общественных зданий.

Ключевые слова: иллюзии, интерьер, общественные здания.

Anotation

Discusses some of the examples of the application of optical illusions in civil interiors.

Keywords: illusion, interior, civil buildings.

УДК 725.85/.89

Г. І. Дорохіна,
*асистент кафедри Теорії архітектури,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТОРУ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ СПОРУД ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Анотація: у статті запропоновано модель організації простору для людей з обмеженими фізичними можливостями. Представлено варіанти організації просторів для фізкультурно-оздоровчих споруд призначених для використання людьми з обмеженими фізичними можливостями.

Ключові слова: інваліди, інвалідне крісло, тамбур, коридор, роздягальня, санітарний вузол.

Якщо користувач одна людина, або малочисельна група іноді має зміст зібрати власні антропометричні дані, але коли мова заходить про використання просторів категоріями різних людей необхідно враховувати потреби всіх без виключення користувачів. Ось чому серйозною помилкою вважається висновок, що 50-тий перцентиль відповідає параметрам середньостатистичної людини [1].

Доктор Х. Т. Е. Херцберг, один з найавторитетніших американських дослідників в області фізичної антропології, сказав про так звану середньостатистичну людину наступне: «Не існує ніякого середньостатистичного чоловіка або середньостатистичної жінки. Є чоловіки середнього зросту, або ваги або довжини корпусу. Але чоловіки у яких є хоча б два середніх виміри тіла складають тільки 7 відсотків населення, три середніх виміри – 3 відсотки, чотири середніх виміри – менше 2 відсотків. Не існує людей з 10 середніми вимірами. Тому концепція «середньостатистичної людини» в корені не вірна, такої людини просто не існує» [1, с.37-38].

Якщо вирішальним фактором є досяжність то треба орієнтуватися на дані 2,5 перцентиль, щоб відповідати потребам користувачів з невеликими розмірами тіла. При проектуванні та дизайні просторів рекомендується співвідносити усі границі досяжності з розмірами жіночого тіла, так як жінки в цілому менші за чоловіків. Відстані ж розраховуються по даним 97,5 перцентилья. Оскільки чоловіки крупніші за жінок, саме параметри чоловічого тіла обумовлюють межі простору [1].

Проте нажалі всі наші сучасні нормалі планувальних елементів в тому числі і для людей з обмеженими фізичними можливостями створені саме для не існуючої «середньостатистичної людини».

При проектуванні середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями для визначення досяжності, відстані та інших параметрів необхідно розглядати людину та крісло-візок як єдине ціле. Для цього необхідно оперувати не лише антропометричними даними, але й знаннями про саме інвалідне крісло.

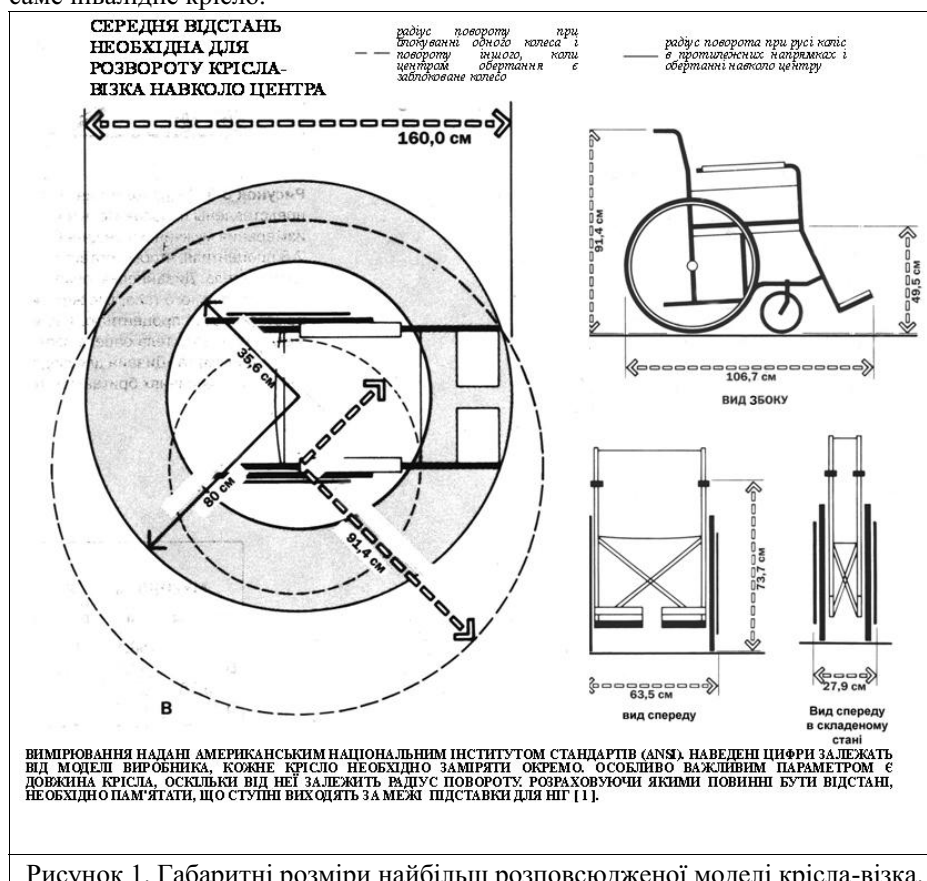

Рисунок 1. Габаритні розміри найбільш розповсюдженої моделі крісла-візка.

Виміри середнього діаметру (160 сантиметрів) необхідного для розвороту найбільш розповсюдженої моделі складаного крісла-візка з металевих трубок з пластиком покриття спинки та сидіння представлені Американським національним інститутом стандартів (ANSI) зображені на рисунку 1 [1]. В «Нормалях планувальних елементів житлових та громадських будівель з урахуванням можливості використання їх інвалідами» виданих Державним комітетом будівництва, архітектури та житлової політики України, Українським зональним науково-дослідним та проектним інститутом по громадському будівництву існує принаймні два діаметри розвороту крісла візка

на 360 градусів, що нормують майже всі мінімальні простори. Перший дорівнює 150 сантиметрів [2, с.33,42,59,75], та відповідає кріслу меншого розміру. Другий - 160 сантиметрів [2, с.65, 66, 71, 72, 78, 79, 80, 81] – відповідає габаритним розмірам найбільш розповсюдженої моделі. Проте провівши моніторинг ринку інвалідних крісел, що представлені в Україні, були виявлені моделі більших габаритних розмірів. А це означає, що і менший їх радіус розвороту буде становити більше аніж 160 сантиметрів. А отже ціла група користувачів даних крісел лишилася можливості користуватися громадськими спорудами спроектованими за даними нормами.

Аби виправити ситуацію, що склалася пропонується принаймні переглянути існуючі нормали з урахуванням розмірів найбільшого крісла представленого на українському ринку. А допоки, є необхідність запропонувати практикуючим архітекторам не складну модель проектування просторів для людей з обмеженими фізичними можливостями на прикладі проектування просторів фізкультурно-оздоровчих споруд.

Спираючись на дослідження антропологів, першочергово необхідно окреслити контингент користувачів з обмеженими фізичними можливостями спорудою, та окремими в ній приміщеннями. Зробити це пропонується за принаймні трьома наступними критеріями:

- віковою групою (діти різного віку, дорослі, літні люди);
- станом здоров'я (надмірна вага, ступінь ураження опорно-рухового апарату);
- статевою приналежністю.

При аналізі антропометричних даних необхідно пам'ятати, що найбільших складностей при пересуванні зазнають люди, що користуються кріслами-візками та люди з ампутованими нижніми кінцівками, що пересуваються за допомогою милиць. З двох цих категорій перша потребує більше простору при розвороті крісла, друга потребує більш широкої смуги руху, і обидві категорії безумовно потребують спеціальних заходів для подолання вертикальних комунікацій у споруді.

Другим етапом буде аналіз обладнання, яким користуються перераховані категорії для пересування. На сьогоднішній день існує величезна кількість різноманітного обладнання для пересування людей з обмеженими фізичними можливостями. Це і звичайні інвалідні візки, і їх електричні аналоги, дизайнерські механічні візки, вертикалізатори, і навіть спеціальні моделі моторолерів. Треба зазначити, що з розвитком прогресу і проектування техніки для інвалідів не стоїть на місці. Дуже швидкими темпами з'являються нові моделі покращені сучасними технологіями. Нажаль далеко не всі моделі

представлені в Україні, декотрі моделі дуже дорогі. Але не сьогодні-завтра все одно з'являться на ринку.

Досі найбільш розповсюдженим засобом для пресування людей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату на пострадянському просторі залишається механічне крісло-візок. Існує їх декілька моделей рекордсменів за габаритними розмірами. Технічні характеристики даних крісел представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Технічні характеристики великих моделей крісел-візків для людей з обмеженими фізичними можливостями

№ п/п	Технічна характеристика	Модель коляски		
		Minimax	Eclipse	Eclipse Tilt
1.	Ширина сидіння	61/66/71 см.	50/55/61/66/72/ 82/92/102 см.	50/55/61/66/72/ 82/92/102 см.
2.	Глибина сидіння	46 см.	41 – 56 см.	41 – 56 см.
3.	Висота сидіння	43 см.	36 – 51 см.	36 – 51 см.
4.	Висота спинки	51 см.	64 – 76 см.	64 – 76 см.
5.	Висота поручнів	32 см.	28 – 32 см.	28 – 32 см.
6.	Загальна ширина	ширина сидіння +16 см.	ширина сидіння +18 см.	ширина сидіння +18 см.
7.	Загальна висота	110-118 см.	103 см.	103 см.
8.	Загальна довжина	115 см.	122 см.	122 см.
9.	Максимальне навантаження	325 кг.	270 або 450 кг.	270 або 450 кг.
10.	Маса	27 кг.	32 кг.	32 кг.

Якщо перша представлена модель може бути орієнтована на чоловіка великого зросту, що у зимовий період користується теплим одягом та має незначне перевищення ваги, то останні дві моделі виготовляються виключно на замовлення, орієнтовані на людей з надмірною вагою, заняття яких фізичною культурою має проходити під наглядом лікарів-спеціалістів у спеціалізованих закладах. Дані дві моделі коштують у два та два с половиною рази дорожче ніж модель «Minimax», тому вірогідність їх використання без надмірної потреби досить незначна, можна сказати, що ці дві моделі підпадають під 99 процентиль щодо фізкультурно-оздоровчих закладів орієнтованих на використання людьми з обмеженими фізичними можливостями. Проте можливо саме мінімальний діаметр їх розвороту буде визначальним для споруд лікувально-оздоровчого профілю пристосованих для людей з обмеженими фізичними можливостями.

Третім етапом буде визначення діаметру необхідного для розвороту крісла-візка аналогічно рисунку 1 та проектування відповідних просторів. Визначальним діаметром простору фізкультурно-оздоровчих споруд для людей з обмеженими фізичними можливостями пропонується прийняти діаметр розвороту 210 см. інвалідного крісла «Minimax» габаритними розмірами 87x115(+14)x118(h) сантиметрів. В дужках зазначений розмір виступаючих за межі візка нижніх кінцівок (рис. 2а). Габаритні розміри даного крісла спонукають переглянути й інші показники, щодо організації просторів пристосованих для використання людьми з ОФМ. Смугу основного та допоміжного транзиту в зонах пристосованих для використання людьми з ОФМ пропонується прийняти рівною 1200 мм. Ширину полотна дверей громадських споруд пропонується прийняти розмірами не менше 900 мм. (будівельний отвір – 1000 мм.), а в приміщення, якими користуються люди в кріслах-візках полотно дверей – 1000 мм., відповідно будівельний отвір цих дверей – 1100 мм.

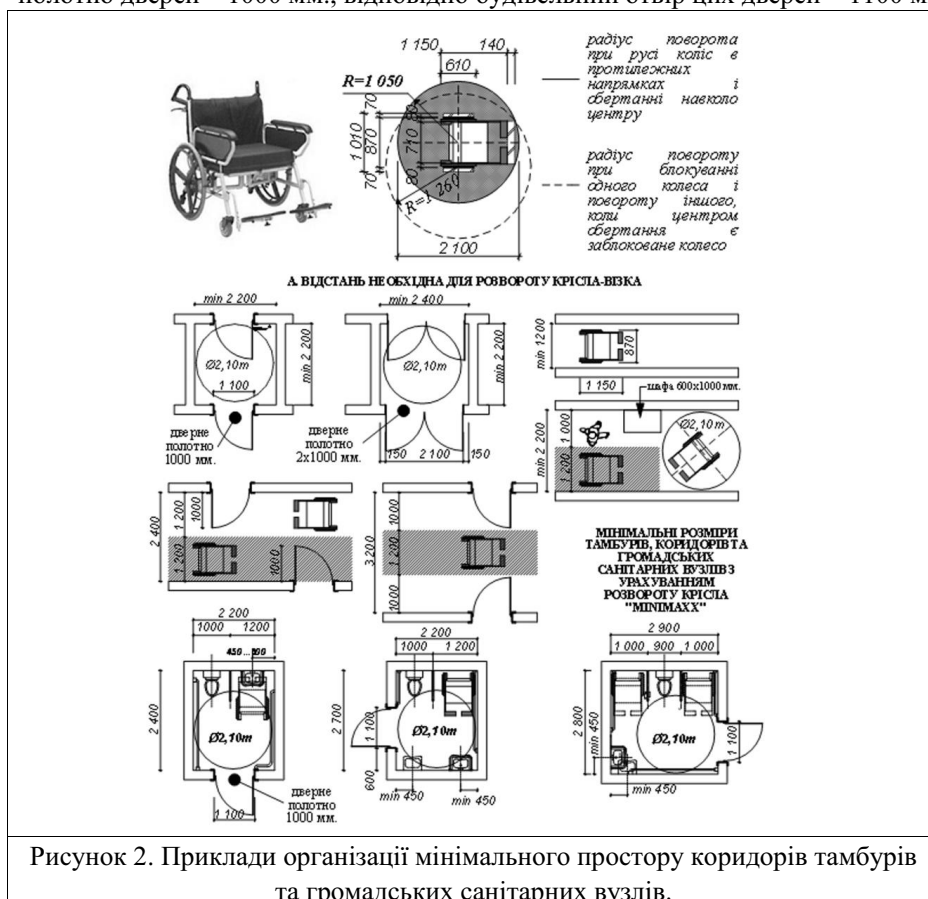

Рисунок 2. Приклади організації мінімального простору коридорів тамбурів та громадських санітарних вузлів.

На рисунку 2 автором запропоновані приклади організації мінімальних просторів приміщень загального використання фізкультурно-оздоровчих споруд: тамбури, коридори, громадські санітарні вузли розроблені для людей з ОФМ, що можуть використовуватись при проектуванні не лише фізкультурно-оздоровчих але й інших громадських споруд. При необхідності організації індивідуальних просторів під інвалідні крісла інших розмірів (більших або менших) можливо використовувати дані схеми збільшуючи або зменшуючи діаметр розвороту, транзит та ширину дверей відповідно.

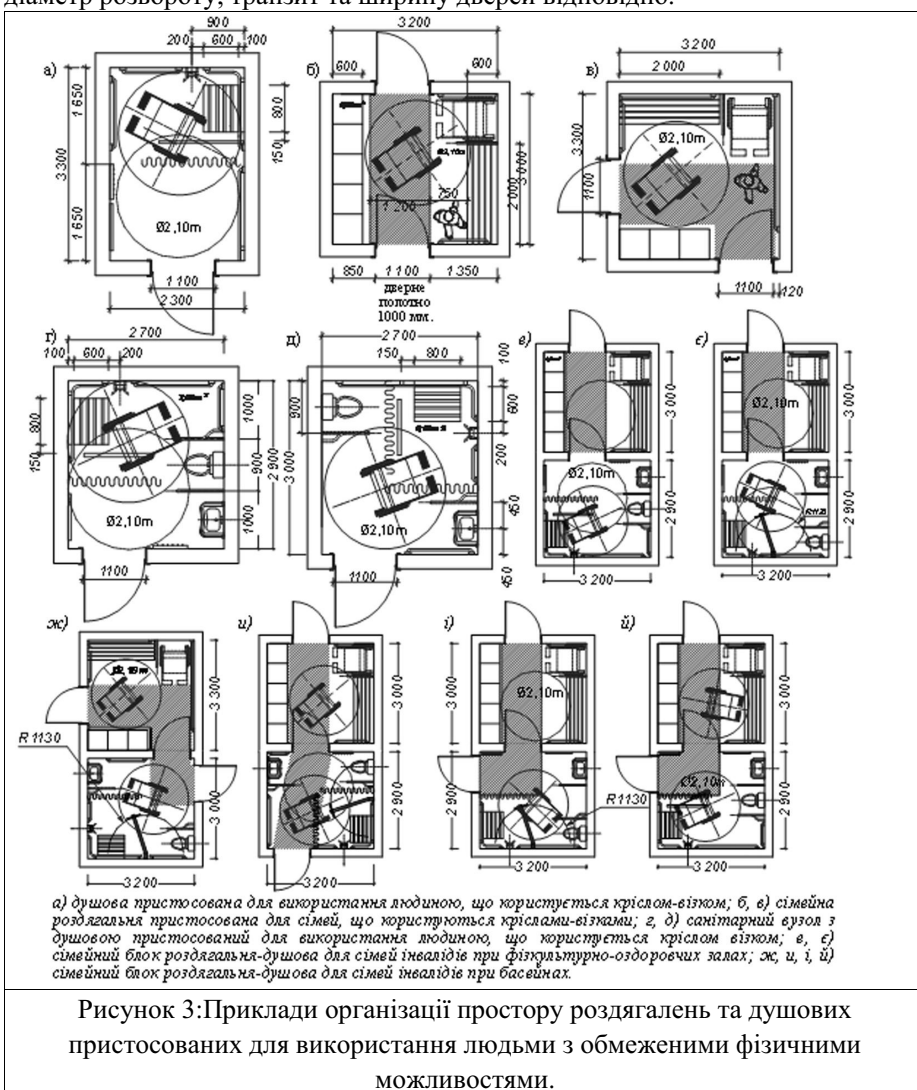

Рисунок 3 демонструє приклади організації просторів роздягалень та душових пристосованих для використання людьми з ОФМ. Облаштування подібних просторів вже раніше розглядалось [3, 4], проте, по-перше ці простори були розроблені під неіснуючу «середньостатистичну» людину, а по-друге мали не дуже вдалу функціональну схему. Простори представлені Х. Ю. Калметом пропонували користувачам в межах приміщення загальної роздягальні відділену сімейну роздягальню для інвалідів, проте не блокувану з душовою, тобто людина роздягалась в індивідуальній кабіні, а потім мала подолати приміщення загальної роздягальні аби прийняти душ. Другий варіант представлений Державним комітетом по архітектурі та будівництву при Держбуді СРСР [4] зображав схему, коли душева знаходилась в сімейній роздягальні, при цьому речі пропонувалось зберігати не в індивідуальних шафках а безпосередньо на гачках. Це безумовно економило простір та час користувача, проте за санітарно-гігієнічними нормами було неприпустимим. Ось чому розроблені автором приклади (рис. 3) виділяють два окремих приміщення під облаштування сімейної роздягальні та сумісної з нею душової пристосованої для використання інвалідами-колясочниками.

Запропонована автором модель проектування простору для людей з ОФМ в основі якої сучасні дослідження антропологів, а інструменти діаметр розвороту крісла-візка та транзитна площа, здатна забезпечити вільний та зручний доступ людини з ОФМ, дозволяє розробити на основі існуючих нормалей приміщення не лише громадських але й житлових споруд, простори як для індивідуального так і для масового використання у разі визначення категорії користувачів. Розроблені автором на основі моделі простори фізкультурно-оздоровчих споруд можливо використовувати і в інших громадських спорудах. В цьому дослідженні розглядається організація й інших просторів основних та допоміжних приміщень фізкультурно-оздоровчих споруд для людей з ОФМ таких як: сауни, кабінети лікарів та масажу, деякі фізкультурно-оздоровчі зали, вертикальні комунікації (сходи і пандуси).

Література

1. Панеро Джулиус Основы Эргономики. Человек, пространство, интерьер: справочник по проектным нормам./ Дж. Панеро, М. Зелник. – М.: АСТ: Астрель, 2006. – 320 с.
2. Нормали планировочных элементов жилых и общественных зданий с учетом возможности использования их инвалидами. Государственный Комитет строительства, архитектуры и жилищной политики Украины, ОАО “КиевЗНИИЭП”. 1998 г. 85 стр. (Пособие по проектированию).
3. Калмет Х.Ю. Жилая среда для инвалида / Калмет Х.Ю. – М.: Стройиздат, 1990. – 128 с. – (научно-популярное издание).

4. Здания и сооружения для физкультурно-оздоровительных занятий инвалидов. Обзорная информация "Общественные здания" Выпуск 6. Государственный комитет по архитектуре и градостроительству при Госстрое СССР. – М., 1991.

Аннотация

В статье предложена модель проектирования пространства для людей с ограниченными физическими возможностями. Представлены варианты организации пространств для физкультурно-оздоровительных сооружений предназначенных для использования людьми с ограниченными физическими возможностями.

Ключевые слова: инвалиды, инвалидная коляска, тамбур, прихожая, гардеробная, ванная комната.

Annotation

This article proposes a model of designing spaces for people with disabilities. Submitted version of space for sports and recreational facilities intended for use by people with disabilities.

Keywords: disabled, wheelchair, vestibule, hallway, cloakroom, bathroom.

УДК 725.89+725.84

А. А. Андрианова,
канд. арх, доцент ОГАСА
С.В. Рябченко,
архитектор

ОСОБЕННОСТИ АРХИТЕКТУРНОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ ГОЛЬФ КЛУБОВ

Анотація: в статті розглянуті основні елементи, які входять до складу гольф клубів (поля для ігор та тренування, клубна будівля, обслуговуюча інфраструктура). Виявлені особливості архітектурного проектування цих елементів. Визначені перспективи розвитку будівель та споруд для гри у гольф на території України. Ключові слова: гольф клуб, будівлі та споруди.

Сегодня в мировой практике гольф - это очень популярный вид спорта. В мире насчитывается более 70 млн. человек, играющих в гольф. Доминирующее положение по количеству игроков занимают Северная Америка, Канада и Япония [1]. В мире насчитывается примерно 35 тысяч полей для гольфа. Причём, вопреки распространённому заблуждению, игра в гольф доступна людям разного достатка и социального положения.

Еще несколько лет назад Украина и Уганда оставались единственными государствами в мире, где не было ни одного поля для гольфа. С 2005 года

ситуация в Украине стала меняться — открылись несколько профессиональных полей для гольфа: три в Киеве и окрестностях, по одному в Луганске и Харькове. Начато сооружение еще нескольких объектов в Крыму, Киевской, Донецкой и Днепропетровской областях. В других больших городах организованы клубы, члены которых имеют возможность играть либо на симуляторах в помещении, либо на маленьких тренировочных площадках [2].

Количество украинцев, желающих научиться модной на Западе игре, постоянно растет, что открывает хорошие перспективы для развития этого вида спорта, который не требует особой физической подготовки и не имеет ограничений в возрасте.

Проектированием гольф клубов за рубежом занимаются архитекторы, имеющие специальное образование в этой области (например, закончившие Европейский институт архитекторов полей для гольфа) [3].

В связи с развитием гольфа в Украине необходимыми являются системные теоретические исследования по архитектурной организации гольф клубов. На данный момент информация по проектированию гольф клубов носит разрозненный характер (статьи по инженерно-техническому обеспечению полей для гольфа, описание отдельных объектов и их фотографии) и нуждается в обобщении.

История формирования и развития архитектуры гольф клубов отражена в работах В.Г. Еникеева, И.П. Лепковича, Алистера Маккензи, Ника Эдмунда, Вивьен Сандерс, Эдвина Роальда [4,5,6,7,8].

Нормативные требования к генеральному плану и отдельным группам помещений, входящих в состав гольф клуба, изложены в Государственных строительных нормах Украины [9,10].

Гольф клуб представляет собой комплекс зданий и сооружений, включающий в себя:

- одно основное или несколько полей для гольфа (на 9 или 18 лунок);
- тренировочное поле (драйвинг-рейндж);
- учебный центр (академию гольфа);
- детскую школу гольфа;
- клубное здание гольф клуба;
- магазин и пункт проката снаряжения для игры;
- гостиницу для игроков и летние коттеджи для членов клуба.

Дополнительно в состав гольф клуба может входить спортивный центр (бассейн и банный комплекс, площадки для игры в большой теннис, баскетбол, гандбол и мини-футбол, волейбол, бадминтон, боулинг, крокет, городки, петанк). Часто гольф-клуб территориально объединяется со школой конного спорта, яхт-клубом (рис. 1).

Рис. 1. Генеральный план гольф клуба «GolfStream», Украина, Киевская обл., с.Гавроницина. Площадь комплекса с инфраструктурой составляет 400 га [11].

Поля для гольфа занимают площадь от 25 до 140 га и требуют специального содержания (уход за газонами, дренаж почвы, орошение). Желательно, чтобы участок не пересекался общественными дорогами и другими коммуникациями.

Такие препятствия уменьшают доступную для игры площадь участка и вынуждают архитектора соединять две или более части поля с помощью туннелей или мостиков в специальных безопасных местах. Другими препятствиями на участке могут быть столбы, линии и провода электропередачи. Они снижают привлекательность ландшафта и могут мешать игре на поле.

На относительно ровном участке, где присутствуют несколько природных препятствий, можно в пределах 50 гектаров разместить поле с 18-ю лунками и тренировочную зону. В случае более разнообразного рельефа необходим участок большей площади.

Стандартное поле для гольфа включает 18 (или в сокращенном варианте 9) прогонов-лунок различной длины, что обеспечивает игроку чередование разнообразных ударов. Протяженность 18-луночного поля составляет от 4,5 до 7 километров. Основным при проектировании является определенная последовательность четырех длинных прогонов-лунок, длиной 435 - 505 м каждая, десяти средних прогонов-лунок от 225 до 434 м и четырех коротких прогонов-лунок от 110 до 224 м каждая.

На поле размещаются игровая площадь, а также дорожки для переходов игроков, судей и зрителей, водные поверхности, препятствия и декоративные посадки растений. Основные составные части полей для гольфа (рис. 2):

Ти (tee) - это стартовая площадка, с которой производится первый удар на каждом прогоне.

Фарвей (fairway) - это часть гольфового поля от ти (старта) до места с лункой. Фактически большая часть гольфового поля занята фарвеями-путями от стартовой площадки (ти) к каждой из 18 лунок.

Фарвеи не обязательно на всем своем протяжении непрерывны: их могут пересекать дорожки, ручей или залив озера, искусственного водоема, а также посадки. Так что создатель поля может спроектировать самые различные варианты фарвеев, чтобы усложнить игру, сделать ее интереснее, заставить игроков обдумывать и выбирать свои пути.

Банкер (bunker) - искусственное препятствие на гольфовом поле, которое представляет собой углубление в земле, заполненное песком.

Грин (green) - это ровный участок, расположенный в конце фарвея и специально созданный и приготовленный для перемещения мяча толканием (*putting*) и попадания им в лунку. Трава здесь скашивается ниже, чем на всех других участках гольфового поля, поэтому грин имеет вид коврика-лужайки.

Лунка может быть устроена в любом месте грина. Это цель для игрока на каждом грине. Лунка-ямка отмечается флажком на флагштоке.

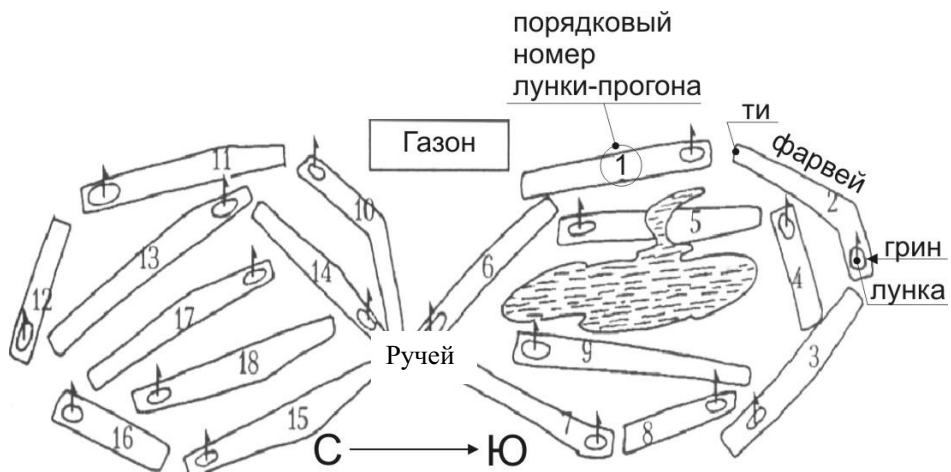

Рис. 2. Вариант организации поля для игры в гольф с 18 лунками (2 петли).

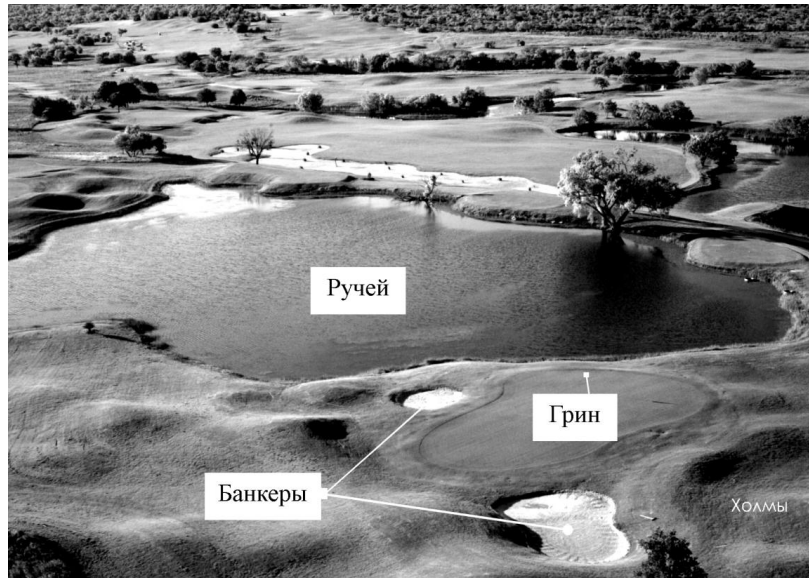

Рис. 3. Общій вид поля для игры в гольф.

В гольф клубах, кроме основного поля, создают также тренировочные площадки для отработки игроками первого удара, стойки и замахов, для преодоления банкеров (препятствий с песком), совершенствования финальных действий перед лункой. Таких тренировочных площадок может быть несколько: со стартовыми участками, прогонами разной длины и финальными участками с лунками. Они создаются обычно в стороне от гольфового поля, в парке гольф клуба.

Рис. 4. Клубное здание «First Golf & Country Club». Украина, Луганская область, Славяносербский район, село Приветное [12].

Помимо полей для игры и тренировки, гольф клуб обязательно включает в себя клубное здание. Традиционно в его состав входят: зона отдыха (Lounge room), ресторан с винным погребом, помещения для общения и переговоров (Speaking room), конференц-зал, бильярдная, библиотека, индивидуальные раздевалки, учебные помещения, музей гольфа, магазин инвентаря для игры в гольф (рис. 4).

Предпочтительно, чтобы клубное здание находилось на возвышенности и из его окон открывались виды на большую часть участка. Здание клуба должно иметь удобную подъездную дорогу от границы участка. На поле с восемнадцатью лунками здание клуба должно быть расположено таким образом, чтобы рядом начинались и заканчивались по две лунки, а в достаточной близости находилась тренировочная зона.

В составе гольф-клуба рекомендуется предусматривать гостиницу. Емкость гостиницы зависит от расположения гольф-клуба. Вблизи города емкость гостиницы меньше, в загородной зоне больше. Рекомендуемый уровень комфорта 4-5 звезд по принятой в Украине пятиразрядной классификации.

Одновременно с гостиницей в загородных гольф-клубах принято также размещать индивидуальные коттеджи и блокированные дома для временного проживания и отдыха членов клуба.

В климатических условиях Украины сезон для игры в гольф длится с апреля до конца октября. В последние годы начали входить в моду игры в гольф на снегу, что дает возможность владельцам клубов и полей привлекать клиентов целый год.

Выводы.

Выбор участка является наиболее важным аспектом в создании поля для гольфа и размещении здания гольф-клуба. Следует учитывать такие факторы, как наличие воды для орошения растительности гольфового поля, спокойный рельеф, наличие удобных транспортных связей с крупными населенными пунктами. Размер стандартного гольфового поля составляет 50 гектар и более.

Гольф клуб является многофункциональным комплексом и включает в себя поля для игры, клубное здание, учебно-тренировочную базу, гостиницу. Требования к этим зданиям и сооружениям определяются действующими Государственными строительными нормами Украины (ДБН) для каждой группы помещений отдельно. Нормативных документов, регулирующих проектирование гольф-клубов, в Украине пока нет.

Архитектурная организация клубных зданий тесно связана с окружающим ландшафтом. Чаще всего здания имеют небольшую этажность (до 3 этажей),

выполняются из натуральных строительных материалов (дерево, камень, стекло).

Список использованных источников

1. www.globalgolf.es
2. www.ukrgolf.com (Всеукраинская федерация гольфа)
3. www.eigca.org (European Institute of Golf Course Architects)
4. Лепкович И.П., Еникеев В.Г. «Гольф» - М.: ДИЛЯ, 2004, 256 с.
5. MacKenzie Alister «Golf Architecture (Classics of Golf)» [Hardcover].
6. Эдмунд Ник «Гольф. Полная энциклопедия» Издательство: АСТ, Астрель, 2007. - 400 с.
7. Сандерс Вивьен «Гольф. Полное руководство по игре в гольф» Перевод с англ. М. Романова, Б. Яковлев - М: Терра-спорт, 2003 - 224 с.
8. www.sites.google.com/a/edwinroald.com/rus/Home (сайт архитектора полей для гольфа Эдвина Роялда)
9. ДБН В.2.2-9-2009 Здания и сооружения. Общие положения, Киев, 2009.
10. ДБН В.2.2-13-2003 Здания и сооружения. Спортивные и физкультурно-оздоровительные учреждения. – Киев, 2004.
11. www.kievgolfclub.com (сайт гольф клуба GolfStream, Украина, г.Киев)
12. www.firstgolfclub.com.ua (сайт гольф клуба First Golf and Country Club, Украина, г.Луганск).

Аннотация

В статье рассмотрены основные элементы, входящие в состав гольф клубов (поля для игр и тренировок, клубное здание, обслуживающая инфраструктура). Выявлены особенности архитектурного проектирования этих элементов. Обозначены перспективы развития зданий и сооружений для игры в гольф на территории Украины.

Ключевые слова: гольф клуб, здания и сооружения.

Annotation

Basic elements, included in structure of golf clubs, are considered in the article (fields for games and trainings, club building, infrastructure). The features of the architectural planning of these elements are exposed. The perspectives of golf development on territory of Ukraine are considered.

Keywords: golf clubs,

УДК 711.1 / 725

М. Ю. Откаленко

аспірантка кафедри архітектурного проектування цивільних будівель і споруд архітектурного факультету КНУБіА

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄКТІВ ГРОМАДСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НА СКЛАДНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Анотація: в статті визначено умови створення об'єктів громадського обслуговування на складних територіях (далі ОГОнаСТ), деякі закономірності їх розташування в межах міста й поза ними; розглянуто основні види складних територій України та архітектурно-конструктивні методи їх освоєння. Встановлено взаємозв'язок формуючих факторів, намічено базову модель класифікації ОГОнаСТ.

Ключові слова: об'єкти громадського обслуговування, складні території, інтенсифікація використання територій.

Постановка проблеми. Минулого століття весь світ охопили стрімкі темпи урбанізаційних процесів. Росла частка жителів міст, що у Західній Європі, США, Японії, Росії склала 73-77%, абсолютними рекордсменами стали Ізраїль(92%) та Сінгапур(100%). Міське населення України також стрімко зростає, особливо високими показники урбанізації стають за роки незалежності. Ущільнення міського населення формує запит на будівельний розвиток міста і воно слухняно розвивається, роблячи це в три етапи: екстенсивний, етап рівноваги та інтенсивний. Періоду екстенсивного розвитку притаманне розповсюдження основних направляючих за існуючі межі міста, розвиток відбувається за рахунок кількісних змін. Місто першочергово освоює комфортні за ландшафтними та інженерно-технічними показниками ділянки. Завершується період настанням рівноваги, місто визначає нові кордони та розвивається всередині встановлених меж. В період інтенсивного розвитку починають освоюватись незайняті території всередині кордонів, щільність забудови у центральній частині зростає. В міру технічних можливостей часу наряду з іншими міськими територіями освоюються складні, розміщені поблизу центра, задовольняючи потреби, насичуються різноманітними функціями.

Наявність складних територій всередині міста спричинена стратегією його заснування та розвитку, адже ядро міста часто засновувалось на пласкому підвищенні, надалі зростаючи на комфортних для забудови ділянках довкола другорядних центрів(монастирів, палаців), що також зводились на домінуючих за висотою ділянках. На подальших стадіях розвитку міста заселялись прибережні тераси, забудова тривала вздовж доріг, які вели до міста[7, С.8].

Таким чином, всередині міста опинялись території, що на попередніх етапах технічного розвитку вважались малоприсаєднаними, чи взагалі непридатними для будівництва. Складний рельєф місцевості, наявність урвищ, боліт, гір, косогорів, річок становлять природну перешкоду будівництву; порушені людською діяльністю землі (виїмкою, насипом) являються штучно утвореною перешкодою; зони магістралей, залізних доріг, в окремих випадках – наявність щільної забудови, можуть трактуватись, як антропогенна, чи техногенна перешкода.

Архітектурно-містобудівне освоєння складних територій надзвичайно актуальне в час, коли земля перетворилась на цінний товар, а вартість його залежить від розташування, наближення до центру міста, місць роботи, чи відпочинку, комунікаційних мереж[12]. Особливо актуальне дане питання для історичного центру міста, що завжди інтенсивно розвивається, відтак, його архітектурно-планувальна організація схильна до змін. Трансформація архітектури історичного центру являється складним конфліктним питанням, попри відсутність вільних придатних під забудову територій, руйнація історичної забудови не є припустимим варіантом, а її адаптація часто неможлива, через невідповідність старої забудови сучасним потребам. Розвиток складних земель, за врахування притаманних даній місцевості умов, вважається ефективним варіантом вирішення даної проблеми. Окрім цінних земель всередині міста питання освоєння складних ділянок постає поза його межами в привабливих для туристів чи паломників місцях зі складним рельєфом.

Вирішення проблеми використання таких територій має здійснюватись комплексно, опосередковано, індивідуально, враховуючи всі фактори конкретно обраного точкового випадку задля успішного впровадження нового об'єкту до існуючого природного, чи антропогенного осередку.

Практичні завдання освоєння складних територій України ставляться низкою державних законів та програм, що визнають інтенсифікацію використання територій в межах міста пріоритетним напрямком містобудування. В числі цих документів Закон України про Генеральну схему планування території України, Закон України N 4220-VI (4220-17) від 22.12.2011 «Про основи містобудування», Закон України N 3395-VI (3395-17) від 19.05.2011, ВВР, 2011, N 50 «Про регулювання містобудівної діяльності», Указ президента України №422/97 від 13.05.97. «Про пріоритетні завдання у сфері містобудування», Закон України «Про архітектурну діяльність» №687-XIV від 20.05.99, Agenda 21 («Порядок денний на ХХІ століття» 1992 року), «Стратегія розвитку Києва до 2025 року»

Аналіз публікацій. Питання освоєння складних територій піднімались ще в СРСР з 50 років ХХ століття, коли політика розширення за рахунок

прилеглих територій була переглянута і Законом «Про затвердження основ земельного законодавства Союзу РСР і союзних республік» вимагалась інтенсифікація використання уже заселених ділянок.

В даному питанні важливий проектний досвід науково-дослідних та проектних інститутів України, Росії, Білорусії – ЦНДПмістобудування, КиївНДПмістобудування, БелНИИПмістобудування, Діпромiста, Дніпроцивільного проекту, Мосінжпроекту, КиївЗНДІЕПу, архітекторів А.Асадова, Б. Тхора, Н. Плотнікової та ін.

За останні десятиліття теоретичному узагальненню досвіду освоєння складних територій присвятила свої роботи велика кількість спеціалістів різноманітного наукового профілю. Відомі праці Л.В. Анісимової, А.Г. Большакова, В.П. Буркіна, С.В. Генералової, В.А. Григор'єва, М.Н. Дівакової, Н.П. Ждахіної, В.Р. Крогіуса, І.В. Лазаревої, К.В. Лазарева, В.В. Леонтович, Л.Р. Найфельд, Н.Е. Оселко, В.О. Пака, Н.В. Пюпокової, Л.Е. Романенко, Н.А. Тарасова та ін.

Містобудівні питання освоєння складних територій досліджувались в широкому плані та конкретизовано, відносно окремих типів територій, певної місцевості, чи різних аспектів питання. Зокрема, *Баймуратова С.Х.* досліджувала динаміку освоєння незручних територій в структурі великого міста на прикладі Уфи, розглядала такі землі, як частину міських, освоєння котрих зумовлене розвитком міста[2]; *Котлов В.Ф.* проаналізував та узагальнив історичний досвід освоєння міських яружно-балкових територій[4]; *Сенющенко І.М.* розглянула екологічні аспекти раціонального використання незручних територій як територіальних резервів великого міста, проаналізувала містобудівний потенціал яружно-балкових територій, естетичні аспекти будівництва на складному рельєфі[13]; *Строганова В.Т.* досліджувала містобудівне освоєння намівних територій в найбільших містах на прикладі Волго-Камського басейну[14]; *Чернець О.П.* вивела принципи та методи вибору варіантів забудови міських територій, що підтоплюються[15].

Містобудівне підґрунтя дало поштовх для проведення досліджень, що розглядали конкретні архітектурні питання проектування деяких видів об'єктів, придатних для освоєння складних територій. Серед відомих праці: *Кануннікова М.Н.*, що на прикладі Москви досліджував багатофункціональні комплекси на приреєкових територіях[3]; *Плотнікової Н.І.*, що у своїх публікаціях висвітлювала питання проектування багатофункціональних пішохідних мостів із супутньою функцією[8,9,10]; *Праслової В.О.*, що вивела принципи архітектурно-планувальної організації підземних торговельно-розважальних комплексів[11]; *Шувалова В.М.*, що сформулював принципи вдосконалення архітектурної організації придорожніх рекреаційних комплексів,

вирішуючи питання по землекористанню придорожного простору і «неудобій» в центральній зоні Росії[16].

Існуючі роботи утворюють базу для виведення комплексного підходу до питань проектування об'єктів громадського обслуговування на складних територіях, створення їх типологічного ряду за низкою ознак та формулювання принципів і прийомів їх архітектурно-планувальної організації для умов України.

Метою даної роботи являється окреслення передумов розвитку об'єктів громадського обслуговування на складних територіях.

Для досягнення сформульованої мети вирішуються такі **завдання**: виявлення основних видів складних територій України; визначення методів їх освоєння; аналіз переваг та недоліків архітектурно-конструктивних методів освоєння складних територій, встановлення причин виникнення ОГОнаСТ, причин, з яких вони не виникають та виведення умов їх створення; формулювання соціальних, економічних передумов функціонального наповнення; встановлення факторів, що впливають на формування об'єктів дослідження; виявлення їх основних класифікуючих ознак; визначення архітектурно-конструктивних прийомів освоєння складних територій з наведенням прикладів проектування й реалізації в Україні та світі, створення базової моделі класифікації ОГОнаСТ.

Основний матеріал. Складні території прийнято поділяти на **незручні та порушені**. *Незручними* називаються території, на котрих ведення господарської діяльності утруднене чи неможливе в силу природних причин. *Порушеними* є землі, що втратили свою початкову природно-господарську цінність в результаті антропогенного впливу, ерозії, дефляції і тому подібних процесів.

80% території України складні за інженерно-геологічними умовами. Не менше 20% великих і надвеликих міст мають землі незручні для освоєння за показаннями ухилів. За останні 30-40 років підтоплення забудованих земель захопило 70% територій південних міст України. Підтоплено 1841 населений пункт[15]. Велика кількість різних за розміром річок протікає територією України. Міста, що часто засновувались на їх берегах та розрослись по обидва боки, часто мають розрізану навпіл рікою структуру. Дві гірські системи: Карпати та Кримські гори формують довкола себе доволі радикальний рельєф, при чому являються природньою атракцією, що спонукає їх будівельне освоєння. Приморська частина України надзвичайно приваблива з багатьох причин має свої особливості рельєфу від нестабільності ґрунтів до високих показників ухилу південного берега Криму. Усі ці території являються **незручними**. Щодо порушених територій, їх особливо великі площі

спостерігаються в містах з давньою історією формування, а також в районах гірських розробок[6, ст.3]. Перш за все порушені території – це території з техногенним рельєфом, що в Україні представлені землями, порушеними внаслідок наступних видів діяльності: 1) гірничовидобувної, 2) інженерно-будівельної, 3) водогосподарської, 4) меліоративної, 5) сільськогосподарської. Такі території при їх містобудівельному освоєнні потребують ряду відновних робіт. Варто виділити ще один окремий вид складних для освоєння територій: **території антропогенно, техногенно навантажені**. Це зони автомагістралей, залізних доріг та прилеглих до них ділянок, території щільної забудови, що може трактуватись як антропогенна перешкода будівництву.

Великий обсяг складних територій та висока їх концентрація в центральній частині міста Києва, що містить природню перешкоду – річку Дніпро. Загальна площа ділянок, складних для забудови(заболочених, затоплених, заплавлених, надзаплавлених) для Києва становить 14,5 тис. га[5]. Території, що підтоплюються під час повеней стають своєрідними зонами будівельного відчуження. Подібна ситуація складається і на територіях довкола доріг (дороги займають 5,2% території Києва. Пустують фрагменти землі в центральній частині, що мають незручну конфігурацію, оточені щільною забудовою чи мають радикальний рельєф.

З огляду на містобудівний потенціал складних територій, варто розглянути основні методи їх освоєння, що склалися історично: 1) *інженерно-технічна адаптація території*; 2) *ландшафтна рекультивация (фіторекультивация)*, 3) *освоєння архітектурно-конструктивними засобами*. Перший метод є найпоширенішим, а також найбільш брутальним. Він передбачає радикальне втручання до морфологічних особливостей території з ціллю його максимального підлаштування під нужди будівництва. Такий метод не завжди є виправданим, позаяк не враховує природних особливостей території, а отже втрачаються ті естетичні, мікрокліматичні переваги, якими природньо наділена ділянка, а грубе втручання до структури рельєфу може призвести до його неповоротних змін і у висновку – до деградації. Ландшафтна рекультивация багато років вважалась найбільш успішним варіантом освоєння складних територій у містах, оскільки враховувала особливості території та потребувала менших грошових вкладень, порівняно із зведенням будівель, та соціальний запит на формування будівельних об'єктів на складних територіях стимулював розвиток останнього методу їх освоєння: архітектурно-конструктивного. Цей метод передбачає застосування архітектурно-планувальних засобів формування будівель і споруд, придатних для зведення в екстремальних умовах.

Метод архітектурно-конструктивного освоєння складних територій також має низку переваг і недоліків. Серед **переваг** можна виділити *архітектурні*: підвищення виразності забудови, зведення будівель з додатковими просторовими можливостями, наявність хорошої візуальної орієнтації, створення додаткових композиційних ефектів, формування мікроклімату території, створення живописної забудови, забезпечення видових панорам, створення камерних просторів забудови та *містобудівельні*: доступність ділянок, закріплення схилів забудовою, можливість організації коротких зв'язків із міською інфраструктурою, підвищення щільності забудови, використання підземних та напівпідземних просторів, ліквідація закинутих ділянок, використання резервів міських земель та ін. **Недоліки** полягають, перш за все у специфіці будівництва в екстремальних умовах: складності проведення земельних робіт, організації праці, обмеженні будівельних можливостей (особливість встановлення обладнання), складності проведення будівельних робіт, ускладненні конструктивних схем та використанні високовартісних матеріалів, складнощах в організації функціонування об'єкта, збільшенні його загальної вартості.

Варто зазначити, що процес використання складних територій для містобудівних потреб гальмується першочергово з причин порівняння варіантів освоєння за витратами на реалізацію та вибору найдешевших із них, в той час як вірніше було би оцінювати довготривалу соціально-економічну ефективність цих варіантів[1].

Сформулюємо комплекс умов створення (виникнення та ефективного існування) ОГО на СТ. З **причин виникнення** об'єктів на складних територіях та **причин їх не виникнення** витікають **умови виникнення (Рис.1)**, які повинні бути збігом факторів, що зробить проектування об'єктів на складних територіях доцільним.

Причини виникнення ОГО на СТ на території України: 1) Соціальний запит; 2) Велика кількість незручних, порушених земель; 3) Інтенсифікація використання міських територій; 4) Потреба у збереженні при реконструкції максимальної кількості існуючої цінної забудови; 5) Потреба в освоєнні складного рельєфу туристично привабливих зон.

Причини не виникнення ОГО на СТ (проблеми) полягають у вищезгаданих недоліках архітектурно-конструктивного методу освоєння складних територій. Розв'язання цих проблем повинно лежати в основі розробки рекомендацій по формуванню об'єктів дослідження. Наявна необхідність комплексного аналізу економічних, соціальних, конструктивних, технічних, архітектурних, містобудівних, екологічних особливостей формування.

Ключовою умовою виникнення об'єктів на складних територіях є умова соціально-економічної ефективності. Аналізуючи її компоненти можна зробити висновки про наступні умови виникнення ОГОнаСТ: **відповідність соціальним запитам та довготривала економічна ефективність**, що повинні розглядатися комплексно. Із взаємодії цих умов впливає основна функція, якою доцільно наповнювати об'єкти на складних територіях, адже окремо взятий соціальний запит на житло, скажімо, не здатен виправдати високі витрати при зведенні на складних територіях, отже являється економічно невиправданим, в той же час існуючий в нашому суспільстві високий соціальний запит на поліпшення громадського обслуговування може бути економічно обґрунтованим за рахунок довготривалої економічної ефективності, яку здатні забезпечувати громадські об'єкти.

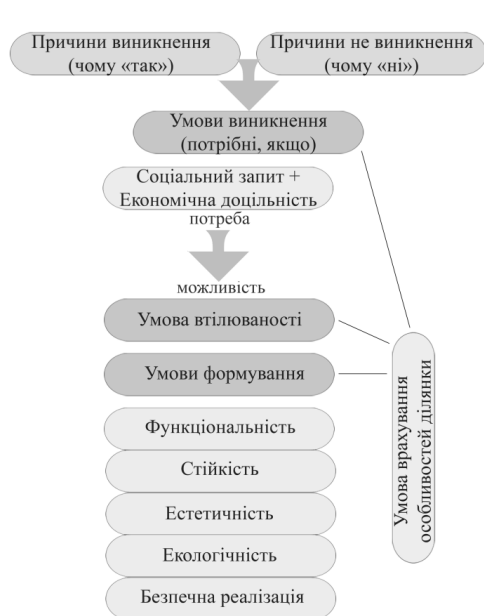

Рис. 1. УМОВИ СТВОРЕННЯ (ВИНИКНЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ІСНУВАННЯ) ОГОнаСТ

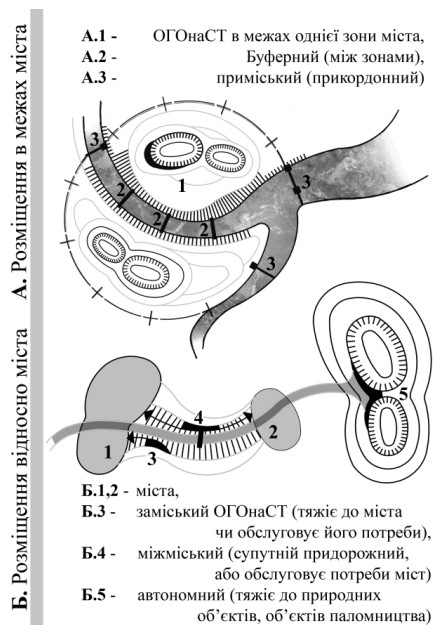

Рис. 2. МІСТОБУДІВНЕ РОЗМІЩЕННЯ ОГОнаСТ

Варто відмітити, що з потреби забезпечення соціально-економічної ефективності витікає така важлива умова виникнення об'єктів дослідження та формуючий фактор, як **тяжіння при розміщенні**. Необхідність забезпечення економічної доцільності спричиняє характерне для ОГОнаСТ тяжіння до стратегічних точок, де потреба в їх виникненні особливо гостра. Такими точками є економічно, рекреаційно, соціально привабливі зони.

З виконання умови соціально-економічної доцільності ми отримуємо потребу, а далі в силу вступає умова **втілюваності**. Вона включає в себе спектр конструктивних, технічних засобів, наявних в арсеналі архітекторів, конструкторів, будівельників, які роблять втілення ОГОнаСТ можливим та максимально ефективним.

Коли ми маємо потребу у зведенні ОГОнаСТ, маємо можливість її втілити – важливим постає питання, яким же має бути такий об'єкт, для його успішного існування. Відповідь на це питання повинні дати **умови формування**, серед яких:

- умова **функціональності** (за її дотримання, функціонування майбутнього ОГОнаСТ буде ефективним та безпечним в нормальних умовах та в надзвичайних ситуаціях; втілюватися умова повинна проектними методами шляхом розробки функціональних схем, прогнозів щодо взаємодії із навколишнім середовищем та його функціональною структурою (комунікаціями, інфраструктурою і т.д.), систем технічного забезпечення ОГОнаСТ, комплексу заходів із безпечного функціонування ОГОнаСТ);
- умова **стійкості** (реалізується розробкою відповідних інженерних засобів по підготовці ділянки, ефективних конструктивних схем, використанням новітніх будівельних матеріалів, точністю й ретельністю при зведенні);
- умова **естетичності** (її дотримання окрім естетичних міркувань сприводу образу самого об'єкту включає приділення максимальної уваги відповідності його естетичних якостей навколишньому середовищу при впровадженні до існуючого міського чи природнього осередку, оскільки виходячи з умови тяжіння ОГОнаСТ часто виникає у вже сформованому міському осередку, історично важливому, чи природньо привабливому);
- умова **екологічності** (втілює принцип мінімальних змін природних особливостей ділянки при формування ОГОнаСТ; в разі будівництва на порушених землях – включає розробку комплексу робіт по їх відновленню; передбачає врахування впливу об'єктів на мікроклімат, що особливо важливо при ущільненні забудови, розглядає можливості регулювання мікроклімату проектними засобами; вимагає використання нешкідливих матеріалів, застосування енергоефективних технологій, що зменшать витрати по утриманню будівлі);
- умова **безпечної реалізації** (вимагає розробки заходів по безпечному зведенню на складних територіях).

На умову виникнення й на втілюваність, на всі умови формування справляє вплив необхідність **врахування особливостей ділянки**, що формує специфіку та робить кожний точковий випадок унікальним.

Визначивши загальні умови створення(виникнення та ефективного існування), варто перейти до розгляду факторів формування, від яких залежать основні характеристики об'єктів дослідження. Починаючи ланцюжок від соціального запиту та економічної доцільності, що відповідають основній умові створення ОГОнаСТ, їх можна простежити у взаємозв'язку на (Рис. 3).

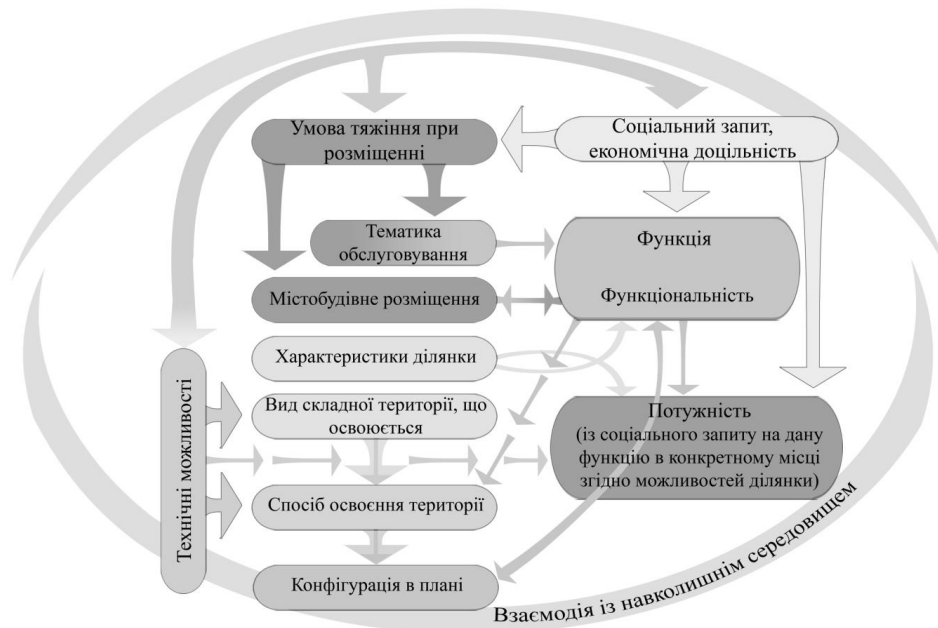

Рис. 3. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФОРМУЮЧИХ ФАКТОРІВ

Формуючі фактори наділяють будівлі певними рисами, що забезпечують реалізацію умов створення. Аналізуючи якості, притаманні ОГОнаСТ можна виділити ряд характеристик, за якими вони різняться, за якими подібні, встановити закономірності та вивести ряд ознак, за котрими об'єкти дослідження можуть бути класифіковані.

Ознаки *тяжіння, тематика обслуговування, функціональне призначення та містобудівне розміщення* (Рис.2) являються першими ознаками, за якими різняться ОГОнаСТ а отже за якими їх можна класифікувати (Табл.1).

Наступне питання, що потребує детальнішого розгляду, стосується функціонального призначення об'єктів дослідження. На (Рис.3) можна простежити вплив формуючих факторів на ознаку функціонального призначення. Виходячи з умови соціально-економічної ефективності було названо найоптимальнішим громадське призначення ОГОнаСТ. Умова тяжіння,

пов'язана із виникненням у точках найбільшої потреби також накладає свій відбиток на функцію через *тематику*, яку надає обслуговуванню. Структура громадського обслуговування та її недостатність на території України формують гострий соціальний запит в стратегічних точках на виховну функцію, супутню, комунікативну(буферну) та розважально-рекреаційну, ділову, що різняться також в залежності від містобудівного розміщення об'єкту (**Рис.2**). Функціональне призначення є класифікаційною ознакою, що суттєво впливає на структуру будівлі (**Табл.1**), залежну від функціональних схем тобто являється формуючим фактором.

В залежності від соціальної потреби на зведення об'єкту з певною функцією у конкретному місці, від технічних можливостей, виду складної території, що освоюється та методу її освоєння різнитимуться ОГОНАСТ за *функціональністю* та *потужністю*, ці ознаки також ляжуть в основу класифікації. Говорячи про функціональність, окрім **монофункціональності** та **поліфункціональності** варто звернути особливу увагу на об'єкти, що містять **додаткову функцію**. Тут ідеться про випадки, коли будівля окрім свого громадського призначення містить функцію комунікативної споруди(багатофункціональні мости, підземні комплекси з функцією переходу). Потужність розраховується в залежності від соцзапиту та коригується умовою втілюваності.

Наступні ознаки, що спричиняють відмінність між досліджуваними об'єктами – це *вид складних територій, що освоюється* певним типом ОГОНАСТ та *архітектурно – конструктивний метод, який застосовано* для їх освоєння. Ці дві ознаки перебувають в особливо міцному зв'язку, позаяк обраний варіант освоєння часто являється єдиноможливим на конкретній території для виконання умови втілюваності. І хоч на обраний варіант освоєння впливають й інші формуючі фактори (**Рис.3**), оптимальний варіант обирається перш за все з огляду на характеристики, притаманні ділянці, будь то високий ухил, наявність антропогенної перешкоди, чи заповнюваність. Методи архітектурно-конструктивного освоєння складних територій представлені на (**Рис.4.а,б**) з деякими прикладами реалізованих будівель та проектів.

Ознака *конфігурації в плані* також може бути виділена як класифікуюча. Звернувшись до (**Рис.3**) бачимо, що окрім функції, як фактора, що впливає на неї, важливе значення відіграють характеристики ділянки, обраний спосіб освоєння території. У схемі може видатися дивним обернений напрямок залежності від конфігурації в плані до функції, але така особливість притаманна ОГОНАСТ, адже у випадку, скажімо, обраного варіанту освоєння складної території методом зведення багатофункціонального мосту, його переважаюча лінійна структура, чи, принаймні видовженість основною віссю може стати

особливістю форми, яка диктує найоптимальнішу функцію. Така витягнута структура зручна для розміщення торгівельних центрів чи галерей.

Остання класифікуюча ознака – *співвідношення із навколишнім середовищем*: **ландшафтним**(міським, природним) та **функціональним**. Взаємодія з оточенням являється об'єднуючим формуючим фактором. В міському та природному ландшафті об'єкт може бути спадковим чи контекстним(у разі виникнення в історичному осередку, центральній частині міста чи в природному оточенні, успадковуючи його форми, або продовжуючи, розвиваючи їх з ціллю гармонійного впровадження), може ставати домінантним завдяки своїм високим просторовим можливостям, може виконувати роль орієнтира та слугувати самостійною архітектурною атракцією. У функціональній структурі ОГОнаСТ бувають контекстними(логічно продовжуючи структуру міста, зумовлені нею та їй підкорені), домінантними(коли самі, тяжіючи, скажімо, до центру міста, як стратегічної економічно привабливої точки стають самостійним місцем тяжіння), буферними(виконуючи важливу роль соціального буферу та втілюючи метафору поєднання розмежованих водною перешкодою, урвищем, магістраллю чи залізною дорогою частин міського полотна, особливо в разі поєднання різних зон міста, різних за соціальним статусом мешканців), а також відносно автономними, що існують в природному осередку, обслуговуючи туристичні нужди людей, яких вабить певна природна принада.

Висновок. Окреслюючи передумови розвитку об'єктів громадського обслуговування на складних територіях, проводячи класифікацію та аналізуючи взаємозв'язок між формуючими факторами, очевидним стає необхідність комплексного підходу до проектування на складних територіях та той факт, що не дивлячись на індивідуальність кожного конкретного випадку освоєння таких специфічних ділянок, є певні спільні риси та закономірності в створенні ОГОнаСТ, що повинні лягти в основу загальної типології та розробки принципів і прийомів архітектурно-планувальної організації об'єктів громадського обслуговування на складних територіях, які допоможуть зробити проектування й зведення таких об'єктів можливим та доцільним, а функціонування ефективним.

Таблиця 1

КЛАСИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ГРОМАДСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НА СКЛАДНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Класифікуюча ознака	Типи ОГонаСТ
1 За ознакою тяжіння	Такі, що тяжіють до міста
	До центру міста
	До культурно-історичних місць
	До заповідних зон
2 За тематикою обслуговування	До релігійних святинь
	До комунікаційних вузлів
	Супутні
	Центральні
	Пізнавальні
3 За містобудівним розміщенням	Оздоровчі
	Паломницькі
	Придорожні
	Міські
	В межах зони буферний
	Приміські(прикордонні)
	Заміські
	Міжміські
	Автономні
	Розважальні
4 За функцією	Торгівельні
	Культурно-освітні
	Рекреаційні
	Тимчасове житло
	Транспортні
	Ділові
	Комплексні
	Монофункціональні
	Поліфункціональні
	З додатковою функцією(комунікативні)
5 За функціональністю	Великі
	Середні
	Малі
6 За потужністю	

7	За видом складних територій, на яких зводяться	На незручних	На водоймах
			На прибережних схилах
			На гірських схилах
			На затоплюваних територіях
			На яружно-балкових землях
			На карстонебезпечних ділянках
			На селенебезпечних ділянках
			На зсувонебезпечних ділянках
			На порушених вийською грунту
			На порушені насипом ґрунту
8	За методом освоєння складних територій	На порушених, техногенно навантажених	На порушених пошкодженням водного балансу
			В щільній забудові
			В зонах автомагістралей
			В зонах залізних доріг
9	За конфігурацією в плані	Лінійні	Терасовані
			На опорах
			На платформах
			Багатофункціональні мости
			Підземні
			Підводні
			Складної конфігурації
			Імплантовані
			Комбіновані
			Точкові
10	За співвідношенням із середовищем	Функціональним	Прямолінійні
			Криволінійні
			Органічні
			Мішаного типу
			Ландшафтним
			Складкові
			Контекстні
			Домінантні
			Контекстні
			Домінантні
Буферні			
Автономні			

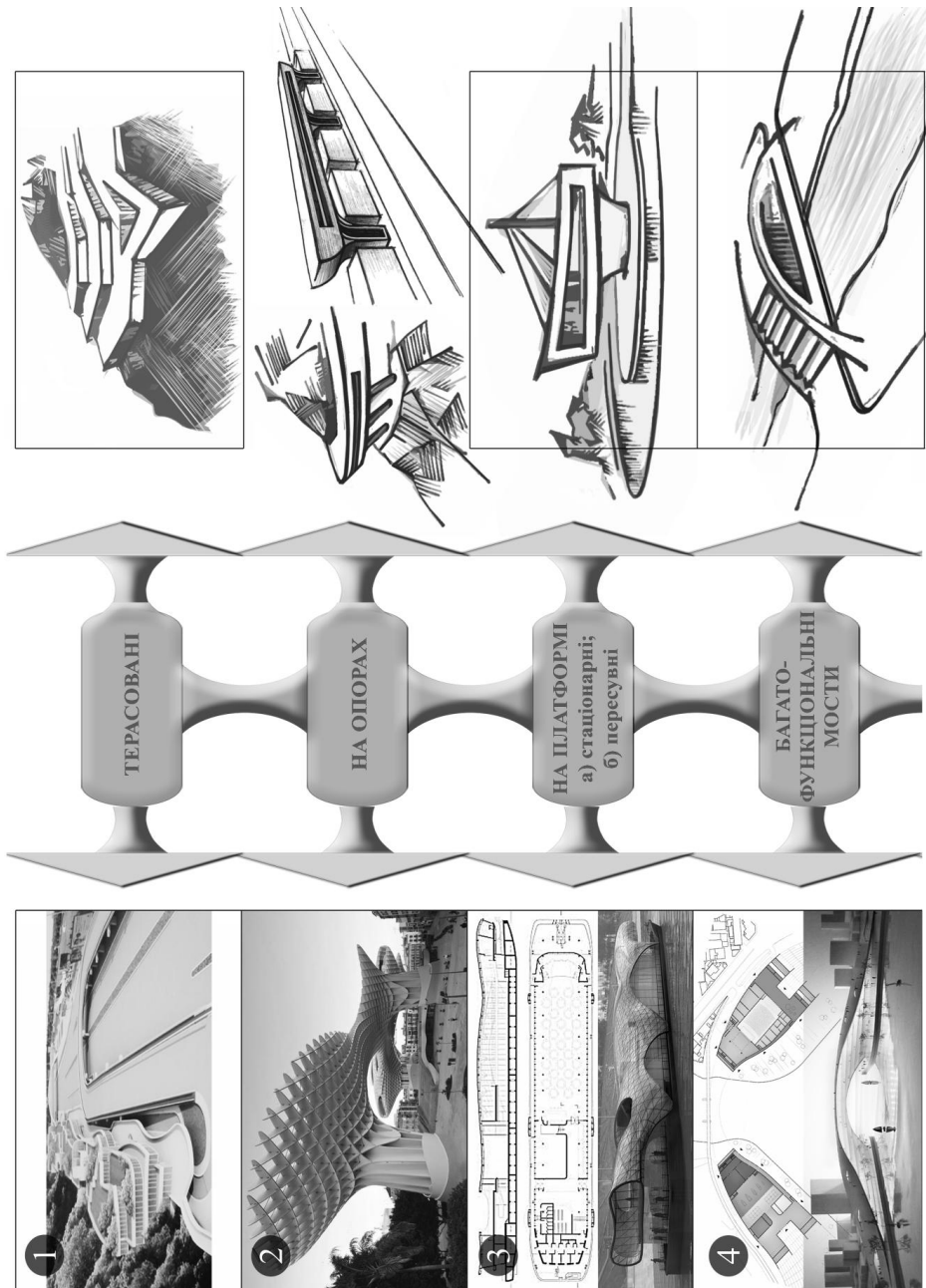

Рис. 4. а. АРХІТЕКТУРНО-КОНСТРУКТИВНІ МЕТОДИ ОСВОЄННЯ СКЛАДНИХ ТЕРИТОРІЙ
 1-Проект реконструкції набережної Дніпра. Україна, Київ. Л.Скорик. 2-Метрополь Парасоль. Іспанія, Севілья. Ю.Майер. 3-Проект розважального комплексу «Саламандра». Росія, Москва. Поле Дизайну. 4-Проект Moon Bridge. Тайвань, Каохсиунг. Jala Architects.

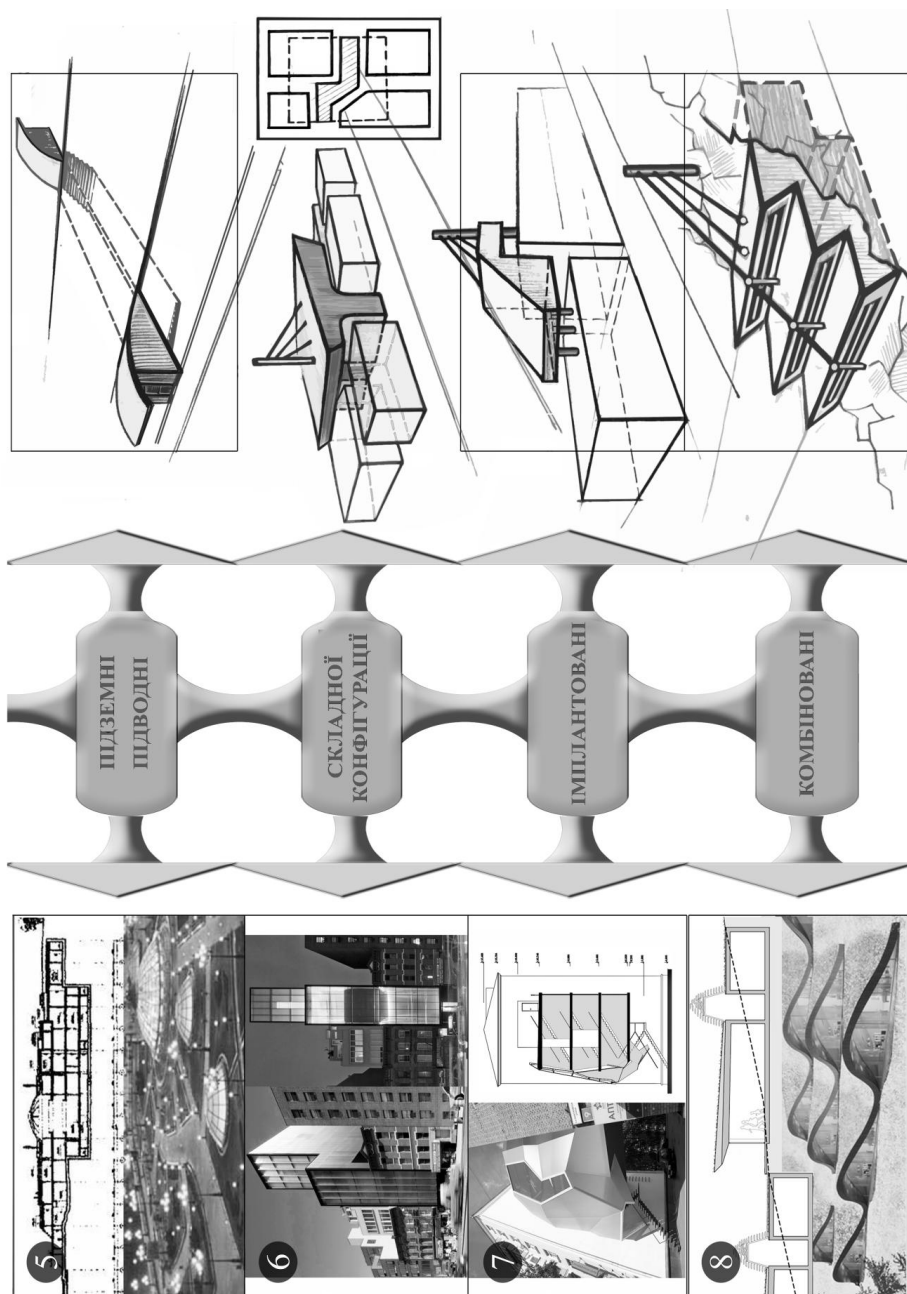

Рис.4. б.

5-Підземний торгово-розважальний центр «Охотный ряд». Росія, Москва. В.П.Штеллер. 6-Галерея Sperone Westwater. США, Нью-Йорк. Н.Фостер. 7-Проект офісної будівлі. Росія, Москва. А. Борисенко, П. Зайцев. 8-Проект отеля Klima. Італія, Больцано. М.Тун.

Список використаних джерел

1. Апатенко Т. Н. Использование территорий с нарушенным рельефом: Харьк. нац. акад. город. хоз-ва/ Т. Н.Апатенко, М. В. Губина//Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – 2011–5(91). – С. 212-215.
2. Баймуратова С.Х. Динамика освоения неудобных территорий в структуре крупного города :На примере города Уфы: автореф. дис. на получ научн. степени канд. архитектуры: спец. 18.00.04/ Светлана Хамитовна Баймуратова; Моск. архит. ин-т (Гос. акад.). – Москва, 2005. – 26 с.
3. Канунников М.Н. Многофункциональные комплексы в прирельсовых территориях современного города :На примере Москвы: автореф. дис. на получ. научн. степени канд. архитектуры: спец. 18.00.02/ Михаил Николаевич Канунников; Моск. арх. ин-т (гос. акад.). – Москва, 2002. - 23,[5] с.
4. Котлов, В. Ф. Анализ и обобщение исторического опыта освоения городских овражно-балочных территорий[Текст] / В. Ф. Котлов // Строительство–2001: Материалы международной научно-практической конференции / Институт строительных технологий и материалов; ред. Г.А.Айрапетов. – Ростов*на*Дону : Ростовский гос. строительный ун т, 2001. – С. 57–68.
5. Крижанівський О.А. Розміщення житлової забудови на наливних територіях відносно динаміки підземних вод: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. архітектури: спец. 18.00.04/ О.А.Крижанівський; КНУБіА - Київ, 2000. – 19с.
6. Лазарева И.В. Восстановление и использование нарушенных территорий для градостроительства: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора технических наук в форме научного доклада: спец. 18.00.04/ Ирина Владимировна Лазарева; ЦНИИП градостроительства. – Москва, 1989. – 22с.
7. Леонтович В.В. Вертикальная планировка городских территорий/ В.В. Леонтович. – Москва: Высшая школа, 1985. – С. 124
8. Плотникова Н.И. Городской многофункциональный пешеходный мост. Новые условия — новые задачи/Н.И.Плотникова// Архитектура и строительство России – 3.2010 – С.24-35: фот.,табл.
9. Плотникова Н.И. «Обитаемые» мосты. Роль и место в историческом формировании городского контекста/Н.И.Плотникова// АМІТ 2(7)2009. – Режим доступа до журн.: <http://www.marhi.ru/AMIT/2009/2kvart09/index.php>
10. Плотникова Н.И. Многофункциональный пешеходный мост. Роль и место в формировании современного городского контекста/Н.И.Плотникова// АМІТ 1 (14)2011. – Режим доступа до журн.: <http://www.marhi.ru/AMIT/2011/1kvart11/index.php>
11. Праслова В.О. Архітектурно-планувальна організація підземних торгівельно-розважальних комплексів: автореф. дис. на здобуття наукового

- ступеня кандидата архітектури: спец. 18.00.02/ Валентина Олександрівна Праслова; КНУБіА. – Київ, 2010.
12. Семенов В.Т. Направление реконструкции надстройки городского центра/ Семенов В.Т., Ходюк Н.В. // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вип.38. – К.: Техніка, 2002. – С.23-26.
 13. Сенющенко И.М. Теория формирования и методы развития урболодшафтов на овражно-балочном рельефе : для строительства: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра техн. наук: спец. 25.00.36 «Геоэкология (в строительстве и ЖКХ)»/ Ирина Михайловна Сенющенко; Моск. гос. строит. ун-т. – Москва, 2011. – 40с.
 14. Строганова Т.Б. Градостроительное освоение намывных территорий в крупнейших городах на примере городов Волго-Камского бассейна: автореф. дис. на получ. научн. степени канд. архитектуры: спец. 18.00.04/ Т.Б. Строганова. – Москва, 1993. – 24с.
 15. Чернець О.П. Принципи та методи вибору варіантів забудови міських території, що підтоплюються: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.23.20.«Містобудування та територіальне планування»/ О.П. Чернець; КНУБіА. – Київ, 2001. – 12с.
 16. Шувалов В.М. Совершенствование архитектурной организации придорожных рекреационных комплексов: автореф. дис. на получ. научн. степени канд. архитектуры: спец. 18.00.02/ Василий Максимович Шувалов; Моск. архит. ин-т (Гос. акад.). – Москва, 2007. – 12с.

Аннотация

В статье определены условия создания объектов общественного обслуживания на сложных территориях (ОООнаСТ), некоторые закономерности их размещения в черте города и вне ее; рассмотрено основные виды сложных территорий Украины и архитектурно-конструктивные методы их освоения. Установлено взаимосвязь формирующих факторов, намечено базовую модель классификации ОООнаСТ.

Ключевые слова: объекты общественного обслуживания, сложные территории, интенсификация использования территорий.

Summary

In the article conditions of creation public service objects on the difficult areas (PSOonDA) and some regularities of their placing within the city and outside are defined; the main types of difficult areas of Ukraine and architectural-constructive methods of their mastering are considered. The interconnection of formation factors is specified. Basic model of classification PSOonDA after the series of characteristics is scheduled.

Key words: public service objects, difficult areas, intensification of using territories.

УДК 725.21

О.О.Попова

Аспирантка кафедри архітектурних конструкцій, КНУБА

ПРОЕКТУВАННЯ СУЧАСНИХ ТОРГІВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ

Анотація: стаття присвячена питанню будівництва торговельно-розважальних комплексів. Розглянуто вітчизняний та закордонний досвід проектування цього типу будівель. Проведено аналіз в області функціонально-планувальних особливостей ТРК.

Ключові слова: торговельно-розважальний комплекс, функціонально-планувальні зв'язки, кауфхалле.

Торговля – одна з найбільш поширених форм громадського обслуговування населення. З того періоду, як Україна почала будувати ринкові відносини – почали відбуватися істотні зміни, які вплинули на всю соціально-економічну систему громадського обслуговування. Найбільше це відобразилося на торговельних функціях. Підприємства торгівлі почали реорганізуватися, перепрофільовуватися. Нові підприємства торгівлі розміщувалися без урахування містобудівних вимог (радіуси обслуговування, напруженість пасажиропотоків, наявність конкурентів у безпосередній близькості і т.п.) [1].

Функції торгівлі поступово почали об'єднуватися з іншими послугами, які споживачі хочуть отримувати. Почали з'являтися нові типи підприємств обслуговування, такі як: торговельно-офісний комплекс, торговельно-готельний комплекс, торговельно-розважальний комплекс та інші. Серед них отримали перспективний розвиток торговельно-розважальні комплекси (ТРК, далі по тексту). Українські фірми-забудовники зараз мають достатній досвід у підборі орендарів і підрахунку рентабельності торговельно-розважального комплексу, тоді, як у відношенні архітектурно-планувальному рішенню та функціонально-планувальним особливостям ТРК – приділяється недостатньо уваги, і в цьому напрямку наукові дослідження майже не проводяться. Як наслідок, виникає потреба у створенні програми функціонально-планувальної організації торговельно-розважальних комплексів [2].

У розвитку ТРЦ у всьому світі стало помітно ряд ідей і принципів, які істотно вплинули на зміну установок і відхід від традиційних моделей, які були вироблені за попередні десятиліття. Це стало наслідком деяких тенденцій розвитку торговельного обслуговування населення, які залишаються в силі і сьогодні. Основні з них такі:

- посилення рекреаційного підходу до торговельного центру і збільшення частки неторговельних функцій в його складі;
- домінування критого центрального громадського простору;
- використання підземного простору не тільки в обслуговуючих, допоміжних або транспортних цілях;
- посилення урбаністичного підходу до торговельного центру, зростання уваги до зовнішнього міського простору, навколишній забудові і підземного освоєння [4].

Досвід функціонування торговельних комплексів, закордонна практика свідчать про необхідність їх суттєвого вдосконалення, розробки нової концепції розміщення торговельно-розважальних комплексів, в якій реалізуються принципи руху товарів до споживача. Теорія наближення дрібних магазинів до місця проживання себе не виправдовує. Досвід будівництва та експлуатації демонструє нам значну перевагу центрів обслуговування в порівнянні з розосередженими торговельно-розважальними установами. Укрупнена будівля дозволяє створити більший комфорт для відвідувачів, збільшити комплексність обслуговування та підвищити рівень організації технологічних процесів. Видаляється дублювання однорідних груп приміщень. Одночасно забезпечується компактність забудови, скорочується протяжність інженерних комунікацій та загальний об'єм будівлі. Розміщення підприємств сучасної торговельної мережі визначається не місцем, де покупець живе, а тим, куди йому простіше поїхати за покупками, де йому зручніше придбати товар. Споживач, особливо із зростанням добробуту, вважає за краще виконати далеку дорогу до великого магазину, де він може отримати широкий асортимент товарів (як промислових, так і продовольчих), ніж користуватися послугами хоча і наближеного до житла, але дрібного магазину, де придбати широкий асортимент товарів неможливо. [5].

Однак комплексність будівель громадського центру, як показує досвід їх експлуатації, має недоліки, які заважають масовому впровадженню цього прогресивного типу громадської споруди.

До них, в першу чергу, слід віднести:

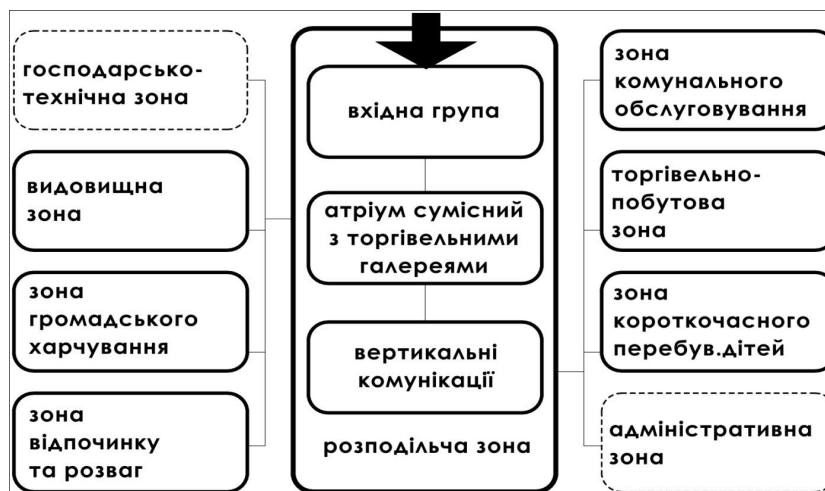
- *жорстку конструктивно-планувальну схему, яка не дозволяє будувати споруди по черзі в залежності від надаваних коштів, від потреби в підприємствах та установах громадського обслуговування для даної ділянки або району та від інших місцевих умов;*
- *відому роз'єднаність окремих підприємств та установ, що входять в склад центру, який виключає сумісну експлуатацію однорідних приміщень, а також ускладнює фінансування як в період будівництва,*

так і в процесі експлуатації;

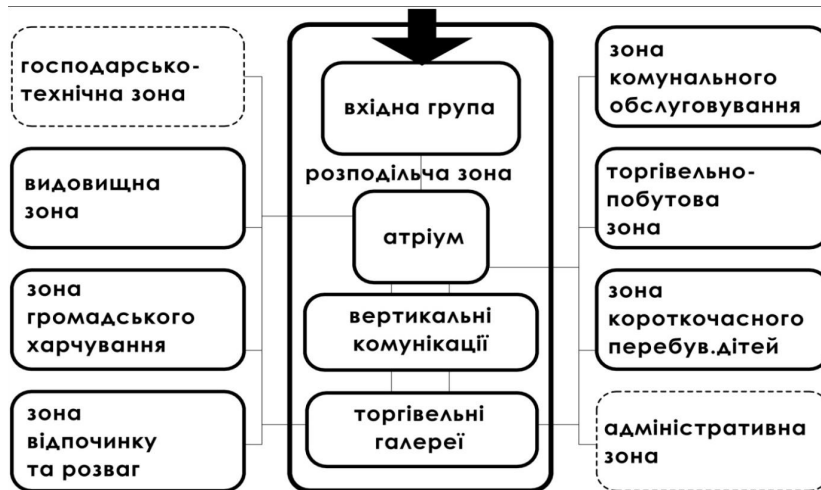
- *труднощі урахування існуючої мережі громадського обслуговування, особливо при будівництві громадського центру в умовах реконструюємої забудови, де частина підприємств вже побудовано окремими будівлями та буде дублювати систему обслуговування центру. Це призводить до переробки будівель існуючої мережі або переробці проекту громадського центру.*

При проектуванні торговельно-розважального комплексу, виникає потреба врахування всіх умов, які можуть згодом вплинути на дохід ТРК. При оцінці потенціалів ділянки для торговельно-розважального комплексу, слід мати максимально повну інформацію про типи ТК, склад його приміщень, приклади функціонально-планувальної організації. Також повинна враховуватись важливість містобудівних взаємозв'язків різних зон міста і параметрів торговельно-розважального комплексу.

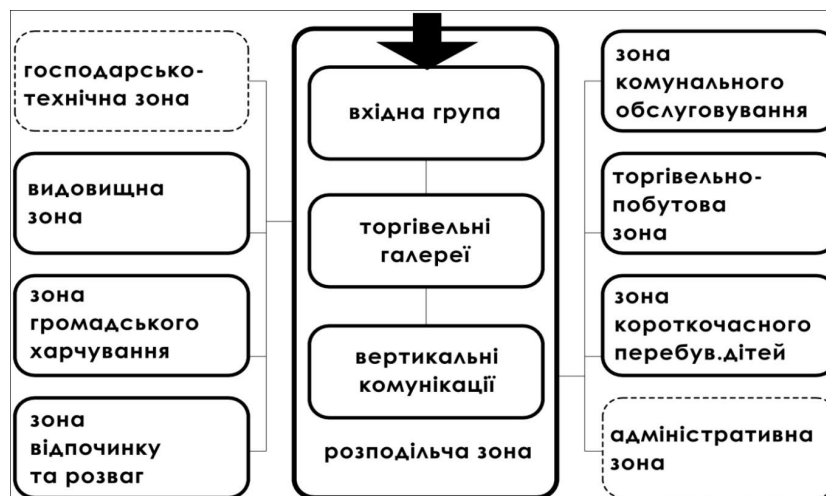
Проаналізувавши всі фактори, що впливають на формування структури ТРК, ми отримуємо чотири моделі функціонально-планувальної організації торговельно-розважальних комплексів. В них демонструються можливі варіанти об'єднання функцій між собою.

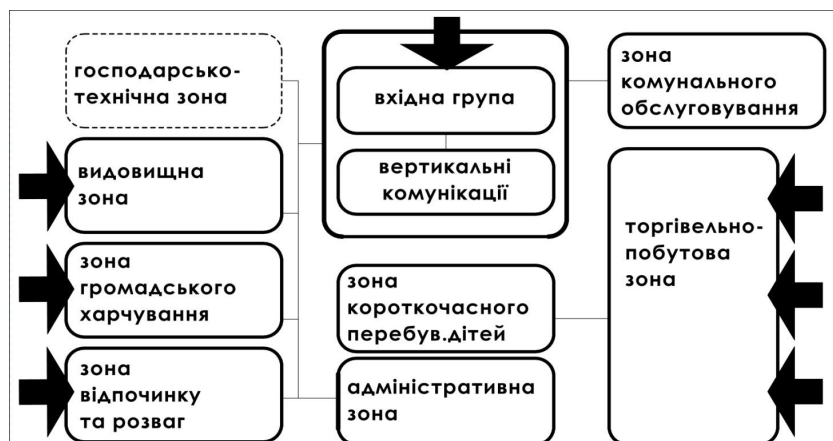
Модель № 1. Характеризується доступністю всіх підрозділів і послуг ТРК за допомогою одного комунікаційного ядра - атриуму, поєднаного з торговельними галереями. Дана схема має ряд переваг: швидка доступність до підприємств торгівлі, послуг, громадського харчування, розваг; легка навігація; компактність; раціональне використання ресурсів.

Модель № 2. Дана модель характерна для малих ТРК, зі складною конфігурацією плану, зі складною містобудівної ситуацією. Доступність до всіх функціональних зон і підрозділів здійснюється за допомогою торговельних галерей і вертикальних комунікацій.

Модель № 3. Зв'язки функц. Зон здійснюються за рахунок атриуму і торговельних галерей, що мають спільні або власні групи вертикальних комунікацій. Дана модель характерна для середніх і великих ТРК, що мають складну конфігурацію плану, складну містобудівну ситуацію.

Модель № 4. Характеризується складним комунікаційним ядром, в якому з'язки здійснюються за рахунок автономн. вхідних груп при кожній торговельній площі. Дана модель характерна для середніх і великих ТРК.

У сучасній архітектурі будівництво торговельно-розважальних комплексів має велике значення. По-перше, це крупна громадська споруда. По-друге, великі розміри будівлі та переважно периферійне місцезнаходження призводить до того, що частіше за все замовником виступає певна спілка або місто, а це вже дає можливість архітектору залишитись достатньо незалежним по відношенню до замовника, тому що саме архітектор відповідає як за естетичний вигляд будівлі, так і за її функціонування. Та по-третє, масштаб цих споруд надає їм домінуючий характер в місцевості, тому є дуже привабливим об'єктом для інвесторів та проєктувальників.

Незважаючи на будівництво все більшої кількості торговельних підприємств, що проєктуються для найбільших міст України, існує ряд загальних проблем, що перешкоджають розвитку торговельних установ:

- малий досвід проєктування сучасних торговельно-розважальних комплексів;

- застарілі пожежні вимоги, які пред'являються до торговельно-розважальних комплексів;

- відсутність теоретичних розробок, які стосуються торговельно-розважальних комплексів.

Також необхідно відзначити, що характеристики торговельно-розважальних комплексів безперервно вдосконалюються як для поліпшення громадської багатофункціональної взаємодії з населенням, так і суспільного розвитку в цілому. Композиційно-сміслова структура цих споруд, як частини середовищного оточення людини поки недостатньо вивчена. [3]. Тому для

вдосконалення проектування потрібна подальша розробка низки взаємопов'язаних чинників: характер торговельної діяльності як міської традиції, специфіка функціонального навантаження, причини та принципи розвитку структурної сітки самих торговельно-розважальних комплексів, їх роль і місце в міській тканині і т.д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Х.А. Бенаи, О.И. Фетисов. «Анализ функционально-планировочных особенностей торгово-развлекательных центров»: Проблемы архитектуры і містобудування/ Випуск 2010-2(82).
2. Архиважный этап // Молл. — 2004. — ноябрь. — 13-19. Демина А. В., Здания с большепролетными покрытиями: Учеб пособие. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2003. 88 с.
3. Канунников, «Крокус интернэшнл» построит город бутиков вдали от конкурентов / Сергей Канунников // Коммерсантъ. — 2002. — 19 апреля.
4. Беддингтон Н. Строительство торговых центров. Пер. с англ. ред. И. Федосеева. М., Стойиздат, 1986;
5. Орленко Л.В. История торговли: Учебное пособие. – М.: ИД «Форум»: ИНФРА-М, 2006. – 352 с.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена вопросу строительства торгово-развлекательных центров. Рассмотрен отечественный и зарубежный опыт проектирования этого типа зданий. Проведено анализ в области функционально-планировочных особенностей торгово-развлекательных центров.

Ключевые слова: торгово-развлекательный центр, функціонально-планировочные связи, кауфхалле

ANNOTATION

This article is devoted to the construction of shopping centers. In it were discussed domestic and foreign experience in designing of this type of buildings and were analysed in the field of functional planning features of shopping and entertainment centers.

Keywords: shopping and entertainment center, functional planning connection kaufhalle

УДК 628.921/.928 + 535.625.2

Д. О. Радомцев*студент 6-го курсу,**кафедри Інформаційних технологій в архітектурі**архітектурного факультету**Київський національний університет будівництва і архітектури*

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ПРИРОДНОГО ОСВІТЛЕННЯ: ПОЛІ СВІТЛОВОДИ

Анотація: на сучасному етапі розвитку світлотехнічних наук створено багато інженерних вирішень щодо задовільнення вимог природної освітленості у складних об'ємно-планувальних умовах. Одним з них є використання гібридних систем природного освітлення, що уловлюють та транспортують природній світловий потік за допомогою світловодів. У статті поданий огляд існуючих систем та перспективи щодо їх подальшого дослідження.

Ключові слова: енергозбереження, природне освітлення, системи природного освітлення, гібридна система освітлення, полий світловод.

Актуальність та постановка проблеми. В умовах зменшення доступних природних енергетичних ресурсів, неможливості їх швидкого відновлення та загальної дестабілізації світової енергетичної політики (світового енергетичного стану), домінантним стає(вважається) шлях використання відновлювальних, незалежних джерел енергії. В архітектурно-будівельній сфері це проявляється у тенденції до використання гібридних систем верхнього та бічного природного освітлення. За рахунок впровадження інноваційних технологій досягається значна економія електричної енергії. За даними британського вченого Mohamed Maouhoub, що провів аналіз гібридних систем природного освітлення для 13 європейських міст, для різних систем середня економія на рік досягає від 45% до 60% [1, стр.6].

Відмінність у принциповому вирішенні головних елементів (світлоприймаючий пристрій, система транспортування світлового потоку та світлорозсіюючий пристрій), диференціює системи за ефективністю у вирішенні тих чи інших поставлених завдань, тому головним завданням першопочаткових досліджень є всебічне освітлення технічних характеристик для систематизації даних та виокремлення в подальшому найбільш ефективних та рентабельних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У спеціальній літературі широко обговорюється розвиток сучасних систем природного освітлення та, здебільшого, закордонний досвід їх використання [1, 2]. Тенденції, аналіз

розвитку геліосистем та можливості їх майбутнього використання на території України наведені у [3, 4, 5, 8]. Грунтовний досвід використання систем в умовах Росії та порівняльний аналіз аналітичної моделі інженерного методу розрахунку, запропонованого проф. Соловйовим А. К., із натурними результатами подані у [6, 7].

На даному етапі увага концентрується на системах природного освітлення, що були створені першими та стали найбільш популярні у країнах Америки та Європи - полих трубчастих світловодах фірм Solatube® Daylighting Systems [США] та Solarspot® [Італія]. З часом, на конкурентному ринку зв'явилися інші системи, що мають якісні відміни у конструктивному вирішенні основних елементів, техніко-економічних характеристиках, світотехнічних показниках та вирішують ширший спектр поставлених задач.

Формулювання цілей статті. Зробити огляд новітніх тенденцій у сфері гібридних систем природного освітлення, виокремити принципові відміни у конструктивних схемах та світлотехнічних показниках, окреслити область задач, в яких системи мають найбільшу ефективність.

Основна частина. Сучасні системи природного або суміщеного освітлення можна узагальнити за схемою транспортування світлового потоку до кінцевої точки – це передача за допомогою *полого світловоду*. *Полий світловод* – це світлопровідний канал, постійного чи змінного перерізу, крізь який, за рахунок багаторазового внутрішнього відбиття від дзеркальних внутрішніх поверхонь, транспортується світловий потік. При єдності принципу передачі світла, існують розбіжності у схемах головних елементів систем – самих світловодів, світлоприймаючого та світлорозсіюючого пристрою, що й забезпечує багатоманітність існуючих типів систем природного освітлення.

1. Трубчастий полий світловод - це проста пасивна система, що має велику ефективність як під чистим, так і під хмарним небозводом. Система складається із трьох головних конструктивних елементів – світлоприймаючого пристрою, світлопровідного каналу та світлорозсіюючого пристрою (мал. 1). Перший елемент системи це, зазвичай, прозорий акриловий або полікарбонатний сферичний купол, що може бути встановлений як на горизонтальній так і на похилій покрівлі. Він виконує роль світлоуловлюючого пасивного приладу. Світлопровідний канал – це елемент із постійним круговим перерізом, що виконується у формі труби. В свою чергу, світловод може бути як прямолінійний, так і криволінійний, маючи місця згину. На внутрішню поверхню наносяться елементи із високим коефіцієнтом відбиття такі як наноплівка Vegalux® у системах фірми Solarspot® або оксид срібла у системі фірми Solatube®. Останній елемент це світлорозсіюючий пристрій – дифузор, що уявляє собою складну акрилову або полікарбонатну лінзу, яка за рахунок

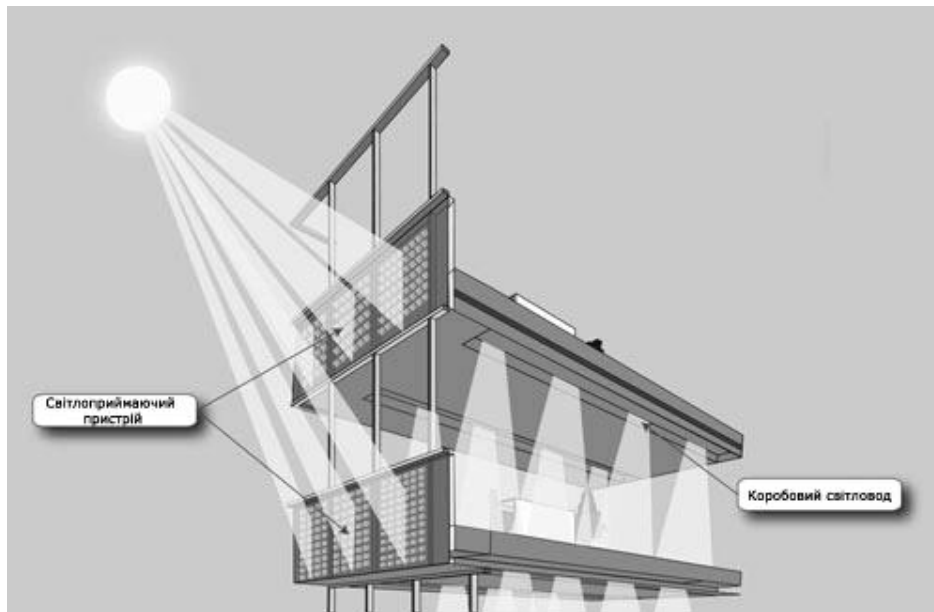
складного внутрішнього відбиття променів створює дифузне рівномірне розсіювання вхідного світлового потоку. Транспортування світлового потоку відбувається за рахунок багаторазового відбиття вхідних світлових променів від дзеркальних внутрішніх поверхонь каналу (мал. 2).

*Мал. 1**Мал. 2*

Полі трубчасті світловоди можуть передавати світловий потік на відстань до 20 метрів із забезпечення рівня освітленості площин під ним на рівні 300 Лк. На даний момент ці системи використовуються у широкому спектрі будівель, приміщення яких мають недостатній рівень освітленості. Окремий випадок складають приміщення, що взагалі не мають природного освітлення, що було розглянуто у [3] (мал. 3).

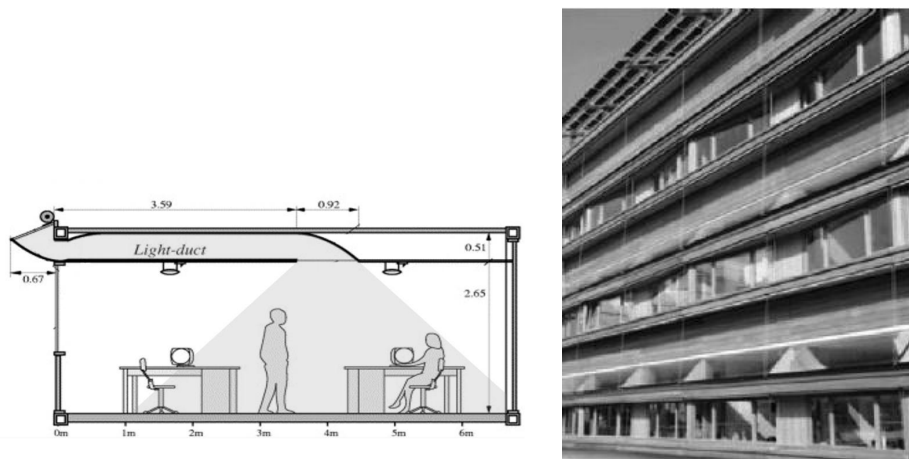
Мал. 3

2. **Коробовий полий світловод.** Пасивна система природного освітлення, що ефективна за багатьох погодних умов небозводу. Від трубчастого світловоду відрізняється, головним чином, формами елементів – круговий постійний переріз змінюється на прямокутний постійний. Наразі науковим підрозділом університету Британської Колумбії (University of British Columbia) розроблена така система (SCIS, Solar Canopy Illumination System). Світлоприймаючий пристрій уявляє собою рефлекторну систему квадратних дзеркал із гранню 16см, що змінює своє положення разом із сходом Сонця та уловлює світловий потік за рахунок встановлення на фасаді будівлі. Рефлекторна система монтується на фасаді у вигляді модулю 3х1,2 м. Коробовий світловод, матеріалом внутрішньої поверхні якого є полірований алюміній, розташовують паралельно перекриттю та проводять вглиб споруди, де щілеподібний дифузор розсіює вхідний світловий потік (мал. 4).

Мал. 4

Іншим різновидом полого коробового світловоду є система розроблена науковим університетом у Куалу-Лумпурі світлоприймаючий пристрій якої замінений на криволінійний рефлектор, форма якого оптимізована для уловлення світлового потоку (мал. 5).

Мал. 5

Натурні випробування цих систем показали, що коефіцієнт природної освітленості у 4% при похмурому небозводі на робочій площині може бути отриманий на максимальній відстані між світлоприймаючим пристроєм та вихідним отвором від 3м до 6м; освітленість від 200Лк до 300Лк забезпечується на відстані до 6м.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Маючи простий принцип транспортування світлового потоку, гнучкі системи світловодів вищеописані системи у поєднанні із традиційними системами освітлення можуть забезпечувати нормативний світловий комфорт за складних об'ємно-планувальних умов. Їх використання із вертикальними світлопрозорими конструкціями зумовлено невисоким створеним рівнем освітленості, що витікає із малої площі світлоприймаючого пристрою відносно традиційного світлопройому. Тенденції у розвитку геліосистем (оптоволоконні світловоди, інтегровані оптичні системи) направлені на збільшення площі пристрою, що дозволить їм конкурувати із традиційними системами природного освітлення.

Список використаних джерел

1. Mayhoub M.S., Carter D. Hybrid lighting systems: A feasibility study for Europe. / Building and Environment. — Purdue University, West Lafayette, 47907-2088, USA, 2012. — Вип. 53. — С. 83-94.
2. Mohelnikova J. Daylighting and energy savings with tubular light guide. — WSEAS transactions on Environment and Development, USA, 2008. — Вип. 3., том 4 — С. 200-209.

3. Акіменко В.Я., Яригін А.В., Сергійчук О.В., Ходаківська В.О. Сучасні тенденції розвитку геліосистем та систем штучного освітлення підземних об'єктів. / Збірник тез доповідей наук.-практ. конференції ДУ «ІГМЕ ім.О.М.Марзєєва» НАМНУ, 2012. — Вип. 12. — С. 8-9.
4. Світлопрозорі огороження будинків / О. Л. Підгорний, І. М. Щепетова, О. В. Сергейчук та ін. — К.: Видавець Домашевська О.А., 2005. — 282 с.
5. Фізика середовища. / А.К. Соловйов. — М.: Вид. «АСВ», 2008. — 344 с.
6. Соловьёв А.К. Полые трубчатые световоды: их применение для естественного освещения зданий и экономия энергии. / Светотехника. — М.: ЗАО «Фирма знак», 2011. — Вып. 5. — С. 41-47.
7. Соловьёв А.К. Опыт применения полых трубчатых световодов для естественного освещения в России. / Светотехника. — М.: ЗАО «Фирма знак», 2011. — Вып. 6. — С. 4-11.
8. Оселедец Ю.А, Кузнецов А.Л. Транспортировка света. Современные системы естественного освещения. / Труды конференции «Российская светотехническая интернет конференция». — С. 74-79.

Аннотация

На современном этапе развития светотехнических наук создано большое количество инженерных решений, направленных на удовлетворения требований естественного освещения в сложных объёмно-планировочных условиях. Одним из них является использование гибридных систем естественного освещения, которые улавливают и транспортируют естественный световой поток с помощью световодов. В статье подан обзор систем полых световодов и перспективы их дальнейшего исследования.

Ключевые слова: энергосбережение, естественное освещение, системы естественного освещения, гибридная система освещения, полый световод.

Abstract

On the modern phase of development of lighting engineering there is a generous amount of engineering solutions directional to the gratification requirements of natural illumination in complex space-planning conditions. One of them is Hybrid Lighting Systems (HLS-systems) that catches and transport luminous flux with light guides. A review of existing daylight guidance systems and possibilities of further research are state in this article.

Keywords: energy efficient, daylight, daylight systems, hybrid lighting systems, guidance system.

УДК 728.5

О.Є. Рогожникова*кандидат архітектури,**доцент кафедри теорії архітектури КНУБА***ТИПИ АРХІТЕКТУРНО – ПРОСТОРОВОЇ КОМПОЗИЦІЇ ГОТЕЛІВ**

Анотація: у статті розглянуто залежність об'ємно-просторової композиції готелів від варіантів взаємного розташування двох основних функціональних груп – житлової та громадської. Виявлені три типи композиції готельних будинків та комплексів – централізована, блочна та розосереджена чи павільйонна.

Ключові слова: об'ємно-просторова композиція готелів; функціональна група приміщень; централізована, блочна, розосереджена композиція.

Сучасний готель – це складний та комплексний по своєму призначенню архітектурний об'єкт, що сполучає у собі поруч з тимчасовим житлом широкий спектр громадських функцій: побутового обслуговування і торгівлі, харчування, ділової діяльності, культурно – дозвілєву, фізкультурно – оздоровчу та медичну. Відповідно до складу готелів можуть входити такі групи приміщень і служб: житлова, приймально – вестибюльна, культурно – дозвілєва, фізкультурно – оздоровча, медична, підприємств побутового обслуговування і торгівлі, підприємств харчування, ділової діяльності, адміністрації і служб експлуатації, приміщень обслуговування, вбудовано – прибудованих підприємств і закладів.

Склад функціональних груп приміщень залежить від кількості місць у готелі та рівня комфортності: чим більша житлова група приміщень, чим вищий рівень комфортності номерів, тим більша і складніша функціональна структура готелю.

Найголовнішою за значенням функцією любого готельного закладу є функція тимчасового проживання. Цю функцію виконує основна група приміщень готелю – група житлових приміщень.

До **групи житлових приміщень** входять житлові кімнати, приміщення по поверхового обслуговування, приміщення громадського призначення (вітальні, дитячі кімнати), приміщення інформаційного сервісу (телефакс, телетайп, множительна техніка тощо).

Відрізняють наступні типи планувальної структури житлових поверхів готелів:

- Коридорну
- Галерейну

- Двокоридорну
- Баштову
- вузлову
- атриумну

Планувальна структура житлового поверху має значний вплив на загальне об'ємно-просторове рішення готелю.

Приймально – вестибюльна група приміщень містить: вестибюль зі службою приймання і реєстрації та зонами відпочинку, приміщення порт'є та адміністратора, приміщення зберігання документів, гардероб, камеру схову, відділення зв'язку.

Вестибюль – громадське приміщення, що є у кожному готелі, він є одним з найважливіших по значущості приміщень громадської частини, планувальним і технологічним вузлом першого поверху.

Група приміщень підприємств харчування містить: ресторан, кафе, їдальні, буфети, бари при вестибюлі, на житлових поверхах, при басейні, при сауні, при спорткомплексі, при загальному комплексі (в залежності від категорії готелю). Підприємства харчування розташовані в готелях слід поділяти на відкриті (такі, що мають доступ як з готелю, так і з населеного пункту) і закриті, які обслуговують лише проживаючих.

Група приміщень побутового обслуговування і торгівлі має у складі магазини і кіоски з продажу газет, журналів, сувенірів, табачних виробів, парфумерії, аптекарських товарів, кондитерських виробів. До приміщень побутового обслуговування відносяться перукарня, комплексний приймальний пункт дрібного ремонту одягу, хімчистки, прання і прасування; каси квитків на транспорт, театральні каси.

Приміщення побутового обслуговування проектується відокремленими і розміщують безпосередньо при вестибулі готелю.

Набір приміщень культурно –дозвілєвого призначення визначається в залежності від призначення готеля та його категорії. У готелях 3*, 4* та 5* слід передбачати приміщення для ділової діяльності та зустрічей. У дану групу приміщень входять бізнес – центр; представництва фірм; кімнати ділових зустрічей і універсальні зали для проведення культурних або ділових заходів з аудіо та відеоапаратурою; виставкові та демонстраційні зали; допоміжні приміщення.

У готелях категорії 3* та вище рекомендується передбачати **приміщення і споруди фізкультурно – оздоровчого призначення**: плавальний басейн, сауни, тренажерну залу, солярій, масажні, приміщення SPA-салонів. При приміщеннях фізкультурно – оздоровчого призначення слід передбачати медичний кабінет. На території готелів категорії 4* та 5* залежно від

можливостей ділянки допускається передбачати площинні фізкультурно – оздоровчі споруди: тенісні корти, волейбольні та баскетбольні майданчики, відкриті басейни, поле для гольфа.

Група адміністративних приміщень розміщується на перших поверхах поза основними потоками проживаючих. У склад приміщень включаються приймальня, кабінети директора, заступника директора, юриста; бухгалтерія з касою та кабінетом головного бухгалтера; архів; відділ кадрів; офісні приміщення адміністративного комплексу.

Склад групи **приміщень інженерного забезпечення та вертикального транспорту** включає тепловий пункт та котельню, приміщення для систем кондиціонування повітря, вентиляційні камери – приточні та витяжні, насосну та водомірний вузол, ліфти та машинні приміщення.

Отже, за функціональним призначенням приміщення готелів об'єднуються у дві основні групи – житлову та громадську. За рахунок різного взаємного розташування та вирішення цих груп створюються три основні об'ємно-просторові структури готелів і, відповідно, три типи композиції готельних будинків і комплексів:

1. житлова та громадська групи розташовані у одній будівлі – централізована композиція;
2. житлова та громадська групи розташовані у різних, але взаємозв'язаних корпусах – блочна композиція;
3. житлова та громадська групи розташовані в самостійних, не зв'язаних між собою будинках – розосереджена, чи павільйонна композиція.

При **централізованій композиції** найчастіше приміщення громадського призначення розташовуються на нижніх поверхах, житлові приміщення – на верхніх. У сучасних висотних готелях інколи використовується принцип вертикального функціонального зонування об'єму будинку або частина громадських приміщень (бари, тренажерні зали, приміщення для ділових зустрічей тощо) розташовують на верхніх поверхах поруч з житловими приміщеннями. У такому випадку приміщення кожної групи мають самостійні вертикальні комунікації.

Найбільш характерний прояв централізована композиція має у сучасних багатоповерхових готелях з високим рівнем комфорту та розвинутою інфраструктурою: ресторани, бари, магазини, басейни та фітнес-центри, підземні паркінги, конференц-зали та бізнес-центри. Архітектурний вигляд таких готелів зазвичай має підкреслено сучасний та інтернаціональний характер. Завдяки використанню новітніх досягнень будівельних технологій

стає можливим створення великих прольотів, формування складних просторів з внутрішніми дворами, галереями та зимовими садами.

Яскравим представником готелів з чистою централізованою композицією є Бурж Аль Араб (рис.1). Побудований на штучному острові в Перській затоці приблизно у 280 метрах від узбережжя, він нагадує вітрило парусника та символізує новий Дубай.

Готель, що має рівень комфорту 7 зірок, містить 202 номери площею від 170 до 780 квадратних метрів. На кожному поверсі розташовано приблизно 10 номерів. Практично на кожному поверсі є зони загального користування. Розташований безпосередньо за входом внутрішній двір 180-метрової висоти займає третину внутрішнього простору і становить основний формоутворюючий та розподільчий внутрішній функціональний об'єм будівлі. Крім того, готель містить велику кількість ресторанів, барів та кафе, клуб здоров'я з гімнастичними залами, басейнами, фітнес - центром. На висоті 28 поверху розташовано гелікоптерний майданчик, який винесено за межу основного об'єму будівлі.

Широке розповсюдження отримав прийом, коли громадські приміщення готелю розташовують на нижніх поверхах. Завдяки тому, що їх площа значно перевищує площу забудови житлової частини, створюється своєрідний стилوبات, над котрим возвишається житловий об'єм готелю.

Централізована композиція з багатоповерховим об'ємом житлових номерів та підсиленою стилобатною частиною обслуговуючих громадських приміщень відрізняє композиційне рішення готельного комплексу Ялта у Криму (Рис.3).

Житлові номери займають основну частину спального корпусу – з 2 по 15 поверхи. Стилوبات на частині включає вестибуль з рецепцією, ресторани, бари, кафе, плавальні басейни, фітнес – центр, туристичні бюро, обслуговуючі та технічні приміщення.

Багатоповерховість спального корпусу пов'язана з умовами ділянки будівництва, розміщення його перпендикулярно до лінії пляжної смуги передбачає створення рівноцінного огляду морської перспективи та забезпечує кращу орієнтацію номерів.

Блок ресторанів, спортивних і обслуговуючих приміщень формує стилوبات будівлі та нібито перерізає об'єм спального блоку, видаючись вперед заксленим простором головного входу з однієї сторони, та масивним об'ємом ресторанної групи та об'ємом басейну з іншої.

У історичних центрах великих міст існуючі готелі розташовані у старовинних, становлячих велику історичну цінність будинках. Завдяки реконструкції та оснащенню сучасними інженерно-технічними засобами ці

отелі мають вищий рівень комфорту. Але зовнішній вигляд будинків зберігається, реставруються інтер'єри, відновлюється атмосфера епохи їх створення. Більшість з таких готелів мають свою історію та традиції, пишаються своїми відомими постояльцями.

Готель Copacabana Palace у Ріо-де-Жанейро, розташований у безпосередній близькості від славетного пляжі Копакабана, відноситься до найвідоміших у Південній Америці. Починаючи з 1923 року готель приймає у своїх номерах багатьох найбагатіших та найвідоміших людей, автографи та відгуки яких дбайливо зберігаються та служать підтвердженням високого статусу готеля Копакабана-Палас.

Готель, розміщений у великому 7-поверховому будинку, побудовано у неокласичному стилі, притаманному архітектурі готелів початку 20 сторіччя, чудово гармонує з дивною красою південноамериканської природи та служить втіленням настрою Ріо-де-Жанейро та є живою частиною його історії.

Інфраструктура готелю вміщує 226 номерів, 2 ресторани, бари, бізнес-центр, басейн, фітнес-центр, спортивно-оздоровчий центр, сауну, солярій, приміщення обслуговування та таке інше.

До централізованої композиції належать будинки готелів з периметральною забудовою. Зазвичай такий композиційний прийом застосовується у існуючому історично-сформованому середовищі.

Готель Park Hotel Hyderabad (Рис. 2, Рис.3) побудований у центрі міста Хайдарабад (Індія) на шумній вулиці неподалік від залізничного вокзалу, але з чудовим видом на спокійну поверхню озера Хусейн Сагар.

За вихідними умовами висота будинку була обмежена, тому архітектурним бюро SOM, що є генеральним проектувальником готелю, була розроблена концепція трапецієвидного об'єму з шістьма житловими поверхами на верхній частині триповерхового подіуму. Центральна частина трапецієвидного об'єму вирізана таким чином, що на верхньому рівні подіуму створений відкритий двір з верандою та басейном у оточенні головного вестибюлю, залів та ресторанів. Три сторони трапецієвидного об'єму - корпуси площею біля 30 тис. м² на 270 номерів - розташовані навкруги центрального двору, що захищає його від сильних вітрів у сезон дощів та допомагає уловлювати прохолодний бриз з озера у спекотну погоду. Таким чином не тільки відвідувачі захищені від пилу та гомону залізничного вокзалу, але й басейн з верандою здається плавно перетікає у озеро і віддаляється від міста.

Готель «Оден» розміщується у центрі Стокгольму, виходить основним фасадом на площу Оденплан і займає улову ділянку в периметральній забудові кварталу. Готель було побудовано у 1972 році у відповідній стилістиці з урахуванням оточуючого історичного середовища. Об'єм готелю

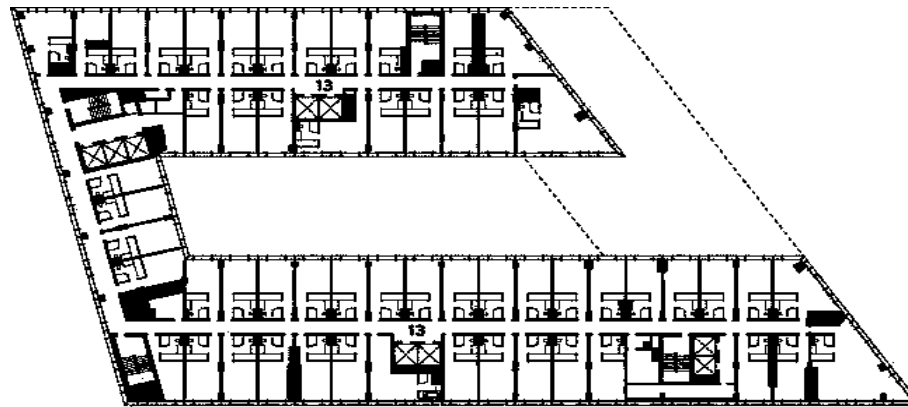
семиповерховий з паркінгом у підземному рівні. Готель містить 139 номерів, ресторан, кафе, буфет, фітнес-центр, конференц-зал на 40 місць.

Рисунок 1. Готель “Burj-al-arab”, Дубай. Загальний вигляд

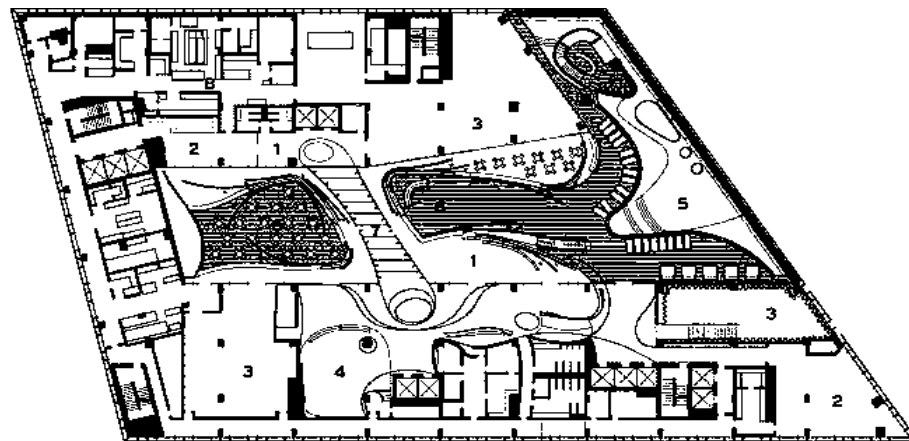

Рисунок 2. Готель “Park Hotel Hyderabad”, Хайдарабад, Індія. Загальний вигляд

TYPICAL FLOOR

1 LOBBY	8 KITCHEN
2 BAR	9 BOOKSTORE
3 RESTAURANT	10 BUSINESS CENTER
4 RUBY LOUNGE	11 BANQUET HALL
5 POOL	12 PARKING
6 VERANDA	13 GUEST ROOM
7 GLASS-ENCLOSED WALKWAY	14 PRIVATE DINING COURT

THIRD FLOOR

1 LOBBY	8 KITCHEN
2 BAR	9 BOOKSTORE
3 RESTAURANT	10 BUSINESS CENTER
4 RUBY LOUNGE	11 BANQUET HALL
5 POOL	12 PARKING
6 VERANDA	13 GUEST ROOM
7 GLASS-ENCLOSED WALKWAY	14 PRIVATE DINING COURT

Рисунок 3. Готель "Park Hotel Hyderabad". Плани типового та третього поверхів

Рисунок 4. Готель “Ялта, ”, Крим. Загальний вигляд

Використання **блочної композиції** пропонує більш широкі можливості конструювання функціональної моделі. Громадська частина може займати як нижні поверхи, так і окремі блоки. Ті ж прийоми можуть застосовуватись і для житлових приміщень.

Готель Ocean Sonic Resort Sanya на острові Хайнань у місті Санья у Китаї складається з двох однакових корпусів загальною кількістю 506 номерів (Рис.5). Корпуси розташовані паралельно один одному та зорієнтовані вікнами номерів у бік морського узбережжя. Корпуси з'єднані між собою критим переходом у центрі котрого знаходиться маленький чайний будиночок. У складі готелю 3 ресторани, 6 барів, 2 басейни, SPA-салон, зали для переговорів, дитяча та медичинська кімнати, тощо.

Готель Яс знаходиться на острові Yas Island і 15 км від центру Абу Даби на трасі Формули 1 (Рис.6). Готель представляє собою два восьмиповерхових корпуси Marina Tower та Main Tower, виконаних у оригінальній формі та з'єднаних між собою мостом з металу та скла розташованим безпосередньо над гоночною трасою. Комплекс готелю спланований таким чином, що корпус Marina Tower розташований над водою гавані, а корпус Main Tower - на острівній частині поряд з гоночною трасою Формули 1.

Корпуси готелю, окрім моста, з'єднані між собою величезною просторовою скляною оболонкою. Ця оболонка складається з 5000 ромбовидних застлених панелей у формі котрих використовуються геометричні повтори, що по задуму авторів викликають асоціації з ісламськими традиціями ремесел.

В готелі 499 номерів, 8 ресторанів, 4 бари, 1 конференц-зал на 500 місць, 10 робочих приміщень на 45 місць, 2 басейни, торгова галерея, пошта.

Розподіл готельного будинку чи комплексу на функціональні частини дозволяє здійснити блочний метод їх проектування та проводити заміну чи додавання блоків, в тому числі спеціалізованих, що призначені для обслуговування різних контингентів відвідувачів чи виконання окремих функцій.

Готель «Капсель Ильгері» у Капсельській долині на схід від м. Судак у Криму (Рис.7) також належить до блочного типу композиції. На його території розташовані два двоповерхових корпуси з одномісними номерами з балконами, та дво-триповерхових корпуси блочного типу розташованих на рельєфі з двомісними номерами з терасами. Окремими блоками на території розміщуються їдальня, культурно-розважальний блок зі спортивним залом, басейном, більярдом, східною чайханою та блок адміністрації.

Коли житлова та громадська частини готелю розташовані в різних блоках у більшості випадків має місце контраст їх поверховості та об'ємно-просторових характеристик. Така композиційна побудова забезпечує чітке функціональне і конструктивне ділення готелю, однак натомість потребує більшої площі забудови ніж попереднє та може бути прийнятне не в кожній містобудівній ситуації.

Побудований у Цюриху у 1899 році як курзал Dolden Grand Hotel своїм зовнішнім виглядом нагадує справжній старовинний палац (Рис.8). У якості готеля він почав приймати відвідувачів у 20-х роках минулого сторіччя і з того часу декілька разів відновлювався та змінював свій внутрішній та зовнішній вигляд.

Після реставрації та модернізації, що були виконані по проекту Нормана Фостера, був відновлен історичний вигляд комплексу 1899 року, при цьому до головного корпусу були добудовані два сучасних флігелі зі скляними фасадами криволінійної форми та алюмінієвими сонцезахисними екранами.

Зараз у готелі 173 номери, 2 ресторани, бар, бенкетна зала, 13 конференц-залів.

Два нових флігелі мають назви «СПА» та «Гольф». Крім житлових номерів у флігелях розташовані відповідно СПА-центр з процедурними кімнатами, аквазоною, соляріями, саунами, хаммамом, центром пластичної хірургії, перукарнею та пр. У другому флігелі – фитнес-клуб.

Завдяки сучасним інженерним рішенням готель використовує в два рази менше енергії ніж до реконструкції при тому що площа готеля збільшилась у два рази.

Рисунок 5. Готель “Ocean Sonic Resort Sanya”, на о. Хайнань, Китай. Загальний вигляд

Рисунок 6. Готель “Yas Hotel”, Абу Дабі. Загальний вигляд

Рисунок 7. Готель "Капсель Ильгері", на м. Меганом, Крим. Загальний вигляд

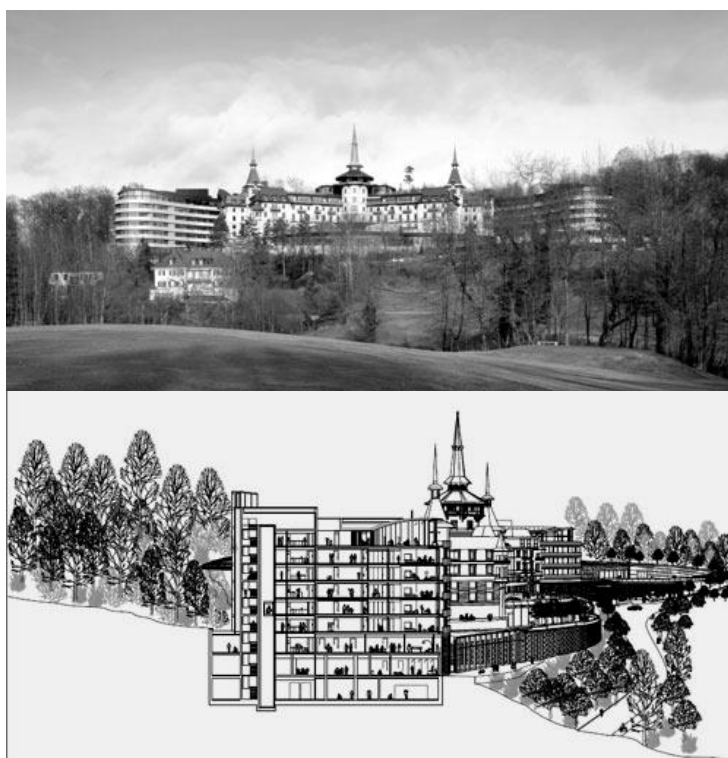

Рисунок 8. Готель "Dolder Grand Hotel", Цюрих. Загальний вигляд. Розріз

Розосереджена (павільйонна) композиція готельних комплексів найчастіше зустрічається у курортних готелях та відрізняється наявністю великої кількості житлових та обслуговуючих корпусів, пов'язаних між собою єдиним рішенням генерального плану комплексу. Зазвичай такі готелі мають у своєму складі декілька типів житлових корпусів, блок адміністративних приміщень з зоною приймання та оформлення (рецепція), окремі об'єми підприємств харчування, корпуси приміщень оздоровчо – спортивного призначення, блоки підсобних, складських та технічних приміщень.

Готель *Velessaru Maldives* на острові Велессару Атола Мале (Рис.9). Житловий фонд готелю складається з 132 номерів, котрі розміщуються у 2-поверхових котеджах, згрупованих по 2-3 номери, окремо стоячих одноповерхових берегових бунгало та водних бунгало, розташованих на палях над поверхнею моря. Склад громадських приміщень готелю містить блоки ресторанів, барів, фітнес- та SPA-центр, центр водних видів спорту, магазин, корпус обслуговування-приймання відвідувачів (лоббі), камера схову, адміністрація, консьерж. Всі приміщення громадського призначення розміщуються у центральній частині острова, житлові – по узбережжю.

Курорт *Amangiri Resort* займає територію 243 га у суворо красивій пустелі у віддаленому районі штата Юта у центрі «Великого кола» з такими славетними природними достопримечательностями як Великий каньйон та Долина Монументів.

Значну роль у вирішенні розосередженої (чи павільйонної) композиції відіграють відкриті спортивні споруди, басейни, майданчики відпочинку, ландшафтна організація території.

Готель містить 34 номери категорії с'ют, ресторан з відкритими терасами, винний погреб, бібліотеку, СПА-центр розташований на 2300м² з салоном краси, павільйоном йоги, спортивно – оздоровчим центром, галереєю з найкращими творами місцевого мистецтва та медичний кабінет (Рис.10, Рис.12).

Центром комплексу є великий басейн оточуючий виступ природної скелі з попільно-сірого піщанику, що нібито виростає з басейну (Рис.11). Навколо басейну розташований СПА-комплекс, ресторан та житлові приміщення у головному павільйоні. Два крила - гостеві номери – павільйони зі входами через власний внутрішній двір. У номерах-с'ютах спальні та вітальні оснащені торцевими стінами-вікнами відкриваючими панорамний обзір на оточуючий природний ландшафт та терасами під відкритим небом.

Готель *Allezboo Beach Resort 4** у В'єтнамі розміщується на пляжному узбережжі Південно – Китайського моря. Номери готелю розміщуються у триповерхових корпусах, розташованих навкруги внутрішнього двору з

басейном та в двоповерхових віллах на березі моря з безпосереднім виходом на пляж. Житлові номери обслуговують 2 ресторани і 2 бара. Окремими корпусами розміщуються оздоровчий центр, магазин, конференц-зал, бізнес-центр.

Готелі павільйонної композиції найчастіше мають блок громадського центру, житлові утворення у вигляді окремо розташованих блоків, блоки з обслуговуючими та допоміжними приміщеннями. Павільйонний тип композиції забезпечує найбільш вільне рішення кожної групи приміщень та чітке функціональне і конструктивно-планувальне розчленування готелю, але потребує найбільшої площі забудови порівняно з іншими прийомами, через що використовується рідко і на вільних територіях.

Рисунок 9. Готель "Velessaru Maldives" на о. Велессару, Мальдівські острови

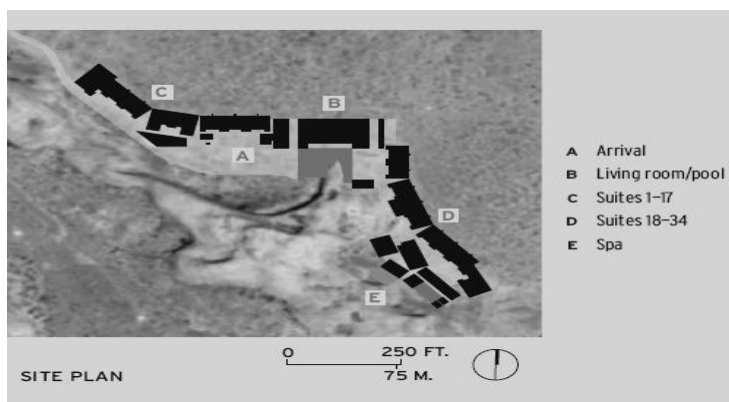

Рисунок 10. Готель "Amargiri Resort", шт. Юта, США. Ситуаційний план

Рисунок 11. Готель "Amangiri Resort", шт..Юта, США. Вид з боку басейну

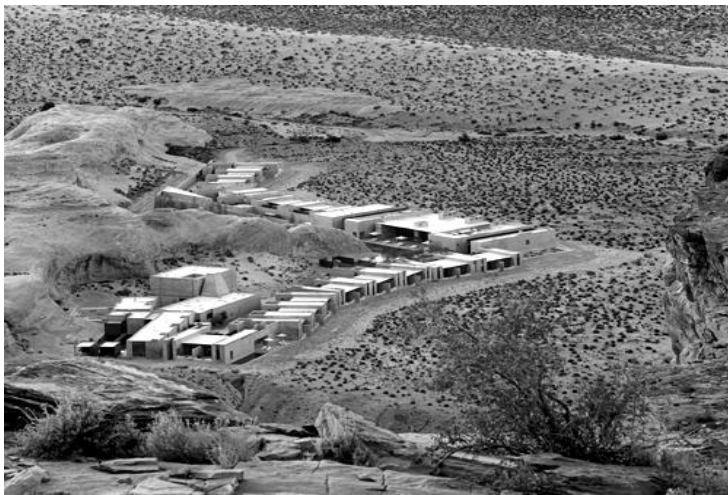

Рисунок 12. Готель "Amangiri Resort", шт..Юта, США. Загальний вигляд

Література

1. С.И. Пищова. Роль архитектуры в формировании имиджа гостиниц – Туризм и культурное наследие. Межвузовский сборник науч. Трудов. Вып.1. Москва.
2. Гельфонд. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений. – Москва, Стройиздат, 1985.
3. Репін Ю.Г. Унікальне та ординарне в архітектурі – Київ, «Фенікс», 2007.
4. Шедевры современной архитектуры – М: АСТ: Астрель, 2007.
5. Amangiri Resort. Architects Marwan Al-Sayed, Wendell Burnette and Rick Joy collaborate on a luxe complete setting. – [http://archrecord.construction.com/projects/hotels/10-Amangiri Resort](http://archrecord.construction.com/projects/hotels/10-Amangiri%20Resort).
6. Park Hotel Hyderabad. SOM. A trapezoidal structure wrapped in a jewellike screen offers an adventurous yet serene ambience.- [http:// archrecord.construction.com/projects/b.t.s./hotels/2011/Park-Hotel-Hyderabad](http://archrecord.construction.com/projects/b.t.s./hotels/2011/Park-Hotel-Hyderabad).

Аннотация

в статье рассмотрена зависимость объемно – пространственной композиции гостиниц от вариантов взаимного расположения двух основных функциональных групп – жилой и общественной. Определены три типа композиции гостиничных зданий и комплексов – централизованная, блочная, рассредоточенная (павильонная).

Ключевые слова: объемно – пространственная композиция гостиниц; функциональная группа помещений; централизованная, блочная, рассредоточенная композиция.

Annotation

In the article considered dependence of volume spaced structure of hotel options relative position of two major functional groups - residential and public. Revealed three types of hotel buildings and complexes - centralized, blocked and dispersed.

Keywords: space - spatial composition of hotels, room functional group, centralized, modular, dispersed composition.

УДК 721.05

Ю. С. Рябець,
*кандидат архітектури,
доцент кафедри дизайну архітектурного середовища КНУБА*

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ВНУТРІШНІХ АРХІТЕКТУРНИХ ПРОСТОРІВ

Анотація: у статті розглянуті основні засади екологічного підходу у формуванні внутрішніх просторів будівель різного призначення.

Ключові слова: екологічний підхід, енергозберігаючі технології, екологічні матеріали, комплексне озеленення.

В процесі еволюційного розвитку архітектури виникає протиріччя між прагненням архітекторів до максимального задоволення потреб суспільства в організації штучного середовища та прагнення суспільства до зменшення споживання енергоресурсів та природних матеріалів. Виникає необхідність у зміні відносин між людиною та природою – від антропоцентричних відносин до біоцентричних. Зважаючи на це – архітектура прагне до гуманізації, саморегуляції та екологічності. Втілення екологічних принципів в дизайні архітектурного середовища є одним із важливих заходів досягнення балансу між природним та штучним середовищем, що створила людина.

В основі екологічного підходу до формування архітектурного середовища лежать принцип гуманізації та принцип доцільності. Принцип гуманізації архітектурного середовища на екологічних засадах дає можливість створити комфортне та безпечне середовище одночасно зі збереженням природного середовища. Організація архітектурного середовища втілюючи принцип доцільності передбачає толерантне співіснування людства та природи – раціональне використання природних ресурсів, використання матеріалів, що не завдають шкоди довкіллю, використання альтернативних джерел енергозабезпечення, відтворення пошкодженого ландшафту внаслідок антропогенної діяльності тощо[1].

Втілення екологічного підходу при формуванні внутрішнього архітектурного середовища різного функціонального призначення передбачає застосування трьох складових: енергозберігаючих технологій, використання екологічних матеріалів та комплексне озеленення.

Застосування енергозберігаючих технологій на основі сучасного інженерно-технічного забезпечення та використання технологічних інновацій дає змогу створювати комфортні умови в середині будівлі для перебування людини. За допомогою сучасних технологій по створенню мікроклімату

приміщень досягається економія та збереження природних ресурсів, відбувається пристосування до умов оточуючого середовища.

Інженерно-технічне та побутове обладнання направлене на економію електроенергії, або її самостійне вироблення. Таке обладнання, для підвищення енергоефективності, використовує альтернативні, відновлювальні джерела енергії. Для забезпечення опалення, гарячого водопостачання, кондиціонування та вентиляції приміщень застосовується обладнання, що використовує сонячну, вітрову, геотермальну енергії або енергію біомаси.

Починаючи з 90-х років ХХ століття у світі виникла ідея створення будівель з повністю керованими інженерними комунікаціями. Ідея полягала не просто в насиченні будівель автоматизованими системами водо-, тепло-, енергозабезпечення, як було до цього, а в створенні єдиного автоматизованого центру керування інженерно-технічним обладнанням будівель за допомогою комп'ютерних систем. Системи керування внутрішнім середовищем архітектурних об'єктів широко розповсюджені за кордоном та активно втілюються у проєктах відомих архітекторів Р.Роджерса, Р. Пьяно, Ж.Нувеля, Н.Фостера та багатьох всесвітньо відомих архітекторів.

Архітектурні будівлі, які обладнані централізованими автоматичними системами, називають інтелектуальними будівлями («intelligent building»), а самі системи - «екологічними інтегрованими системами». Екологічні інтегровані системи здатні контролювати не лише параметри мікроклімату приміщень та всієї будівлі, а й систему безпеки, інформаційні системи, системи зв'язку тощо. Як правило, екологічними інтегрованими системами забезпечуються громадські будівлі, для житлових будинків використовують менш складні системи – такі як «розумний дім» («smart building») [2].

Застосування новітніх технологій «розумний дім» та «інтелектуальна будівля» пов'язане з новим розумінням цінності природнього середовища для суспільства, підвищенням комфортності архітектурного середовища, збереженням та економією енергоресурсів.

Для створення комфортного внутрішнього середовища будівель важливим є використання в оздобленні інтер'єрів та предметному наповненні екологічних матеріалів. Екологічність матеріалів визначається не тільки безпечністю для здоров'я людини, а й відсутністю шкоди довкіллю.

Науково доведено, що шкідливими для здоров'я є матеріали, що містять формальдегід, фенол, полівінілхлорид та інші. Формальдегідні смоли містяться у надзвичайно популярному матеріалі для виготовлення меблів – ДСП та фанері, які виділяють в повітря пари формальдегіду та фенолу, що надзвичайно шкідливі для здоров'я людини. Полівінілхлорид (ПВХ) – надзвичайно отруйний газ, що використовується для виготовлення пластику. Він не тільки

шкідливий для людини, особливо при горінні, а й небезпечний для навколишнього середовища, оскільки при його виробництві та знищенні виділяються токсичні сполуки, що забруднюють атмосферу, ґрунти та воду. Не зважаючи на це, з нього виготовляють пластикові вікна, лінолеум, вінілові шпалери, пластикові меблі тощо.

Застосування матеріалів вторинної переробки та таких матеріалів, що піддаються технології багаторазової переробки – рециркуляції, є одним зі шляхів економії ресурсів на виробництво, переробку та утилізацію матеріалів. Повторне використання матеріалів також дозволяє знизити рівень забруднення навколишнього середовища.

Надзвичайної популярності серед відомих архітекторів-дизайнерів набув такий матеріал вторинної переробки як картон. Його використовують для виготовлення меблів для житлових і громадських приміщень, для створення мобільних будівель тощо. Відомий архітектор Френк Гері ще в 70-х роках минулого століття створив серію меблів з картону «Easy Edges» (Рис.1), а для японського архітектора Шигеру Бана картон улюблений матеріал для створення меблів та мобільних павільйонів різного призначення.

Рис. 1. Френк Гері. Серія меблів з картону «Easy Edges» (1972).

Застосуванням елементів ландшафтної архітектури – води, каміння, зелених рослин – в інтер'єрах будівель різного призначення для покращення мікроклімату та створення психологічного комфорту нікого не здивуєш. Фітодизайн, як один з елементів комплексного екологічного підходу в організації інтер'єрів, з кожним роком набуває ваги у всьому світі. Включення в інтер'єр систем вертикального озеленення є одним з перспективних напрямків екологізації внутрішніх архітектурних просторів. Системи вертикального озеленення, які ще називають «фітостінами», можна зустріти в офісах, торговельних та розважальних центрах, закладах громадського харчування, квартирах та приватних будинках по всьому світу (Рис.2). Фітостіна –

спеціальна вертикальна конструкція, в якій розміщені зелені рослини. Окрім естетичних властивостей, системи вертикального озеленення в інтер'єрах мають звукоізолюючі властивості, корегують параметри мікроклімату приміщень та підвищують психологічний комфорт.

Рис. 2. Системи вертикального озеленення в офісних приміщеннях.

Основними принципами екологічного підходу у формуванні внутрішнього середовища архітектурних об'єктів є застосування інноваційних енергозберігаючих технологій, використання екологічних матеріалів та використання комплексного озеленення.

Література

1. Основи дизайну архітектурного середовища: Підручник / Тімохін В. О., Шибек Н. М., Малік Т. В. та ін. – К.: КНУБА, 2010. – 400 с.
2. Сапрыкина Н.А. Основы динамического формообразования в архитектуре / Сапрыкина Н.А. Учебник для вузов. – М.: «архитектура-С», 2005. - 312с.
3. Тетиор А.Н. Архитектурно-строительная экология: учеб пособие для высш. учебн. заведений / А.Н. Тетиор. М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 368 с.

Аннотация

В статье рассмотрены основные принципы экологического подхода в формировании внутренних пространств зданий различного назначения

Ключевые слова: экологический подход, энергозберегающие технологии, экологические материалы, комплексное озеленение.

Annotation

In article discussed the basic principles of ecological approach in shaping the interior spaces of various buildings.

Key words: ecological approach, energy-saving technologies, ecological materials, comprehensive landscaping.

УДК 725.6 – 053.7.011

Ю. В. Третьак,
канд. арх., доцент кафедри
рисунка і живопису КНУБА

ПЕРЕТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація: у статті висвітлено проблеми еволюції та розвитку архітектурного середовища пенітенціарних закладів на різних рівнях. Розглянуто методологічні засади, закономірності перетворень та критерії моделювання середовища виправного закладу як складної архітектурної системи, яка еволюціонує.

Ключові слова: пенітенціарний комплекс, рівні архітектурного середовища, функціонально-просторова організація.

Продовження, початок – у № 28, 2011.

Дослідження різних рівнів архітектурного середовища, а саме: містобудівної діяльності та районного планування з метою раціонального та взаємопов'язаного розміщення мережі пенітенціарних установ, особливостей розташування виправних комплексів у системі міста, функціонально-планувальних структур комплексів будівель і споруд пенітенціарних установ вбачається доцільним за допомогою єдиного методу уточнення та систематизації вихідної інформації. Як вже було сказано вище, рівні архітектурного середовища пенітенціарних закладів (регіональний, міський та локальний) мають схожі критерії завершеності та потенціалу вдосконалення, тобто можливість змінюватися і розвиватися у просторово-часовому континуумі.

У світі сучасних світових тенденцій, що спрямовані на максимальну «прозорість» пенітенціарної системи, виправні заклади впливають на стан соціального життя суспільства, тобто є частиною системи соціального обслуговування населення. Виявлення закономірностей та механізмів змінювання та розвитку пенітенціарного комплексу як складної системи, що самоорганізується, розгляд методів моделювання динаміки зростання чи занепаду системи дозволять сформулювати принципи структурно-функціонального підходу до рішення теоретичних та практичних задач розвитку архітектурного середовища виправних установ різних типів і видів [1].

Відсутність можливості на сучасному етапі розвитку світової системи виконання покарань у вигляді позбавлення волі знайти оптимальне рішення

соціально-педагогічних, психологічних та архітектурно-середовищних проблем утримання ув'язнених, недосконале функціонування виправних установ на територіальному, планувальному та предметно-просторовому рівнях пояснюється відсутністю упорядкованості, хаотичністю рівнів архітектурного середовища – всі вони є перемішаними та зім'ятими. Порівняння існуючого стану архітектурно-містобудівних рівнів середовища пенітенціарних установ з ідеалізованими моделями надасть можливість виявити недоліки та намітити шляхи вдосконалення і розвитку системи, якою є виправний комплекс будівель та споруд.

Архітектурне середовище виправних комплексів на рівні державного розміщення установ входить до соціальної інфраструктури України, є тісно пов'язаним із мережами підприємств та, у найбільшому ступеню, із системою розселення [2]. Однією із задач формування соціально-містобудівної мережі виправних закладів є необхідність ліквідування негативних територіальних відмінностей соціального обслуговування населення, як ув'язнених, так і їхніх сімей. Як вже вказувалося у дослідженні, відповідно пункту «Європейських тюремних правил» та ч. 1 статті 93 «Карно-виконавчого кодексу України» засуджені до позбавлення волі повинні відбувати увесь строк покарання у виправній чи виховній колонії у межах адміністративно-територіальної одиниці за місцем постійного проживання. Такий принцип розміщення сприяє підтриманню родинних зв'язків засудженого та відповідає загальній концепції соціальної реадaptaції особистості ув'язненого, що діє в Європі та в Україні. Але відсутність у регіонах установ із різними режимами утримання, такими, як полегшений, загальний, суворий та особливий, приводить до безсистемного переміщення мас ув'язнених з установ одного типу до інших, наприклад, із слідчого ізолятора до пересильної тюрми, а потім - до місця відбуття покарання - колонії відповідного ступеню безпеки та режиму утримання.

Диференційована ієрархічна структура архітектурного середовища пенітенціарних комплексів на різних рівнях, від регіонального до локального, дає можливість використання гексагональної (шестикутної) решітки для побудови ідеалізованих моделей розміщення закладів на території України, у місті чи населеному пункті, та моделей комплексу будівель та споруд. Універсальність моделі, яку вперше використав В.Кристаллер для аналізу розміщення центральних функцій у системі населених місць, додатково проявляється у її симетрично-ритмічній організації, приближення до якої стане методом упорядкування та гармонізації архітектурного середовища виправних комплексів на різних рівнях.

Ідея використання гексагональної решітки для побудування моделей територіального розміщення на рівні районного планування та міста, а також

функціонально-планувальної організації пенітенціарного закладу як системи базується на властивості цієї решітки щільно вкривати територію з урахуванням ієрархічності функцій, що виконуються та повторюються на кожному рівні архітектурного середовища. Відповідне накладання шестикутної решітки на реальну схему планування дозволяє виявити вузли та центри, які відображують фактичні умови функціонування системи у залежності від призначених їм певної кількості «населення» (ув'язнених, персоналу та відвідувачів) та об'єктів тяжіння, що розміщуються у зонах впливу [1]. При цьому зв'язки, що геометрично виявляються між центрами решітки, повинні правильно відображувати фактичну ієрархічну структуру транспортної чи пішохідної мережі відповідно рівня архітектурного середовища – регіонального, міського, локального.

На регіональному рівні функціонування виправної системи дослідження спиратиметься на схему залізничного транспорту, за допомогою якого в основному здійснюються перевози контингенту ув'язнених з місця на місце, - з одного боку, та на можливість автомобільної доступності - з іншого. Гексагональна решітка з радіусом 60 км (середня швидкість автомобіля за годину) накладається на карту України відповідно мережі залізничних доріг та великих центрів розселення (рис. 1, а). Модель існуючого стану розміщення пенітенціарних установ основних шістьох типів (тюрми, виправні центри, колонії із загальним, суворим та особливим режимом утримання, виховні колонії для підлітків), які складають виправну систему України на сьогоднішній день, виявила збіг більшості місць скупчення виправних установ з вузлами решітки, сконцентрованість пенітенціарних комплексів різних типів у містах – центрах розселення (Харків, Донецьк, Одеса, Дніпропетровськ, Вінниця), нерівномірність розміщення закладів у регіонах (помірно-розосереджена у західних та центральних регіонах, нерівномірно-концентрована у східній та східно-південній частині держави). Забезпеченість транспортними залізничними мережами також є недостатньою, особливо для виправних центрів – установ мінімального ступеня безпеки, які тяжіють до аграрного засобу виробництва. Виправні установи з максимальним та середнім ступенем безпеки – слідчі ізолятори, тюрми, колонії із суворим та особливим режимом утримання – є розміщеними у центрах міських агломерацій із розвинутим виробництвом та мають кращу забезпеченість транспортом.

Враховуючи попередні дослідження існуючого стану територіальної мережі пенітенціарних установ в Україні та їхні типологічні особливості відповідно режиму утримання засуджених, можна передбачити, що базова типологія виправних установ буде розширена, а територіальна мережа формуватиметься за декількома альтернативними сценаріями. У попередній

частині дослідження були сформульовані гіпотетичні принципи розміщення територіальної мережі пенітенціарних закладів в Україні, такі, як *принцип концентровано-рівномірного розміщення закладів різних типів*, що передбачає змішану централізовано-автономну систему формування мережі; *принцип відповідності*, за яким тип і кількість виправних установ, їхня ємність, спеціалізація виробництва та професійного навчання, місце розміщення в мережі населених місць повинні відповідати потребам окремих регіонів, областей та міст; *принцип ефективності*, який забезпечить розміщення виправних установ на території України з мінімальними соціально-економічними витратами.

Станом на 1 лютого 2012 року існуюча територіальна мережа виправної системи України складається із 142 кримінально-виконавчих установ дев'яти видів різного рівня безпеки, з яких у 9 установах мінімального рівня безпеки із загальними умовами для тримання чоловіків знаходяться 6824 особи; у 13 колоніях для тримання жінок знаходяться 6108 осіб; у 35 установах середнього рівня безпеки для вперше засуджених чоловіків тримається 36524 особи; у 41 установі середнього рівня безпеки для неодноразово засуджених чоловіків тримається 44735 осіб; у 9 установах максимального рівня безпеки для чоловіків тримається 4335 осіб; у 6 установах мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами для тримання чоловіків знаходиться 963 особи; у 23 виправних центрах тримається 5091 осіб; у 6 спеціалізованих лікувальних закладах тримається 2879 чоловіків; в арештних домах при виправних колоніях тримається 603 особи; у секторах різного рівня безпеки при виправних колоніях – 8045 особи; у 8 виховних колоніях для неповнолітніх – 1337 дівчат і хлопців [7]. При 88 установах виконання покарань функціонують професійно-технічні навчальні заклади, в яких навчається 9 тисяч засуджених. Загальноосвітнє навчання засуджених забезпечує 151 загальноосвітній навчальний заклад. Діяльність кримінально-виконавчої служби забезпечують 46,1 тис. працівників при штатній чисельності 52,3 тис. посад.

Рекомендована класифікація пенітенціарних установ за режимними вимогами включатиме, окрім відкритого (виправні центри) та закритого (виправні колонії) виду установ, ще такі види, як напіввідкритий та напівзакритий. Поглиблена ієрархічна структура пенітенціарних установ обслуговуватиме населення на різних рівнях, таких, як регіональний, із радіусом обслуговування 200 км; локальний, із радіусом обслуговування 100 км; міський, з радіусом обслуговування 50 км (рис 1, б). У дослідженні є можливість попередньо визначити типологічні ознаки, за якими формуватиметься територіальна мережа пенітенціарних установ в Україні. Виправні комплекси можуть класифікуватися за рівнями безпеки

(максимальний, середній мінімальний), режимами утримання засуджених (полегшений, загальний, посилений, суворий, особливий), ємністю (мала, середня, велика), професійною спеціалізацією (міський чи аграрний засіб виробництва), статевіковими ознаками засуджених (жінки, чоловіки, підлітки, змішаний), функціонально-планувальною структурою (компактною, розосередженою, змішаною) та просторово-середовищною організацією (відкрита, закрита, змішана) тощо.

Такі гіпотетичні класифікації за різними ознаками, які будуть уточнені та визначені на наступному рівні дослідження, допоможуть науково обґрунтувати розширену типологію архітектурного середовища виправних комплексів. Наразі можна стверджувати, що на сьогоднішній день в Україні не існує архітектурної типології будівель виправних колоній та установ, а класифікація за режимними вимогами не відповідає сучасним міжнародним вимогам у цій галузі. Існуюча територіальна мережа виправних установ потребує коректування відповідно альтернативних напрямків, визначених за допомогою побудови ідеальної територіально-соціальної моделі, тобто можна стверджувати, що регіональний рівень архітектурного середовища пенітенціарних комплексів не відповідає критерію завершеності та має потенціал вдосконалення.

Дослідження найнижчого рівня архітектурного середовища пенітенціарної системи – локального – виявило ряд типологічних особливостей організації, проектування та будівництва комплексів будівель і споруд виправних установ. Спорідненість структури (побудови) міста і виправного комплексу, як відмічалось вище, приводить до ідеї створення морфологічної ідеалізованої моделі пенітенціарного закладу на основі геометричних решіток. В основі морфологічного моделювання можуть лежати принципи мінімізації (максимізації) переміщень «населення» закладу, агломерування (концентрації елементів структури середовища з метою укрупнення і досягнення поліфункціональності) або, навпаки, дезагломерування – розподіл функцій та відповідне розосередження елементів, таких як функціональні зони, блоки та приміщення [3]. Відповідність архітектури існуючих вітчизняних та закордонних виправних закладів ідеалізованій моделі допоможе виявити стан та ступінь упорядкованості локального рівня архітектурного середовища, недоліки функціонування і шляхи вдосконалення та гармонізації.

Ідеальні міста останнього століття, такі, як концентричні системи «міст-садів» Е.Говарда, об'ємні решітки міста А.Сант-Еліа, урбаністичні пропозиції Ле Корбюзьє повторюють розповсюджені архетипові схеми на новому рівні розвитку культури. За висловом Ле Корбюзьє: «Чем совершеннее порядок, тем спокойнее чувствует себя человек, а человеческое творчество есть акт

упорядочення. Если смотреть на человеческие творения с высоты, они предстают в виде геометрических фигур» [4]. Будівельні утворення на базі геометричних решіток, як міста, так і комплекси будівель, виявляють «...нові форми буття стародавньої традиції структурно-математичного опанування простору буття» [5].

За думкою Н.І.Смоліної, мова йде про ієрархічне побудування типів поселення, де загальний малюнок упорядкованості виражає функціональну єдию подібність компонентів, будь – які відмінності між якими виключаються з причини єдності мети. У формі елементарної геометричної фігури були організовані міста-воєнні табори, таким чином планувалися і тюрми, такі як Сан-Мікеле, Паноптикон, Пентонвіль тощо. Для майбутніх поколінь тюремного зодчества принцип утворення геометричного центру - вівтаря, каплиці, вежі наглядача - центрального приміщення, у бік якого відкривалися келії ув'язнених, став взірцем, архетиповою моделлю, яка у свою чергу стала за основу планування поодиноких в'язниць у формі хреста, віяла, зірки, променів тощо. Отже, можна стверджувати, що система функціонування міст-архетипів, що була ідеально відображена у системі планувального та просторового побудування, диктувала населенню єдию подібну поведінку, причому геометрична форма утворень не мала принципового значення. Ідея полягала в існуванні фіксованого «центру» з концентричними ієрархічними рівнями, значимість яких відповідала ступеню віддаленості від «центра», «однородного силового поля, прийнявше на себе роль ідеала гармонії, мира, преданности общей цели» [5, с. 149]. У галузі проектування пенітенціарних будівель Д. Говард назвав такий принцип «католицькою традицією», а Д.Бентам - «оком, що за усім наглядає», отже, архетипові моделі тюрем, за аналогією із містобудівними утвореннями, мали символічний та ідеологічний зміст, виражаючи відносини із владою та режимом.

Ієрархічність структури простору пенітенціарних будівель і комплексів наприкінці 20 ст. виявив професор Коледжу Лондонського університету, теоретик архітектури Білл Хеллер. В основу своєї системи, яка пізніше була опублікована у багатьох наукових працях, зокрема «Простір машини», він поклав поняття «ступенів» та «глибин», які визначаються через структурно-функціональні зв'язки [6]. Хеллер вважає, що організація будівель виправних комплексів та зв'язки між ними «контролюють» відносини між «незарєєстрованими», «відвідувачами» та «жителями». Рух «назад - вперед» чи «за кільцевим маршрутом» народжує тип простору, відповідно якого визначається тип будівель – «прямі» чи «перевернуті». У «прямому» типі відвідувачі займають зовнішні простори, а «населення» - найглибші дрібні простори-шари. «Перевернута» модель, навпаки, передбачає розміщення

відвідувачів у глибоких ступенях, а «жителі» - ув'язнені та персонал - займають зовнішні простори на малих «глибинах».

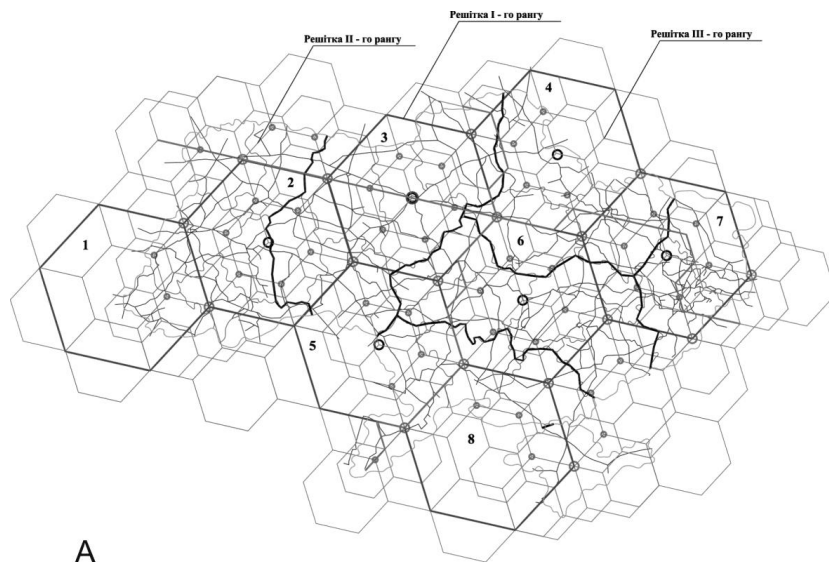
Отже, вивчення наукового та практичного світового досвіду у галузі проектування пенітенціарних установ дозволяє виявити архетипові схеми-моделі функціонально-просторового формування архітектурного середовища для утримання та виправлення ув'язнених. Такі функціональні зони, як адміністративна, житлова, рекреаційна, виробнича, господарська, складська, та відповідні функціонально-планувальні блоки, такі як адміністративно-офісний, житловий, дисциплінарний, комунально-побутовий, спортивний, навчальний, виробничий, рекреаційний, духовно-просвітницький тощо, входять до складу пенітенціарного комплексів різного рівня безпеки та будь-якого режиму утримання засуджених з невеликими відхиленнями. За допомогою структурно-функціональних зв'язків вони поєднуються між собою та з навколишнім оточенням, але види просторового поєднання та ступінь досяжності блоків (чарунок) може варіюватися відповідно функціонально-режимних вимог до кожного виду виправної установи.

За аналогією розвитку містобудівних та архітектурних утворень таких видів функціонально-просторового поєднання виявлено три: «кільце», «дерево» та «решітка». Найдавнішою та розповсюдженою архетиповою схемою організації пенітенціарної будівлі є «кільце», яке відрізняється найбільшою просторовою замкненістю, мінімальною кількістю просторово-середовищних шарів та комунікаційних зв'язків, а також має симетричну планувально-просторову структуру. До цього виду можна віднести більшість радіальних тюрем, таких, як Ауборнську (1820), Будинки покаяння у Брикстоні та у Киркдалі (1820-і роки), Женевську (1820-25), Мільбанк у Лондоні (1815-22), Паноптікон (1791), Гентську (1772), а також периметральні сучасні виправні будівлі, такі, як Central Intake & Booking Facility у Балтіморі, Америка (1995), De Schie Penitentiari у Роттердамі, Нідерланди (1988) та інші (рис. 2, а). Ускладненим різновидом «кільцевої» схеми та переходом до наступних видів функціонально-просторової організації («дерево» та «решітка») стали хрестоподібні, віялоподібні, зіркоподібні у плані пенітенціарні будівлі різних часів будівництва, такі як Моабіт у Берліні (1857), HM Prison Manchester (Strangeways) у Манчестері, Британія (1868, 1990), «Хрести» у Санкт-Петербурзі.

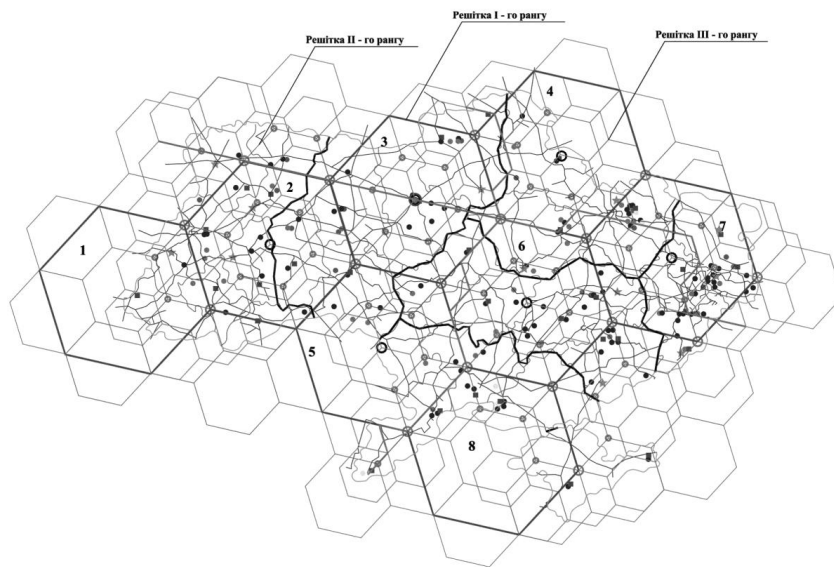
(1884-92), De Geerhorst Penitentiary, у Сітгарді, Нідерланди (1989), Penitentiary Design for Dordrecht, Нідерланди (1990) тощо. Симетрична композиція «кільцевого» середовища надає можливість для легкого здійснення контролю, практично не дає можливості будівлі «зростати», тому не має потенціалу вдосконалення.

Схема функціонально-просторової організації «дерево» відображує «гілчасту» структуру комунікацій сучасних комплексів будівель пенітенціарної установи з переважним рухом «населення» «назад - вперед». При такій схемі пішохідна робота порівняно з «кільцем» збільшується, комунікаційні зв'язки подовжуються, але вибір маршруту для «населення» є відсутнім. Відповідно схемі «дерево» було запроєктовано багато сучасних пенітенціарних комплексів, таких, як «New generation prisons» в Америці (1970-90 pp.), Blundeston Prison у м. Саффолк, Британія (1963), Federal Correction Institution у Флориді, США (1986), Fort Saskatchewan Correctional Centre в Алберті, Канада (1988), Federal Correctional Complex в Аленвуді, Пенсільванія, США тощо (рис. 2, б). Дисиметрична композиційна схема та здатність комплексу - «дерево» зростати, хоча переважно тільки в єдиному напрямку, дозволяє розміщувати комплекси будівель такого виду на вільних від забудови територіях з можливістю подальшого збільшення ємності закладу чи утримання різних категорій ув'язнених. Система контролювання у комплексі - «дереві» складніша, ніж у «кільці», але є можливість розміщувати її у «корені» - головному в'їзді до комплексу та локально у вузлах – перетинах окремих комунікацій - «гілок». Система просторів, що запропонував Білл Хеллер для впорядкування будівель режимного типу, про яку згадувалося вище, була побудована на вивченні подібних просторових «дерев» різної «глибини», тому така та її подібні функціонально-просторові схеми організації архітектурного середовища можуть стати за основу формування відкритих, напіввідкритих та напівзакритих моделей пенітенціарних комплексів.

Функціонально-просторова схема організації архітектурного середовища виправних комплексів «решітка» стала результатом динаміки розвитку та ритмічних перетворень архетипової радіальної моделі. Пенітенціарний комплекс-«решітка» може зростати до нескінченності, утворюючи нові та різні планувально-просторові блоки, а може функціонувати в «урізаному» вигляді. Просторова модель комплексу будівель виправної установи на основі планувальної схеми «решітка» може носити як більш замкнений (проект державної тюрми в Чилі, 2010), так і напіввідкритий характер (Brians Penitentiary Centre у Барселоні, Іспанія, 1992) (рис. 2, с). Головною ознакою комплексу – «решітки» є її багатозаровість, тобто надання можливості вибору маршруту для руху «населення» та, при необхідності, розподілу комунікаційних шляхів відвідувачів, персоналу та ув'язнених, що має велике психологічне та режимне значення.

А

Б

Рис. 1. Етапи формування архітектурного середовища пенітенціарних закладів на регіональному рівні.

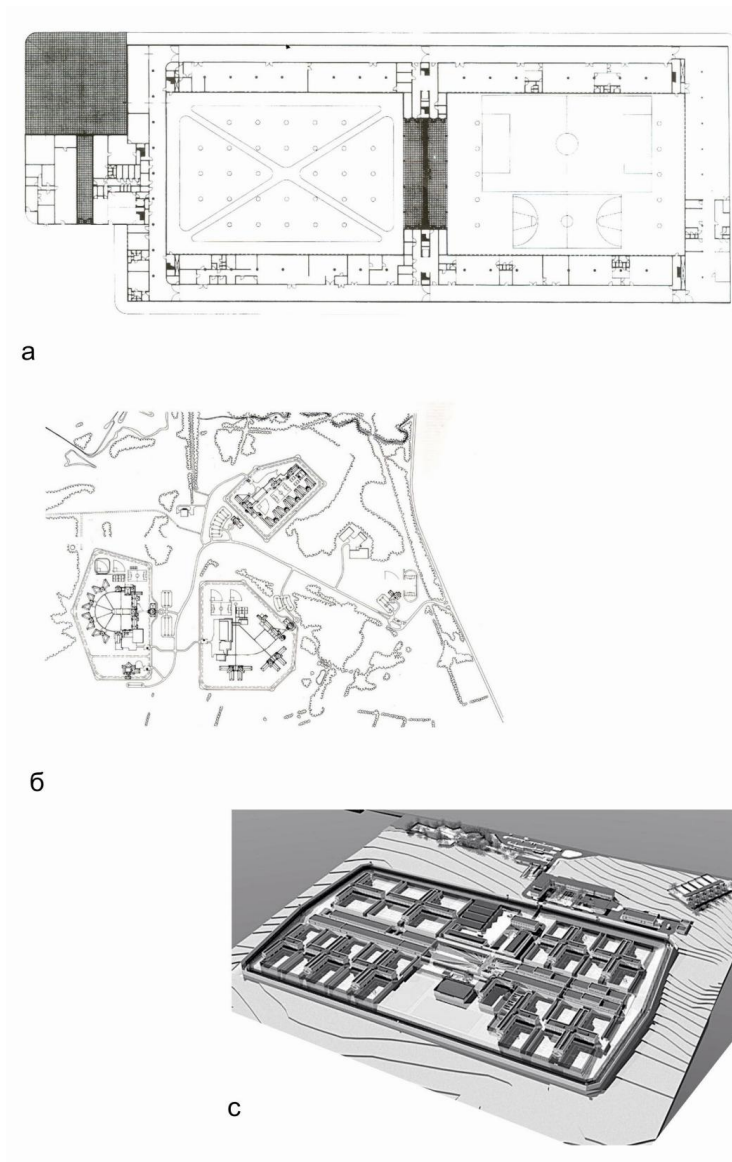

Рис. 2. Типи функціонально-просторової організації середовища виправних комплексів: а – «кільце», б – «дерево», с – «решітка».

Вивчення вітчизняного досвіду організації та функціонально-планувальних особливостей існуючих виправних колоній виявив повну невідповідність локального рівня архітектурного середовища прототиповим ідеалізованим моделям «кільце», «дерево», «решітка». Українські виправні колонії різного ступеню безпеки практично не мають відмінностей у функціонально-просторовій організації середовища. Функціональне зонування відповідно вимогам режиму та безпеки є єдиним чинником, що впливає на організує середовища для утримання та виправлення ув'язнених. Окремі функціональні блоки – житло, адміністрація, їдальня, клуб, побутові приміщення, виробничий корпус, медична частина – розташовані відповідно функціонально-режимним вимогам в окремих охороняємих зонах без урахування планувальних, композиційно-просторових та психологічно-естетичних вимог. Отже, локальний рівень архітектурного середовища вітчизняних виправних установ, так само, як і регіональний, є невідповідним комплексу сучасних вимог, є «зім'ятим», що стає причиною поганого функціонування пенітенціарної системи. Цей факт ще раз доводить необхідність радикальних змін у галузі проектування архітектурного середовища українських пенітенціарних комплексів, визначення потенціалу вдосконалення (можливості позитивної динаміки) для кожного закладу, формування та гармонізації архітектурного середовища з урахуванням прогресивних тенденцій.

Отже, дослідження динаміки формування та перетворень архітектурного середовища пенітенціарних установ та їх мереж у часі та просторі надає можливість виявити ряд принципових закономірностей у цьому процесі. Прототипові функціонально-планувальні блоки (чарунки) виправних будівель та комплексів за допомогою комунікацій об'єднуються у одно- та багатoshарові просторові компоновки, такі, як «кільце», «дерево», «решітка». Відповідно вимогам режиму функціонально-просторова модель «кільце» більше підходить для формування середовища пенітенціарного закладу максимального рівня безпеки, модель «решітка» - для закладу середнього рівня безпеки, а просторова схема комплексу «дерево» - для закладів мінімального рівня безпеки та для полі-режимних комплексів.

Список літератури:

1. Тимохин В.А. Территориальный рост и планировочное развитие города. – К.: Будивельник, 1989. – 104 с.
2. В.В.Владимиров, И.А.Фомин. Основы районной планировки: Учеб. – М.: Высшая шк., 1995. – 224 с.

3. И.Фомин. Методология научных исследований в архитектуре, 2005, с. 15-24, в сборнике «Методологічні проблеми містобудування»
4. Корбюзье Ле. Архитектура XX века. – М., 1970.
5. Смолина Н.И. Традиции симметрии в архитектуре – М.: Стройиздат, 1990. – 344 с.
6. Architecture of Incarceration. Academy editions, 1994. – 128 p., ill.
7. www.kvs.gov.ua

Аннотация

В статье отражены проблемы эволюции и развития архитектурной среды пенитенциарных учреждений на разных уровнях. Рассмотрены методологические основы, закономерности преобразований и критерии моделирования среды исправительного учреждения как сложной эволюционирующей системы.

Ключевые слова: пенитенциарный комплекс, урбани архитектурной среды, функционально-пространственная организация.

Annotation

In the article the problems of evolution and development of architectural environment of correctional establishments are reflected on different levels. Methodological principles, conformities to law of transformations and criteria of design of environment of correctional establishment, are considered as a difficult architectural system which evolves.

Keywords: correctional complex, levels of architectural environment, functionally spatial organization.

УДК 725.261:339.33/34:658.62

Л. В. Шлапко,
*асистент кафедри дизайну архітектурного середовища та містобудування
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ОПТОВИХ ТА ОПТОВО-РОЗДРІБНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Анотація: аналізується зарубіжний досвід формування оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринків, що потребує вивчення основ і механізмів їх створення, функціонування і тенденцій розвитку.

Ключові слова: оптовий ринок, оптово-роздрібний ринок, продовольчий ринок, ринковий комплекс, модернізація ринків, торгівельна мережа, торгівельна структура, торгівельний процес.

Постановка проблеми. Історичне виникнення оптових продовольчих ринків сягає минулого століття. У результаті демографічного вибуху в Європі чисельність населення стала швидко рости. Наприклад, якщо до 1900 року населення Стокгольма становило 100 тис. чоловік, то до середини сторіччя воно збільшилося до 800 тис. чоловік, тобто в 8 разів [1].

Державі стала потрібна ефективна та контрольована система розподілу продовольства, що надала б необхідний комплекс послуг сільськогосподарським виробникам, оптовикам і роздрібним торговцям.

Одним зі способів вирішення цієї проблеми був розвиток системи організованих оптових продовольчих ринків, що став би гарантом стабільного та надійного забезпечення населення продуктами харчування, у тому числі, тих що швидко псуються. Це призвело до створення у великих європейських містах оптових продовольчих ринків.

Мета роботи – розглянути тенденцію розвитку та існуючий стан функціонування оптових і оптово-роздрібних продовольчих зарубіжних ринків, класифікувати їх за окремими типами, виявити *перспективні* напрямки їх подальшого розвитку і вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Мережа ринків за рубежом формувалася безупинно та планомірно з початку ХХ століття. У цей період створюються великі ринки, що обслуговують продовольчими товарами не тільки окремі великі міста, але й групи міст, а в деяких випадках і цілі країни. У бізнес-ланцюзі, що формувався, ринки відіграють роль посередників між постачальниками продукції та підприємствами роздрібною торгівлі.

Цікавий приклад Іспанії в модернізації ринків продуктів харчування. До середини шістдесятих років економіка Іспанії одержала бурхливий розвиток. Спостерігалось високе зростання виробництва та, як наслідок, стрімкий процес міграції сільського населення в міста, що загостило проблему розподілу продовольства та постачання населення продуктами харчування.

Для рішення цієї проблеми в Іспанії впроваджується програма вдосконалення постачання міського населення продовольством. Для здійснення нової державної політики в Іспанії було створено національне підприємство "Меркаса" (АТ "Центральні постачальницькі ринки"). Його завданням стала перевірка діяльності та модернізація центральних оптових ринків найбільших міст Іспанії за участю приватних підприємців. Центральні ринки стали відігравати основну роль у забезпеченні міського населення продуктами харчування [1].

Сьогодні "Меркаса" включає 22 продовольчі об'єднання. Одним з них є центральний постачальницький ринок Валенсії – АТ "Меркаваленсія". Це підприємство створене для надання послуг клієнтам ринку, що проявляється в наданні необхідних площ та інфраструктури для оптимального розвитку функцій матеріально-технічного забезпечення аграрного сектора, що гарантує забезпечення продуктами харчування населення міста і його районів. Підприємство має прямий під'їзд до автомагістралі, що з'єднує Валенсію з усією країною, до залізничної станції та аеропорту.

"Меркаваленсія" займає 48,48га, площа забудови – 231тис.м². Для забезпечення зростаючого потоку людей і товарів було побудовано близько 80тис.м шляхів сполучення та 400 стоянок, що обслуговують майже 5 тисяч транспортних засобів щодня. На території "Меркаваленсії" функціанують оптові рибні, овочеві, квіткові, фруктові ринки та бойня. "Меркаваленсія" включає велику кількість підприємств, пов'язаних зі сферою розподілу сільськогосподарської продукції та продовольства, шляхом здачі в оренду приміщень, надання земельних ділянок під власне будівництво.

Західна практика проектування та будівництва оптових та оптово-роздрібних ринків орієнтується на створення, як правило, лише одного найбільшого ринку (наприклад, ринок Париж-Ранжі площею більше 200га, що обслуговує чотири млн. жителів). Система регіональних ринків підкріплюється роботою великих міжрегіональних ринків, а також великою кількістю загальноміських оптово-роздрібних ринків.

Оптовий ринок Ранжі, створений в 1969 році у Франції, – один з найбільших у Європі. Цей великий центр оптової торгівлі, створений для забезпечення Парижа і його приміської зони сільськогосподарською продукцією [2].

Площа території ринку Ранжі 220га, криті торгівельні павільйони займають 118 гектарів, і включають наступні сектори: фрукти та овочі, молочні продукти та продукти птахівництва, м'ясні продукти, морські та прісноводні продукти, декоративне садівництво, адміністративні будівлі – 47 гектарів, автомобільні стоянки та залізничні станції – 55 гектарів. Ринок має власне сховище ємністю 250 тис. тонн для плодоовочевої продукції, морозильні камери, додаткові прилавки під відкритим небом для продукції, що надходить від 600 фермерських господарств. Вся інформація про товарну пропозицію та ціни відображається на електронному табло в торгівельних залах.

Працює ринок цілодобово. Починаючи з 2-х годин ночі сюди прибуває продукція із всіх районів Франції та інших країн, а з 5 годин ранку торговці Парижа починають робити закупівлі на ринок.

Покупцями продукції є супермаркети, об'єднання та окремі підприємства роздрібної торгівлі.

Поруч із ринком розміщуються два аеропорти. Він зв'язаний з найбільшими містами Франції – швидкісними автомагістралями. Продукцію завантажують у транспорт увечері, щоб вранці вона була доставлена на ринок. Залізнична компанія відповідає за час доставки і якість продукції [1].

Щорічно через ринок реалізується більше 2 млн. тонн різноманітної продукції, причому 70% припадає на частку плодів та овочів. Торгівельний обіг становить 7 млн. євро [4].

Вдале розташування ринку, його зв'язок з найбільшими магістралями країни зробили його центром внутрішньої та міжнародної торгівлі. Поставки імпортової продукції з Іспанії, Греції, Нідерландів становлять сотні тисяч тонн. Направляється ця продукція не тільки на внутрішній ринок, але й в інші країни Європи.

Діяльність оптових ринків Швеції регулюється Європейським союзом. У руках трьох найбільших компаній перебуває найбільший обіг усієї продовольчої продукції, що швидко псується [3]. Оптова торгівля у Швеції організується тільки приватними компаніями та кооперативами. Міська влада лише створила інфраструктуру оптового ринку та надала оптовим компаніям площі та приміщення для діяльності.

Столицю Швеції – Стокгольм, з населенням 1,5 млн. чоловік, обслуговують два оптові ринки: м'ясної та плодоовочевої продукції, фруктів, свіжої риби й квітів.

М'ясний ринок Стокгольма має загальну площу близько 270тис.м² і торгівельні павільйони та підприємства з переробки м'яса. На ринку працює 150 компаній. Відповідно до статистики, приблизно 60% споживаної жителями

Стокгольма м'ясної продукції проходить через м'ясний ринок. Щорічний обіг ринку 1 млрд. доларів [4].

Другий ринок Стокгольма – "ARSTA-ринок" – це оптовий ринок квітів, фруктів і плодоовочевої продукції. Його площа становить 300тис.м², а щорічний обіг перевищує 900 млн. доларів. На ринку працює 200 компаній. 85% споживаного обсягу фруктів, овочів і квітів проходить через "ARSTA-ринок". Щоденне завантаження та розвантаження становить більше 410тис.тонн. і однією з найбільш важливих проблем "ARSTA-ринку" є нестача площ, відсутня можливість розширення торговельних площ для нових партнерів і навіть уже працюючих на ринку компаній.

Найважливішу роль оптові ринки стали виконувати як інструмент впливу на здоров'я суспільства. Особливо яскраво це відбувається в США та Австралії. У світли останніх досягнень медицини в області раціонального, збалансованого харчування — пріоритетності споживання плодоовочевої групи товарів, а також риби та морепродуктів – держава використала інформаційний потенціал оптового ринку для формування якісного нового купівельного попиту на корисну для здоров'я продукцію. Саме оптові ринки стали фінансувати за рахунок своїх доходів великомасштабну рекламу здорового харчування.

На основі зібраної інформації проведений аналіз зарубіжних ринків (табл.1).

Аналіз зарубіжних ринків за значенням і спеціалізацією.

Таблиця 1.

Тип	Назва ринку, місце розташування	Спеціалізація ринку	Територія	Потужність
1	3	4	5	6
Найбільші ринки міжнародного значення	«Меркаваленсія» Валенсія, Іспанія	Універсальний	площа ділянки - 48,48га, площа забудови – 23,1га	520 тис. тонн у рік
	«Париж-Ранжі», Франція	Універсальний	площа ділянки - 600 га, площа забудови - 200 га	1,2 млн. тонн у рік
	Ринок у Стокгольмі, Швейцарія	Спеціалізований (м'ясний ринок)	площа ділянки – 27га	480тис. голів великої рогатої худоби в рік
	«ARSTA-ринок» Стокгольм, Швейцарія	Універсальний	площа ділянки – 30га	410 тис. тонн у рік

1	2	3	4	5
Найбільші ринки міжнародного значення	Ринок в Римі, Італія	Універсальний (фруктовий, рибний й овочевий ринок)	площа ділянки - 138га	650 тис. тонн у рік
	Нью-Ковент-Гарден, Великобританія	Універсальний (фруктово-овочевий і квітковий ринок)	площа ділянки -23 га, фруктовово-овочевого ринку - 16 га, квіткового ринку - 1 га	більше 100 тис. тонн у рік
Великі ринки між-регіонального значення	ринок у Парижі - Ла Виллет, Франція	Спеціалізований (ринок м'ясних продуктів)	площа забудови - 42 га	480 тис. голів великої рогатої худоби в рік
	Критий ринок у Гамбурзі, Німеччина	Універсальний (фруктово-овочевий ринок)	площа ділянки - 25 га, площа головної будівлі - 4 га	150 тис. тонн у рік
	Ринок у Греноблі, Франція	Універсальний	площа ділянки більше 8 га, площа забудови 1,5 га	48 тис. тонн у рік
Середні ринки регіонального значення	Ринок у Гейдельберзі, Німеччина	Універсальний (ринок сільсько-господарських продуктів для обслуговування дрібних постачальників)	площа ділянки - 2 га, площа забудови - 0,8 га	30 тис. тонн у рік
	Центральний оптовий ринок у Фунабаши, Японія	Універсальний (ринок для торгівлі рибою та овочами)	площа ділянки - 4,7 га, площа забудови - 2,2 га	забезпечує продуктами населення від 800 тис. 1 млн. чол.
	Ринок квітів у Піший, Італія	Спеціалізований (ринок квітів)	площа забудови близько - 1,2 га	35 тис. тонн
Середні ринки регіонального значення	Ринок для торгівлі худобою в Аосте, Італія	Спеціалізований (ринок для продажу великої рогатої худоби з м'ясохладобійней)	площа забудови - 1,5 га	30тис. тонн
	Ринок квітів у Сан-Ремо, Італія	Спеціалізований (ринок квітів)	площа ділянки - 5,8га, площа забудови - 1,6 га	30тис. тонн

1	2	3	4	5
Невеликі загальноміські ринки	Критий ринок у Кастре, Франція	Універсальний (для торгівлі з машин)	площа ділянки - 0,16 га	10 тис. тонн
	Ринок у Ливорно, Італія	Спеціалізований (рибний ринок)	площа ділянки – 0,2 га	10 тис. тонн

В зарубіжній практиці будівництва ринків можна виявити чотири *типи* залежно від їх значення та місця в бізнесі-ланцюзі: *найбільші, великі, середні та невеликі*; і два види залежно від їх спеціалізації: *спеціалізовані* (ті що реалізують окремі товарні групи) і *універсальні* (ті що реалізують кілька товарних груп) (рис.1).

В цілому, як показав аналіз, у більшості країн світу існуючий стан та *функціонування* оптових продовольчих ринків схожий, відрізняються вони лише етапом розвитку та елементами інфраструктури, рівнем організованості виробників і структурою торгівлі.

Основна *функція* оптового продовольчого ринку – це продаж продукції, що швидко псується, що обумовлено тим, що вона входить у щоденний раціон харчування населення, тому держава піклується про створення умов для її постачань в роздрібну мережу, причому з дотриманням якості, безпеки та асортименту. А це у свою чергу безпосередньо впливає на здоров'я населення, на якість його життя та соціальну стабільність у суспільстві. Постачання на прилавок необхідно здійснювати безперервно, отож, основна частина такої продукції повинна провадитися у власній країні. Тому, оптовий продовольчий ринок – це механізм гарантованого збуту продукції насамперед вітчизняних товаровиробників, направлений на створення *комплексу послуг* сільськогосподарським виробникам, оптовикам та роздрібним торговцям з їх обслуговування, тобто забезпечення складами, холодильним обладнанням, транспортом, майстернями, банківськими, медичними, ветеринарними послугами тощо.

Історичний досвід більшості закордонних країн показав, що сьогодні самою прийнятною та оптимальною системою розподілу продукції, що швидко псується є та, у якій ключовою ланкою виступає оптовий продовольчий ринок. Тому не випадково уряд цих країн активно бере участь у створенні оптових продовольчих ринків, починаючи від великомасштабного фінансування та закінчуючи прийняттям законів і нормативної документації, що стимулює їх ефективне функціонування та *перспективи розвитку*.

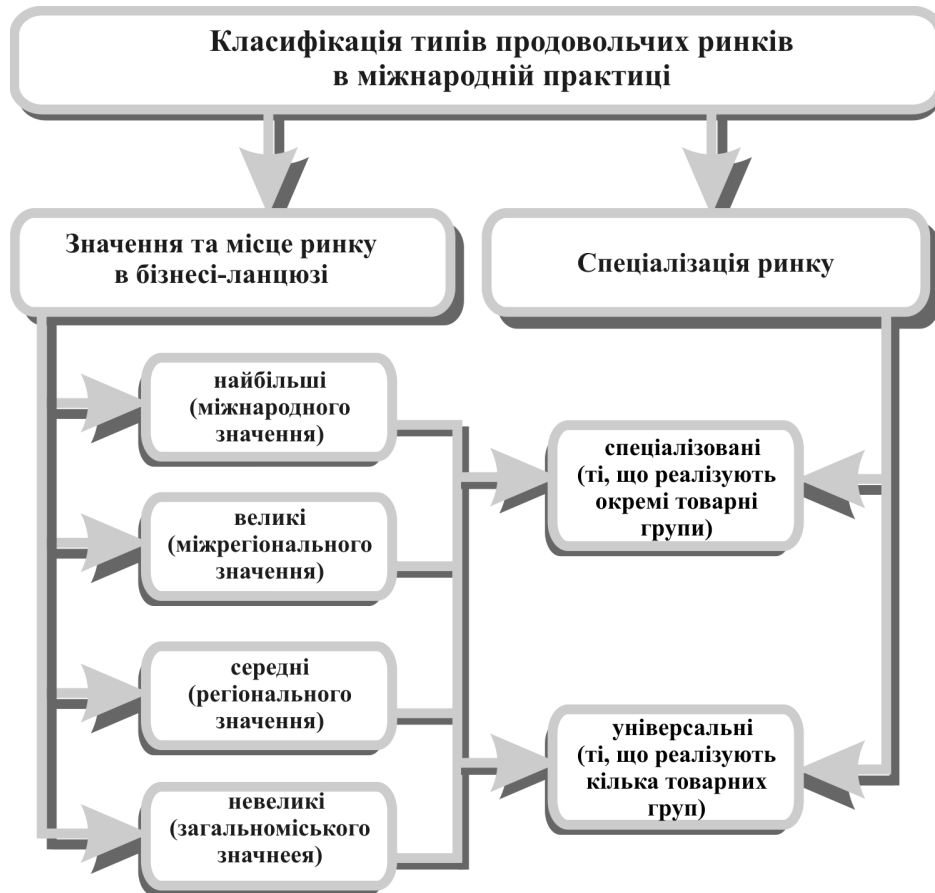

Рис. 1. Класифікація типів продовольчих ринків в зарубіжній практиці.

Висновок. Створення і функціонування організованих оптових продовольчих ринків необхідно розглядати як механізм гарантованого збуту продукції насамперед вітчизняних товаровиробників.

Для рішення продовольчих проблем в зарубіжних країнах впровадили програму вдосконалення постачання міського населення продовольством, що включала наступні напрямки: ефективне планування обсягів виробництва продуктів харчування відповідно до росту населення та використання земель під підприємства торгівлі; доцільне розміщення ринків; влаштування сучасного технічного обладнання для зберігання продуктів, що швидко псуються, їх завантаження та розвантаження.

Світовий досвід показує, що створення оптових продовольчих ринків – це лише перший і необхідний етап перебудови каналів руху товарів. Подальший їх розвиток іде в напрямку поглиблення спеціалізації та удосконалення оптових продовольчих ринків.

Вивчення становлення, формування мережі та інфраструктури оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринків допоможе не тільки виявити проблеми розвитку ринків в нашій країні, але й намітити заходи щодо запобігання причинам їхнього утворення, що й становить **перспективу подальших досліджень**.

Література

1. Добросоцкий В.И., Юрко Л.М. Оптовый продовольственный рынок: предпосылки, создание и опыт развития. - Волгоград: Комитет по печати. – 1996. – 128 с.
2. Как торгуют сельскохозяйственной продукцией на Западе // Земля и люди. – 1995. – № 34-36.
3. Анри Крие, Жоэль Жалле. Внутренняя торговля. – М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1993. – 191 с.
4. Прокопенко О.В., Школа В.Ю., Дегтяренко О. О., Махнуша С. М. Инфраструктура товарного рынка. Навчальний посібник. – К.. Центр учбової літератури, 2007. – 296 с.

Аннотация

В статье анализируется зарубежный опыт формирования оптовых и оптово-розничных продовольственных рынков, который нуждается в изучении основ и механизмов их создания, функционирования и тенденций развития.

Ключевые слова: оптовый рынок, оптово-розничный рынок, продовольственный рынок, рыночный комплекс, модернизация рынков, торговая сеть, торговая структура, торговый процесс.

Annotation

This article analyzes foreign experience of forming a wholesale and wholesale and retail food markets, which needs a study of the fundamental principles and mechanisms underlying their creation, operation, and development trends.

Keywords: wholesale market, wholesale and retail market, food market, a market complex, modernization of markets, distribution network, sales structure, sales process.

УДК 727.3

Эмаианфар Али,
аспирант каф. ДАС, КНУБА

ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ АРХИТЕКТУРНО-СТРОИТЕЛЬНЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ ИРАНА

Аннотация: в статье рассмотрены основные факторы, которые влияют на формирование и развитие архитектурно-строительных университетов Ирана.

Ключевые слова: факторы, архитектурно-строительные университеты.

При создании архитектурно-строительных университетов необходимо учитывать комплекс различных факторов.

Начиная разработку концептуальной идеи проекта учебного комплекса архитектурно-строительных университетов следует стремиться создать наиболее благоприятные условия для студентов и преподавателей в непосредственном контакте с природой, учитывая природно-климатические условия, рельеф местности, направление господствующих ветров и т.п. Большую роль при конкретной разработке играет учет социально-демографических условий.

Каждый из факторов, которые необходимо учитывать в разработке проекта комплекса архитектурно-строительных университетов, складывается из суммы самых разнообразных требований. Их взаимосвязь и влияние на общее решение проблемы прослеживаются на рис. 1.

В свою очередь, каждый фактор - это вопрос комплексный, охватывающий достаточно широкий спектр явлений. Из всей гаммы проблем, оказывающих непосредственное влияние на формирование объемно-планировочной среды архитектурно-строительных университетов, наиболее существенными являются следующие: климатические, новые конструкции и материалы, экономическое состояние общества и его уровень культурного развития, включающий в себя национальные традиции.

Именно детальный учет национальных традиций, основанный на анализе природно-климатических, архитектурно-художественных, региональных приемов позволяет получить индивидуальные своеобразные решения, отличающиеся региональным колоритом.

В последнее время значительно возросла роль обучающей техники. Практически нет такой формы обучения, где бы не использовалась вычислительная техника и аудиовизуальные ТСО. Это оказывает большое влияние на формообразование учебных помещений, их габариты, вместимость, а также предопределяет появление новых, вспомогательных помещений.

Возрастает роль акустических устройств в интерьере учебных помещений. Возникает новый тип помещения - компьютерный класс, помещение, предназначенное для проведения самых различных занятий с использованием дисплея, класс машинной графики, лингафонный кабинет и т.д.

Синтезирующим фактором в процессе формирования как отдельных сооружений, так и всего комплекса архитектурно-строительных университетов, является разработка концептуальных современных архитектурно-пространственных композиционных решений с учетом требований научно-технического прогресса. Изучение практики строительства этих университетов в развитых странах подтверждает этот факт.

Как видно из практики строительства и эксплуатации вузов и архитектурно-строительных университетских комплексов - наибольшую сложность вызывает проблема дальнейшего развития вуза, что практически неизбежно в настоящее время. Поэтому одним из важнейших факторов является обеспечение развития учебно-материальной базы, резервирование свободных территорий для перспективного развития вуза.

Следует также отметить, что на развитие архитектурно-строительных университетов, как и других высших учебных заведений, влияют такие факторы, как расширение научных исследований, необходимость в переподготовке и повышении квалификации инженерно-технических работников, постоянно увеличивающаяся взаимосвязь учебного процесса с наукой и практикой строительства. Актуальный вопрос - укрупнение вузов.

Практика показала, что лишь развитые учебно-научные городки с населением свыше 20-30 тыс.чел, (не только для студентов) могут быть размещены как самостоятельные города-спутники. Такая величина позволяет создавать в нем высокий уровень культурного и бытового обслуживания.

Имеется немало зарубежных примеров размещения крупных университетских комплексов изолированно от крупных городов. В ряде стран такое направление считается ведущим при размещении архитектурно-строительных университетов.

Для учебного городка современного университета обязательная кооперация и взаимосвязь с научно-исследовательскими институтами, а также с другими учебными заведениями. Таким образом, речь идет о размещении крупных учебно-научных кооперированных комплексов в системе крупнейших городов.

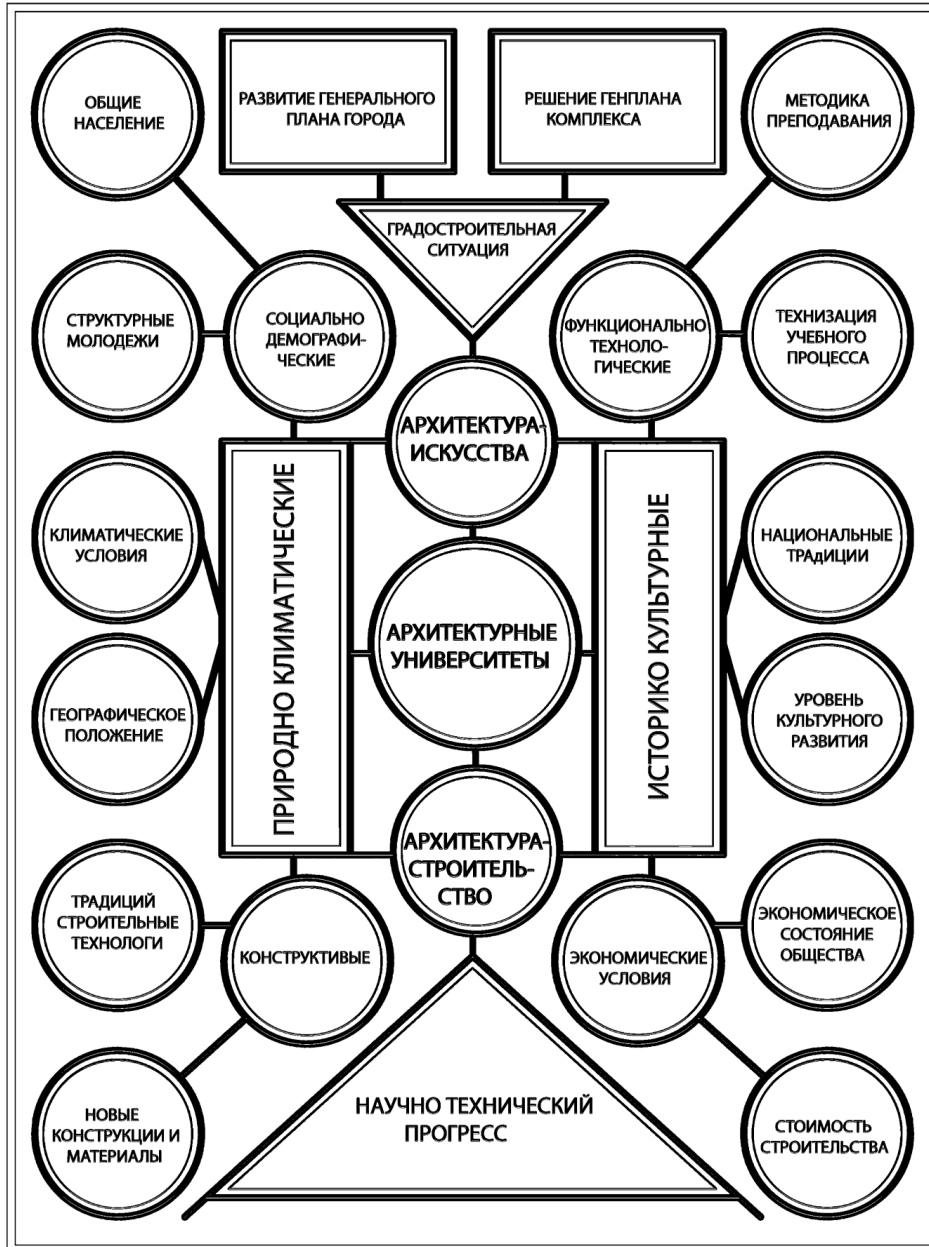

Рис 1. Основные факторы формирования архитектурно - строительных университетов Ирана.

Таким образом, архитектурное образование в Иране активизируется. Создаются новые методы архитектурного образования, привлекаются молодые преподаватели, которые работают совместно с более опытными учителями.

Создаются новые университетские комплексы, в которых могут получить образование будущие архитекторы.

Во многих иранских университетах строительства, в которых нет архитектурных факультетов, планируется их создание.

Все университеты архитектуры и строительства в Иране по форме собственности разделены на четыре группы: Первая группа Негосударственной формы собственности, приблизительно 42 процентов из всех факультетов архитектуры и строительства в Иране находится в этих университетах.

Вторая группа: государственной формы собственности. Приблизительно 40 процентов из всех факультетов архитектуры и строительства относится к таким университетам.

Последние две группы составляют специализированные университеты архитектуры и искусств, 14 % которых государственной формы собственности и 4 % - негосударственной.

Литература

1. Колозали Раиса Васильевна. Объемно-планировочная структура зданий многопрофильный университет. Диссерт. канд. арх. – К.: 2002.
2. Аль-Мараи Хайсам. Архитектура комплексов зданий университетов Ближнего Востока. Диссерт. канд. арх. – К.: 1992. – С.142.
3. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений: Учебник для вузов/ В. В. Адамович, Б. Г. Бархин, В.А.Варежкин и др.: Под общ. ред. И. Е. Рожина, А. И. Урбаха. –2-е изд. Перераб. и доп. – М.: Стройиздат, 1984. –543 с.
4. Электронный ресурс [[http:// msrt.ir](http://msrt.ir)].

Анотація

В статті розглянуто основні фактори, які впливають на формування та розвиток архітектурно-будівельних університетів Ірану.

Ключові слова: фактори, архітектурно-будівельні університети Ірану.

Abstract

Basic factors that influence that forming and development of architectonically-building universities of Iran are considered in the article.

Keywords: factors, university of architecture and building.

УДК 725

О. Р. Горбик,

кандидат архітектури, професор кафедри,

В. В. Ярош,

магістр з дизайну інтер'єрів,

викладач – дослідник,

кафедра дизайну,

Інженерно-технологічний інститут,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АРХІТЕКТУРНО - ДИЗАЙНЕРСЬКИХ ВИРІШЕНЬ КИЇВСЬКИХ РЕСТОРАНІВ З КИТАЙСЬКОЮ КУХНЕЮ

Анотація: у статті проведений порівняльний аналіз архітектурно-дизайнерських вирішень існуючих у м. Києві 12 ресторанів з китайською кухнею. Розглянуті деякі питання вирішення генерального плану, функційного зонування, планування, оздоблення, прийнятих меблів та колористики в цих об'єктах. Аналізується поєднання традицій національного китайського зодчества та прийомів сучасного дизайну у формуванні просторової композиції ресторанних комплексів такого типу.

Ключові слова: архітектура, дизайн, інтер'єр, ресторан, підприємство громадського харчування, фен- шуй, китайська кухня, національні традиції, декоративні елементи, колористична гама, меблі та обладнання, оздоблювальні матеріали.

Вступ. Китай активно виходить на світову арену в якості великої сучасної держави. Розширення зв'язків із цією країною в політичній, економічній, культурній та інших сферах є одним із найважливіших напрямів зовнішньої політики України. Проблема розвитку українсько-китайських відносин з 90-х років ХХ ст. викликає значний інтерес політиків і громадськості, адже вперше в історії двох країн (якщо не рахувати ХІІ –ХІІІ ст., коли Київська Русь та Китай входили в одну імперію Чингіз - хана) стосунки почали розвиватися на широкій державно-правовій основі. Посилилися тенденції у туризмі та міграційних процесах – все більше китайців відвідують нашу країну, а українці – Китай, активізується культурне та побутове взаємне співробітництво між представниками обох народів.

Особливий інтерес у туристів та місцевого населення в столицях та мегаполісах усього світу викликають підприємства громадського харчування з китайською кухнею. За останні десятиріччя почали активно створюватися такі

установи в регіональних центрах, обласних та районних містах України. Так, у столиці зараз організовані та працюють 12 подібних ресторанів. Розробка в статті проблем формування дизайну інтер'єрів цих закладів допоможе зрозуміти основні тенденції їх розвитку надасть можливість запропонувати рекомендації щодо архітектурно-дизайнерського проектування.

Вихідні передумови. Початковий етап формування мережі ресторанів з китайською кухнею в м. Києві дозволяє провести аналітичне порівняльне вивчення архітектурно-дизайнерських планувальних та композиційних вирішень цих об'єктів.

Будівництво та функціонування ресторанів китайської кухні, як екзотичного закладу з чітко визначеними національними особливостями, на цей час здобуло надзвичайного поширення в усіх країнах світу в першу чергу на західному узбережжі США та Канади (міста Ванкувер, Сан-Франциско, Лос-Анжелес), містах Оттава, Монреаль, Нью-Йорк, в європейських країнах (міста Лондон, Париж, Берлін і т.д. країнах СНД (міста Москва, Сан-Петербург, Владивосток, Іркутськ, Астана та ін.).

Після отримання незалежності, в Україні також почала бурхливо розвиватися мережа, так званих, „китайських” ресторанів. Через оригінальність кухонних блюд, оформлення інтер'єрів ці ресторани користуються великою популярністю у населення та туристів, приносять прибуток власникам та відрахування в міський бюджет.

Проте, зовнішній і внутрішній дизайн китайських ресторанів мало відповідають як традиційним, так і сучасним вимогам до естетичної організації їх простору, що, за великим рахунком, пояснюється майже повною відсутністю науково-методичних розробок на цю тему, у тому числі, на рівні магістерських і кандидатських дисертацій.

Загальні проблеми архітектурного та дизайнерського облаштування підприємств громадського харчування усіх типів ґрунтовно розглянуті у роботах видатного українського вченого В.П. Уреньова [6], деякі проблеми реконструкції та камерності ресторанів і кафетеріїв розглядалися у роботах Горбика О. Р., Артемонової О.С., Маслової М.О.[1,2].

Питання безбар'єрного доступу мало мобільних груп населення до ресторанів фан-зон були висвітлені в тезах у Горбика О. Р., Рибалкіної Н. В., [3, 9]. Нажаль, нам невідомі наукові праці щодо архітектури і дизайну ресторанів з китайською кухнею, постановочно ці питання розглянуті у роботі Горбика О. Р., Ярош В. В. [5]. Ясно, що ці нечисленні наукові труди не розкривають усю повноту проблематики архітектурно - дизайнерського проектування специфічних ресторанів, що і призвело до наміру написання цієї статті.

Таким чином, значний кількісний ріст в Україні ресторанів з китайською кухнею, з одного боку, та відсутність достатнього науково – методичного обґрунтування формування їх архітектурно – дизайнерського образу, рекомендацій щодо проектування, з другого боку, визначають актуальність теми, що розглядається.

Формулювання мети статті (постановка завдання):

Стисле дослідження має за мету, яка виявлена у вигляді постановки завдання, наступне:

- провести порівняльний аналіз з натурного обстеження усіх київських ресторанів з китайською кухнею на предмет узагальнення прогресивних архітектурних планувальних та дизайнерських вирішень, розробки науково-вживаних пропозицій щодо проектування реконструкції існуючих та будівництва нових об'єктів цього типу у містах України.

Виклад методики і результатів дослідження:

Вивчення архітектурних та дизайнерських проблем формування інтер'єрів ресторанів з китайською кухнею базуються на проведеному авторами натурного обстеження з відвідуванням усіх 12 відомих у Києві об'єктів, соціологічному, анкетному опитуванні керівників цих закладів, вибіркового опитуванні з анкетуванням відвідувачів, фото фіксацією та обмірами інтер'єрів, порівняльному аналізі планувальних та естетично-декоративних якостей вказаних закладів, що і є основою методики даної роботи.

Основними об'єктом даного аналітичного дослідження були «китайські ресторани»: „Схід”, „Чина Вайт”, „Жовте море”, „Хуа ду”, „Пан Тай” архітектурно-дизайнерські аспекти яких описуються далі.

Збудувавши павільйон з системою „дао-гун” в центрі столиці на Набережно-Крещатицькій, двері в новий архітектурний вимір відкрив „китайський” ресторан «Схід», мал.1. До того ж, один з кращих китайських кухарів привіз з собою старовинне кухонне начиння, екзотичні спеції і стародавні рецепти, серед яких і шанована імператорами „качка по-пекінські”. Сьогодні «Схід» - навчений сивиною ресторан-сенсей, що відточив майстерність до досконалості. А усе тому, що «Схід» зберігає безліч китайських таємниць у декорі. Постійно оновлюючи інтер'єр і технічну базу, він придбав свої традиції, мудрість і більше 70% постійних гостей, чим можуть похвалитися одиниці ресторанів. Фен-шуй царює не лише в кухні і обслуговуванні «Сходу», але і в усій будівлі ресторану. Звернена до Дніпра дерев'яна пагода - навіс, широкі вікна, просторий зал - усе це розташовує до найсвітліших і радісних помислів. Родзинкою інтер'єру є меблі, обробка, декор, що виготовлені китайськими майстрами, привезені з Піднебесної, мал.2. Тому матеріали тут натуральні і прості, а виконання - майстрове і дуже незвичайне

для європейського ока. Стримана розкіш панує в головному залі, мал.3. «Президентські» столи, виті крісла, вишуканий посуд - усе це при своєму арестократизмі дихає скромністю і східною мудрістю.

Мал.1. Загальний вигляд головного входу до ресторану «Схід»

Мал.2.Ресторан «Схід». Інтер'єр вхідної зони з барною стійкою

Мал.3.Ресторан «Схід». Інтер'єр з круглим столом

China White («Білий Китай») приховує за своїми скляними дверима (мал.4) безліч традиційних китайських дизайнерських прийомів. Спустившись вниз по дерев'яних сходах, можна потрапити в затишний хол, а звідти - в загадковий коридор з ширмами, що приховують сім залів ресторану. Багато деталей інтер'єру (ширми, столи ручної роботи) створені китайськими майстрами. Поринути у вогонь бажань запрошує теплий оксамит і приглушене світло «Зали Вогню», мал.5. Поговорити про важливе, не відволікаючись на деталі, можна за чашкою молочного чаю в залі «Каліграфії» мал.6., зустрітись з друзями або провести час за сімейною трапезою - в залі «Кольорів» (мал.7)., повному ніжності, витонченості і світла. Насолодитися атмосферою сили, розкоші і справити враження на друзів - в залі «Імператорському». Затишні штори, струмуючий оксамит, а також символи влади і успіху (старовинні китайські гроші) зустрінуть Вас в «Оксамитовому залі». Зібрати за розкішним круглим столом близьких друзів, і кращих партнерів Ви зможете в залі «Згоди» на 12 персон. А «Рисовому» залу, (мал.8), віддадуть перевагу ті, кому не чужий китайський погляд на гармонію.

Мал.4. Фрагмент фасаду ресторану **China White** («Білий Китай»)

Мал.5. Інтер'єр „Зали Вогню”

Мал.6. Інтер'єр „Зали Каліграфії”

Мал.7. Інтер'єр „Зали кольорів”

Мал.8. Інтер'єр „Зали Рису”

Ресторан «Жовте море» - новий проект добре відомого українській публіці ресторатора О.Орлова. Київські гурмани знайомі з його легендарним караоке-рестораном «Москва». Успішна 7- річна історія цього ресторану стала своєрідною легендою, яка була наповнена справжньою східною культурою, таїнством і захватом смаку. Сьогодні хвилі «Жовтого моря» захлинули українську столицю, в поетичну пучину якого можна кинутися відвідувачам-гурманам, мал.9. Зведення гастрономії в ранг мистецтва - ось що лягло в основу філософії ресторану. Цей підхід запозичений у багатьох своїми кулінарними традиціями і звичаями східних країн, чії береги так символічно омивають солоні води Жовтого моря. Вишукана простота, первозданність і гармонія смаку, естетична насолода - це основа основ дизайну ресторанів східної кухні, мал.10. Зачаровані і скорені цією культурою, творці ресторану відродили в його стінах неповторну атмосферу східного гастрономічного таїнства. Архітектура і дизайн ресторану виконані у дусі сучасного „китайського” мінімалізму, який характеризується гармонією простору і лаконізмом деталей. Створив інтер'єр ресторану талановитий дизайнер В.Челноков, на рахунку якого безліч різноманітних архітектурних проектів, у тому числі - дизайн московських ресторанів «Жовте море», «Гоа», «Старий Токіо». Загальна кількість посадочних місць у київському ресторані – 160.

Мал.9. Інтер'єр зали ресторану

Мал.10. Інтер'єр вхідної зони ресторану

«Хуа Ду» перекладається, як міфічне місто, і дійсно, місце з такою назвою Ви навряд чи знайдете на карті Китаю, але легко – у Києві. З історією Хуа Ду пов'язана красива легенда про жорстоку імператрицю, яка правила містом на протязі багатьох років. Одного разу, вона дізналася про пророцтво, згідно з яким, її владі покладе кінець молодий і сміливий міщанин міста. Боячись втратити владу, стара наказала своїм воїнам вбивати кожну дитину, схожу по опису на хлопчика з пророцтва, сподіваючись, таким чином, продовжити час

своєї влади. Проте закінчується легенда перемогою Добра над Злом. У ресторані „Хуа Ду” витає атмосфера старовинного Китаю: інтер'єр, кольори, приглушене світло, тихі, мелодійні звуки китайської музики, благотворні пахощі відволікають від метушні столиці, мал. 11, 12.

Мал.11 Вхідна зона ресторану «Хуа Ду»

Мал.12.Фрагмент інтер'єру ресторану „Хуа ду”

Висновки з дослідження, перспективи подальших розвідок:

Проаналізувавши архітектурно – дизайнерські вирішення усіх відомих на цей час київських ресторанів з китайською кухнею, вдалося визначити їх основні техніко – економічні показники, що наведенні у зведеній порівняльній таблиці.

Основні показники київських ресторанів з китайською кухнею,
(за даними натурного обстеження, отриманим кресленням та опитування
адміністрації)

№ п.п	Наймен. показн. одиниць виміру	„Хуа-Ду”	„Пан-Тай”	„Восток”	„Такі-Макі”	В середньому
1.	Автостоянка, маш. місце	6	3	15	-	-
2.	Господарче подвір'я кв.м	25	--	--	50	-
3.	Загальна площа ресторану, кв.м	142,4	228,8	564,1		312,0
4.	Кількість місць в залах	35	50	80	112	70
5.	Кількість залів	1	2	3	3	3
6.	Площа залів					138,0
7.	Наявність бару	1	1	1	1	1
8.	Наявність танц.майданчика, пар	--	--	--	--	-
9.	Наявність сцени	--	1	--	--	-
10.	Кількість працівників, чол	4	7	22	40	18
11.	Серед них жінок	1	1	15	18	8(44,4%)
12.	Серед них чоловіків	3	6	7	22	10(55,6%)
13.	Прибл.склад клієнтів чолов %	50%	50%	80%	50%	57.5
14.	Жінок %	50%	50%	20%	50%	42.5
15.	До 30 років %	70%	20%	30%	40%	40
16.	30 -55 років %	25%	40%	50%	50%	41.25
17.	Старше 55 %	5%	40%	20%	10%	18.75
18.	Поділ ресторанів за величиною	ма-лий	Серед-ній	Великий	Великий	

Одним з основних висновків з проведеного дослідження стала класифікація ресторанів з китайською кухнею по величині на:

- великі (понад 500,0 кв.м загальної площі), приклад - ресторан „Схід”;
- середні (200,0 – 500,0 кв.м загальної площі), приклад - ресторан „Пан-Тай”;
- малі (до 200,0 кв.м загальної площі), приклад, - ресторан „Хуа Ду”

Серед основних недоліків архітектурного дизайнерських вирішення столичних ресторанів з китайською кухнею можна віднести:

- надмірну концентрацію об'єктів у центрі столиці, їх відсутність у житлових районах;
- нехватка місць на автостоянках та самих паркінгів;

- використання для ресторанів мало- пристосованих приміщень вбудованих в підвали та перші поверхи житлових будинків, відсутність окремо споруджених ресторанных комплексів;
- нечітке функціональне зонування клієнтської зони ресторанів, особливо, вхідних груп, де майже немає тамбурів, гардеробів, приміщень для паління, віддаленні санвузли тощо;
- неможливість потрапити на обслуговування мало мобільним верствам населення (ММГН), для яких немає ніяких пристосувань;
- перенасиченість інтер'єрів, так званою „китайщиною” – непоспонуальними між собою окремими деталями;
- змішання у інтер'єрах специфічних компонентів різних китайських регіональних шкіл архітектури та дизайну і т.п.

Наявність принципових чисельних недоліків в архітектурному дизайні обстежених ресторанів з китайською кухнею пояснюється, недостатньою науковою вивченістю такого типу підприємств громадського харчування, що і визначає спрямування подальших вишукувань в напрямках: написання серії статей, підготовки виступів на науково- практичних конференціях, розробки методичних рекомендацій, написання магістерських та кандидатських дисертацій на розглянуту тему, - усе це сприятиме подальшому розквіту таких закладів в нашій державі.

Список використаної літератури:

1. Артамонова О.С., Горбик О.Р., Маслова М.О. Досвід реконструкції транспортного об'єкту під престижний ресторан у м. Києві //Будівництво України, №3.- К.:Укрбудінформ, 1999. – с. 24-25.
2. Артемонова О.С., Горбик О.Р., Маслова М.О. Камерність в сучасній архітектурі міста //Будівництво України, №1. – К.: Укрархбудінформ, 2000. – с. 14.
3. Горбик О.Р., Рибалкіна Н.В.Дизайн інтер'єрів спортивного кафе у фан-зоні Труханів острів до Чемпіонату Європи з футболу 2012 // Молодь: освіта, наука, духовність: Тези доп.7 Всеукраїнської наук. конф.студ. і мол. вчен., ч.ІІ. – К.: Ун – т „ Україна”, 2010. – с. 454-456
4. Горбик О.Р., Рибалкіна Н.В. Дизайнерські пропозиції формування фан-зон, пристосованих для осіб з обмеженими можливостями (у м. Києві, до Чемпіонату Європи з футболу 2012)// Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі: Тези доп. 10 міжнар. наук.- практ. конф., ч. ІІ. – К.:Ун – т.,Україна”,2010.-с.393-394
5. Горбик О.Р., Ярош В.В. Забезпечення доступу мало мобільних груп відвідувачів до ресторанів китайської кухні // Актуальні проблеми навчання та

виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі: Тези доп. 11 міжнар. наук.- практ. конф. – К.: Ун – т „Україна”, 2011.- с.467 – 470

6. Уренев В.П. Интерьер и оборудование предприятий общественного питания. – К.: Будівельник, 1986. – 122 с.

Аннотация

В статье приводится сравнительный анализ архитектурно- дизайнерских решений существующих в г. Киеве 12 ресторанов китайской кухни. Рассматриваются некоторые вопросы решений генеральных планов, функционального зонирования, планировки, отделки интерьеров, мебели, колористики этих объектов. Анализируется соединение традиций китайского национального зодчества и приемов современного дизайна при формировании пространственной композиции комплексов такого типа.

Ключевые слова: архитектура, дизайн, ресторан, Фен-шуй, китайская кухня, национальные традиции, декоративные элементы, колористика, гамма, интерьер, мебель и оборудование, отделочные материалы, минимализм

Summary

The questions of the comparing analysis of the architectural design of the 12-th restrongs of the China cooking, which existed in Kyiv, are examined in the article. Some problems of the general plan, functional zanning, interioris design of these objects are considered. The unity of the traditions of the China arts and the methods of the new modernistic design are proposed.

Key words: architecture, design, interiore, restrong, China cooking, fen – shuy, national tradition, decoren, colour, furniture.

ЗМІСТ

Пам'яті Ткаленка Валентина Зіновійовича.	3
Профессор И.А. Фомин – ученый градостроитель (к 85-летию со дня рождения)	5
К 85-летию профессора Ежова Валентина Ивановича.	14
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ	21
<i>Азари Алиреза</i> Историческое формирование Тегерана как мегаполиса . . .	21
<i>Д. О. Аранчий</i> Зв'язок контекстно-чутливих систем з архітектурою.	30
<i>Ю. Р. Диба</i> Малі форми в архітектурі України княжої доби (холмська мармурова чаша Данила Романовича – питання інспірацій).	35
<i>С.-Р. О. Дудка</i> Стиль об'єкта при розробці дизайну предметно-просторового середовища ресторанних комплексів.	43
<i>Е. И. Ремизова</i> Театр «классической архитектуры» Рикардо Бофилла. . . .	48
<i>Шемтоуб Согол</i> Особенности архитектурно-планировочной религиозно-просветительских и административно-представительских многофункциональных центров Ирана.	56
<i>Н. М. Шебек</i> Архітектурне середовище: досвід типологічних досліджень.	62
<i>І. В. Коротун</i> Планувальні основи просторових композицій історичної забудови міста Чернівці	73
<i>М. Б. Кость</i> Соціальна інерція як наслідок діалектизму традицій та новаторства.	78
<i>Т. Ю. Кутузова</i> Трансформація композиційної побудови історичних комплексів.	82
<i>О. В. Мер'є</i> Архітектура дерев'яних купалень Східної Галичини XIX – початку XX ст.	86
<i>Н. В. Нетужилова</i> Основні тенденції зміни функцій споруд на вулиці Шевченка у м. Львові.	95
<i>О. О. Панченко</i> Симетризація композиції плану міста Києва.	103
<i>О. В. Бачинська</i> Особливості об'ємно-просторового рішення лютеранської кірхи св. Катерини у м. Києві.	108
<i>О. О. Поперечна</i> Проектування соціально орієнтованого житлового середовища як черговий крок розвитку житлової забудови сучасних міст.	118
<i>В. О. Праслова</i> Художнє проектування предметного наповнення	

архітектурного середовища.	124
<i>С. О. Смоленська</i> Прогностика в архітектурній школі: досвід радянського авангарду 1920х-1930х рр.	129
<i>С. А. Чубенко</i> Конструктивізм як перший стиль вітчизняного дизайну. Конструктивізм в сучасності.	136
<i>А. А. Фролов</i> Архітектурні засоби забезпечення умов придатності, безпечності та зручності середовища для життєдіяльності людини.	142
МІСТОБУДУВАННЯ	151
<i>О.І.Сингаївська, О.Д.Міщенко, О.С.Усова, П.П.Чердніченко</i> Планування і благоустрій міст.	151
<i>А. Н. Болячевская</i> Уровни адаптации архитектурной среды.	154
<i>О.Р.Горбик, А.Ю.Гаєвська</i> Аналіз архітектурно дизайнерського забезпечення виставкових комплексів доступністю для маломобільних верств населення напередодні ЄВРО-2012.	159
<i>Н. О. Денисенко</i> Використання інструментів фінансового та бюджетного менеджменту в управлінні розвитком території.	173
<i>Г. О. Осиченко</i> Загальнонаукові засади дослідження естетичних якостей міського середовища.	180
<i>Л. І. Рубан</i> Структурні елементи комплексної зеленої зони міста «мікрорівня» як об'єкти ландшафтного проектування.	190
<i>А. В. Чубарова</i> Особливості розвитку агломерацій Придніпров'я.	201
<i>Я. М. Шеремета</i> Доцільність компенсаційного фонду в умовах реконструкції застарілих житловий районів Києва.	206
<i>Г. Є. Кознарська</i> Значення видових пунктів для сприйняття образу міста.	213
<i>Т.М. Мазур, Є.І. Король</i> Концептуальні підходи до реформування територіально-виробничих комплексів прикордонного регіону (на прикладі Львівщини).	219
<i>В. А. Щурова</i> Відповідність стильових характеристик благоустрою і архітектурного середовища.	226
<i>Н. А. Леценко</i> Сучасний розвиток історичного центру малого міста (на прикладі пропозиції по реконструкції історичного центру смт Клевань Рівненської області).	232
АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ І СПОРУД	237
<i>О. В. Бачунов</i> Принципова модель сучасного прибуткового житла.	237
<i>А. С. Бородай</i> Принципи функціонально-планувальної організації	

комплексів для лижно-біатлонного спорту.	243
<i>Д. С. Бородай</i> Функціонально-типологічні особливості спортивно-туристичних готелів.	249
<i>І. П. Гнесь</i> Соціально-психологічні чинники диверсифікації типологічної структури багатоквартирного житла в Україні.	255
<i>А. О. Горіна</i> Номенклатура споруд іподрому.	267
<i>Р. З. Стоцько</i> Архітектура сучасного духовно-освітнього комплексу УГКЦ як синтез функціонально-планувальних концепцій духовних освітніх закладів західного та східного типів (на прикладі Центру вищої богословської освіти УГКЦ у м. Львові).	273
<i>Л. В. Карпова</i> Методика проектування житла як соціального генератора суспільства.	282
<i>А. И. Лобова</i> Экологические проблемы создания экопоселений в Украине.	288
<i>Т. В. Малік</i> Ілюзії в інтер'єрах громадських будівель.	296
<i>Г. І. Дорохіна</i> Організація простору фізкультурно-оздоровчих споруд для людей з обмеженими фізичними можливостями.	301
<i>А. А. Андрианова, С. В. Рябченко</i> Особенности архитектурного проектирования гольф-клубов.	308
<i>М. Ю. Откаленко</i> Передумови розвитку об'єктів громадського обслуговування на складних територіях.	315
<i>О. О. Попова</i> Проектування сучасних торгівельно-розважальних комплексів в Україні.	332
<i>Д. О. Радомцев</i> Сучасні системи природного освітлення: полі світловоди.	338
<i>О. Є. Рогожнікова</i> Типи архітектурно – просторової композиції готелів.	344
<i>Ю. С. Рябець</i> Екологічний підхід у формуванні внутрішніх архітектурних просторів.	359
<i>Ю. В. Третяк</i> Перетворення архітектурного середовища пенітенціарних закладів.	363
<i>Л. В. Шлапко</i> Зарубіжний досвід формування оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринків.	375
<i>Эммианфар Али</i> Основные факторы формирования архитектурно-строительных университетов Ирана	383
<i>О. Р. Горбик В. В. Ярош</i> Порівняльний аналіз архітектурно - дизайнерських вирішень київських ресторанів з китайською кухнею.	387

Шановні науковці!

В Київському національному університеті будівництва і архітектури видаються науково-технічні збірники „Містобудування та територіальне планування” (відповідальний редактор професор Осетрін М.М.) і „Сучасні проблеми архітектури та містобудування” (відповідальний редактор професор Дьомін М.М.), які визнані ВАК України, як наукові фахові видання України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Випуски збірників в обов'язковому порядку розсилаються в бібліотеки та організації згідно вимог ВАК України до розсилки авторефератів дисертацій, в бібліотеки провідних профільних науково-дослідних та проектних організацій, вищих навчальних закладів освіти в яких ведеться підготовка фахівців за напрямками „Архітектура” та „Будівництво”, а також окремим провідним фахівцям вказаних напрямів, які є членами спеціалізованих вчених рад по присудженню наукових ступенів.

Збірники видаються за рахунок коштів авторів та спонсорів.

Вимоги до статей.

Рукописи статей, що подаються до нашого збірника, повинні бути оформленні на аркушах **формату А4 з полями: верхнім - 25 мм (для розміщення в подальшому колонтитулу), боковими і нижнім - 20 мм** (для зручності виготовлення макету і розмножувальних матеріалів). Вони подаються українською або російською мовами у відповідності до вимог, викладених в постановках президії ВАК України від 10.02.1999 р. №1-02/3 „Про публікації результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та їх апробацію” та від 15.01.2003 р. №7-05/1 „Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”, в електронному виді та відповідно у роздрукованому вигляді на аркушах формату **А4** (без нумерації сторінок (для великих статей можлива нумерація на звороті роздруківки) та обов'язково з підписом автора (ів) на останній сторінці), в текстових редакторах типу Word **шрифтом Times NR Cyr 14 p.**, який повинен бути відформований в межах формату 245x170 мм з **інтервалом 18 пт. (набирається в позиції "точно")**:

Кожна стаття повинна мати свій індекс УДК (Універсальної десятичної класифікації), який розміщується в лівому верхньому куті. Прізвища авторів та їх відповідні ініціали, **титули і звання, повну назву організації (закладу) слід розміщувати з правого боку.**

Заголовок набирається великими буквами, жирним шрифтом, того ж розміру (14 p.) і форматуються по центру. Над заголовком і під ним пропускається один рядок.

Потім після заголовку і підзаголовних даних розміщують анотацію на мові тексту матеріалу, що публікується. Далі через один рядок перед текстом наводять ключові слова, які вибирають з тексту цього матеріалу і виділяють поліграфічними засобами (бажано курсивом того ж шрифту).

По тексті статті повинно бути чітко видно стан проблеми, її актуальність і новизна, особистий вклад автора (авторів) в це дослідження. Якщо передбачається публікація матеріалу частинами в декількох випусках збірника то кожен частину слід завершувати поміткою „Продовження (закінчення) буде”. На сторінках з початком кожної наступної частини матеріалу, що публікується, в підстрочному зауваженні або перед текстом роблять помітку „Продовження (закінчення)” та вказують номер (и) випуску (ів) видань, в якому (їх) були надруковані попередні частини цього матеріалу.

Рисунки та формули повинні бути вмонтовані в її електронний текст по місцю автором і чітко читатись в форматі сторінок збірника (фактично на аркуші формату А5 після відповідного зменшення тексту на форматі А4).

Після тексту статті повинно бути розміщено пристатейні бібліографічні списки у відповідності до ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81, ГОСТ 7.40-82.

Бібліографічні записи в пристатейних бібліографічних списках повинні бути пронумеровані.

Після бібліографічного списку необхідно розмістити анотації та ключові слова на англійській мові та ще на одній з мов, що не відповідає мові оригіналу статті – російській або українській.

До матеріалів статті необхідно додавати авторську довідку (**вказати місце роботи чи навчання, посаду, наукові ступені та вчені звання, контактні телефони, поштову адресу для переписки, при можливості „Email”**) та рекомендацію наукового підрозділу, де підготовлена стаття, у вигляді витягу з протоколу засідання, на якому вона розглядалась, завіреного керівництвом та печаткою закладу, для опублікування у відповідному науково-технічному виданні.

За зміст статті несуть відповідальність автор та науковий підрозділ, який рекомендував її для опублікування. Рецензент статті (призначається редколегією) несе моральну відповідальність за рекомендацію статті до друку.

Контактні телефони:

Збірник „Містобудування та територіальне планування”:
відповідальний секретар, доцент кафедри міського будівництва КНУБА Чередніченко Петро Петрович – робочий тел. 24-15-543 та 245-42-04; мобільний – 8-067-442-13-36 (він же відп. секретар збірника „Містобудування та територіальне планування”).

Збірник „Сучасні проблеми архітектури та містобудування”:
заступник відповідального редактора, кандидат технічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних технологій в архітектурі КНУБА Товбич Валерій Васильович – робочий тел. 245-48-40; мобільний – 8-067-442-77-45.

Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Випуск 30. 2012

Наукове видання

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

Науково-технічний збірник

Випуск 30

Має свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації в Державному комітеті інформаційної політики України (серія КВ № 2649 від 16 червня 1997 року).

Визнаний ВАК України, як наукове фахове видання України, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата архітектурних та технічних наук. (Постанова президії ВАК України від 14 квітня 2010р. №1 – 05/3).

Адреса редколегії: 03037, м.Київ-37, Повітрофлотський пр., 31. КНУБА.
Тел. 245-42-04.

Підписано до друку 25.04.2012 р. Формат 60x84¹/₁₆.
Обл.-вид. арк. . Тираж 180. Зам. №

Фірма "ВІПОЛ"

03151, м.Київ-151, вул. Волинська, 60